

การคำนวณ

ภาคผนวกที่ 1

ตารางข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชากร

ตารางที่ 1 อายุของผู้นำสตรี

ช่วงอายุ	ร้อยละ
ไม่เกิน 30	4.90
31-40	31.30
41-50	53.00
มากกว่า 50	10.80
รวม	100.00

ตารางที่ 2 สถานภาพสมรสของผู้นำสตรี

สถานภาพ	ร้อยละ
โสด	3.60
แต่งงาน	96.40
รวม	100.00

ตารางที่ 3 จำนวนบุตร

จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีบุตร	7.30
1-5	80.70
6-10	12.00
รวม	100.00

ตารางที่ 4 เครื่องญาติที่เคยเป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

เป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	ร้อยละ
เคยเป็น	57.80
ไม่เคยเป็น	42.20
รวม	100.00

ตารางที่ 5 หน้าที่ที่เคยทำก่อนเป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

หน้าที่	ร้อยละ
กรรมการหมู่บ้าน	18.00
พลส. / อสม.	13.20
คช. ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ใหญ่บ้าน	2.40
ประธานกลุ่ม	8.40
ดำรงตำแหน่งมากกว่า 1 อย่าง	22.80
อื่นๆ	24.00
ไม่เคย	13.20
รวม	100.00

ตารางที่ 6 กิจกรรมที่ซอมมีส่วนร่วม

กิจกรรม	ร้อยละ
งานพัฒนาหมู่บ้าน	71.00
งานบุญ	14.40
งานด้านสาธารณสุข	6.20
ทำกิจกรรมมากกว่า 1 อย่าง	8.40
รวม	100.00

ตารางที่ 7 แรงจูงใจที่ให้ลงสมัคร

แรงจูงใจ	ร้อยละ
1. ครอบครัว/เครือญาติ	3.60
2. ความสนใจส่วนตัว	7.40
3. เคยทำงานให้หมู่บ้าน	15.60
4. ทั้ง 2+3	68.60
5. อื่นๆ	4.80
รวม	100.00

ตารางที่ 8 วิธีการหาเสียง

วิธี	ร้อยละ
หาเสียงเอง	37.30
ญาติช่วย	13.20
กลุ่มช่วย	10.80
ผู้นำท้องถิ่น	4.80
หลายฝ่ายช่วย	43.30
รวม	109.40

ตารางที่ 9 แนวคิดในการพัฒนาชนบท

แนวคิด	ร้อยละ
1. พึ่งตนเอง	13.20
2. การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน	23.00
3. เพิ่มคุณภาพชีวิต	37.40
4. รวบรวมความช่วยเหลือจากรัฐ	7.20
5. ทั้ง 2+3	18.00
6. ไม่ทราบ	1.20
รวม	100.00

ตารางที่ 10 กลยุทธ์ในการพัฒนา

กลยุทธ์	ร้อยละ
การเกษตร	26.50
การศึกษา	7.20
สาธารณสุข	4.80
พัฒนาองค์กรของชุมชน	24.00
หลายด้าน	37.50
รวม	100.00

ตารางที่ 11 วิธีการทำงาน

วิธี	ร้อยละ
ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม	18.00
ให้ชาวบ้านช่วยตัวเองก่อน	8.40
เน้นการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น	6.00
แนะนำให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์ของการพัฒนา	14.40
หลายวิธี	53.20
รวม	100.00

ภาคผนวก 2

กรณีศึกษา กำนันและผู้นำหมู่บ้านสตรี

(กรณีศึกษาทุกกรณีเขียนจากเหตุการณ์จริง แต่เพื่อความเหมาะสม

คณะผู้วิจัยขอใช้ชื่อสมมุติ ทั้งที่เป็นชื่อบุคคลและสถานที่)

กรณีศึกษาที่ 1

นางบัวแก้ว (นามสมมุติ)

กำนันตำบลโคกหมากแหลม อำเภอรุ่งเรือง จังหวัดโกนบุรี

1. บ้านท่าสมบูรณ์

สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีครัวเรือนอยู่เพียง 32 ครอบครัวยุ (มีครอบครัวข้าราชการ 4 ครอบครัวยุ) ประชากร 158 คน ชาย 82 คน หญิง 76 คน มีพื้นที่ประมาณ 600 ไร่ ที่ส่วน 450 ไร่ ชุมชนตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอรุ่งเรือง ระยะทางจากหมู่บ้านถึงอำเภอรุ่งเรืองประมาณ 5-6 กิโลเมตรเท่านั้น การคมนาคมติดต่อกับภายนอกสะดวกมากเนื่องจากหมู่บ้านติดกับถนน หากเดินทางจากจังหวัดโกนบุรีมาที่หมู่บ้านจะตรงกับหลักกิโลเมตรที่ 80 ด้วยเหตุนี้บ้านท่าสมบูรณ์จะมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "หลักแปดสิบ" ตามชื่อหลักกิโลเมตรที่ตั้งอยู่

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของหมู่บ้านจะมีลักษณะเป็นที่ราบค่อนข้างจะเป็นเนิน พื้นที่ทางทิศตะวันตกติดอ่างเก็บน้ำ เหมาะแก่การทำนาและทำสวนปลูกผัก ส่วนพื้นที่บริเวณอื่น ๆ เหมาะแก่การทำไร่ (อย่างไรก็ตามจากการสอบถามทราบว่า เนื่องจากหมู่บ้านใกล้ตัวอำเภอรุ่งเรืองมาก ทำให้ที่ดินส่วนใหญ่ตกเป็นของนายทุนในเมือง) จากสภาพดังกล่าวนี้ทำให้ชาวบ้านไม่มีพื้นที่ในการทำนา ดังนั้นโดยมากชาวบ้านท่าสมบูรณ์จะไปเช่าที่นาทำนาในหมู่บ้านอื่นที่อยู่ไกลออกไป และส่วนหนึ่งจะกลับไปทำนาในหมู่บ้านเดิม ดังนั้นเมื่อถึงเวลาฤดูทำนาหรือเก็บเกี่ยวผลผลิต ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเดินทางไปต่างหมู่บ้านเพื่อไปประกอบอาชีพ (ซึ่งในข้อนี้จะเป็นอุปสรรคประการหนึ่งต่อการพัฒนาหมู่บ้าน) ครั้นหมดฤดูทำนาแล้วจึงจะกลับมาที่หมู่บ้านเพื่อทำไร่ ทำสวน ปลูกผัก รับจ้างทั่วไป จับสัตว์น้ำ หรืออาชีพประมงจากลำห้วยต่างๆและอ่างเก็บน้ำ และอีกอาชีพหนึ่งที่นิยมทำกันมากในหมู่บ้านและตำบล คือการไหลเต้าไค ซึ่งเป็นวิสุคใช้สำหรับมุงหลังคาไคไคย เป็นการเสริมรายได้ของครอบครัว

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านท่าสมบูรณ์เกิดขึ้นจากการอพยพเข้ามาแสวงหาที่ทำกินของชาวบ้านจากหมู่บ้านต่าง ๆ โดยเฉพาะจากตำบลต่าง ๆ อำเภอทุ่งเรือ ครบครวัแรกที่ย้ายเข้ามาคือ ครบครวัของ นายมา พรหมโสภา เมื่อปี พ.ศ. 2505 จากนั้นก็มีราษฎรอพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนเป็นชุมชนเล็กๆเรียกชื่อว่า "หลักแปดสิบ"

ในระยะแรกหมู่บ้านขึ้นการปกครองกับบ้านห้วยสวรรค์ ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. 2528 มีการแยกตำบลออกจาก ต.บุง บ้านห้วยสวรรค์จึงมาเป็นหมู่ที่ 8 ของตำบลโคกหมากแหลม และในเวลาต่อมาคือ พ.ศ. 2529 "หลักแปดสิบ" ได้แยกการปกครองออกจากบ้านห้วยสวรรค์ และมีชื่อเรียกเป็นทางการว่า บ้าน "ท่าสมบูรณ์" หมู่ที่ 9 ต.โคกหมากแหลม สำหรับสาเหตุที่ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า "ท่าสมบูรณ์" นั้น เนื่องจากพื้นที่ส่วนหนึ่งของหมู่บ้านติดกับอ่างเก็บน้ำ และมีท่าน้ำสำหรับให้ราษฎร 2 หมู่บ้าน คือ บ้านคำกลางและบ้านคำสมบูรณ์ ใช้ท่าน้ำแห่งนี้ขนสินค้าทางการเกษตรสู่ตัวเมืองอำนาจเจริญ และขณะเดียวกันพ่อค้าจากในเมืองก็จะเข้ามารับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ณ ท่าน้ำนี้ด้วย ดังนั้นชาวบ้านจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า "ท่าสมบูรณ์" เป็นชื่อทางการ โดยมี กำนันบัวแก้ว เป็นผู้นำชุมชนคนแรก ส่วนนามสกุลที่มีมากที่สุดคือ นามสกุลเชื้อแสง

2. ตำบลโคกหมากแหลม

ตำบลโคกหมากแหลมเป็นตำบลใหม่ โดยแยกออกจากตำบลบุง เมื่อปี พ.ศ. 2528 ทางด้านการปกครองจึงมีผู้นำเพียง 2 คน คือ

1. เป็นชาย อยู่ในตำแหน่งได้เพียง 2 ปี ถูกทางราชการให้ออกเนื่องจากมีปัญหาเรื่องทะเบียนราษฎรโดยนำคนต่างด้าวเข้าทะเบียน

2. นางบัวแก้ว ได้รับเลือกเป็นกำนันต่อจากคนแรกเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2531

ส่วนที่ตั้งของตำบลมีอาณาเขตดังนี้คือ ทิศเหนือ จดตำบลนาคือ ทิศใต้ จดตำบลบุง ทิศตะวันออก จดตำบลคึมใหญ่และตำบลห้วยไร่ และทิศตะวันตก จดตำบลโนนโพธิ์ รวมพื้นที่ทั้งตำบลประมาณ 21,722 ไร่ พื้นที่นา 13,543 ไร่ พื้นที่ไร่

3,222 ไร่ พื้นที่เหลือเป็นที่ตั้งชุมชนและป่าสาธารณะ ประชากรทั้งตำบล 5,121 คน ชาย 2,560 คน หญิง 2,561 คน จำนวนครัวเรือน 1,106 ครอบครัวย

ทางการปกครอง ตำบลโคกหมากแหลมมีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า กำนันบัวแก้ว มีการศึกษาสูงกว่าผู้ใหญ่บ้านทุกคน ยกเว้นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และเมื่ออายุของกำนันแล้ว พบว่าอาวุโสเกือบน้อยที่สุดในจำนวนผู้นำทั้งหมดของตำบล แต่ในเรื่องอายุการดำรงตำแหน่งนั้นจะอาวุโสกว่าหรือมีโอกาสเรียนรู้งานนานกว่าผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านอื่นอีก 5 คน ประการที่สอง ขนาดของครัวเรือน จะพบว่าหมู่บ้านที่มีจำนวนครัวเรือนมากที่สุด คือ หมู่ที่ 2 ดังนั้นจึงพบคำกล่าวที่ว่า "ใครที่กุมเสียงหมู่ที่ 2 โดยเฉพาะที่นิคมโรคนั้น บุคคลนั้นย่อมมีโอกาสได้เป็นผู้นำของตำบล"

3. นิคม

นิคมเป็นหน่วยงานของทางราชการสังกัดกรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นสถานที่ราชการที่ให้การบำบัดรักษาโรคเรื้อนโดยเฉพาะ มีประชากร 1,085 คน 247 ครอบครัวย ทางปกครองจะมีหัวหน้านิคมเป็นผู้ปกครองดูแลและมีอำนาจสูงสุด และนิคมนี้อยู่ในเขตการปกครองของหมู่ที่ 2

การจัดระเบียบภายในชุมชน แบ่งการปกครองออกเป็น 6 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีกรรมการประจำกลุ่ม มีหัวหน้ากลุ่มคอยสอดส่องดูแลและมีหน้าที่ประสานงานกลุ่มละ 1 คน เพื่อพัฒนาภายในกลุ่ม นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีโรงเรียนสังกัดกองศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนในระดับประถมศึกษา โดยเปิดบริการให้แก่บุตรหลานผู้ป่วยในนิคมฯ รวมทั้งนักเรียนจากภายนอกนิคมฯอีกด้วย

ข้อสังเกต จากสถานที่ตั้งจะพบว่านิคมฯ และโดยเฉพาะโรงเรียนนั้นตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามบ้านกำนัน (ซึ่งใช้เป็นที่ทำการของกำนันประจำตำบลด้วย) จากการที่มีสถานที่ใกล้เคียงกับนิคมฯและโรงเรียนนี้ จึงทำให้กำนันบัวแก้วและประชากรในนิคมฯมีสายสัมพันธ์อันดีต่อกัน โดยผ่านทางร้านค้าที่นางบัวแก้วเป็นเจ้าของ และเมื่อถึงเวลาเลือกตั้งนิคมฯจึงเป็นฐานเสียงที่เหนียวแน่นให้แก่นางบัวแก้ว ส่วนโรงเรียนนั้นก็มีสายสัมพันธ์อันดีกับหมู่บ้าน และนางบัวแก้วเองได้ตั้งโรงเรียน-บ้านให้มาร่วมมือกันในการพัฒนาหรือจัดกิจกรรมต่างๆอยู่

เสมอมา ขณะเดียวกันหมู่บ้านก็ช่วยเหลือโรงเรียนและนิคมฯ เห็นได้จากตัวอย่างหมู่บ้านจัดประชุมประจำเดือน พบทุกครั้งจะมีอาจารย์จากโรงเรียนเข้าร่วมประชุม และทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ และจัดบันทึกการประชุม ดังเช่น

"3 กรกฎาคม 2532 ประชุมที่ทำการก้าน.... นายกมล สารสมิทร อาจารย์ใหญ่โรงเรียนได้รับเชิญเป็นกรรมการที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ ได้ชี้แจงและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโรงเรียน บ้าน และวัด จะต้องประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน.... อาจารย์ชีวิน เป็นผู้นำที่กการประชุม

"5 ธันวาคม 2532 หมู่บ้านและโรงเรียนร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้าน
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา"

I. ประวัตินางบัวแก้ว

นางบัวแก้ว อายุ 41 ปี เป็นบุตรคนที่ 2 ของ นายคู่ย-นางราตรี ซึ่งบิดาของนางมีอาชีพเป็นนายฮ้อย (ค้าขายวัว-ควาย) และท่านา-ไร่ควบคู่กัน ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านเซ่ง หมู่ที่ 10 จังหวัดยโสธร ต่อมาปี พ.ศ. 2511 ได้อพยพเข้ามาที่หมู่บ้านท่าสมบูรณ์ตามบิดามารดาซึ่งย้ายมาหาที่ทำการก่อนหน้านั้น

การศึกษา นางบัวแก้วจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนครูวัฒนา บ้านเซ่ง จังหวัดยโสธร และเรียนจบชั้น ม.2 (ป.6) ที่โรงเรียนอาเวมารีอา

ศาสนาที่นับถือคือ คริสต์ศาสนา (คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก) ซึ่งนางนับถือตามบิดามารดา¹ จากคำบอกเล่าของนางบัวแก้วทราบว่า ภูมิลำเนาเดิมมีภรรยาใหม่โดยทั้งย่าและลูกไว้สถานสงเคราะห์ที่โรงเรียนอาเวมารีอา ย่าอยู่ที่นั่นจนตาย พ่ออยู่ที่นั่นจนโตเป็นหนุ่มและหันมานับถือคริสต์ศาสนา เมื่อแต่งงานแม่ก็เปลี่ยนศาสนาหันมานับถือตามพ่อ ลูกที่

¹ จากการสอบถามข้อมูลเพิ่มจากพยาบาล จ.ยโสธร ทราบว่า หมู่บ้านเซ่งเป็นหมู่บ้านใหญ่ ส่วนใหญ่ชาวบ้านนับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก มีโบสถ์ประจำหมู่บ้าน

เกิดมาก็เช่นกัน รวมทั้งสามีของนางด้วย ปัจจุบันนางมีหน้าที่ในสภาอภิบาล โดยทำหน้าที่เป็นกรรมการร่วมในเขตอำเภอรุ่งเรือง ดูแลผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกัน (เป็นตัวแทนโบสถ์) ส่วนโบสถ์ที่ไปหาพิธีทางศาสนาประจำคือ โบสถ์ที่อำเภอรุ่งเรือง แต่ถ้าหากไปที่จังหวัดจะใช้ที่โรงเรียนแม่พระนิรมล (อาเวมารีอา)

การสมรสและครอบครัว นางแต่งงานเมื่อปี พ.ศ. 2513 กับสามีของนาง มีภูมิลำเนาที่บ้านโคกสูง อ.รุ่งเรือง มีบุตรด้วยกัน 3 คน ดังนี้ คนโตเป็นชายอายุ 18 ปี จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันกำลังศึกษาวิชาดนตรีและศาสนา บุตรคนกลางเป็นหญิงอายุ 16 ปี จบชั้นประถมปีที่ 6 ปัจจุบันกำลังศึกษาวิชาการเรียนที่กรุงเทพฯ บุตรคนสุดท้ายเป็นหญิงอายุ 14 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่อำเภอ สำหรับอาชีพทางและสามีคือ อาชีพค้าขายของเบ็ดเตล็ด หานา หาไร่ และหาสวน ควบคู่กัน จากการศึกษาพบว่าในหมู่บ้านท่าสมบุรณ์จะมีร้านค้าเพียงแห่งเดียว คือ ร้านของนางบัวแก้ว และเนื่องจากร้านค้าของนางตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับโรงเรียนและนิคม จึงทำให้นางกับชาวนิคมและบุคลากรในโรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันโดยผ่านทางการค้า

การดำรงตำแหน่งผู้นำท้องถิ่น พบว่านางบัวแก้วไม่เคยดำรงตำแหน่งใดมาก่อนที่จะเป็นผู้นำหมู่บ้าน ตำแหน่งแรกที่เข้าทำงานให้แก่ชุมชนคือ ตำแหน่งผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งได้รับเลือกตั้งเป็นผู้นำหมู่บ้านหมู่ 9 บ้านท่าสมบุรณ์ เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2529 ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2530 ได้รับแต่งตั้งให้รักษาการกำนันประจำตำบล แทนกำนันคนเดิมที่ถูกออกจากตำแหน่ง เนื่องจากมีปัญหาทุจริตในหน้าที่เกี่ยวกับทะเบียนราษฎร และเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2531 ได้เป็นกำนันโดยไม่มีการเลือกตั้ง เนื่องจากมีผู้สมัครคือนางเพียงคนเดียว ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้งมีผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนัน 2 คนด้วยกัน คือ หมายเลข 1 ผู้นำหมู่บ้านหมู่ 1 หมายเลข 2 นางบัวแก้ว ครั้นถึงวันเลือกตั้งหมายเลข 1 (ชาย) ได้ขอลถอนตัวออกจากการแข่งขัน จึงมีผลให้นางได้เป็นกำนันโดยวิธีดังกล่าว

II. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

จากเอกสารข้อมูลตำบลที่นางรัตนได้จัดทำขึ้น ทำให้ทราบถึงประวัติส่วนตัว และเหตุผลของการมาเป็นกำนัน-ผู้นำหมู่บ้าน ว่า

"ตอนแรกก็ไม่คิดว่าจะเอาตำแหน่งพวกนี้ เพราะเป็นราษฎรเพิ่มขึ้น มันสบายดี อยากจะช่วยเพื่อนบ้านเมื่อไหร่ก็ได้ ทั้งที่รู้ว่างานนี้เป็นงานที่ต้องแบกภาระของประชาชน แต่ขัดศรัทธาชาวบ้านไม่ได้ก็เลยยอมรับ ทั้งที่ไม่เป็นงานด้านนี้มาก่อน"

ครั้นได้ศึกษาและสัมภาษณ์แล้ว พบว่าข้อมูลข้างต้นนี้เป็นข้อความที่ไม่เกินจริงนัก และในการศึกษาเกี่ยวกับการเข้าสู่ตำแหน่งนี้ ผู้วิจัยได้รื้อย้อนนำเสนอเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกที่สมัครเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ช่วงที่สองเป็นช่วงที่สมัครเลือกตั้งกำนัน

1. ช่วงที่สมัครเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ทราบว่า นางใช้เวลาคัดสินใจก่อนวันเลือกตั้งประมาณ 1/2 เดือน สาเหตุที่ตัดสินใจลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านทราบว่าเนื่องจาก "ถูกคู่แข่งตำหนิและนิทา ใจจึงฮึดสู้" เพราะมีข่าวว่านางจะลงสมัครเลือกตั้งด้วย ในตอนแรกนางสนับสนุนให้สามีสมัครแต่สามีของนางปฏิเสธที่จะลงสมัคร ส่วนเหตุผลที่สามีของนางปฏิเสธนั้นทราบว่า เป็นเพราะด้อยการศึกษา การเขียนการอ่านยังติดขัด ดังนั้นสามีจึงสนับสนุนให้นางลงสมัคร เหตุผลส่วนหนึ่งคือ การศึกษาสูงกว่า

ดังนั้นในวันที่ 17 กันยายน 2529 มีผู้สมัครแข่งขันเพื่อรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้าน ซึ่งแยกหมู่บ้านจากบ้านห้วยสวรรค์ จำนวน 2 คน คือ 1. นางบัวแก้ว 2. นายชาย (นามสมมุติ) การเลือกตั้งในวันนั้นใช้วิธีเลือกตั้งโดยเปิดเผย ผลปรากฏว่าจำนวนผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งทั้งหมด 68 คน นางบัวแก้วชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียง 44 คะแนน ส่วนคู่แข่งกันได้ 24 คะแนน

สำหรับฐานเสียงคะแนน กลุ่มที่ช่วยเหลือและวิธีการหาเสียงครั้งนี้ ทราบว่าส่วนหนึ่งเป็นเครือญาติและเพื่อนของนางในหมู่บ้านได้ให้ความช่วยเหลือลงคะแนนและช่วยหาเสียงให้แก่นางด้วย ดังคำบอกเล่าของนางที่ว่า "...ไม่ได้หาเสียงนอนอยู่บ้าน พรอคพวกเห็นคึกกับเขา(หมายถึงนาง) เขาชักเขา เขาเดินของเขา เข้าไปหากล่อมกัน เอาเอง..." และจากคำบอกเล่ายังทราบว่า กลุ่มที่ช่วยนางมากที่สุดคือ ผู้ชาย เพื่อนรุ่นพี่ และผู้อาวุโส ส่วนกลุ่มสตรีนั้นทราบว่าไม่สนับสนุน โดยมองว่า "เป็นแม่หยิงอยู่บ่สมเนื่อ

สมตัว...ควรจะให้ผู้ชายเป็น" (ความหมายคล้ายท่านองว่า เป็นผู้หญิงควรจะเรียบร้อย
งานแบบนี้ควรจะให้ผู้ชายเป็น)

ส่วนวิธีการหาเสียง จากการสัมภาษณ์นางผู้วิจัยพบว่านางเป็นผู้ที่มีไหวพริบ
ฉลาดในการวางแผนงาน พูดจาฉะฉาน และสามารถพูดดึงดูดใจผู้ฟังได้ดีมาก และนางได้
ให้สัมภาษณ์ถึงเทคนิควิธีการหาเสียง ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปไว้ดังนี้

(1) ใช้วิธีทำความดีช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ซึ่งนางได้ทำมานานแล้ว และใน
ช่วงก่อนเลือกตั้งอาจจะทำมากเป็นพิเศษ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ สร้างบารมี ดังที่นางบัวแก้ว
ได้ยกตัวอย่างให้เห็นว่า "สมมุติว่าเพื่อนบ้านเขามีบุญ(หมายถึงมีงาน)ในวันพรุ่งนี้ วันนั้นก็
ต้องไปช่วยเขาเตรียมของ ไปนอนอยู่บ้านงานบุญด้วย...แล้วงาน(เสร็จงาน) ล้างถ้วย
ล้างของทุกอย่างแล้วจึงมาบ้าน" ซึ่งในข้อนี้นางบัวแก้วจะทำหรือประพฤติปฏิบัติทั้งก่อนและ
หลังตำแหน่ง

(2) ใช้ฐานะทางการเงินให้เป็นประโยชน์ ประกอบกับใช้ความสามารถ
ของตนในการวางแผนเพื่อดึงคะแนนเสียงกลุ่มที่เป็นกลาง และกลุ่มที่ยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะ
เลือกใครดี โดยให้ความช่วยเหลือในรูปเงิน เช่น ช่วยต่อไฟฟ้าเข้าบ้านของกลุ่มคนเหล่านี้น
จากนั้นให้พ่อค้ารับสินบนภายหลัง ดังปรากฏในคำบอกเล่าของนางว่า "เรา(นางบัว
แก้ว) คู่ออกหมด รู้หมดว่าใครเป็นใคร โดยดูจากกลุ่มที่จริงใจเราจะให้อะไรเขาเขาก็ไม่
เอา เขามีแต่ช่วยเราสุดกายสุดใจ ...อีกพวกเป็นพวกที่เอนเอียง โดยสังเกตจากการที่
มาหาเราและไปหาคู่แข่ง" ดังนั้นจึงทำให้นางสามารถทราบว่ามีคะแนนเสียงที่สนับสนุน
และจะต้องหาเสียงอีกกี่คะแนนจึงจะชนะคู่แข่ง โดยมุ่งไปที่กลุ่มเป็นกลาง(ยังตัดสินใจไม่ได้
ว่าจะเลือกใคร) โดยนางบัวแก้วมีกลยุทธ์ในการดึงคะแนนดังนี้ "มีบ้านอยู่ 2 หลัง ต้อง
การไฟฟ้าเข้าบ้านแต่ไม่มีปัญหาเอาไฟเข้าได้ เขา(นางบัวแก้ว)เอาเข้าให้เขาราคาสอง
พันเศษ จากนั้นให้เขาใช้วิธีพ่อค้ารับสินบนภายหลัง" ครั้นถึงวันลงคะแนนนางบัวแก้วยังมี
ความสามารถ ฉลาดในการป้องกันการโกงจากกลุ่มที่นางช่วยเหลือหักหลังได้ โดยนางบัว
แก้วเสนอให้พรรคพวกของนางเป็นผู้เสนอให้มีการลงคะแนนเสียงโดยวิธีเปิดเผย (ถ้าหาก
มีการใช้วิธี "ลับ" คนที่นางช่วยเหลืออุปการะอาจลงคะแนนเสียงให้ฝ่ายตรงข้ามได้) ดัง
นั้นผลจึงเป็นไปตามที่นางคาดหมาย คือ ชนะการเลือกตั้งครั้งนี้

สำหรับในเรื่องการโถมตีนั้น ทราบว่าคู่แข่งชั้นของนางได้โถมตีนางบัวแก้ว 2 เรื่องด้วยกัน คือ ยกเรื่องความเป็นผู้หญิง และศาสนาคริสต์ที่นางนับถือแตกต่างจากชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านท่าสมบูร์ซึ่งนับถือพุทธศาสนา

ภายหลังการเลือกตั้งทราบว่ามีการเลียงฉล่องตำแหน่ง โดยหมค้ำสุราขาว 10 เท(ลัง) วิว 1 ตัว (ซื้อมาราคา 4,000 บาท) และอื่นๆ รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดประมาณ 30,000 บาท โดยนางให้เหตุผลว่า "ไม่เลียงก็ไม่รู้จะทำอย่างไรเพราะได้เป็นแล้ว คนหลายอำเภอหลายตำบลเขาแห่กันมาดู... นายอำเภอก็ออกมาเป็นประธานเลือกตั้งเอง"

รักษาการกำนัน

ครั้งนี้ได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ในเวลาต่อมาอีกเกือบ 1 ปีตำแหน่งกำนันประจำตำบลก็ว่างลง นางบัวแก้วได้รับเลือกให้รักษาการตำแหน่งกำนันแทนเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2530 และช่วงรักษาการนี้เองที่มีส่วนเอื้อให้นางบัวแก้วได้เปรียบคู่แข่งชั้น เนื่องจากเป็นช่วงการก่อสร้างถนนงบประมาณ กสช. ทำให้นางบัวแก้วถือโอกาสตรวจงานและหาเสียงหลังเลิกงานหรือมาคัน

2. ช่วงที่สมัครเลือกตั้งกำนัน

จากคำบอกเล่าทราบว่า ในช่วงที่รักษาการกำนันนั้นนางบัวแก้วเองก็ไม่ต้องการจะสมัครเป็นกำนัน และปรากฏว่าผู้ใหญ่บ้านชายทั้ง 9 หมู่บ้าน (ขณะนั้นมีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ปัจจุบันมี 11 หมู่บ้าน) ได้เปิดประชุมลับที่กลางทุ่ง โดยขอให้นางบัวแก้วอย่าลงสมัครเป็นกำนัน เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านที่เคยสมัครแข่งกับกำนันคนแรกจะลงสมัครอีกครั้ง ซึ่งในเรื่องนี้นางบัวแก้วได้บอกว่า "...เอาไปเลย เฉพาะเป็นผู้ใหญ่บ้านก็ยากจะตาย..." ดังนั้นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 จึงลงสมัครได้หมายเลข 1

ครั้งนี้ในเวลาต่อมาเมื่อชาวบ้านซึ่งมีความนิยมชมชอบนางบัวแก้ว โดยเฉพาะชาวบ้านหมู่ที่ 2 ในส่วนนิคม ทราบการไม่ลงสมัครกำนันของนางบัวแก้ว จึงได้เชิญขบวนมาชุมนุมที่บ้านของนาง และเรียกร้องให้นางสมัครโดยบอกว่า "...ถ้าไม่สมัครให้หนีจากบ้านนี้จะเผาบ้านทิ้ง" ในที่สุดสามีของนางบัวแก้วได้ออกมาเจรจากับชาวบ้าน โดยรับ

ปากว่าจะให้นางบัวแก้วลงสมัคร และในที่สุดนางจึงลงสมัครเลือกตั้งได้หมายเลข 2 ส่วนเหตุผลที่ลงสมัครครั้งนี้ก็คือ ชาวบ้านต้องการให้เป็นกำนัน

วิธีการหาเสียง

ตามที่เคยกล่าวไว้แล้วว่า ช่วงที่สมัครกำนันเป็นช่วงที่นางบัวแก้วรักษาการกำนัน และอยู่ในระหว่างการก่อสร้างถนน ซึ่งนางจะต้องตรวจงานทุกวัน ดังนั้นจากคำบอกเล่าทำให้ทราบว่า นางจะใช้วิธีหาเสียงในตอนเย็นหลังจากที่ชาวบ้านเลิกงานแล้ว จุดแรกที่เริ่มหาเสียงคือที่หมู่ 3 จุดที่สองที่หมู่ 4 หลังจากทีนางเริ่มหาเสียงได้เพียง 2 หมู่บ้านนี้เท่านั้น คู่แข่งขันได้ขอลถอนตัวจากการแข่งขัน โดยจากคำบอกเล่าของนางทราบว่า "10 หมู่บ้านช่วงนั้นคะแนนเขา(คู่แข่ง) จะมีอยู่หมู่บ้านเดียวที่เกินเขา(นางบัวแก้ว) คือ หมู่ 5 เพราะหมู่ 5 เป็นหมู่บ้านใกล้เคียงเขา(หมายถึงอาณาเขตของหมู่บ้านใกล้เคียงกัน)... เบอร์ 1 (คู่แข่ง) ไปทั่วตำบล... ฝ่ายเขา(นาง) ออกเพียง 2 บ้าน เขาตกใจเสียงเราคีจึงต้องถอนตัว เขาขอค่าอาหารที่หาเสียงไปแล้วคืน (ผู้วิจัยเข้าใจว่าเพื่อแลกกับการถอนตัว) เขาก็เลยคิดว่าเขาจะทำงานร่วมกันไม่อยากเป็นศัตรูกัน ก็เลยยอมจ่ายค่าอาหารให้เขาประมาณ 4-5 พันบาท" ดังนั้นเมื่อถึงวันเลือกตั้งจึงเหลือคู่แข่งสมัครเพียงคนเดียว มีผลให้นางบัวแก้วได้เป็นกำนันโดยไม่ต้องดำเนินการเลือกตั้ง

จากคำบอกเล่าทราบว่า ร้านเสียงส่วนใหญ่ของนางอยู่ที่นิคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจถอนตัวออกจากการแข่งขันครั้งนี้สูงมาก เหตุที่ร้านเสียงอยู่ที่นิคมฯ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะนางเป็นเจ้าของร้านค้าขายของเบ็ดเตล็ด ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามนิคม ทำให้ชาวนิคมมีความสนิทชิดชอบและคุ้นเคยกับนางบัวแก้วเป็นอย่างดี ประกอบกับการที่นางยอมให้ชาวบ้านแถบนี้ใช้บริการแบบ "สินเชื่อ" ได้ด้วย รวมทั้งการที่นางไม่ได้แสดงความรังเกียจเมื่อถึงหน้างานบุญที่ชาวนิคมฯ จัด นางบัวแก้วก็เข้าร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ ดังคำบอกเล่าของนางบัวแก้วดังนี้

"เพราะเขาว่าเราไม่ได้แสดงความจริงใจ เขาถือว่าเราดี เราเข้าไปสัมผัสเขา ช่วยเขา เพราะเขาทุกข์ยาก คนรวยเราก็ช่วยเขาในด้านความคิด ในนิคมนั้นเราผูกพันกับเขา ตั้งแต่ช่วงเปิดร้านค้าประมาณ 7 ปีมาแล้ว อยู่ในนิคมฯ เขาก็มีร้านค้า...แต่ขายแพงกว่าเรา และถ้าเซ็นเชื่อ(สินเชื่อ) เกินกำหนดแล้ว เขาก็ตามจีเลย (ทวงถาม) ...ของเราก็ไม่ได้ติดตาม ถึงเวลาเอามาเอง... ชื่อก็อยู่ที่นี่ ชื่อก็อยู่ที่นี่... ก็ได้ไปร่วมทำบุญเอ็ดคำป่าแห่กันหลอน..."

ข้อความข้างต้นนี้เมื่อสอบถามเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อำเภออำนาจเจริญ ทราบว่าเป็นความจริง ดังเช่น คำบอกเล่าของพัฒนาการประจำตำบลว่า "...เป็นคนไม่ขี้เหนียว ...ชาวบ้านมักถือในแง่บริการประชาชนในแง่สินเชื่อ เช่น เอาข้าวสารไปกิน สั้นเดือนนั้นจะเอาเงินมาให้ เขายังไม่เอาเงินมาให้กำนันก็ไม่เคยไปว่าเขา... และทำบุญดีกว่าพุทธเสียอีก นพโหว่ได้ เวลาบุญมหาชาติพาชาวบ้านทำกันหลอน..." ปลัดอำเภอกล่าวว่า "กำนันเป็นคนดีมาก" และเลขาธิการตำบลกล่าวว่า "...เกิดจากทำความดีกับชาวบ้านมาโดยตลอด คือ ช่วยเหลือชาวบ้านมาตลอด เช่น เจ็บป่วยแนะนำให้เงินไปหาหมอก่อนหาหมอที่หลัง... สมัยก่อนไปอำเภอลำบาก สองแถว (รถประจำทาง) ไม่ได้ช่วยเขาทำตลอดแบบจำเป็นด้วย ...ทุกข์ยากไม่มีกินมาขอหลักก่อนได้

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนี้พอที่จะทำให้ทราบว่า ปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้ทางกุมเสี่ยงในนิคมได้ รวมทั้งที่อื่น ๆ อีกคือ การสร้างบารมีความดีและการค้าขายที่ให้ชาวบ้านใช้บริการแบบสินเชื่อได้โดยไม่เร่งรัดหนี้สิน มีผลให้ชาวบ้านศรัทธาและนับถือ ดังนั้นชาวนิคมฯ จึงให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ในการลงแข่งขัน ซึ่งเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้คู่แข่งต้องถอนตัวก่อนวันเลือกตั้ง เนื่องจากครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในนิคมมีจำนวน 247 ครอบครัวย 1,085 คน ขึ้นกับหมู่ 2 เมื่อรวมกันจะมีครัวเรือนทั้งหมด 348 ครอบครัวย ซึ่งสูงกว่าทุกหมู่บ้านในตำบล

ส่วนรูปแบบที่เข้าไปหาเสี่ยงใน 2 หมู่บ้าน ทราบว่าในขั้นแรกได้เข้าไปหาคนที่นางรู้จักคุ้นเคยหรือญาติฯ เช่น หมู่ 3 ครั้งแรกที่เข้าไปหาได้ติดต่อกับญาติฝ่ายสามี และนางก็ใช้บ้านดังกล่าวเป็นศูนย์กลางของการหาเสี่ยง รวมทั้งเป็นที่ "เข็ดอยู่ เข็ดกิน

(จัดเลี้ยง)" ภายหลังจากที่ชาวบ้านมาประชุมและร่วมรับประทานอาหาร นางบัวแก้วจะเปิดกล่าวปราศรัยหาเสียง ตัวอย่างคำปราศรัยตามที่นางบอกเล่ามีดังนี้ (ปราศรัยเป็นภาษาลาวอีสาน)

"สวัสดี พ่อ-แม่พี่น้องหมู่ 3 มาตอนนี้กับแม่มาหยังคอก (ไม่ใช่มาอะไรหรอก) มาแจ้งข่าวพี่ว่าน้องว่าได้ตัดสินใจสมัครลงกำนันประจำตำบลของเขานี้แหละ ได้เบอร์ 2"

จากคำบอกเล่าทราบว่ามีคนถามนางบัวแก้วขณะกล่าวปราศรัยว่า เพราะเหตุใดผู้หญิงจึงอยากลงสมัคร? นางบัวแก้วจึงตอบว่า "อยากลองความสามารถประเทศชาติบ้านเมืองเราเดี๋ยวนี้ตำแหน่งต่างๆเปลี่ยนแปลงไปเป็นหยั่ง(เพราะอะไร) จึงเปลี่ยนคือ ว่าซึกตัวอย่างให้ฟัง พวกแอ็ดรถ(กระบี่รถเมล) ก็เป็นแม่หญิง-แอร์โฮสเตสเครื่องบินก็เป็นแม่หญิง พนักงานเก็บเงินหรือตำแหน่งต่างๆก็เป็นแม่หญิง ให้พ่อแม่พี่น้องเบ็งเอา (ดูหรือพิจารณาเอง) ...ตัวอย่างประเทศอื่นที่เขาเป็นผู้นำสตรี เขามีถึงนายกรัฐมนตรี มีฟิลิปปินส์ เขามีถึงพระเจ้าแผ่นดินเป็นแม่หญิงคือประเทศอังกฤษ คือ พระนางอลิซาเบท .. จึงอยากรับใช้พ่อแม่พี่น้อง ถ้ามีความสามารถจะเข็ดได้ (ถ้าไม่มีความสามารถจะหาได้) บ่อยโค่น(ไม่อยู่นาน) จะลาออก ถ้าเข็ดได้ก็จะพยายามเข็ดไป (ถ้าหาได้ก็จะพยายามหาไป) รับใช้พี่น้องบ้านเขา ให้ตำบลของเขามีจุดเด่นคือ(เหมือน) ตำบลอื่น เดียวนี้เขามีหยั่ง?(เรามีอะไร) เขาเป็นตำบลใหม่ กำนันคนแรกก็คือผู้ชาย เขาก็ลาขาดไปแล้ว โคนคี่...ลองเลือกแม่หญิงเข้าไปดูซิ"

นอกจากนี้ยายยังเล่าต่อไปอีกว่า ภายหลังจากที่นางกล่าวคำปราศรัยเสร็จ ได้มีชาวบ้านลุกขึ้นถามว่า ถ้าได้เป็นกำนันจะทำอะไรบ้าง? นางตอบว่า "...ถ้าด้านพัฒนาเราต้องมองจุดที่มีความต้องการพัฒนาก่อน ไม่ใช่ว่าโครงการอะไรมาจะหอบไปไว้ที่บ้านของตน จะพัฒนาหมู่บ้านที่มีความจำเป็นเร่งด่วนก่อน ควบคู่กับพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย"

จากข้อข้างต้นตามที่นางรัตนาลำมานี้ แสดงให้เห็นถึงความสามารถของนางในการวางแผน ความฉลาด การรับรู้ข่าวสารของโลกและโลกทัศน์ที่กว้าง รวมทั้งความสามารถในวาทะศิลป์ทางการพูดในการโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังได้เป็นอย่างดี ซึ่งในข้อนี้ผู้

วิจัยมีโอกาสดำเนินการสังเกตการณ์การพูดในที่ชุมชนของนางบัวแก้ว เนื่องในโอกาสวันเด็กแห่งชาติเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2533 และการเปิดประชุมอย่างไม่เป็นทางการของสภาตำบลในการเตรียมงานวันเด็ก ทำให้เห็นความสามารถในการพูดของนางเหนือกว่าผู้นำในหมู่บ้านอื่น

อย่างไรก็ตามภายหลังคู่แข่งได้ถอนตัวจากการแข่งขัน จึงทำให้นางบัวแก้วได้รับแต่งตั้งเป็นกำนันเนื่องจากไม่มีคู่แข่ง และจากคำบอกเล่าของนางทราบว่า การเลือกกำนันค่าใช้จ่ายสูงกว่าสมัยเลือกตั้งเป็นผู้นำหมู่บ้าน เนื่องจากต้องเลี้ยงคนทั้งตำบลและสังสรรค์เป็นเวลานานเกือบเดือน รวมค่าใช้จ่ายทั้ง 2 ตำแหน่ง รวม 1 แสนบาท

สรุป

จากประวัติของนางบัวแก้ว ประวัติชุมชน และจากกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง พอที่จะวิเคราะห์ได้ว่ามีหลายปัจจัยที่น่าจะมีส่วนให้นางขึ้นมาเป็นผู้นำ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

(1) ปัจจัยอันเนื่องมาจากภูมิหลังของชุมชนท่าสมบูรณ์และตำบล กล่าวคือ ในกรณีของการขึ้นมาเป็นผู้นำหมู่บ้านนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากท่าสมบูรณ์เป็นชุมชนใหม่ ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2505 มีเพียง 32 ครัวเรือน ภูมิหลังของประชากรทราบว่าอพยพมาจากที่ต่างๆ จะมีเครือญาติใหญ่เพียง 1 ตระกูล ดังนั้นการทำสมบูรณ์เป็นชุมชนใหม่มีจำนวนครัวเรือนไม่มากนัก และไม่เป็นเครือญาติเดียวกัน ทำให้นางบัวแก้วมีโอกาสที่จะเข้าถึงมวลชนในชุมชนได้ง่ายกว่าคู่แข่ง (ซึ่งมีอาชีพนา-ไร่) ส่วนหนึ่งโดยผ่านทางร้านค้า สำหรับการขึ้นมาเป็นกำนันนั้นพบว่าภูมิหลังของตำบลก็มีส่วนเอื้อในการขึ้นมาเป็นผู้นำอยู่ไม่น้อย กล่าวคือ ตำบลโคกหมากแหลมเป็นตำบลใหม่ เพิ่งแยกการปกครองออกจากตำบลบึงเมื่อปี 2528 โอกาสการรวมตัวของผู้นำระหว่างชุมชน การสร้างบารมีในต่างชุมชนน่าจะมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับนางบัวแก้ว ซึ่งได้เปรียบกว่าผู้นำคนอื่นๆ ในแง่ร้านค้าของนางตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามนิคม มีส่วนทำให้ชาวนิคมกับนางมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันโดยผ่านทางการค้าเช่นกัน และผลที่ตามมาคือทำให้นางได้รับการสนับสนุนในการขึ้นมาเป็นผู้นำ

(2) ปัจจัยส่วนหนึ่งน่าจะเนื่องมาจากอายุ สถานภาพการสมรส และบุตร มีส่วนช่วยให้นางมีเวลาว่างพอที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม กล่าวคือ นางอายุ 41 ปี อยู่โสด

กลางคนที่ผ่านพ้นภาระหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร นอกจากนั้นครอบครัวของนางเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีบุตรจำนวนเพียง 3 คน ที่สำคัญคือ มีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ยังอาศัยอยู่กับครอบครัว และบุตรคนเล็กก็ยังช่วยแบ่งเบาภาระได้อีกด้วย กล่าวคือ ช่วยค้าขายและช่วยเหลืองานในครัวได้อีกด้วย นอกจากนี้สามีของนางก็มีส่วนช่วยงานบ้านทุกอย่างเวลาที่นางไม่อยู่ โดยสามีทำหน้าที่ค้าขายและสามารถเป็นแม่บ้านแทนภรรยาได้เมื่อมีความจำเป็น

(3) บัจจยอันเนื่องมาจากการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง มีส่วนช่วยให้นางขึ้นมาเป็นผู้นำ กล่าวคือ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นการยกระดับคุณภาพของสตรีให้มีความรู้ความชำนาญ มีประสบการณ์พร้อมที่จะขึ้นมาเป็นผู้นำของชุมชน และจากประวัติจะพบว่าการศึกษาของนางจบชั้น ม.2 (ป.6) ซึ่งเหนือกว่าผู้ใหญ่นานหมื่นบ้านอื่นๆ (ยกเว้นผู้ใหญ่นานหมื่นที่ 6 ที่จบชั้น ม.ศ.3) นอกจากนี้การที่นางมีโอกาสเดินทางต่างถิ่นและได้เรียนรู้จากองค์กรของทางคริสต์ศาสนาที่จังหวัด น่าจะมีส่วนเสริมให้นางมีโลกทัศน์ที่กว้างกว่าบุคคลอื่นๆ รวมทั้งการที่นางมีอาชีพค้าขาย (ขณะเดียวกันก็ทำไร่ ทำนา ทำสวน ควบคู่) มีผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมั่นคง และอาชีพการค้ายังมีส่วนช่วยเสริมประสบการณ์ให้แก่นางเหนือกว่าผู้ใหญ่นานคนอื่นๆอีกหลายคนซึ่งมีประสบการณ์ทางการทำนาทำไร่เพียงอย่างเดียว อีกทั้งนางเองก็ได้ใช้ประสบการณ์ความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ ช่วยส่งเสริมให้ได้รับตำแหน่งหรือได้รับความศรัทธามากกว่า ดังกรณีในชุมชนท่าสมบูรณ์และนิคม

(4) บารมีที่สะสมไว้มานานและความสามารถในการพูดโน้มน้าวใจผู้อื่น มีส่วนช่วยให้นางได้ขึ้นมาเป็นผู้นำ กล่าวคือ นางได้ทำความดีโดยช่วยเหลือเพื่อนบ้านก่อนที่จะได้รับตำแหน่งสืบเนื่องมานาน โดยเฉพาะความดีในเรื่องช่วยเหลือทางการเงินและการไม่เร่ร่อนหนี้สิน นอกจากนี้วาทะศิลป์ในการพูดโน้มน้าวใจผู้อื่นเหนือกว่าคู่แข่งชั้น ประกอบกับความเชื่อมั่นในความสามารถของตน ทำให้นางมีโอกาสมขึ้นมาเป็นผู้นำ

(5) บัจจยอันเนื่องมาจากสถานการณ์ภาวะที่ตำแหน่งกำนันว่างลง เนื่องมาจากกำนันคนเดิมถูกออกจากราชการ นางได้รับความไว้วางใจจากทางราชการให้ดำรงตำแหน่งรักษาการกำนันนานเกือบ 8 เดือนนั้น ทำให้นางมีโอกาที่จะแสดงความสามารถและมีผลงานให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชนได้มากกว่าผู้นำคนอื่นๆ

(6) บัจจยันเนื่องมาจากคู่แข่งกันได้ก่อนตัวก่อนที่จะมีการลงคะแนน จึงทำให้นางได้รับตำแหน่งก้านโดยไม่มีทางเลือก ซึ่งในประเด็นนี้อาจกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นเพราะคู่แข่งขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งในข้อนี้นางได้เล่าถึงคู่แข่งคนหนึ่งว่า "ถ้าคู่แข่งบอกว่า $2 + 2 = 4$ แต่ถ้าหากเพื่อนพูดแย้งว่าใช่ 4 แทนหรือ ไม่ใช่ 3 หรือ แกก็จะเปลี่ยนใจตามเพื่อน..." อาจจะด้วยเหตุนี้ส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างตัวผู้นำ คือ นางและคู่แข่ง จึงทำให้นางน่าจะได้เปรียบคู่แข่ง เนื่องจากเป็นตัวเลือกที่น่าจะดีกว่าคู่แข่งก็เป็นได้

การเลือกกรรมการหมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า นางได้เลือกกรรมการหมู่บ้านโดยใช้เกณฑ์เลือกคนที่นางรู้จักมักคุ้น ญาติ และคู่แข่ง โดยให้เหตุผลว่า "ช่วงนั้นหมู่บ้านเล็กหาคนเสียสละก็ไม่มี ขอร้องให้เขาเป็นในช่วงแรกมาช่วยงานสักพักพอที่จะหาคนช่วยได้... ถ้าหมดวาระ (5 ปี/วาระ) เราตั้งเขาใหม่ได้ ถ้าคนเก่าทำงานเหมาะสมเราก็ต่ออายุให้ได้ ส่วนสารวัตร กำนันเราเลือกจากผู้ที่แพ้เรา ดังเขามามีส่วนร่วม เราไปหาพบเขาและที่เลี้ยงเขา..."

III. แนวคิดในการพัฒนาชนบท

จากการสัมภาษณ์นางบัวแก้ว ทำให้ทราบแนวคิดของนางเกี่ยวกับปัญหาของการพัฒนาชนบท คือ ปัญหาการอยู่การกิน ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาจิตใจอันเนื่องมาจากการที่ลูกบ้านติดการพนัน ยาเสพติดของมีนเมา ได้แก่ สุรา บุหรี่ ฌมกาว หรือติดหินเนอร์ ครั้นเมื่อถามถึงวิธีแก้ปัญหาก็ทราบว่าควรเน้นให้ประชาชนมีอาชีพที่ดีขึ้นกว่าเดิม ส่วนเรื่องจิตใจนางรัตนาคิดว่าแก้ด้วยการอบรมด้านวินัย ตามด้วยโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ซึ่งน่าจะแก้ไขได้บางส่วน

ส่วนทางด้านหน้าที่ของการพัฒนาชนบท ควรเป็นหน้าที่ของรัฐบาลหรือของชาวบ้านนั้น นางบัวแก้วเสนอแนวคิดที่ว่า "ควรจะเป็นหน้าที่ของทั้ง 2 ฝ่าย" ถ้าหากเป็นโครงการเล็กๆควรที่จะเป็นหน้าที่ของชาวบ้าน ถ้าหากเป็นโครงการใหญ่รัฐควรช่วยเหลือร่วมกับชาวบ้าน ครั้นถามว่าโครงการในลักษณะใดบ้างที่ชาวบ้านหรือราษฎรควรเข้าร่วมได้รับคำตอบว่า "ถ้าเป็นโครงการในลักษณะที่ใช้งบประมาณตั้งแต่ 1,000-10,000 บาท

ราษฎรควรทำเอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละหมู่บ้าน อย่างบ้านท่าอุดมทำไ้ยาก เพราะชาวบ้านไม่มีเวลาร่วมพัฒนาต้องไปทำมาหากิน" ส่วนหน้าที่ของรัฐที่จะพัฒนานั้น นางคิดว่า "ต้องการให้รัฐมองเป็นจุดๆ ต้องการให้นักวิชาการที่เรียนรู้แล้ว รัฐส่งตัวแทนเข้ามาดูพื้นที่ว่าเหมาะสมกับอะไร และถามความต้องการของประชาชนว่าต้องการทำอะไร ประชาชนยอมรับไหม และต้องการให้รัฐบริหารจัดการอะไร" สรุปในประเด็นนี้ก็คือ ต้องการความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและถามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ด้วย สำหรับคำถามในเรื่องการพัฒนาชนบทจะดำเนินต่อไปด้วยดีนั้น นางคิดว่าขึ้นอยู่กับความร่วมมือกันทุกฝ่าย และนางยังตั้งเป้าหมายและความต้องการซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติ คือ "อยากให้ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล มีความสามัคคี รักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน เหมือนสมัยปู่ย่าตาทวดของเรา และรู้จักพัฒนาตนเองจากประสบการณ์"

IV. กลยุทธ์ในการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชนบท นางบัวแก้วได้ตั้งเป้าหมายและเน้นในเรื่องต่อไปนี้

อันดับ 1 ต้องการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งนางบัวแก้วอธิบายว่า อยากให้ราษฎรในตำบลมีแหล่งน้ำเพียงพอสำหรับทำไร่นาสวนผสม ถ้ามีพอกินพอใช้ด้านอื่นก็จะดีขึ้นไปด้วย

อันดับ 2 ต้องการพัฒนาด้านจิตใจ เมื่อมีพอกินพอใช้การพัฒนาด้านจิตใจคิดว่าคงไม่ลำบากสำหรับในตำบลนี้ อยากให้ราษฎรในตำบลเอื้อเอื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน และให้รู้วันพระ วันศีล โดยไปประกอบพิธีทางศาสนาอย่างห่อเนื่อง

อันดับ 3 ต้องการพัฒนากำหนดเป็นตำบลแม่คนธรรมแม่คนทอง เมื่อได้พัฒนาไป 2 อย่างนี้แล้วตำบลก็จะเกิดผลดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีอนามยดี จิตใจแจ่มใส รู้จักรัก รู้จักอกภัยกัน รู้จักช่วยเหลือกัน แม่คนธรรมแม่คนทองก็จะเกิดขึ้นได้

ส่วนโครงการพัฒนาที่นางได้ดำเนินการไปแล้ว พบว่ามีจำนวนไม่มากนัก นางให้เหตุผลว่าเพิ่งรับตำแหน่งได้ไม่นาน และที่สำคัญก็คือ งานในช่วงแรกที่รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันก็คือ การจัดระบบทะเบียนราษฎรใหม่ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากผู้นำคนเก่าที่ก่อปัญหาทิ้งไว้ ดังคำบอกเล่าของนางที่ว่า "ทุกวันนี้ถือว่าเป็นงานเก็บหรืองานสะสางของ

เก่า เพราะว่าท่านคนเก่ามีปัญหาเรื่องทะเบียนราษฎร ถูกออกเรื่องทะเบียนเอาคนต่าง
ตัว(ลาว)มาเข้าตัวแทนบุคคล คนมาทำงานใหม่เลยยุ่ง ต้องติดตามลูกบ้าน คอยเซ็นรับ
รองที่อำเภอตลอดเวลา งานอะไรก็ไม่ได้ทำ เขาสอบถามการรับรองเป็นพิเศษที่อำเภอ หมู่
ที่ 2 เป็นหมู่ที่มีปัญหามากที่สุด เพราะท่านคนเก่าเป็นคนทำไว้ พลเมืองก็มากมี 300
ครอบครัว ปัจจุบันดีขึ้นเพราะให้ข้าราชการซี 3 ขึ้นไปรับรองได้" และอีกเหตุผลหนึ่งที่นาง
ให้ไว้ก็คือ "หมู่บ้านตั้งใหม่ ตำบลก็ใหม่" อยู่ในรุ่นบุกเบิก อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาผล
งานที่นางได้ดำเนินการไปแล้วนั้น จะเห็นหน้าที่แหล่งน้ำ โดยมีผลงานดังนี้

1. ขุดลอกหนองศาลาที่หมู่ 3
2. สระน้ำที่โรงเรียน
3. บ่อน้ำต้นที่โรงเรียน
4. นำราษฎรถมฝายน้ำที่ขาดในฤดูน้ำหลากที่หมู่ 4 รวมทั้งถมถนนเส้นทางหมู่
3-4

องค์กรที่นางได้เข้ามาร่วมงานด้วยนั้น พอที่จะแบ่งได้เป็น 3 ประเภท
คือ (1) องค์กรของรัฐ นอกเหนือจาก 4 กระทรวงหลักที่นางได้ติดต่อให้มาช่วยเหลือ
ชุมชนแล้ว ยังมีหน่วยงานของ กรป.กลาง ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ในอำเภอ ให้มาช่วยเหลือหมู่
บ้าน โดยเฉพาะทางด้านถนนและแหล่งน้ำ (2) องค์กรของเอกชน ซึ่งนางบัวแก้วได้ดึง
หน่วยงานต่างๆให้มาช่วยเหลือ ดังนี้

- กลุ่มเพื่อนหญิงอำเภอตั้งปี พ.ศ. 2526 โดยนางร่วมเป็นกรรมการเพื่อ
ช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งจะเน้นความช่วยเหลือ
ทางด้านกฎหมาย
- มูลนิธิศุภนิมิต เป็นหน่วยงานทางศาสนา ซึ่งให้ความช่วยเหลือชุมชน โดย
เฉพาะในนิคม และนางบัวแก้วได้ติดต่อขอความช่วยเหลือ ขณะที่ทำวิจัยอยู่
ในช่วงติดต่อกับองค์กร)
- สมาชิกรัฐสภาจังหวัด(สจ.) สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎร(สส.)

นอกเหนือจากองค์กร 2 ประเภทนี้แล้ว นางและกรรมการหมู่บ้านยังได้
ร่วมมือกับชาวบ้านในการพัฒนาตนเอง ดังตัวอย่างเช่น (1) การจัดซื้อปุ๋ยมาบริการสมาชิก
ในหมู่บ้านจำนวน 33 กระสอบ กำหนดส่งเงินคืนไม่เกิน 7 เดือน ต้นทุนกระสอบละ 265

บาท โดยจำหน่ายให้แก่ชาวบ้านกระสอบละ 280 บาท (2) ชาวบ้านช่วยกันสร้างห่านม และขุดลอกร่องน้ำเดิม เพื่อนำน้ำจากชลประทานมาใช้ตามจุดต่างๆเพื่อทำการเกษตร (3) จัดหาเงินทุนเพื่อนำไปทำเข้าหมู่บ้าน ฯลฯ ในการดำเนินโครงการพัฒนาต่างๆนี้ จากการสอบถามพบว่า นางมีเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกดำเนินโครงการ โดยยึดหลัก ประโยชน์ที่จะได้รับของส่วนรวม รวมทั้งความเป็นไปได้ในการลงมือทำงาน ส่วนกลุ่มคนที่ มาร่วมพัฒนานั้นทราบว่าได้ตั้งบ้าน วัด โรงเรียน ให้มาร่วมกิจกรรม ทั้งขึ้นอยู่กับ ประเภทของกิจกรรม สำหรับวิธีการระดมคนมาร่วมกิจกรรมการพัฒนานั้น พบว่าถ้าหากเป็น โรงเรียนจะใช้วิธีเชิญอาจารย์ใหญ่และคณาจารย์ให้มาร่วมประชุมแทบทุกครั้งของการ ประชุมหมู่บ้าน โดยคณาจารย์ที่มาร่วมประชุมจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา เสนอแนะ และจกรายงานหรือบันทึกการประชุม นอกจากนี้ยังร่วมมือกันระหว่างหมู่บ้านและโรงเรียนในการ พัฒนากัน 2 สถาบันร่วมกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ในกลุ่มของหมู่บ้านนั้นพบว่านาง บัวแก้วเน้นการกระจายหรือแบ่งงานให้กรรมการหมู่บ้านดำเนินการ โดยแบ่งงานตามหน้าที่ เช่น (ข้อมูลจากการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน 29 สิงหาคม 2532 รายงานของ กรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่างๆ) ฝ่ายสวัสดิการ ได้ช่วยจัดงานศพลูกบ้าน ซึ่งเป็นผู้ยากไร้ที่เข้า มาอาศัยในหมู่บ้าน ฝ่ายพัฒนา วันเสาร์ที่ 9 กันยายน 2532 นำราษฎรทำความสะอาด ถนนเข้าหมู่บ้านและภายในหมู่บ้าน ฯลฯ สำหรับสถาบันวัดนั้นพบว่าร่วมมือกันในเรื่อง การหาบุญประจำปีของหมู่บ้าน จะมีการปรึกษากันทางวัดอยู่เสมอ รวมทั้งกรรมการหมู่บ้าน ฝ่ายวัฒนธรรมได้มีการเชิญชวนให้ลูกบ้านได้ทำบุญ โดยเฉพาะวันสำคัญๆ ซึ่งในจุดนี้พบว่าใน การทำงานแต่ละครั้งจะมีการวางแผนร่วมกันระหว่างกำนัน กรรมการ บ้าน

สำหรับเครื่องมือการติดต่อสื่อสารที่ใช้ในหมู่บ้าน พบว่าหมู่บ้านทำสมุดรื้อไม่มี หอกระจายข่าว การติดต่อสื่อสารจึงใช้วิธีตีเกราะและเคาะบอกตามบ้านต่างๆ เพื่อให้ชาว บ้านมาประชุม และเนื่องจากบ้านแต่ละบ้านตั้งอยู่ห่างกันมาก จึงมีจุดในการตีเกราะ 3 จุด คือ ค่ายท้ายหมู่บ้านที่บ้านกำนัน และภายในหมู่บ้านแบ่งให้ผู้ชายผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 ฝ่ายเป็นผู้ ดำเนินการ เพื่อป้องกันการผิดพลาด ได้ให้กรรมการคุ้มซึ่งก็คือกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้เคาะ บอกย้ำอีกครั้งหนึ่ง ส่วนสถานที่ที่นัดประชุม พบว่าได้ใช้สถานที่ดังนี้ 1. บ้านนายประเสริฐ 2. ศาลากลางบ้าน 3. บ้านนางบัวแก้ว(ที่ทำการกำนัน) 4. บ้านนายสมทบ กรณีที่ลูก บ้านขาดประชุม พบว่าจะใช้วิธีจดบันทึกชื่อผู้ไม่มาประชุม และได้้นำเรื่องขาดประชุมของลูก บ้านเข้าสู่ที่ประชุมหมู่บ้านเพื่อขอความร่วมมือในการประชุม

การเข้ารับการอบรมความรู้ทางด้านต่างๆของนางบัวแก้ว ภายหลังการดำรงตำแหน่งผู้ใหญบ้าน-กำนัน มีดังนี้

1. อบรมอาสาสมัครซึ่ง ทวง วัด รุ่นที่ 68 ที่จังหวัดอุบลราชธานีเดือนมีนาคม 2531
2. อบรมหลักสูตรลูกเสือชาวบ้านขั้นต้น รุ่นที่ 3053/1 เมษายน 2531
3. อบรม "ความรู้เบื้องต้นทางกฎหมาย" โครงการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน กรมอัยการ สิงหาคม 2531
4. อบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการพัฒนาแก่ผู้นำสตรีชนบทรุ่นที่ 1 ระหว่าง 12-17 ธันวาคม 2531 วังสวนสุนันทา คูสิต กรุงเทพฯ
5. ร่วมประชุมสัมมนา "สื่อผู้หญิง" มวลนิธิตู้หญิง จ.อุบลราชธานี 11-15 กันยายน 2532
6. ร่วมประชุมสัมมนาเรื่อง "ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว" ปทุมรัตน์ 15-16 กันยายน 2532

จากรายชื่อข้างต้นนี้ จะพบว่าหน่วยงานที่เข้ามาให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนมีหลายหน่วยงานด้วยกัน ทั้งของรัฐบาลและเอกชน ที่สำคัญคือ หน่วยงานของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และมวลนิธิตู้หญิง แต่ถ้าหากถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงาน พบว่าหน่วยงานที่มีบทบาทช่วยเหลือพัฒนาชุมชนได้ดีมาก คือ เจ้าหน้าที่การเกษตร และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ภายหลังจากการอบรม พบว่าความรู้จากการอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการพัฒนาแก่ผู้นำสตรีชนบทได้ถูกนำมาใช้แต่ไม่มากนักก็คือ การนำมาปรับใช้เกี่ยวกับการเขียนโครงการต่างๆเพื่อขอความช่วยเหลือจากทางราชการและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

V. ปัญหาในการทำงาน

จากคำบอกเล่าของนางทำให้ทราบว่า จากการทำงานของนางได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากกรรมการหมู่บ้านและจากสภาตำบล อย่างไรก็ตามในการทำงานนั้นก็ยังมีปัญหาและอุปสรรค ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาอันเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่รัฐบางหน่วยงานจาก 4 กระทรวงหลัก ไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่นัก ดังเห็นได้จากคำบอกเล่าของนางว่า "ไม่ประสานงานเท่าที่ควร ไม่ช่วยกันออกแรง(แรง) แล้วแต่เราจะเป็นไป... มาหากันธรรมดาแต่ไม่เอาจริง เอาจริง ไม่พากันกระตือรือร้นช่วยกัน"

2. ปัญหาการตั้งบ้านที่อยู่ห่างกันมาก ทำให้ยากต่อการพัฒนาและการสื่อสาร

3. ปัญหาอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจภายในหมู่บ้าน ราษฎรส่วนใหญ่ยังยากจน ส่วนหนึ่งเป็นแรงงานรับจ้าง การมาร่วมงานพัฒนาจึงเป็นไปได้ยาก และราษฎรอีกส่วนหนึ่ง เมื่อถึงฤดูหนาวจะต้องกลับไปหานาหรือเช่าที่นาในหมู่บ้านอื่น มีเพียงช่วงมกราคม-กุมภาพันธ์ เท่านั้นที่ราษฎรอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ดังนั้นการพัฒนาหมู่บ้านจึงทำได้ไม่คืบหน้า

4. ปัญหาอันเนื่องมาจาก "เพศหญิง" ทำให้เป็นอุปสรรคในการทำงานในเวลากลางคืน เกรงจะถูกมองในแง่ไม่ดี (อย่างไรก็ตามนางบัวแก้วได้เล่าถึงเรื่องเพศหญิงว่า ได้ใช้ประโยชน์จากความเป็นเพศหญิงด้วย โดยอาศัยความอ่อนหวานในบางครั้ง และความอดทนเข้มแข็ง เพื่อให้ลูกบ้านเห็นใจในความตั้งใจจริงในการทำงาน)

กรณีศึกษาที่ 2

นางหวีโชค คุ่มหนา

กำนันตำบลหนองไก่อ่า อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น

(ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน)

1. ข้อมูลเกี่ยวกับตำบล (1)

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิศาสตร์

ตำบลหนองไก่อ่า ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอชุมแพ โดยเฉลี่ยทุกหมู่บ้านประมาณ 23.5 กิโลเมตร สภาพทั่วไปส่วนมากเป็นที่ราบสูงและภูเขา ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าดงลาน) ลักษณะดินเป็นดินปนทรายไม่อุ้มน้ำ พื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มและแหล่งน้ำนั้น ในหน้าแล้งน้ำมักจะแห้งขอด ทำให้ราษฎรในตำบลประสบปัญหาในเรื่องน้ำอุปโภคบริโภค ตลอดจนแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตร สำหรับที่ตั้งและอาณาเขตตำบลหนองไก่อ่า มีดังนี้

ทิศเหนือ	ติดเขตอำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย
ทิศใต้	ติดเขตตำบลหนองเขียด อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	ติดเขตอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดเขตกิ่งอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น

การปกครอง

หมู่บ้านในเขตตำบลหนองไก่อ่า เดิมอยู่ในเขตการปกครองของตำบลโนนหัน อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2505 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศแยกออกมาตั้งเป็นตำบลหนองไก่อ่า ซึ่งปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้านดังนี้

(1) ข้อมูลเอกสารจากรายงานความดีความชอบของ นางหวีโชค คุ่มหนา ซึ่งอำเภอชุมแพส่งเป็นตัวแทนเข้าประกวดขอรับเงินรางวัลยอดเยี่ยม ประจำปี 2534 (กำนันยอดเยี่ยม) หมู่บ้านคือ บ้านวังยาวใหญ่ บ้านโนนโก บ้านวังยาวน้อย บ้านโนนชาติ และบ้านห้วยอีเปาะ

หมู่ที่ 1 บ้านหนองไก่อ่า

หมู่ที่ 2 บ้านโนนทองกลาง

หมู่ที่ 3 บ้านห้วยอีเปาะ

หมู่ที่ 4 บ้านวังยาวใหญ่

หมู่ที่ 5 บ้านโนนชาติ

หมู่ที่ 6 บ้านโนนโก

หมู่ที่ 7 บ้านวังยาวน้อย

หมู่ที่ 8 บ้านหนองไก่อ่า

ซึ่งมีหมู่บ้านที่ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพ. ในปี 2528-2534

จำนวน 5

การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่ทำนาและปลูกข้าวเหนียวเอาไว้บริโภค ข้าวเจ้าวนปลูกน้อยและปลูกเพื่อขาย นอกจากนั้นยังมีการทำไร่ข้าวโพดมันสำปะหลัง และมีการปลูกถั่วเหลือง และถั่วเขียวในหน้าแล้งเป็นบางส่วน แต่ผลผลิตไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เนื่องจากประสบปัญหาดินเลวและแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ

การคมนาคม

ตำบลหนองไก่อ่ามีถนนลาดยางที่เป็นทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 201 ผ่านตลอดแนวตำบล โดยมีหมู่บ้านที่ติดกับทางหลวงแผ่นดินดังกล่าว จำนวน 2 หมู่บ้านคือ บ้านหนองไก่อ่า บ้านโนนชาติ นอกจากนั้นมีถนนลูกรังเชื่อมถึงหมู่บ้าน แต่ถนนบางสายใช้การได้ไม่ดีในทุกฤดูการเนื่องจากสภาพถนนเป็นหลุมเป็นบ่อและขาดการซ่อมบำรุงอย่างต่อเนื่อง

ประชากร

ตำบลหนองไก่อ่ามีจำนวนประชากร ซึ่งสำรวจทางหลักฐานทางการทะเบียนเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2533 มีจำนวนครัวเรือน 1,276 ครัวเรือน ประชากรเป็นชาย จำนวน 3,012 คน เป็นหญิงจำนวน 3,253 คน รวมประชากรทั้งหมด 6,265 คน

สภาพปัญหาของตำบล

ประชาชนส่วนใหญ่ยากจน เนื่องจากการทำการเกษตรไม่ได้ผล เพราะประสบปัญหาดินเลว ขาดแหล่งน้ำในการเกษตร ขาดเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร ขาดเมล็ดพันธุ์ที่ดี ตลอดจนขาดความรู้ในการเกษตรสมัยใหม่ และราษฎรประสบกับภาวะฝนแล้งติดต่อกันหลายปี จึงทำให้มีปัญหาในการอพยพไปหางานทำและไปรับจ้างต่างท้องที่เป็นปัญหาที่ตามมา

องค์กรในระดัตำบล

นอกจากในหมู่บ้านต่าง ๆ จะมีคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. และสภาตำบลแล้ว หมู่บ้านต่าง ๆ ยังมีการแบ่งเขตออกเป็นคุ้ม ๆ ซึ่งคุ้มหนึ่งมีจำนวนสมาชิกภายในคุ้มประมาณ 10-15 หลังคาเรือน และมีการเลือกคณะกรรมการประจำคุ้มขึ้นมาดำเนินงานช่วยเหลือคณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. ในการดำเนินงานต่าง ๆ ของหมู่บ้านซึ่งทำให้การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านดำเนินการไปด้วยดีมากพอสมควร และในการดำเนินงานต่าง ๆ ของสภาตำบลก็มีคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทในระดับตำบล (คปต.) เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการสภาตำบล

คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทในระดับตำบล (คปต.) ของตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น (ปี 2534) ประกอบด้วย

1. นางทวีโชค คุ้มหนา	กำนันตำบลหนองไผ่	เป็นหัวหน้าคณะทำงาน
2. นายวิชัย กิ่งมณี	เกษตรตำบล	เป็นผู้ทำงาน
3. นางทองคำ หิมพคม	สาธารณสุขตำบล	เป็นผู้ทำงาน
4. นายประมวล มิตรมาต	ครูในตำบล	เป็นผู้ทำงาน
5. นายชัยรัตน์ คงศิลา	ราษฎรผู้มีความรู้ด้านช่าง	เป็นผู้ทำงาน
6. นายสง่า เจริญวงษ์	ราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิ	เป็นผู้ทำงานและ
ผู้ช่วยเลขานุการ

โดยมี นายสุรสิทธิ์ อินทรอุดม ปลัดอำเภอ เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการสภาตำบล

2. ภูมิหลังของผู้นำ

นางทวีโชค คัมพนา ปัจจุบันอายุ 53 ปี พื้นเพเดิมเป็นคนจังหวัดชลบุรี (ตระกูลของพ่อคือ สุธรรมโธ ตระกูลแม่คือ จามวงศ์วาน) ชีวิตในวัยเด็กค่อนข้างยากลำบาก เนื่องจากพ่อแม่มีลูกหลายคน แต่ก็มีโอกาสได้เรียนหนังสือจนกระทั่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังจากนั้นก็ช่วยทำกิจการของครอบครัว จนกระทั่งแต่งงานมีครอบครัวกับนายบวร คัมพนา ในปี พ.ศ.2500 (ขณะนั้นอายุเพียง 20 ปี) ต่อมาในปี พ.ศ.2505 จึงย้ายครอบครัวมาตั้งรกรากทำมาหากินในอำเภอชุมแพ ทำกิจการโรงเลื่อยไม้เรื่อยมา จนกระทั่งในปี พ.ศ.2516 จึงตั้งโรงงานไม้หินขายอยู่ริมถนนสายชุมแพ-เมืองเลย ทางแยกเข้าเขตตำบลหนองไผ่ป่า ในช่วงนี้ นางทวีโชค ยังไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับงานของผู้นำหมู่บ้านหรือตำบลแต่อย่างใด นอกจากจะให้ความร่วมมือในช่วงที่ชาวบ้านมีงานบุญประเพณีกันในแต่ละหมู่บ้าน รวมทั้งการหาบุญทอดกฐินถวายวัดในหมู่บ้านเท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ.2523 กิจการโรงไม้หินได้ย้ายเข้าไปตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณ แนวเชิงเขาที่ทำการระเบิดหิน ลึกเข้าไปในเขตบ้านวังยาวใหญ่ (ปัจจุบันอยู่ติดกับไร่นาสุข ซึ่งนางทวีโชคใช้เป็นบ้านพักชั่วคราวและรับรองชาวบ้านเมื่อต้องการติดต่อกำนัน) ส่วนสำนักงานซึ่งอยู่ริมถนน (เดิม) ก็ใช้เป็นที่พักการของโรงไม้ในการติดต่อซื้อขายหิน ในขณะเดียวกันก็เป็นที่พักการกำนันตำบลหนองไผ่ป่าด้วย ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อหมู่บ้านในละแวกนี้หลายประการ กล่าวคือ ได้มีการเกรดถนนดินลูกรังตัดผ่านเข้าไปและเชื่อมต่อถึงทุกหมู่บ้าน รวมทั้งการต่อกระแสไฟฟ้าและน้ำประปาเข้าไปถึงเกือบทุกหมู่บ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้รับการว่าจ้างให้เข้าทำงานเป็นคนงานของโรงไม้ดังกล่าวด้วย

ใน ปี พ.ศ.2528 ผู้นำบ้านวังยาวใหญ่ เกษียณอายุราชการลง ทางอำเภอชุมแพจึงจัดการเลือกตั้งผู้นำหมู่บ้านคนใหม่ขึ้นแทน นางทวีโชคได้รับการชักชวนจากหลายฝ่าย จึงตัดสินใจลงสมัคร และได้รับเลือกเป็นผู้นำบ้านวังยาวใหญ่จนถึง ปี พ.ศ.2531 จึงได้ลงสมัครแข่งขันเป็นกำนันตำบลหนองไผ่ป่า และได้รับเลือกในที่สุด นอกจากการทำงานในหน้าที่กำนันแล้ว นางทวีโชคยังได้รับความไว้วางใจจากทั้งประชาชนหรือกลุ่มองค์กรในอำเภอชุมแพและจังหวัดขอนแก่นให้ทำหน้าที่หลาย ๆ อย่าง อาทิเช่น

- รองประธานชมรมอาสาสมัครช่วยรพทหารพราณ (อชร. ทพ.) ของกรมทหารพราณที่ 25 กองทัพนาคที่ 2
 - ประธานลูกเสือชาวบ้าน รุ่น 938/2 ของตำบลหนองไก่อ่า
 - อาสาภาคชาด จังหวัคขอนแก่น
 - นาคสโมสรวไลออนส์สตรี อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2529-2532
 - ประธานชมรมกำนันผู้ใหญบ้าน อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2532-ปัจจุบัน
 - กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในอนุกรรมการส่งเสริมและประสานงานพัฒนาเด็กและเยาวชน. อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น เป็นต้น
- สำหรับธุรกิจนครอบครัวที่สำคัญจะประกอบด้วย
- กิจการรตปรับอากาศสายชุมแพ-กรุงเทพฯ จำนวน 14 คัน
 - โรงโม่หิน 1 แห่ง อยู่ในเขตตำบลหนองไก่อ่า อ.ชุมแพ
 - กิจการบ้านให้เช่า 30 ห้อง ใน อ.ชุมแพ
 - เล่นแชร์กับนักธุรกิจใน อ.ชุมแพ วงเงินประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน (และอื่น ๆ)

3. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

3.1 ปัจจัยส่วนตัว

3.1.1 มีความพร้อมเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว มีธุรกิจและรายได้ที่มั่นคง เป็นปีกแผ่น ซึ่งนับว่ามีส่วนช่วยให้การทำงานของกำนันทวีโชค ซึ่งต้องดูแลรับผิดชอบงานทุกอย่างของหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่ ในเขตตำบลหนองไก่อ่า รวมทั้งภาระทางสังคมในแวดวงนักธุรกิจในเขต อ.ชุมแพ เป็นไปอย่างราบรื่น นางทวีโชคให้ความเห็นว่า "ผู้หญิงที่ต้องทำงานเป็นผู้นำชุมชนส่วนมากจะไม่ค่อยมีความพร้อมคือ ถ้าไม่พร้อมเรื่องครอบครัว (มีการทะเลียงลูก) ก็มักจะไม่พร้อมในแง่ฐานะ (มีหนี้สิน เงินทองไม่พอใช้) เนื่องจากงานมากัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ใช้งานไปรับทรัพย์ จะมีแต่งงานให้กับให้โดยเฉพาะในเรื่องเงินทองและเวลา"

3.1.2 การทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ทำให้นางทวิโชคสามารถกำหนดความสัมพันธ์และเข้าถึงประชาชนได้อย่างใกล้ชิดและแท้จริง จะเห็นได้จากกิจการโรงโม่หินซึ่งไปตั้งอยู่ในเขตตำบลหนองไก่อ่ำ ได้นำไปสู่การคัดถนนเข้าสู่หมู่บ้าน (เกรดถนนโดยบริจาคหินเพื่อค่าให้) รวมทั้งโครงการต่อกระแสไฟฟ้าและน้ำประปา ซึ่งก้านทวิโชคมีบทบาทในการสนับสนุนผลักดันค่อนข้างมาก นอกจากนี้โครงการพัฒนาและปรับปรุงหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ยังชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกลมกลืน และเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันของกิจกรรมเชิงธุรกิจการเมือง ซึ่งนางทวิโชคดำเนินมาตั้งแต่เริ่มต้นปฏิบัติหน้าที่ในฐานะกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน

3.1.3 มีบุคลิกภาพเฉพาะตัวโดดเด่น และเหมาะสมต่อการทำงานในระดับผู้นำชุมชนกล่าวคือ

การพูด นางทวิโชคมักจะพูดออกตัวว่ามีความรู้น้อยมาก (จบชั้น ป.4) และไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเพิ่มเติม จึงไม่ค่อยถนัดในเรื่องการพูด กลัวว่าจะพูดไม่ตรงจุด ตรงเป้า ถ้าให้เลือกทฤษฎีกับปฏิบัติจะขอเลือกปฏิบัติ แต่จากการเก็บข้อมูลสนาม นักวิจัยพบว่า วิธีการพูดและถ้อยคำหรือความหมายของคำพูดที่นางทวิโชคใช้ ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้พูดมีความรอบรู้ ความชำนาญ ตลอดจนจิตวิญญานสูงมาก อาทิเช่น

- คนเราจะทำอะไรก็ตาม ต้องยึดหลักความจริงใจ
- ฟ้าให้แตกด้วยความดี
- คนที่เป็นนายกฯ-เป็นผู้นำ อะไรก็ตาม ต้องอดทน อดกลั้น
- เราเป็นผู้หญิงในเรื่องการปกครอง ถ้าใช้ความขมขื่น อ่อนหวาน ไม่กระโชกโชกซาก รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักให้ความรักเขาก่อน สิ่งที่ดีมันก็จะย้อนกลับมาหาเราเอง เป็นต้น

การกระทำและแนวความคิด นักวิจัยพบว่า สิ่งที่นางทวิโชคได้แสดงออกไม่ว่าจะอยู่ในรูปของความคิดเห็นหรือการลงมือปฏิบัติ ย่อมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อสถานภาพผู้นำของนางทวิโชคโดยตรง กล่าวคือ นอกจากการยอมรับนับถือในฐานะที่เป็นผู้นำท้องถิ่นแล้วยังสามารถเรียกระดมการสนับสนุนจากชาวบ้านให้มาช่วยกันในงานส่วนรวมได้ด้วย (ดูรายละเอียดตัวอย่างในหัวข้อแนวคิดและกลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน)

3.2 ปัจจัยส่วนรวม

3.2.1 เป็นความต้องการของชาวบ้านโดยตรงที่จะให้นางทวีโชคเข้าทำงานเป็นผู้นำชุมชน ในระยะแรกนางทวีโชคมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชนก็เฉพาะเรื่องงานบุญหรือด้านศาสนาเท่านั้น (จะมาทอดกฐินในหมู่บ้านทุกปี) แต่ก็เริ่มมองเห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านว่า คงยากลำบากมากเพราะตัวผู้ใหญ่บ้านในละแวกนั้นบางคนก็มารับจ้างเป็นยามของโรงโม่หิน ว่าง ๆ ก็นั่งจกตอกสาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็มาเข้าเฝ้าเย็น ไม่มีใครคิดอ่านหาชาวบ้านทำอะไรเพื่อพัฒนาหมู่บ้านตนเองเลย จนกระทั่งผู้ใหญ่บ้านวัยยาวใหญ่คนเก่าเกษียณอายุราชการ ในปี พ.ศ. 2528 ชาวบ้านได้พากันมาพูดคุยชักชวนขอให้นางทวีโชคไปเป็นผู้ใหญ่บ้านในเวลานั้น นางทวีโชคยังไม่ได้ให้ความสนใจจริงจังนัก เพราะมองว่าเป็นเรื่องภายในชุมชน แต่เมื่อถึงวันเลือกผู้ใหญ่บ้านสถานการณ์แวดล้อมหลาย ๆ อย่าง ได้ชักนำให้นางทวีโชคเข้ารับหน้าที่นี้ กล่าวคือ ลูกชายคนโต ซึ่งดูแลกิจการโรงโม่หินมาพาตัวไปลงสมัครเพราะมองเห็นว่า ประโยชน์โดยตรงที่ได้จากการมีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านก็คือ ความสะดวกในการพกพาอาวุธปืน และการขอใช้เครื่องรับส่งวิทยุ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำธุรกิจโรงโม่หิน ในขณะที่นางทวีโชคเองก็คิดว่า "เราไปตัดป่าตัดไม้ ระเบิดหินเขามาขายก็มากถ้าทำอะไรให้เขาได้ก็ต้องทำ" จึงตัดสินใจลงสมัครและได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านวัยยาวใหญ่ (สำหรับคู่แข่งมีหนึ่งคนคือ นายสมพร พนาทิพย์ ปัจจุบันเป็นสารวัตรกำนันและช่วยงานนางทวีโชคในเขตตำบลหนองไก่อ่า)

3.2.2 เป็นความปรารถนา และแรงบันดาลใจของนางทวีโชคเองที่จะให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน โดยเข้ารับหน้าที่ผู้นำชุมชน นางทวีโชคเล่าว่า เนื่องจากตนเองมีบุคลิกภาพขบถคิดโน่นนั่นนี่ (เป็นคนขี้กแซก ปากอยู่ไม่สุข มืออยู่ไม่สุข ไปโน่นมานี่ อยู่เสมอ) จึงมองสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านมาตั้งแต่เริ่มทำกิจการโรงโม่ กล่าวคือ ในช่วงแรกถนนหนทางก็ไม่มีชาวบ้านพลัดถิ่นมาจากที่ต่าง ๆ พากันมาตั้งบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ ปัญหาโจรผู้ร้ายก็มาก ลูกหลานของชาวบ้านก็ขัดสนอยากทั้งเสื้อผ้าและอาหาร ตนเองจึงคิดและตั้งใจไว้ว่า ถ้าหากหากินตั้งตัวได้เมื่อไหร่ ลูก ๆ เติบโตช่วยตัวเองได้หมดแล้ว ถ้ามีโอกาสช่วยก็จะให้ความช่วยเหลือชาวบ้านเหล่านั้น จนกระทั่งได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านให้ลงสมัครผู้ใหญ่บ้านวัยยาวใหญ่ ใน ปี พ.ศ. 2528 นางทวีโชค จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการทำงานให้ชาวบ้านทราบว่า ถ้าหากต้องการเลือกให้ตนเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว

- ต้องไม่ขอกินเหล้า
- ไม่ชอบให้มีการเล่นการพนัน
- เวลาว่างในแต่ละวัน ขอให้มาลงมือลงแรงช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านของตน

หลังจากได้รับเลือกเป็นผู้นำหมู่บ้านแล้ว นางทวีโชค จึงได้ทุ่มเทเวลาในการทำ งานพัฒนาหมู่บ้าน จนได้รับการยอมรับในหมู่บ้านอย่างกว้างขวาง และนำไปสู่ การก้าวขึ้นทำงานเป็นกำนันตำบลหนองไก่อ่าในเวลาต่อมานั่นเอง

3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับสถานการณ์

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การก้าวเข้ามาสู่ตำแหน่งผู้นำชุมชนของนางทวีโชค ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหมู่บ้านวังยาวใหญ่หรือกำนันตำบลหนองไก่อ่า ล้วนแต่อาศัยสถานการณ์ อย่างเดียวกันคือ การเกษียณอายุราชการของผู้นำหมู่บ้านและกำนันคนก่อน หากแต่ต้อง พิจารณปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกื้อหนุนให้ชาวบ้านให้การยอมรับนางทวีโชคอย่างกว้างขวาง ประกอบด้วย ไม่ว่าจะเป็น

- บุคลิกภาพส่วนตัวที่ทำให้เข้าถึงและชนะใจคนในทุกระดับ (ความเฉลียวฉลาด สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน มีเทคนิคในการทำงานแต่ละอย่าง มีจิตวิญญานมวลชน สูงมีหัวใจการค้า) (มีรายละเอียดในแนวคิด-กลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน)
- มีธุรกิจของครอบครัวซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่เกื้อหนุน ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน กับตัวนางทวีโชคให้ดำเนินไปด้วยดี (ดูรายละเอียดในหัวข้อภูมิหลังของผู้นำ) เป็นต้น

4. แนวคิดและกลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน

ในที่นี้ จะกล่าวถึงรายละเอียดของแนวคิดและกลยุทธ์ในการทำงานแต่ละ อย่างของนางทวีโชคไปพร้อม ๆ กัน เนื่องจากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รับจากนางทวีโชคก็คือ แนวคิดในการพัฒนาชุมชนจะเน้นเรื่องการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน แต่ในแง่กล ยุทธ์ที่ใช้ นางทวีโชคระบุว่าให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ทุกด้านไม่ว่าด้านการเกษตร การ ศึกษา , การสาธารณสุข การพัฒนาองค์กรชุมชน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เราสามารถมองเห็นม ุมมองของผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จในการทำงานพัฒนาชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

-การทำงานกับสภาตำบลหนองไผ่ดำ ซึ่งที่ประชุมจะประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านและผู้ทรงคุณวุฒิของแต่ละหมู่บ้านพัฒนากร ปลัดอำเภอ รวมทั้งตัวแทน เจ้าหน้าที่จากกระทรวงหลักที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชนบท ในบรรยากาศการประชุมนางทวีโชคจะใช้ทั้งรูปแบบการรายงานหรือชี้แจงเหตุการณ์ ความคืบหน้าเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นหรือทำไปแล้วให้ทราบ สอบถามความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน โดยให้ความสำคัญกับทั้ง 8 หมู่เท่าเทียมกันสำหรับการประชุมเพื่อพิจารณาโครงการต่าง ๆ ที่แต่ละหมู่บ้านเสนอมาก็จะยึดหลักการว่าพยายามชี้แนะและโน้มน้าวให้รวมโครงการย่อย ๆ เหล่านั้นเข้าเป็นโครงการใหญ่ ซึ่งสามารถทำไปครั้งเดียวแล้วใช้ประโยชน์ได้ร่วมกันในหลาย ๆ หมู่บ้าน (เราก็ต้องใช้นโยบายใกล้เคียง โดยตะล่อมให้ลงเอย แล้วก็ไหวตเสียง) และหากโครงการนี้เสนอไปทางอำเภอพิจารณาแล้วไม่ทันงบประมาณก็จะเสนอโครงการสำรอง ซึ่งเตรียมไว้เข้าไปแทนที่ วิธีการนี้มักจะทำให้ได้รับอนุมัติโครงการทุกครั้งไป

-การกระตุ้นความสนใจและความร่วมมือจากชาวบ้าน นางทวีโชคมักจะชี้ให้เห็นข้อแตกต่างที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกเปรียบเทียบ เช่น กำนันผู้ชายคนก่อนไม่ค่อยกระตือรือร้นที่จะหาโครงการตั้งงบประมาณในวงเงินเป็นแสน เข้ามาทำในหมู่บ้านที่ดูแลรับผิดชอบเลย และเมื่อโครงการพายนน้ำฝนต่าง ๆ สำเร็จลงเรียบร้อย ก็เคยจัดพาชาวบ้านไปดูผลงานดังกล่าว ซึ่งคล้าย ๆ กับการทัศนศึกษา โดยคัดเลือกตัวแทนจากกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าคุ้ม (คราวนี้ภรรยาไป คราวหน้าสามีไป) หมู่บ้านไหนชนะการประกวดหมู่บ้านในเรื่องใดก็ตาม ก็มักจะพาชาวบ้านไปดู ซึ่งเมื่อกลับมาชาวบ้านก็จะตื่นตัวเริ่มให้ความสนใจและร่วมมือในการทำงานพัฒนาหมู่บ้านโดยลำดับ

-การประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐในโครงการพัฒนาต่าง ๆ นางทวีโชคให้ความสำคัญบทบาทของเจ้าหน้าที่อำเภอว่า เป็นเหมือนพี่เลี้ยงหรือผู้ปกครอง ซึ่งจะคอยแนะนำและดูแลตรวจสอบการทำงานของตำบล นอกจากนี้ ยังได้อาศัยเจ้าหน้าที่เหล่านั้นมาร่วมทำกิจกรรมด้านการรวมพลังมวลชน ซึ่งช่วยให้การทำงานราบรื่นขึ้น และชาวบ้านให้ความร่วมมือกันดี เช่น การเชิญมาเปิดงาน หรือเป็นประธานการจัดงาน ฯลฯ สำหรับการหางานโครงการต่าง ๆ ก็จะนำเรื่องไปปรึกษาลัดอำเภอมาก่อน (อาจเป็นเพียงขั้นตอนการแจ้งเพื่อให้ทราบหรือรับรู้ว่าทำอะไรบ้าง) โดยจัดเตรียมโครงการของตำบลทั้ง

หมดใจ เมื่อนำเสนอที่ประชุมสภาตำบลก็พยายามสร้างมโนภาพให้แต่ละหมู่บ้านเห็นห้องด้วย (คำพูดของนางหวีโซค) แล้วก็ใช้การโหวตเสียงเป็นเครื่องชี้ขาด วิธีการนี้ค่อนข้างได้ผลดี ส่วนการติดตามผลการทำงานตามโครงการก็จะมีคณะกรรมการสภาตำบล คอยดูแล และติดตามผลความคืบหน้าของงานแต่ละฝ่าย นางหวีโซคย้ำว่าตนจะถือหลักสำคัญแต่เพียงว่า ทางอำเภอเขียนอย่างไร ก็ต้องทำให้ตรงตามนั้น ฝ่ายช่าง-ออกแบบ จึงจะตรวจสอบและรับรองผลงานได้

-การใช้เทคนิค-วิธีการโน้มน้าวผู้ฟังให้คล้อยตามความเห็นของตน โดยเฉพาะวิธีการยกตัวอย่างเชิงเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปมัย ซึ่งนางหวีโซคมีคุณลักษณะที่โดดเด่นน่าสนใจมากในแง่ทักษะการพูดโดยวิธีนี้ อาทิเช่น

- โครงการขุดลอกลำห้วยแย้ ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านไม่เห็นความสำคัญ นางหวีโซคได้เปรียบเทียบกับลำน้ำโขงที่ไหลผ่านหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งได้รับประโยชน์ร่วมกัน
- การปราศรัย กับชาวบ้านครั้งแรกเมื่อได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านวังยาวใหญ่ โดยกล่าวว่า "ต่อไปนี้จะอยู่กันเหมือนแม่กับลูก จะเริ่มที่แม่-แกที่พ่อ-พ่อที่ลูก-ปลุกที่อาจารย์ เพื่อช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน ตัวนางหวีโซคเองจะเป็นแขนซ้ายขวาให้ และชาวบ้านเป็นลำตัว-หน้าขา ซึ่งต้องช่วยกันทุกส่วน ถ้าไม่ช่วยกันงานอะไรก็ทำไม่สำเร็จ (จะเป็นหัวแถวคอยนับหนึ่งให้)
- ชีวิตครอบครัวเปรียบเหมือนนิ้วมือทั้งห้านิ้วต้องทำงานร่วมกัน คนเป็นหัวเมียกันต้องรู้จักรักวันเต็มวัน ใช้เวลาทำงานแต่ละอย่างให้ถูกต้อง ให้อภัยกัน อดทน อดกลั้น และอดออม
- การทำงานกับชาวบ้านต้องใช้หลาย ๆ รูปแบบ ทั้งล่อ ทั้งหลอก เหมือนเรabrikครองลูก ต้องใช้ระเบียบควบคุม ใช้ไม้แข็งไม่ได้ ก็ต้องใช้ไม้นวม และต้องมีจิตวิทยากับเขา

5. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

5.1 ความภาคภูมิใจในผลงานที่ทำไป

สิ่งแรกที่นางหวีโซคกล่าวถึงก็คือ ความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับในหมู่ผู้ใหญ่บ้านผู้ชาย ซึ่งครั้งหนึ่งเคยท้าทายว่า ผู้หญิงคงไม่สามารถทำงานอย่างนี้ได้ แต่หลัง

จากการทำงานมาจนถึงขณะนี้ ก็สามารถพูดได้ว่า ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปแล้ว (ดูจากสายตา บุคลิกท่าทางมันบ่งบอกได้ว่า แเค้ยมรับเรา) นอกจากนี้ นางหวีโซ่ยังพูดถึงการทำงานที่ต้องปกครองผู้ชายว่า ไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะตนทำงานกับผู้ชายมาตลอด ตั้งแต่อายุ 28 ปี (กิจการโรงเลื่อย โรงไม้หิน) จึงนำเอารูปแบบการปกครองครอบครัวลูกจ้าง ลูกน้องมาปรับใช้ในการปกครองดูแลหมู่บ้าน ตำบล หรือแม้แต่งานของชมรมสโมสร (ลืมไปเลยว่า เป็นผู้หญิง รู้จักแต่ก้านชื่อหวีโซ่)

เมื่อกล่าวถึงโครงการพัฒนาหมู่บ้านที่ นางหวีโซ่ให้ความสำคัญก็คือ โครงการสร้างสายบ้านโหนดกลางและบ้านหนองไก่อ่า (การขุดลอกลำห้วยแย้) และโครงการสายน้ำล้นบ้านห้วยทราย (ทำช่วงที่เป็นคูใหญ่บ้านวังยาวใหญ่) ปัจจุบันก็คือ โครงการไร่นาสวนผสม ที่ก้านหวีโซ่ให้การสนับสนุนสมาชิกกลุ่มจนส่งประกวดได้รับรางวัล ผู้นำอาชีพก้าวหน้า ปี พ.ศ. 2534 ของอำเภอชุมแพ

5.2 ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

แต่เดิมบ้านหนองไก่อ่า นับเป็นพื้นที่ที่น่ากลัว มีปัญหาโจรผู้ร้าย จัปลัน และฆ่ากันตายอยู่เสมอ ครั้นนางหวีโซ่เข้ามารับผิดชอบทำงานในฐานะผู้นำชุมชนก็ได้พยายามสนับสนุนและส่งเสริมให้ชาวบ้าน มีหน้าที่การงานทำ ซึ่งช่วยให้มีรายได้ (ทำงานโรงไม้หิน) สุจริตเลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ก็เร่งส่งเสริมการปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อฟื้นฟูอาชีพการเกษตรของชาวบ้าน กระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ในระยะต่อมาหมู่บ้านในเขตตำบลหนองไก่อ่า (ซึ่งเคยมีถึง 17 หมู่ แต่แยกออกไปตั้งเป็นตำบลหนองเขียด ปัจจุบันจึงเหลืออยู่เพียง 8 หมู่บ้าน) จึงได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน อพป. หมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง การพัฒนาอาชีพ การศึกษา (โครงการอาหารกลางวันของนักเรียน) การสาธารณสุข ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมด้านส่งเสริมศาสนา (ส่วนหนึ่งเป็นศรัทธาของนางหวีโซ่เองที่ได้ผลักดันกลุ่มบุคคลภายนอก รวมทั้งการใช้งบส่วนตัวมาดำเนินโครงการหรือสนับสนุนกิจกรรมของชาวบ้าน)

ดังนั้น นางหวีโซ่จึงให้ความเห็นว่า "ไม่ว่าจะทำอะไร ก็รู้สึกทำแล้วมีความสุขทำแล้วประสบความสำเร็จทุกครั้ง ไม่ว่าจะมองเปิดไก่อ่ ไบไม้ ต้นไม้ ก็จะสร้าง

มโนภาพเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ไปได้เรื่อย" โดยสรุปก็คือ คิดว่าได้ทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ ไม่เสียชาติเกิด แต่บางครั้งก็ต้องช่วยชี้แนะให้ชาวบ้านทราบและเข้าใจว่า เมื่อไปติดต่อกับทางราชการ จะต้องเตรียมอะไรไปด้วย ซึ่งก็นับเป็นปัญหาเล็กน้อย ที่เกิดขึ้นทางหมู่บ้านเท่านั้น

5.3 บทสรุปส่วนตัว

นางทวีโชคเล่าว่า ก่อนหน้านี้ไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะต้องมาทำงานแบบนี้ ในวัยเด็กสภาพชีวิตและครอบครัวจะอบอุ่นและอุดมสมบูรณ์มาก กังเป็นคนที่ยึดปลูกผลหมากรากไม้ จึงมีความตั้งใจมาก ตั้งใจอยู่แล้วว่า จะทำบุญสร้างกุศลและเพื่อแผ่ไปให้คนอื่นด้วย เมื่อมีโอกาส เมื่อมาตั้งรกรากทำมาหากินอยู่ภาคนี้ (อีสาน) ก็ตั้งใจจะเอาวิถีชีวิตทางภาคโน้น (ภาคกลาง) มาผสมผสานกันแล้วลงไปช่วยเหลือชาวบ้าน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา ตนต้องรับหน้าที่ผู้นำชุมชนระดับหมู่บ้าน-ตำบล ยิ่งมองเห็นโอกาสที่จะทำงานให้กับส่วนรวมได้มากมาย โดยที่ยึดหลักการทำงานด้วยความจริงใจ ไม่หวังหรือตั้งเป้าหมายไว้ที่รางวัล เพราะถ้าทำสิ่งที่ดีก็เชื่อมั่นในเรื่องกุศลผลบุญที่จะตามมา ปัจจุบันลูกทั้งสี่คนตั้งหลักปักฐานได้หมดแล้ว จึงหมดห่วงไป สำหรับภาระในครอบครัว ส่วนงานของหมู่บ้านและตำบล ก็พยายามมองหาคนที่จะขึ้นมาเป็นตัวตายตัวแทนคือ ดูหน่วยก้านและความตั้งใจในการทำงาน และไม่จำเป็นต้องเป็นผู้หญิง

ชีวิตภายหลังการทำงานมาแล้วมากมาย นางทวีโชควางแผนไว้ว่า จะทำไปอีก 2-3 ปี ก็จะหยุดออกไปเป็นยายเลี้ยงหลาน ๆ เพราะฐานะครอบครัวก็เป็นปึกแผ่นมั่นคง มีเงินเก็บฝากเอาดอกเบี้ยมาใช้จ่ายไปได้สบาย ที่เหลืออยู่ก็คือ ออกไปช่วยลูก ๆ ดูแลเลี้ยงดูหลาน ๆ (เป็นไม้ค้ำให้ชาวบ้านมานานแล้ว อยากเป็นไม้ค้ำให้ลูก ๆ หลาน ๆ บ้าง)

กรณีศึกษาที่ 3

นางมณฑิรา วงษ์ทอง

กำนันตำบลควน อำเภอควาง จังหวัดหนองคาย

(ตั้งแต่ พ.ศ. 2525 - ปัจจุบัน)

1. ข้อมูลของตำบล

1.1 ประวัติของตำบลควน

เดิมทีตำบลควนเคยอยู่ในเขตปกครองของ อ. บึงกาฬ จ. หนองคาย และตั้งมานานแล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกฐานะตำบลควางขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ มีเขตการปกครองรวม 5 ตำบล คือ ตำบลควาง ควน ท่ากกแดง โพธิ์หมากแข้งและดงบัง ในช่วงหนึ่งปีต่อมา กิ่งอำเภอควางเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วจนได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอในปี พ.ศ. 2502 ตำบลควนจึงอยู่ในเขตปกครองของอำเภอควางมาจนถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันประกอบด้วย 17 หมู่บ้าน

ตำบลควนมีกำนันที่ได้รับการเลือกตั้งรวมถึงปัจจุบัน 4 คน คือ

1. ขุนช้างสราญราช
2. นายเรือง บินสุรย์
3. นายเขียน เขื่อนพงษ์
4. นางมณฑิรา วงษ์ทอง

ลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งของตำบลควน คือ กำนันที่ได้รับเลือกทั้งหมดมาจากบ้านควน โดยเฉพาะ นางมณฑิรา วงษ์ทอง ซึ่งได้รับเลือกเป็นกำนันหญิงคนแรกของประเทศไทย ทำให้ทั้งอำเภอควาง และจังหวัดหนองคายเป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศ

1.2 ลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพของตำบลควน¹

¹ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

ตำบลควนตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอควาง มีทางหลวงแผ่นดินสายบ้านหนองห้าง-ควางผ่าน ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 29,996 ไร่ แบ่งออกเป็น

¹ ข้อมูลเอกสารประวัติข้อมูลตำบลควน อ. ควาง จ. หนองคาย

อยู่อาศัย 1,596 ไร่ ที่เพาะปลูก 18,929 ไร่ ที่ป่าไม้ 6,954 ไร่ ที่สาธารณะ 1,473 ไร่ และยังมีที่รกร้างว่างเปล่าอีก 1,024 ไร่

สำหรับอาณาเขตติดต่อหมู่บ้านใกล้เคียง มีดังนี้

ทิศเหนือ จดกับ อำเภอคำว้าง จ. หนองคาย

ทิศใต้ จดกับ อำเภออากาศอำนวย จ. สกลนคร

ทิศตะวันออก จดกับ ตำบลคำว้างและอำเภอบ้านแพง จ. นครพนม

ทิศตะวันตก จดกับ ตำบลท่ากกแดง จ. หนองคาย

ตำบลควนมีเส้นทางคมนาคมที่ใช้เชื่อมติดต่อกันทุกหมู่บ้านเป็นถนนดินยาว 8

กิโลเมตร ถนนลูกรังยาว 68 กิโลเมตร และถนนลาดยางยาว 9.1 กิโลเมตร

การปกครองและประชากร

ตำบลควนมีเขตการปกครอง 17 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 1,719 ครัวเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 16,434 คน เป็นชาย 8,695 คน เป็นหญิง 6,739 คน ประชากรนับถือพุทธศาสนาทั้งหมด

อาชีพและรายได้ของประชากร

อาชีพหลักของชาวบ้านในเขตตำบลควน คือ การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง ส่วนอาชีพรองที่ทำรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือน คือ การทอดผ้า สำหรับการใช้พื้นที่ทำกินนั้นแบ่งได้ดังนี้ พื้นที่ทำนา 12,096 ไร่ ใช้พื้นที่ปลูกพืชไร่ 6,510 ไร่และพืชสวน 322 ไร่ การเพาะปลูกอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก แหล่งน้ำธรรมชาติในตำบลนี้มีอยู่หลายแห่ง อาทิ แม่น้ำสงคราม ลำห้วยอีและหนองบึงน้อยใหญ่อีกประมาณ 60 แห่ง

สาธารณูปโภคต่างๆ

มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 9 โรง สถานพยาบาล/สถานอนามัย 2 แห่ง วัดในพุทธศาสนา 18 แห่ง และปัจจุบันนี้มีไฟฟ้าใช้แล้ว 4 หมู่บ้าน

2. ภูมิหลังของผู้นำ

นางมณฑิรา วงษ์ทอง ปัจจุบันอายุ 50 ปี เป็นบุตรคนที่สองของ นายเรือง และนางจันทร์สด บินสุรีย์ (ตระกูลเดิมของแม่คือ หัตถ์สาณ อยู่ จ. สกลนคร) มีพี่น้องชายหญิงรวมทั้งสิ้น 6 คน บรรพบุรุษเป็นชาวไทยพวนแถว จ. สระบุรี ซึ่งอพยพครอบครัวกลุ่มหนึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณบ้านควนแห่งนี้ ต่อมาชาวบ้านจากบ้านสามผง บ้านขามเปี้ย บ้านเนินพะเนา ได้พากันอพยพตามเข้ามาอยู่รวมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น เรียกกันว่า "บ้านควน" หลังจากแต่งงานแล้ว นายเรืองได้พาครอบครัวเข้ามารับราชการเป็นครูอยู่ในบ้านควน จนกระทั่งนายเรืองอายุประมาณ 30 ปี จึงได้รับเลือกเป็นกำนันตำบลควนในช่วงนี้เองที่แม่ได้เสียชีวิตลงนางมณฑิราซึ่งกำลังเรียนอยู่ชั้น ม.1 (อายุประมาณ 13 ปี) ต้องลาออกจากโรงเรียนมาช่วยรับภาระเลี้ยงน้องๆ 4 คน นอกจากนี้ยังมีโอกาสได้ช่วยงานของพ่อและติดตามพ่อไปในงานต่างๆอยู่เสมอ แม้จะยังไม่เข้าใจในงานของกำนันว่าต้องทำอะไร แต่ก็สังเกตเห็นว่าพ่อมีบริวารแวดล้อมมาก มีคนมาพบหน้าถือดาอย่างกว้างขวาง นายเรืองเป็นกำนันอยู่จนกระทั่งอายุได้ราว 58 ปี จึงเสียชีวิตลง ขณะนั้นนางมณฑิราซึ่งแต่งงานแล้วกับนายบัวลา วงษ์ทอง (รับราชการครูอยู่โรงเรียนบ้านข่อมกอก) ในปี พ.ศ. 2499 กำลังมีลูกอ่อน นอกจากจะต้องทำนาเลี้ยงดูครอบครัวแล้วยังต้องรับภาระส่งเสียน้องให้เล่าเรียน จึงต้องทำงานหารายได้เสริมหลายอย่าง อาทิเช่น รับจ้างตัดผม รับย้อมผ้า ขายของเล็กๆน้อยๆ ขายส้มตำ เวลาว่างงานบุตรประเพณีต่างๆก็หาบของไปขาย ในขณะนั้นยังไม่ได้เข้าไปทำงานเกี่ยวข้องกับงานกำนันผู้ใหญ่บ้านเลย เพราะต้องมาหากินด้วยความยากลำบาก กำนันคนต่อมาคือ นายเขียน เชื้อนพงษ์ ซึ่งเป็นคนมาจากที่อื่น ถึงแม้จะไม่ได้ช่วยงานหมู่บ้านโดยมีตำแหน่งหน้าที่โดยตรง แต่นางมณฑิราก็มีความสัมพันธ์กับชาวบ้านทั่วไปเป็นอย่างดี เนื่องจากการเป็นหมอตำแย หมอผูกข้อมือสู่ขวัญคู่บ่าวสาว รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มขับร้องส่าระหัน นอกจากนี้ยังเป็นหมอธรรมในหมู่บ้านควนอีกด้วย

สำหรับเครือญาติในหมู่บ้านที่เคยมีตำแหน่งผู้นำ ก็ได้แก่ นายเรือง บินสุรีย์ พ่อของนางมณฑิราซึ่งเคยเป็นกำนันตำบลควน ในช่วงนี้เองที่นางมณฑิราได้มีโอกาสเรียนรู้งานของกำนัน ตลอดจนการหางานที่ต้องสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างกว้าง

ขวาง ไม่ว่าจะเป็นการหามาค้าขายเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว หรือแม้กระทั่งการทำงานที่มีบทบาทในฐานะผู้นำธรรมชาติในหมู่บ้านอย่างหมอธรรมหรือหมอคำแยต่อมากลายเป็นปัจจัยที่มีส่วนเกื้อหนุนให้ชาวบ้านเกิดการยอมรับนับถือในตัวของนางมดเหียรค่อนข้างสูง

ในบรรดาเครือญาติ นอกจากตระกูลปิ่นสุรย์แล้วยังมี ตระกูลทองแดง ตระกูลพรหมจันทร์ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านและเป็นเครือญาติฝ่ายพ่อเกือบทั้งหมด ส่วนเครือญาติฝ่ายแม่เนั้นยังอยู่ที่ จ. สกลนคร

3. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง (ผู้นำบ้าน-กำนัน)

3.1 ปัจจัยส่วนตัว

3.1.1 มีผลงานส่วนตัวในอดีตเป็นที่ยอมรับนับถือในหมู่บ้าน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นผลงานในด้านการทำงานส่วนรวม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมหลายอย่างของหมู่บ้าน อาทิเช่น เคยได้รับเลือกเป็นผดุงครรภ์แผนโบราณ (พ.ศ. 2502) เป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน รวมทั้งประธานรุ่นลูกเสือชาวบ้าน (พ.ศ. 2518) และยังได้รับเลือกเป็นประธานลูกเสือชาวบ้านระดับตำบลอีกด้วย (พ.ศ. 2522) นอกจากนี้ยังมีผลงานในแง่ที่มีฐานะเป็นผู้นำธรรมชาติ โดยการทำหน้าที่เป็นหมอธรรมในหมู่บ้าน อันเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความเชื่อในเชิงจิตวิญญาณของชาวบ้านด้วย นางมดเหียรเล่าว่า "เมื่อก่อนเวลาหมู่บ้านมีงานอะไรผู้ใหญ่บ้านก็ต้องมาตามให้ไปช่วย"

3.1.2 ได้รับการสนับสนุนและให้กำลังใจเป็นอย่างดีจากครอบครัว

สำหรับสามีของนางมดเหียร ซึ่งรับราชการเป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านช่อมกอก(ในเขตตำบลควน) ก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนทั้งในด้านความคิด กำลังใจและเข้าใจในการทำงานลักษณะนี้ ดังที่นางมดเหียรเล่าว่า เมื่อครั้งที่ผู้ใหญ่บ้านควนคนก่อนเกษียณอายุ (พ.ศ. 2525) ชาวบ้านต่างพากันมาขอให้ตนสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านแต่ตนปฏิเสธ สามีกลับให้ความเห็นว่า "ถึงแม้ไม่มีตำแหน่งอะไรก็ต้องทำงานเกือบเสมอนับเป็นผู้ใหญ่บ้านเสียเองอยู่แล้ว ก็น่าจะเข้ารับตำแหน่งเสียเลยเพื่อที่ว่าการทำงานต่างจะได้ชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้น" อันเป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งที่ทำให้ลงสมัครแข่งขันเป็นผู้ใหญ่บ้าน และในการลงสมัครเป็นกำนันก็เช่นเดียวกัน สำหรับลูกทั้ง 6 คนก็โตเป็นหนุ่มสาวกันหมดแล้วจึง

ไม่มีการต้องเป็นห่วง นอกจากจะช่วยในด้านกำลังใจแล้วนางมณเฑียรยังได้อาศัยใช้
สอยลูกสาวคนเล็ก(อายุ20ปี จบชั้นประถมปีที่ 6) ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานในบ้าน
ทุกอย่างแทน และยังคอยรับรองแขกเหรื่อที่มาติดต่องานของแม่อยู่บ้านด้วย

3.1.3 มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนอย่างแท้จริง

นางมณเฑียรเล่าว่า ก่อนหน้าที่จะเข้ามาทำงานในฐานะผู้นำชุมชนก็ยังไม่รู้มาก่อนว่า
กิจกรรมต่างๆที่ตนได้ทำไป มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานผู้นำหมู่บ้านหรือกำนัน จนกระทั่งภายหลัง
จึงทราบว่าการทำงานปกครองดูแลลูกบ้านนั้น เป็นงานที่คอยเชื่อมประสานงานฝ่ายต่างๆ
อีกทั้งเป็นคนกลางคอยไกล่เกลี่ยเรื่องราวข้อพิพาทให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย นอกจาก
จากนี้จะต้องเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งความรู้
ความเข้าใจดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดศักยภาพในการทำงานของนางมณเฑียรโดยตรงใน
เวลาต่อมา ผลโดยอ้อมก็คือ ทำให้นางมณเฑียรมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงว่า
ตนสามารถทำงานในตำแหน่งผู้นำชุมชนได้

3.1.4 มีบุคลิกภาพส่วนตัวที่น่าเชื่อถือ อ่อนน้อมถ่อมตน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและที่
สำคัญคือ มีจิตวิญญานวาลชนสูง จากการสังเกตพบว่า นางมณเฑียรได้ใช้คุณสมบัติเชิง
บุคลิกภาพดังกล่าวแล้วได้อย่างเหมาะสมในการทำงานแต่ละอย่าง อาทิเช่น เมื่อต้องพูด
จากกับชาวบ้านเพื่อขอความร่วมมือก็มักจะต้องชี้แจงเหตุผลให้เข้าใจ พร้อมทั้งลงมือทำให้ดู
เป็นตัวอย่างด้วย สำหรับในกลุ่มผู้ใหญ่บ้าน(ชาย) ก็จะมีท่าทีสุภาพอ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน
แต่ถ้าเป็นเจ้าหน้าที่ราชการก็จะปรับท่าทีไปเป็นการพูดจาเป็นงานเป็นการ รู้จักกาลเทศะ
ตลอดจนการเลือกประเด็นสนทนาที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์

3.2 ปัจจัยส่วนรวม

3.2.1 ได้รับการสนับสนุนจากคนหลายกลุ่มทั้งจากคนในหมู่บ้านและชาวบ้านใน
หมู่บ้านอื่นในเขตตำบลควน อาทิเช่น เครือญาติ ชาวบ้านทั่วไป กลุ่มผู้อาวุโส
ตลอดจนกลุ่มเยาวชนสำหรับหมู่บ้านอื่น นางมณเฑียรเล่าว่าที่ตนรู้จักคุ้นเคยกับคนทั่วไปเนื่อง
จากการจัดการแสดงของกลุ่มขับสัระซังที่ตนพาตระเวนไปเล่นประชันกันตามหมู่บ้านต่างๆ

3.2.2 การรู้จักใช้ความเชื่อและศรัทธาของชาวบ้านให้เกิดประโยชน์ในการ
ทำงาน นางมณเฑียรเล่าว่าในช่วงที่สมัครเป็นกำนันมีชาวบ้านมาเล่าความฝันให้ฟังว่า

ให้ตนจัดสำหรับอาหารหวานคาวไว้เลี้ยงดูปู่เลื้อยบรรดาสิ่งทั้งหลายที่จะมาช่วยให้ได้ชัยชนะ สำหรับในหมู่บ้านก็มีศิพู้ตา ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านมาก และมีส่วนช่วยตนในการปกครองดูแลหมู่บ้านเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการจัดประกวดหรือแข่งขันอะไรปู่ตาก็จะมาช่วยให้ได้ประสบความสำเร็จทุกครั้งไป นอกจากนี้ในการเข้าทรงศิพู้ตาก็ได้กำชับให้นางมณฑิเยร์เป็นคนเช่นไรบอกกล่าวด้วยตนเองเมื่อมีงานอะไรก็ตาม อีกทั้งยังขอให้มีการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้านและถือปฏิบัติกันอีกครั้ง สำหรับงานประเพณีเลี้ยงศิพู้ตาประจำปีจะมี 2 ครั้งคือ เลี้ยงขึ้น (ขึ้น 3 ค่าเดือน 3) และเลี้ยงลง (ขึ้น 1 ค่าเดือน 6)

3.2.3 ความแปลกใหม่ของการเป็นผู้นำคนแรกในประเทศที่สมัครเป็นกำนัน
เนื่องจากการสมัครแข่งขันกันในด้านกำนันซึ่งมีบทบาทและความสำคัญต่อการดำเนินงานในท้องถิ่นจึงทำให้ได้รับความสนใจจากทางราชการและสื่อมวลชนทั่วไปมาก นางมณฑิเยร์เล่าว่า นอกจากในหมู่บ้านแล้วจากการสังเกตท่าทีของเจ้าหน้าที่ซึ่งมาอำนวยความสะดวกทั้งทำให้ตนค่อนข้างมั่นใจว่าต้องได้รับเลือกตั้ง ผลปรากฏออกมาเป็นไปตามที่คาดหมายไว้ ตอนนั้นมีความรู้สึกตื่นเต้นมากเพราะนายอำเภอจะพาเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อประดับยศ และให้ข่าวแก่สื่อมวลชนที่มารอท่าข่าวเนื่องจากเป็นกำนันหญิงคนแรกของประเทศไทย

3.2.4 ภูมิหลังของตระกูลมีส่วนเกื้อหนุนให้ชาวบ้านไว้วางใจให้ทำงานผู้นำชุมชน
การที่นางมณฑิเยร์เคยช่วยเหลืองานพ่อ (นายเรือง ปิ่นสุรย์) ซึ่งเป็นกำนันตำบลควนมาก่อนหน้านั้นเป็นระยะเวลาค่อนข้างนาน อีกทั้งยังมีบทบาทส่วนตัวที่ค่อนข้างโดดเด่นในการช่วยเหลือเกื้อกูลชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านยอมรับและศรัทธาในตัวนางมณฑิเยร์มากจนเมื่อมีโอกาสที่จะเข้ามาทำงานเป็นผู้นำของหมู่บ้านและตำบลควนจึงทำให้ได้รับการเลือกตั้งโดยง่าย

3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับสถานการณ์

ในปี พ.ศ. 2525 ผู้ใหญ่บ้านควนคนเก่าได้เกษียณอายุซึ่งทำให้ตำแหน่งนี้ว่างลง ชาวบ้านหลายกลุ่มต่างพากันเรียกร้องให้นางมณฑิเยร์ลงสมัครเป็นผู้นำหมู่บ้าน ในตอนแรกนางมณฑิเยร์คิดจะปฏิเสธ แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนด้วยเหตุผลจากสามีจึงตัดสินใจลงสมัครแข่งขัน โดยมีความเชื่อมั่นในตัวเองค่อนข้างสูงว่าจะต้องได้รับความสนับสนุน

จากชาวบ้านเนื่องจากมีผลงานที่เคยทำไว้หมู่บ้านจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ในขณะที่มีผู้สมัครชาย 3 คน หญิง 1 คน ในการเลือกผู้ใหญ่บ้านครั้งนี้ไม่ได้มีการหาเสียงเนื่องจากในวันที่มีการเสนอชื่อนางมณฑิรา ทางราชการก็จัดให้มีการหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงกันเลยปรากฏว่านางมณฑิราได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านควน

หลังจากเข้ารับตำแหน่งได้เพียงเดือนเดียวโดยที่ยังไม่ได้แต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้เกิดเรื่องราวขึ้นกับกำนันตำบลควน(นายเขียน เชื้อนพงษ์) เกี่ยวกับการทุจริตเงินโครงการ ก.ส.ช. ในการสร้างสถานีนอนำมัยของบ้านช่อมกอกและบ้านท่าสำราญจนเป็นเหตุให้ถูกทางอำเภอสอบสวนและต้องลาออกจากตำแหน่งไป อันเป็นโอกาสให้นางมณฑิราลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนันตำบลควนแข่งกับผู้ใหญ่บ้านชายอีก 8 คน ในการสมัครครั้งนี้ชาวบ้านเกือบทุกกลุ่มทั้งในหมู่บ้านควนและในเขตตำบลควน ต่างให้ความสนใจ กระตือรือร้นและตื่นตัวกันมากเนื่องจากมีกฎหมายใหม่ที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงสมัครเป็นกำนันได้ และนางมณฑิราเป็นผู้หญิงคนแรกของประเทศไทยที่ลงสมัครแข่งขันเป็นกำนัน สำหรับวิธีการหาเสียงนางมณฑิราจะใช้การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก คือ จะเดินไปตามบ้านเรือนชาวบ้าน บอกกล่าวว่าให้ลองเลือกผู้หญิงเป็นกำนันดูบ้างว่าจะสามารถทำงานต่างๆได้ดีหรือไม่ สำหรับกลุ่มที่ให้การสนับสนุนจนได้รับการเลือกตั้ง นอกจากกลุ่มเครือญาติและชาวบ้านควนเกือบทุกกลุ่มแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นด้วยเนื่องจากเป็นที่คุ้นเคยกับชาวบ้านเกือบทั้งตำบลควนและอำเภอควนง ในที่สุดนางมณฑิราก็เป็นผู้หญิงคนแรกที่ได้รับเลือกเป็นกำนันตำบลควน และยังเป็นกำนันผู้หญิงคนแรกในประเทศไทยด้วย

4. แนวคิดและกลยุทธ์ในการพัฒนาชนบท

4.1 แนวคิดในการพัฒนาชนบท

4.1.1 ปัญหาสำคัญในการพัฒนาชนบท ที่สำคัญมี 3 ประการ คือ ปัญหาความยากจน ความโง่ และความเจ็บป่วย

ความยากจน หมายถึง การที่ชาวบ้านยังคงพำนักอาศัยด้วยความยากลำบาก รายได้ไม่พอสำหรับการครองชีพ ผลผลิตการเกษตรไม่ได้ราคาคุ้มทุน ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรและบริโภคในครัวเรือน ซึ่งส่งผลถึงปัญหาสุขภาพอนามัยของชาวบ้านด้วย

ความไว หมายถึง การที่ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะงานปกครองดูแลของผู้นำ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการที่จะพัฒนาชุมชน เพราะต้องพยายามพูดจาหวานล้นหรือชักแม่น้ำทั้งห้า เพื่อให้ชาวบ้านมองเห็นประโยชน์ในสิ่งที่จะนำมาดำเนินการในหมู่บ้าน ในขณะเดียวกันก็ต้องประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ราชการ เพื่อการจัดหางบประมาณสนับสนุน ซึ่งเป็นงานหนักทั้งสองฝ่าย

ความเจ็บป่วย หมายถึง ชาวบ้านยังมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การกินปลาดิบ ซึ่งทางราชการก็พยายามรณรงค์ให้เลิกเสีย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับขยะมูลฝอย ความสะอาดของอาหารการกินและบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

4.1.2 ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชน นางมณเฑียรให้ความเห็นที่น่าสนใจว่า ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาในปัจจุบันนี้จะมีเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ก่อนเมื่อมีงานพัฒนาอะไรชาวบ้านก็จะพากันมาออกแรงทำงานช่วยกัน ต่อมาเมื่อความเจริญด้านสาธารณูปโภคมีมากขึ้น ห้างสรรพสินค้า ภัตตาคาร ถนนหนทางที่สะดวกขึ้น การที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นจะต้องอาศัยเงินทั้งสิ้น ชาวบ้านจึงต้องดิ้นรนหามาหากิน ส่วนหนึ่งก็เพื่อจะนำเงินมาใช้จ่ายไปกับความสะดวกสบายเหล่านั้น เงินจึงเข้ามาเกี่ยวข้องในรูปของงบประมาณหรือค่าจ้างแรงงานของชาวบ้านควบคู่ไปกับการเสียสละเพื่อส่วนรวมบ้างในบางกิจกรรม

4.1.3 ทิศทางในการพัฒนาหมู่บ้านควมและตำบลควมหมู่บ้านที่มีการพัฒนาแล้ว จะเห็นได้ว่าความยากจนในหมู่บ้านจะลดน้อยลง นางมณเฑียรจึงหวังแต่เพียงว่าจะได้เห็น บ้านควมถูกยกฐานะขึ้นเป็นเขตสุขาภิบาล ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านจึงเน้นเรื่องการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านเป็นสำคัญ เพราะจะส่งผลถึงการหามาหากิน และความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ตลอดจนถึงการมีสุขภาพอนามัยที่ดี หลังจากนั้นก็จะเน้นในเรื่องการพึ่งตนเอง โดยชี้ให้ชาวบ้านรู้จักการประหยัดอดออมในการใช้จ่าย รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยพยายามทำหรือผลิตสิ่งของเครื่องใช้เอง เช่น ทอผ้าทอเสื่อ รวมทั้งพยายามขจัดปัญหาความยากจน ความไว ความเจ็บป่วยดังที่กล่าวมาข้างต้นให้หมดไป

4.2 กลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน

4.2.1 แก่ปัญหาโดยพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจะเห็นได้จากการเลือกผู้ช่วยและสารวัตรกำนัน ซึ่งนางมณเฑียรเล่าว่ามีคนต้องการเป็นกันหลายคนทำให้

คนจำนวนมากในการที่จะเลือกหรือตัดใจออกไป จึงตัดสินใจให้ชาวบ้านเป็นฝ่ายเสนอชื่อ และเลือกกันเองโดยมีนายอำเภอและปลัดอำเภอมาอ่านรายการเลือกตั้งด้วยตนเอง คนที่ได้คะแนนมากกว่าก็ตั้งให้เป็นสารวัตรกำนัน ในช่วงที่หมู่บ้านความมั่นคงปลอดภัยก็มักจะมีการเมาสุราและทะเลาะวิวาทกันในหมู่ชาวบ้าน ซึ่งนางมณฑิรจะใช้วิธีไกล่เกลี่ยให้เข้าใจกัน พูดจากับทุกฝ่ายเพื่อระงับปัญหาข้อขัดแย้งให้หมดไป วิธีนี้มักจะใช้ได้ผลเนื่องจากคนเหล่านั้นเกิดความเกรงใจนั่นเอง

4.2.2 ต้องอาศัยความร่วมมือของทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ราชการและชาวบ้าน

เพราะในการทำงานพัฒนาต้องมีทั้งความร่วมมือร่วมใจจากฝ่ายรัฐและฝ่ายชาวบ้าน กล่าวคือ ถ้าเจ้าหน้าที่รัฐมองเห็นและให้ความสำคัญกับชาวบ้าน เข้ามาสัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างใกล้ชิดแล้ว ชาวบ้านก็จะเกิดความอบอุ่นใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อทางราชการเมื่อรัฐเสนอโครงการอะไรเข้ามา ก็เป็นการง่ายที่ชาวบ้านจะยอมรับและปฏิบัติตามตลอดจนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ตรงกันข้ามถ้ารัฐไม่ให้ความสนใจหรือเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้าน มีแต่จะสั่งการให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้จนชาวบ้านขาดการยอมรับและไม่ให้ความร่วมมือแล้ว ย่อมส่งผลถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการพัฒนาโดยตรง

4.2.3 ผู้นำจะต้องดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของชาวบ้าน

สำหรับกรณีของนางมณฑิรถือว่าเป็นผู้นำที่สามารถประสบความสำเร็จ ทั้งในแง่ชีวิตครอบครัวและในหน้าที่การงาน ถึงแม้สามีของนางมณฑิรจะไม่ค่อยมีบทบาทและเข้ามาเกี่ยวข้องกับงานที่ริยาทำ แต่ก็ทำหน้าที่คอยให้คำแนะนำและปรึกษาหารือกันในเรื่องที่สำคัญอยู่เสมอ ส่วนลูกาก็มีครอบครัวเป็นตั้งเป็นสาไปเกือบหมดแล้ว คงเหลือแต่เพียงลูกสาวคนสุดท้องที่อยู่กับแม่คอยช่วยเป็นธุระต้อนรับแขกหรือที่บ้าน ในด้านการทำงานนางมณฑิรได้ชื่อว่ามีความสามารถในการทำงานค่อนข้างสูง โดยเฉพาะมีจิตวิญญานวาลชนที่มักจะนำมาใช้ประกอบการทำงานแทบทุกอย่าง อาทิเช่น หลังจากจัดงานบุญประจำปีที่วัดปรากฏว่ามีเศษขยะทั้งเกลื่อนกลาด นางมณฑิรได้ชักชวนเด็กเล็กมาเล่นเก็บขยะใส่ลงเข่งที่จัดเตรียมมาไว้เมื่อพวกพ่อแม่ผู้ใหญ่มาเห็นลูกเล็กเด็กแดงทำเช่นนั้น ต่างพากันลงมือช่วยเก็บไปด้วย โดยที่ไม่ต้องไปพูดออกกระจายเสียงชักชวนมาแต่อย่างใด

4.2.4 การดึงคนมาช่วยงานพัฒนาต้องอาศัยความฉันทานุเคราะห์ที่ดี รู้จักกาลเทศะในการพูดจาชักจูงโน้มน้าว คือ รู้ว่าเวลาใดเหมาะสมกับการพูดเรื่องอะไรจึงจะได้ผลหรือบรรลุเป้าหมาย เช่น ถ้ามีชาวบ้านบางคนบางกลุ่มไม่มาร่วมงานพัฒนาก็จะไม่ว่ากล่าวติเตียนหรือ เอนเอียงไปตามคำวาทะกล่าวโจมตีของชาวบ้านด้วยกันโดยถือว่าคนเหล่านั้นคงมีเหตุผลที่หาเช่นนั้น การยุติข้อพิพาทต่างๆจะไม่นิยมใช้ความรุนแรงหรือใช้กำลังแต่จะใช้การพูดจาหวานลุ่มสอถามเรื่องราวจนกระจ่างชัด แล้วดำเนินการไปตามเหตุและผล สำหรับการติดต่อกับทางราชการในการของบประมาณต่างๆก็เช่นกัน จะต้องรอให้มีจังหวะหรือช่วงเวลาที่ขอความช่วยเหลือได้เสียก่อนจึงจะออกไปขอก

4.2.5 ต้องวางแผนการทำงานให้รัดกุม และคำนึงถึงเสียงส่วนใหญ่ของชาวบ้านด้วย นางมณฑิราเล่าว่าการจะทำงานอะไรก็ต้องวางแผนก่อน เมื่อคิดว่าโครงการหรืองานชิ้นใดจะเป็นประโยชน์ ก่อนลงมือทำก็ต้องนำเรื่องเข้าประชุมปรึกษากับทุกฝ่ายเสียก่อนในการประชุมก็จะพยายามรวบรัดเอาแต่เรื่องที่สำคัญ การตัดสินใจหรือข้อยุติจะต้องคำนึงถึงความเห็นหรือความต้องการของชาวบ้านเป็นสำคัญ

4.2.6 โครงการพัฒนาต่างๆที่ทำมาแล้วมีทั้งด้านเศรษฐกิจ บริการสังคม ส่งเสริม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการสาธารณสุขมูลฐาน อาทิเช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรีทอผ้าที่กระตุก แม่น้ำการเกษตร โภชนาการ ตัดเย็บเสื้อผ้า จักสาน การทำปุ๋ยหมัก ธนาคารข้าว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ศูนย์พัฒนาตำบล ศูนย์สาธิตการตลาด การทำถนนและสะพาน รณรงค์การสร้างส้วม ไร่ถั่วเขียว ที่อ่านหนังสือพิมพ์ของหมู่บ้านกลุ่มอาชีพถักเสื่อเครื่องใช้ กอthonหมู่บ้านและตำบล การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น

สำหรับโครงการต่างๆที่ทำมาแล้ว ส่วนใหญ่จะประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหมาย นอกจากศูนย์สาธิตการตลาดซึ่งไปค้างงานจากจังหวัดสุพรรณบุรีแล้ว เห็นว่าชาวบ้านจะได้รับประโยชน์จากการซื้อสินค้าในราคาถูกและยังได้รับเงินปันผลด้วย จึงจัดตั้งขึ้นในบ้านควนในปี พ.ศ. 2529 ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 จึงหยุดกิจการไปเพราะขาดเงินทุนหมุนเวียน

5. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

5.1 ความประทับใจในการทำงาน คือ การที่ชาวบ้านหลายคนต่างพากันกลับตัวกลับใจเสียใหม่เพราะสำนึกผิดในสิ่งที่เคยกระทำไปแล้ว บางคนก็สำราญความผิดและปัญหาว่าจะกระทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม นอกจากนี้ การที่ได้รับรางวัลจากการทำงานต่าง ๆ ก็มีมีส่วนทำให้เกิดความภาคภูมิใจเช่นกัน เพราะการได้เป็นผู้นำชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าย่อมเป็นงานปกครองส่วนหนึ่งซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จค่อนข้างมาก แต่ในแง่ของตัวรางวัลเองนางมณเฑียรกลับรู้สึกเฉยๆ เพราะถือว่าจะได้รางวัลหรือไม่ได้มันก็ทำเช่นมานานแล้ว สำหรับรางวัลที่เคยได้รับในการทำงานในตำแหน่งผู้นำชุมชนมีมากมาย ที่สำคัญดังนี้

- รางวัลดีเด่นในการประกวดหมู่บ้านพัฒนา จังหวัดหนองคาย (พ.ศ. 2527-2528)
- รางวัลแผนกพัฒนาแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง (พ.ศ. 2527)
- รางวัลแผนกทองคำก้านหยอดเยี่ยม (พ.ศ. 2528)
- โล่เกียรติยศบุคคลดีเด่นในด้านสร้างเสริมคุณธรรมความดี (พ.ศ. 2528)
- รางวัลดีเด่นประกวดหมู่บ้าน อ.พ.ป. จังหวัดหนองคาย (พ.ศ. 2529)

5.2 ปัญหาในการทำงาน สำหรับการประสานงานและติดต่อดังกล่าวหรือตำบล จะไม่มีปัญหาอะไรเพราะเรื่องต่างๆ เมื่อผ่านขึ้นไปจากหมู่บ้าน ไปจนถึงระดับอำเภอแล้วก็มักไม่มีข้อขัดข้องแต่อย่างใด แต่มักจะไปติดขัดที่เงินงบประมาณที่จะได้รับอนุมัติจากหน่วยงานฝ่ายต่างๆ ซึ่งมักจะขึ้นอยู่กับเสียงสนับสนุนในการจัดงบประมาณของหน่วยเหนือระดับสูงขึ้นไปเช่น สภาจังหวัด ถ้าไม่มีพวกพ้องคอยสนับสนุนมากพองบประมาณที่เสนอขอไปเพียงใดก็มักจะตกไป นางมณเฑียรแสดงความคิดเห็นว่าปัญหานี้คงจะเกิดขึ้นกับหมู่บ้านชนบททั่วไปเช่นกัน

5.3 บทสรุปส่วนตัว นางมณเฑียรคือ ผู้นำงานคนหนึ่ง เคยคิดตามจับกุมคนร้ายและเกลี้ยกล่อมจนยอมมอบตัว โดยที่ไม่ได้ใช้อาวุธหรือมีการเสียเลือดเนื้อเลย ตามความคิดเห็นส่วนตัวผู้นำมักจะทำงานที่ใช้ความละเอียดอ่อนและรอบคอบได้ดีกว่าผู้ชาย บางครั้งก็นึกน้อยใจที่ยังมีผู้นำบางพวกไม่เคยทำงานช่วยชาติบ้านเมืองเลย ต่างพากันอยู่อย่างสุขสบาย (นั่งเล่นแต่ให้จนตาหุ้มค้ำไปหมด) จึงอยากให้คนเหล่านี้มารับรู้การทำงาน

งานของคนข้าง ในเรื่องของการทำงานบอกได้เลยว่า ยิ่งเหนื่อยเท่าไรก็ยิ่งมีความสุข
ที่จะได้ทำงานนี้มากยิ่งขึ้น เพราะการทำงานย่อมหมายความว่าได้มีโอกาสช่วยเหลือชาว
บ้าน นอกจากนั้นการทำงานจะต้องประกอบด้วย "กำลังกาย" และ "กำลังใจ" ควบคู่กันไป

เมื่อถามถึงแผนการณ์ในอนาคต นางมณฑิราตอบว่า "อนาคตไม่คิดถึง อดีตไม่
คำนึง" ไม่เคยคิดห่วงอนาคต เพียงแต่คิดว่าต้องทำปัจจุบันให้ดีที่สุด เมื่อถามถึง
ความพอใจในผลงานที่ได้ทำมานางมณฑิราตอบว่า "การประกวดผลงานหรือ
การยกย่อง เชิดชูกับมันคนไม่อยากจะจัดเพราะว่าสิ่งนี้ไม่ใช่แก่นแท้ของการพัฒนา
การพัฒนาไม่จำเป็นต้องมีการให้รางวัล หากแต่การพัฒนาจะต้องมุ่งพัฒนาบุคคล"

กรณีศึกษาที่ 4

นางสีดา

กำนันตำบลโคกสูง

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของตำบลโคกสูง

1.1 ดิน

ลักษณะของดินทั้งตำบลส่วนใหญ่จะเป็นดินร่วนปนทราย แต่จะมีหมู่ที่ 1 ที่เป็นดินเหนียวปนร่วนในส่วนที่อยู่ใกล้ลำน้ำ พื้นที่ทำกินที่น่าจะอยู่ปะปนกันไม่ได้แยกว่าทิศไหนเป็นของหมู่ใด เพราะแต่ละหมู่จะอยู่คนละฟากถนนเท่านั้น

ที่นาส่วนมากจะอยู่ทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตำบล นอกนั้นจะเป็นที่ไร่ และมีบางส่วนจะเป็นที่บ้านและที่ร่อยุ่ในบริเวณเดียวกัน

ถ้าเปรียบเทียบพื้นที่ทำกินแล้ว ในตำบลนี้ชาวบ้านส่วนมากจะทำไร่มากกว่าทำนา (หมายถึงพื้นที่) แต่พื้นที่ทำไร่นั้นจะอยู่ในเขตตำบลอื่น เหตุที่ไปอยู่ที่ตำบลอื่นเพราะว่าที่ในตำบลโคกสูงมีน้อย แต่คนมีมาก จึงต้องไปหากองที่ดินที่อยู่ในตำบลอื่น แต่ในบริเวณที่เป็นพื้นที่ของตำบลจะมีที่นามากกว่าที่ไร่ ส่วนใหญ่จะเป็นที่นามากกว่าที่ตนเอง และทำเพื่อกินเท่านั้น มีส่วนน้อยที่เหลืขายเพราะพื้นที่ทำนายน้อย

1.2 น้ำ

ในส่วนของตำบลน้ำใช้ก็จะมีประปาบาดาลใช้ ซึ่งจะใช้ได้เฉพาะบริเวณใกล้เคียงตลาดในบางส่วนของหมู่ 2 แต่โดยส่วนใหญ่แล้วยังใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นและบ่อบาดาล

น้ำเพื่อการเกษตร การทำมาหากินของชาวบ้านก็ต้องอาศัยน้ำฝน แต่จะมีบางหมู่ที่อยู่ใกล้ลำน้ำในการเพาะปลูกได้ โดยเฉพาะหมู่ที่ 1 ซึ่งอยู่ใกล้ลำน้ำมากที่สุด ทำให้ผลผลิตที่ได้ดี ส่วนหมู่ที่มีปัญหาเรื่องน้ำมากที่สุด คือ หมู่ที่ 7 เนื่องจากมีลักษณะเป็นนาโคก จึงอาศัยน้ำฝนได้อย่างเดียว ผลผลิตที่ได้จึงขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน

เดิมการทำการเกษตรสมัยก่อนจะอาศัยน้ำฝนและลำน้ำ ซึ่งสมัยนั้นไม่มีการปิดกั้นห้ามย คนที่ได้ผลประโยชน์ก็มีเฉพาะที่อยู่ใกล้ลำน้ำ และการหาน้ำจะเป็นการทำ

นาระหัส ต่อมาเมื่อคนเริ่มมีมากขึ้น ได้มีการปิดกั้นห้ามจากลำน้ำ ทำให้บริเวณห่างไกลจากลำน้ำก็ได้รับน้ำ ผลก็คือ ทำให้ผลผลิตกระจายไม่กระจุกตัวเฉพาะคนที่มาอยู่ใกล้ลำน้ำ แต่ถึงแม้ว่าจะมีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากลำน้ำมากขึ้นก็ตาม แต่ยังมีพื้นที่ที่ต้องอาศัยน้ำฝนได้เพียงอย่างเดียว คือ หมู่ที่ 7 เพราะพื้นที่ของหมู่ที่ 7 จะเป็นนาโคกและอยู่ไกลลำน้ำ ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่ดีเท่าหมู่อื่น

น้ำกิน สมัยก่อนจะกินน้ำฝนและน้ำจากลำน้ำซึ่งสะอาด เพราะสมัยก่อนห้ามไม่มีการกั้นห้าม แต่เมื่อมีการกั้นห้ามน้ำจะเกิดการขังไม่สะอาด และทำให้ลำน้ำตื้นเขิน ปัจจุบันกินไม่ได้ จึงมากินน้ำบ่อแทน ซึ่งน้ำบ่อที่กินได้นั้นจะอยู่ใกล้ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ น้ำมีสีใสออกม่วง รสชาติดี แต่บริเวณตัวชุมชน คือ บริเวณใกล้ตลาดน้ำจะมีบางส่วนเท่านั้นที่กินได้ ส่วนมากกินไม่ได้ เพราะน้ำกร่อย ดังนั้นส่วนใหญ่ของตำบลต้องอาศัยน้ำฝน แต่ก็ไม่ใช่เพียงพอตลอดปี โดยเฉพาะหน้าแล้งจะมีการซื้อน้ำบ่อ โดยมีรถไปเอาน้ำมาจากบ้านเพมาขาย เพราะน้ำที่นั่นจะไม่แห้ง กินได้ตลอดปี

ปัญหาในเรื่องน้ำก็คือ ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และน้ำดื่มจะขาดแคลนในฤดูแล้ง

1.3 ป่าไม้

เดิมตำบลโคกสูงจะเป็นชุมชนเล็กๆ มีป่าไม้มากเป็นดง ไม่มีชาวบ้านเข้าป่าหาถอยมากินได้ กว่า 50% เป็นป่าไม้ใหญ่ เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง สัตว์ป่ามีเกือบทุกชนิด ช้างก็มี ต่อมาเมื่อมีคนมากก็จะมีการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อเป็นที่ปลูกสร้างบ้านเรือน และตัดไม้มาทำเรือน และมีนายทุนเข้ามาตัดไม้ นอกนั้นก็มีการเผาถ่านทำให้ป่าไม้ลดลงมาก จนปัจจุบันป่าของตำบลแทบจะไม่มี แม้กระทั่งป่าช้าก็เหลือแต่ชื่อว่าเป็นเขตป่าช้า แต่พื้นที่จะโล่งเตียนไม่มีป่าให้เห็น สัตว์ป่าก็อพยพไปด้วย หมู่ที่พอจะเหลือป่าบ้างก็คือ หมู่ที่ 5 เพราะเป็นหมู่ที่ลึกเข้าไปในป่า และมีการแบ่งไว้เป็นเขตป่าสงวน

ป่าที่เหลือให้เห็นรอบๆตำบลในปัจจุบันก็มีคนจับจองแล้ว แต่เป็นคนจากที่อื่นเสียส่วนใหญ่ คือ เป็นพวกนายทุน โดยชาวบ้านให้ความเห็นว่าที่สามารถเข้ามาจับจองในป่าได้ ก็เพราะมีเงินให้กับผู้หลักผู้ใหญ่ แต่ชาวบ้านจนๆไปหากก็ถูกจับหมด

บ้านหมู่ที่ 2 ไม่เหลือป่าไม้เลย สภาพของพื้นที่ในเขตหมู่ที่ 2 จะเป็นชุมชนหมด แต่จะเหลือป่าบ้างในเขตหมู่อื่น คือ หมู่ 7 และหมู่ 5

1.4 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ลุ่มลาดอนา ประมาณ 85% เป็นที่ลุ่ม ที่ตั้งของตัวตำบล โดยเฉพาะเขตชุมชนของตำบลจะเป็นที่ลุ่มและเป็นหนองน้ำใหญ่ เอาดินมาถมแล้วปลูกสร้างบ้านเรือน เวลาหน้าฝนน้ำจะท่วม

พื้นที่จะเป็นพื้นที่สูงทางทิศเหนือ และลาดต่ำลงทางทิศใต้ ส่วนทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก แต่มีลักษณะไม่แตกต่างกันมากเท่าทิศเหนือและทิศใต้

ในส่วนของหมู่ที่ 2 จะเป็นที่ลุ่ม โดยเฉพาะในเขตตลาด ซึ่งหมู่ที่ 2 จะครอบคลุมเขตตลาดเกือบทั้งหมด

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนในหมู่ที่ 2 จะเป็นกระจุก บ้านเรือนจะอยู่หนาแน่นกว่าหมู่อื่นๆ ในส่วนของตำบลลักษณะบ้านเรือนจะอยู่เป็นกระจุกเหมือนกัน แต่โดยทั่วไปความแน่นจะน้อยกว่าหมู่ 2 ลักษณะโดยส่วนใหญ่จะเป็นที่บ้าน และมีสวนในเขตบ้านแต่มีพื้นที่น้อย(พื้นที่สวน) ความเจริญหมู่อื่นๆจะไม่เจริญเท่าหมู่ที่ 2 เพราะหมู่นี้เป็นที่ตั้งของบริเวณตลาด

การขยายตัวของหมู่บ้านในระดับตำบล จะมีการขยายการตั้งบ้านเรือนไปทางทิศตะวันออกของตำบล โดยเฉพาะแถวที่ว่าการอำเภอ การขยายตัวออกไปทางทิศตะวันออกทำให้บ้านเรือนบางส่วนของหมู่ที่ 7 ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของตำบล มีบางส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล ทั้งนี้เพราะว่ามีคนอพยพมาจากที่อื่นเข้ามามากขึ้น ทำให้เกิดการขยายตัวของตำบล

ลักษณะของบ้านเรือน สมัยโบราณถึงแม้ว่าจะมีป่ามาก แต่ชาวบ้านก็นิยมสร้างบ้านที่ใช้ต้นปรือ(คล้ายต้นกก) ทำสากบ้าน แต่ต่อมาเมื่อมีการตัดไม้ทำลายป่า ป่าไม้ลดลง ชาวบ้านกลับนิยมสร้างบ้านที่ทำด้วยผากกระดาน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ป่าไม้ในเขตนั้นหมดไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

1.5 ลักษณะทางค่านชีภาพ

1.5.1 พืช พันธุ์ที่เพาะปลูกซึ่งจะปลูกข้าวโดยประมาณ ถึงแม้ว่าจะมีพื้นที่เป็นทุ่ง ลุ่มเสียส่วนใหญ่ก็ตาม แต่ส่วนหนึ่งก็ใช้เป็นที่อยู่อาศัย สมัยก่อนจะมีน้อยกว่าปัจจุบัน จึงมีการ หานากันเฉพาะบริเวณลำนํ้า ซึ่งผลผลิตที่ได้จะดีเพราะใกล้แหล่งน้ำ รวมทั้งสนธิ แต่ปัจจุบัน เมื่อมีคนมากขึ้นจึงต้องขยายพื้นที่เพาะปลูกออกไป มีการกันทำนบเอาน้ำจากลำนํ้าเข้ามาทำ ให้ลำนํ้าตื้นเขิน การใช้ประโยชน์จากลำนํ้าจะมีผู้ได้รับประโยชน์กระจายกันมากขึ้น แต่ไม่ ได้ผลเต็มที่เหมือนอดีต อีกทั้งฝนก็ไม่ค่อยตกต้องตามฤดูกาล

ชนิดของข้าวที่ปลูกกันทั่วไปในตำบล จะปลูกข้าวเจ้ามากกว่าข้าว เหนียว คือ ประมาณ 90% พันธุ์ที่ปลูกจะนิยมปลูกข้าวหอมมะลิ ข้าวเหลืองประทิว ซึ่งปลูกกัน มาก และมีการปลูกข้าวดอนแต่น้อย ส่วนข้าวเหนียวก็เป็นพันธุ์เกษตร ปลูกไว้เพื่อทำขนม ข้าวจะปลูกไว้กินมากกว่า มีขายบ้างเล็กน้อยประมาณ 30%

ส่วนพืชที่ปลูก พืชไร่ก็ได้แก่ มันสำปะหลัง ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกกันมาก ทิศตะวันออกของตำบลปะคานี้ไม่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมาตั้งแต่อดีต โดยชาวบ้านให้ข้อ มูลว่า ตำบลข้างเคียง เช่น ไทยเจริญหนองบัว ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกันมากเพราะเป็น พวกคนลาว

พืชทั่วไปที่ปลูกตามบ้านเรือนและสวนเล็กน้อยจะเหมือนกัน เช่น ทุเรียน มะขาม มะม่วง

1.5.2 สัตว์ สัตว์เลี้ยง สมัยก่อนจะมีการเลี้ยงวัวควายกันมาก วัวใช้ ลากเกวียนเพราะถนนหนทางลำบาก ควายเลี้ยงไว้ใช้ไถนา อีกทั้งมีทำเลที่เลี้ยงดีกว่า ปัจจุบัน แต่ปัจจุบันเริ่มลดลง โดยเฉพาะ 2-3 ปีที่ผ่านมาจะเลี้ยงน้อยลงมาก เพราะมีการ ใช้เครื่องทุ่นแรงแทน เช่น รถไถเดินตามในการทำการเกษตร

การเลี้ยงหมู แต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ไม่ค่อยต่างกัน คือ เลี้ยงกันน้อย จะมีบ้างก็บ้านที่มีโรงสี ซึ่งหมู่ที่ 7 จะมีฟาร์ม (เถ้าแก่อี๊ด) เป็นนายทุนในตำบลคนหนึ่ง

เป็ด ไก่ ก็มีเลี้ยงกันเป็นบางครอบครัว แต่บริเวณที่เลี้ยงก็ไม่มาก

สัตว์ป่า เดิมสมัยก่อนเป็นป่ามีสัตว์ป่ามากมาย ทั้งสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ เช่น ช้าง เสือ ก็เคยมี

1.6 ด้านเศรษฐกิจและสังคม

สภาพเศรษฐกิจของตำบลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับตำบลใกล้เคียง ในส่วนของหมู่ที่ 2 สภาพเศรษฐกิจทั่วไปจะดีกว่าหมู่อื่น สาเหตุที่หมู่ที่ 2 มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าหมู่อื่นๆ เพราะเขตชุมชนตลาดส่วนใหญ่จะอยู่ในหมู่ที่ 2 อาชีพส่วนใหญ่ในตำบลจะมีอาชีพทำนา แต่พื้นที่ทำนาจะน้อย และมีอาชีพทำไร่เป็นอาชีพที่ทำกันมาเป็นอันดับ 2 พื้นที่ทำไร่จะมากกว่า

การค้าขายในตำบลจะมีการค้าขายกันมากพอสมควร สำหรับร้านค้าจะเห็นอยู่ทั่วไปไม่เฉพาะในบริเวณตลาด ซึ่งร้านค้าย่อยๆ จะรับสินค้าเอามาจากอำเภออื่น บางทีก็จะรับมาจากร้านค้าในตลาด ส่วนตลาดที่เป็นที่รวมขายสินค้าเกษตรของชาวบ้านเหมือนอำเภออื่นๆ จะไม่มี จะมีการขายเป็นตลาดนัด คือ วันที่ 5, 10, 15, 20, 25 ของทุกเดือนปกติจะขายตามร้านค้า จะมีการตั้งแผงขายริมถนนก็พวกเนื้อหมู เนื้อวัว เท่านั้น

2. ข้อมูลเกี่ยวกับกำนัน

เครือญาติ

ต้นตระกูลของแม่มาอยู่ที่ตำบลโคกสูงเป็นเวลานานมากกว่า 100 ปีมาแล้ว แม่กำนันเกิดที่นี่ แต่ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ที่แปดริ้ว จ. ฉะเชิงเทรา ไปเรียนอยู่ที่นั่น โดยเรียนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 4 สมัยก่อนแต่ไม่จบ เพราะบิดาเสียชีวิต หลังจากนั้นมารดาก็พาลูกย้ายกลับมาอยู่ที่ปะคำอีกจนถึงปัจจุบัน ในตระกูลของแม่กำนันกำนันคนแรกของตำบลโคกสูงเป็นคุณทวดของแม่ คุณตาเป็นกำนันคนที่ 7 และตัวแม่เป็นกำนันคนที่ 8

3. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

แม่ไม่เคยสนใจในเรื่องที่จะเป็นกำนันมาก่อนเลย เป็นเพราะถูกชาวบ้านเสนอชื่อ และถูกสับประมาท ที่ชาวบ้านเสนอชื่อเพราะเห็นว่ากำนันคนเก่าไม่ได้ทำประโยชน์อะไรขึ้นมา ก็เลยอยากลองเอาผู้หญิงมาเป็นกำนันบ้าง แต่ก่อนไม่เคยเรียนรู้งานในหน้าที่กำนันมาก่อน แต่เมื่อได้เป็นกำนันก็ไปเรียนรู้งานจากปลัดทะเบียน โดยไปเรียนรู้ที่อำเภอเป็นเวลา 1 เดือน โดยไปกับสารวัตรกำนันคู่ใจ

สิ่งที่ทำให้ตัดสินใจสมัครเป็นกำนัน คือ ถูกสับประมาทจากกำนันคนเก่าและพวก
ผู้ชาย ผู้ที่ชักชวนให้สมัครก็คือ ชาวบ้านและเครือญาติ ในการตัดสินใจลงสมัครกำนันนั้นได้
พูดคุยกับสามี โดยสามีบอกว่าให้เตรียมใจไว้ เพราะจะต้องเกิดความยุ่งยาก แต่สามีก็
สนับสนุน ตัดสินใจสมัครในเวลา 1 คืนโดยไม่ลังเล คนในครอบครัวสนับสนุน เครือญาติ
รวมทั้งชาวบ้านเห็นด้วย เพราะอยากลองเลือกผู้หญิงเป็นกำนัน ไม่มีการเตรียมการหา
เสียง แต่จะไปหาเสียงเลยโดยการไปหาเสียงนอกหมู่บ้าน 2 เพราะในหมู่บ้าน 2 จะเป็นญาติกัน
ใช้เวลาหาเสียงประมาณ 10 กว่าวัน การหาเสียงจะใช้วิธีการร้องล่ำดัด ที่ได้จากการที่
ขอร้องให้คนที่มาแสดงล่ำดัดที่วัดต่างกลอนให้ และเมื่อสำเร็จแล้วก็มีการแจกรูปติดเบอร์ให้
กับชาวบ้าน กลุ่มที่ช่วยหาเสียงจะเป็นเครือญาติที่สนิทสนม โดยที่ส่วนใหญ่จะไปเป็นเพื่อน
เฉยๆ และสิ่งจูงใจให้ ไม่มีการเลือกคนมาช่วยหาเสียง จะเป็นคนทั่วไปที่สนับสนุนเต็มใจ
ช่วย ปัญหาในการหาเสียง ฝ่ายตรงข้ามจะใช้วิธีอิทธิพลเรียกชาวบ้านไปรวมกันแหมด แล้วก็หา
กันกินเหล้า ส่วนแม่ไม่มีอะไรเลย ไม่มีกลุ่มอิทธิพลสนับสนุน มีแต่เล่นล่ำดัดขอความเห็นใจ
เท่านั้น ในการหาเสียงไม่ได้ให้ความสนใจพิเศษกับกลุ่มไหน จะมีลักษณะแบบเหวี่ยงแห
เวลาที่ใช้หาเสียงก็คือ กลางคืน เพราะว่ากลางต้องทำงาน ในช่วงหาเสียงงานบ้านแม่จะ
ทำเอง และมีคนช่วยทำด้วย คู่แข่งของแม่คือผู้ชายทั้งหมด มีแม่เป็นคู่แข่งคนเดียว สมัครทั้ง
หมด 9 คน

การหาเสียงมีการโจมตีกันอย่างดุเดือด ส่วนมากจะโจมตีแม่เพราะเห็นแม่เป็น
คู่แข่ง ความคิดของคู่แข่งจะแตกต่างจากของแม่โดยสิ้นเชิง แม่จะเป็นแบบประชาธิปไตย
แต่คนอื่นจะเป็นแบบเผด็จการ เพราะว่าเขาจะสั่งเลยว่าจะทำอะไร อย่างไร จุดที่ชาว
บ้านเลือกแม่ เพราะว่าแม่เป็นตัวของตัวเอง คือ กล้าพูด กล้าทำ กล้าแสดงออก คนที่ไป
ลงคะแนนเสียงให้ก็ไม่รู้ว่าเป็นคนกลุ่มไหน เพราะว่าในการลงคะแนนเสียงนั้นจะเป็น
ลักษณะการหย่อนบัตรเหมือนผู้แทนราษฎร

แม่ไม่ได้ไปบนบานศาลกล่าวด้วยตนเอง แต่มีญาติไปบนให้โดยบนกับปู่ตา โดย
บอกว่าถ้าหากได้แล้วจะให้แม่มาร่ำกับบน และแม่ก็ได้ไปกับบนเพราะถูกญาติบังคับไป
เหตุที่บนว่าจะร่ำถวายก็เพราะเขาเห็นว่าแม่เป็นคนชอบร่ำ

ครอบครัวก็ไม่มีปัญหาอะไรเมื่อได้เป็นกำนันแล้ว เพราะต่างคนต่างอยู่ และ
ช่วยเหลือกันเองได้แล้ว

แม่ไม่มีการเลี้ยงฉลองข้าวบ้าน โดยแม่บอกเหตุผลที่ไม่เลี้ยงข้าวบ้านว่า ปล่อยให้แม่เป็นนี้ก็เหนื่อยมากพอแล้ว ถ้าจะเลี้ยงข้าวบ้านควรเลี้ยงแม่ แต่จะมีการเลี้ยงเฉพาะคนที่ช่วยหาเสียง คือ ไปกินข้าว กินเหล้ากัน หมดประมาณ 500-600 บาท

การเลือกคนมาช่วยทำงาน ส่วนมากจะเรียกคนที่มียศพลอยได้จากการหาเสียง เช่น สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยกำนัน ซึ่งในส่วนนี้แม่บอกว่ามีทั้งผลดีผลเสีย คือ

ผลดี คือ คนที่ทำงานด้วยกันนั้นเขารักเรา จริงใจกับเรา

ผลเสีย คือ เขาต้องทำมาหากิน การช่วยงานของเราจึงไม่เต็มที่

4. แนวคิดในการพัฒนาชนบท

ปัญหาสำคัญของการพัฒนาชนบท คือ การรู้หน้าที่ ถ้าจะพัฒนาข้าวบ้านต้องให้ข้าวบ้านรู้ว่าทำอะไร หน้าที่เขาเป็นอย่างไรตั้งแต่เขาเกิดขึ้นมาแล้ว เช่น ผู้หญิงมีหน้าที่เป็นแม่ และต้องรู้จักทำงานบ้าน ผู้ชายมีหน้าที่เป็นพ่อและเป็นผู้นำ ลูกจะต้องเป็นลูกที่ดีให้ได้ เมื่อคนเราในครอบครัวพร้อมแล้วก็จะทำให้เกิดปรับปรุงอาชีพ และผลดีตามมาคือการทุจริตและคอร์รัปชันก็จะไม่มี และทางรัฐเองก็มีความสำคัญมาก คือ ควรตั้งใจบริหารงานของตนให้ดีที่สุด ในส่วนนโยบายของรัฐดีทุกอย่าง แต่เจ้าหน้าที่เป็นคนที่ทำตามนโยบายของรัฐจะต้องเป็นคนดี เพราะปัจจุบันนี้จะเห็นคนรักเงินมากกว่ารักงาน

การพัฒนาชนบทควรเน้นทั้งผลิตเพื่อขายและพึ่งตนเอง คือ ให้ข้าวบ้านผลิตเพื่อปากเพื่อท้องของเขาก่อน เหลือจากปากท้องของเขาแล้วจึงเอาไปขาย และเมื่อเขามีกำลังมากก็ให้เขาผลิตเพื่อขาย โดยทางรัฐบาลควรสนับสนุน ซึ่งในส่วนนี้แม่คิดว่าทางรัฐบาลทำได้ ดังเช่น ที่ กพช. ได้ทำอยู่ ในการพัฒนาชนบทควรเป็นทั้งหน้าที่ของรัฐและข้าวบ้าน ไม่ควรจะเน้นตัวหนังสือ แต่ควรเน้นกลไกของรัฐ ซึ่งแม่ยกตัวอย่างว่า ข้าราชการที่อำเภอปะคำไม่มีลักษณะเช่นนี้เลย ข้าวบ้านควรมีหน้าที่ในการเรียนรู้เสียก่อน ซึ่งวิธีที่จะทำให้ข้าวบ้านเรียนรู้ได้ก็คือ การรวมกลุ่มข้าวบ้านและพูดคุยกัน ในการพัฒนาชนบทควรให้ข้าวบ้านมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก คือ ความต้องการทุกอย่างควรมาจากปัญหาของข้าวบ้านเอง แต่ในเวลาเดียวกันข้าวบ้านต้องรู้ก่อนว่าเขาต้องการอะไร ซึ่งในส่วนนี้รัฐไม่รู้เลยจริงๆว่าข้าวบ้านนี้ใจใสสะอาดมาก คือ ไม่รู้ความต้องการของตัวเองจริงๆ เวลาที่มีปัญหารัฐก็มีแต่แจกของ แทนที่จะให้ความรู้แก่ข้าวบ้านว่า ทำไมเขาจึงมีลักษณะเช่นนี้

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชนบทดำเนินไปด้วยดี คือ ชาวบ้าน โดยต้องให้เขารู้จักตนเองก่อน ที่สำคัญที่สุดคือ ภูมิลำเนาของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในด้านครอบครัว คือ สังคม เมื่อรู้จักตนเองของตนเองแล้วค่อยพัฒนาอาชีพของเขา ปัจจัยที่ทำให้ชีวิตของชาวชนบทดีขึ้นก็คือ จิตใจของตนเอง ที่อยู่อาศัย การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของเขา และการไม่เชื่อโชคลางมากเกินไป (แม่บอกว่าเกิดมาไม่เคยซื้อหวยได้ดินเลย ไม่เชื่อไปตามเจ้ามือหวยคู่ใด)

5. กลยุทธ์ในการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชนบทควรเน้นเรื่องจิตใจก่อน แต่ก็ไม่ค่อยทำได้ เพราะว่าถูกต่อต้านเสมอ ซึ่งในส่วนนี้แม่บอกว่า เมื่อทำได้ยากแล้วแม่ก็ต้องเอาให้เป็นตัวอย่าง เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี เมื่อชาวบ้านเห็นเป็นตัวอย่างแล้วเขาก็จะทำตาม ส่วนการพัฒนาในด้านอื่นนั้นทำไม่ค่อยได้ เพราะอยู่ในเขตสุขาภิบาล อีกทั้งเงินก็ยังไม่มี ถ้าหากไม่มีเงินแล้วจะทำอะไรก็ได้ งานพัฒนาที่เห็นเด่นชัดที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล คือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม (เป็นโครงการหนึ่งที่โครงการกำลังดำเนินการทำอยู่ โดยการขอกู้เงินในช่วงของโครงการ โดยจะกล่าวในช่วงท้ายๆ)

โครงการพัฒนาตั้งแต่ดำรงตำแหน่งกำนันมา มี

1) โครงการปรับปรุงทะเบียนราษฎร ในปี 2526 โดยแม่คิดทำขึ้นเอง เพราะว่าแต่ก่อนนั้นหาเจ้าหน้าที่จะไม่มีการตรวจสอบทะเบียนบ้าน บางครอบครัวจะมีทะเบียนบ้าน 2 อัน เช่น เดิมมีบ้านอยู่แล้ว คือ บ้านเลขที่ 1 และได้ไปขอทะเบียนบ้านเพิ่มอีกเป็น 1/1 เพราะฉะนั้นครอบครัวเดียวจะมีบ้านอยู่ 2 หลัง สมัยก่อนมีไม่มาก คนได้ตัดไม้มาทำบ้าน เมื่อขายบ้าน 2 หลัง เขาก็สามารถรื้อบ้านหลังหนึ่งไปปลูกในที่อื่นได้ แต่เขาก็สามารถอยู่ในอำเภอได้อีก เพราะว่าบ้านอีกหลังเขายังเหลืออยู่ แม่กำนันเห็นว่าสิ่งนี้เป็นปัญหาจึงได้คิดแก้ปัญหา โดยปรับปรุงทะเบียนราษฎร ทำให้ปัญหาแบบนี้ไม่มีอีก คือ คนหนึ่งจะมีทะเบียนอยู่ 1 แห่ง ดังนั้นการรื้อบ้านไปอยู่ที่อื่น ถ้าหากไม่อยู่แล้วเขาก็ไม่มีที่อยู่ในบ้าน แล้วแม่กำนันก็บอกว่าได้ทำโครงการนี้สำเร็จ เพราะว่า

-สามารถปรับปรุงทะเบียนราษฎรให้เป็นไปด้วยดีเช่นปัจจุบันได้

-สามารถเรียงเลขที่บ้านได้

2) โครงการให้ชาวบ้านมีน้ำสะอาดดื่ม คือ โอง กสช. ในปี 2527 ซึ่งโครงการนี้แม่ก้านได้คิดขึ้นเอง เพราะว่าชาวบ้านขาดแคลนน้ำ น้ำกินไม่เพียงพอต้องไปรอที่บ่อน้ำ อีกทั้งแม่เห็นว่าฝนตกแล้วคนก็ไม่มีโอ่งรองน้ำ จึงคิดหาโครงการนี้ขึ้น โดยตอนแรกโครงการนี้จะลงในเขตสุขาภิบาลไม่ได้ เพราะว่าเงินของ กสช. แต่ก้านก็ได้วิ่งเต้นเข้าทางอำเภอและทางกรม และก็ผ่านไปด้วยดี โดยการรับเงินจาก กสช. มาแล้วไปซื้อโอ่งที่อื่น และขนย้ายมาให้แก่ชาวบ้าน (ไม่ได้ปั้นโอ่ง) เพราะปกติอยู่ในเขตสุขาภิบาลจะรับงบ กสช. ไม่ได้ ถ้าหากให้ชาวบ้านปั้นแล้วจะคิดระเบียบได้ ก้านจึงได้เอาเงินไปซื้อจากที่อื่นแล้วจึงขนย้ายให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งในส่วนของโอ่ง กสช. ก้านได้กล่าวว่า เป็นรากฐานของการขัดแย้งกับทางอำเภอ คือ ก้านไม่อยากจะให้ทางอำเภอเก็บเงินจากชาวบ้าน แต่ทางอำเภออยากจะเก็บ โดยจะเก็บให้ครบ 100% แล้วจึงจะแบ่งคืนให้ชาวบ้าน ซึ่งในส่วนนี้ก้านไม่เห็นด้วย ดังนั้นจึงเริ่มขัดแย้งกับพวกอำเภอเรื่อยมา ในช่วงแรกที่จะทำโครงการนี้ก็มีชาวบ้านบางคนไม่ยอมรับโอ่ง แม่ได้ไปขอให้ช่วยรับซื้อโอ่ง โดยราคาใบละ 400 บาท แต่พอโอ่ง กสช. ลงมาจริงชาวบ้านก็รับหมดทุกคน และชาวบ้านก็ได้ใช้ประโยชน์ได้ คือ ใช้เป็นที่รองน้ำดื่ม

สำหรับโครงการนี้ก้านได้บอกว่า ประสบผลสำเร็จ 100% เพราะทุกคนมีน้ำกินน้ำใช้

3) โครงการฟื้นฟูวัฒนธรรม ในปี 2527 เป็นโครงการที่แม่คิดขึ้นเอง ซึ่งประเพณีนี้ชาวบ้านทำเมื่อมีงาน ซึ่งก้านบอกว่าโครงการนี้ทำสำเร็จ เพราะว่าชาวบ้านร่วมมือกันดี โครงการนี้ก็ได้จัดทำในหมู่บ้าน ทางจังหวัดก็ได้มาดู และในปี 2527 ก็มีคนมามาก มีการสาธิตการทอข้าว และในปีนั้นก็ได้มีการเปิดโรงงานเลี้ยงคนที่มางาน โดยงบในการจัดงานนั้นไม่ได้ของมาจากไหน ซึ่งค่าใช้จ่ายนั้นเป็นเรือนแสน โดยจะเป็นเงินที่ชาวบ้านช่วยกันออก ทั้งนี้เพื่อเป็นการจูงใจให้คนสนใจและได้รับความสำเร็จเป็นอย่างมาก

4) โครงการให้เปลี่ยนหน้าให้เป็นหน้าสวนผสม เป็นโครงการที่ก้านคิดเอง ซึ่งจะเป็นโครงการในปี 2534 หรืออาจจะปี 2535 โดยก้านได้พยายามติดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อหาเงินทุนมาลงทุนโดยปลอดดอกเบี้ย ซึ่งขณะนี้ก้านกำลังขอปรับปรุงระเบียบการลงโครงการในพื้นที่เขตสุขาภิบาล

ส่วนโครงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่ได้ทำข้อมูลมา เพราะว่าได้ยินว่าเป็นโครงการที่แม่กำนันหาและวิ่งเต้นตลอดเวลา จนสามารถของงบประมาณได้ถึง 3 ล้านบาท โดยผู้นำท้องถิ่นคนอื่นและชาวบ้านไม่รู้เรื่องด้วย ก็เลยอยากทราบว่าเป็นโครงการลักษณะใด

ส่วนรายละเอียดของโครงการนั้นจะได้จากผู้ใหญ่บ้านหนองบัว ชื่อผู้ใหญ่บ้าน หวัน อ่อนน้ำคำ ทั้งนี้เพราะว่าเจอกำนันในเช้าวันที่ 26 พฤษภาคม 2533 แต่กำนันบอกว่าไม่ว่าง จะไปทำธุระต่อ และได้ให้คำแนะนำให้ไปดูและเอารายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการนี้ได้ที่ผู้ใหญ่บ้าน พวกเราจึงได้เดินทางไปเอารายละเอียดที่บ้านหนองบัว และได้ถามบริษัทด้วย คือ ชาวบ้านที่เป็นสมาชิก เพราะรู้สึกว่าจะงานเงินไม่แน่นอน อีกทั้งเดินมาและชาวบ้านได้หักและได้พูดเกี่ยวกับเงิน พวกเราจึงสนใจและได้เอาชาวบ้านคนนี้เป็นคนบอกรายละเอียดของโครงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมด้วย

โครงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

โครงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของชาวบ้านมีมาก่อนแล้ว โดยจะทำกันเอง ต่อมาในปี 2533 กำนันไปอบรมเกี่ยวกับผู้นำ และได้เงินทุนเกี่ยวกับกองพัฒนาชนบท(กพช.) ซึ่งเป็นเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ ซึ่งขึ้นอยู่กับสำนักเลขาธิการรัฐมนตรี ให้ทุนมาโดยไม่คิดดอกเบี้ย กำนันเห็นว่าบ้านหนองบัวมีความเหมาะสม จึงได้เอาโครงการมาลง ได้งบประมาณ 3 ล้านบาท

โครงการนี้กำนันจะร่วมเป็นสมาชิกกับคนบ้านหนองบัว บ้านไทยเจริญ และหมู่บ้านอื่นๆ ซึ่งกำนันจะเป็นเพียงสมาชิก แต่จะเป็นคนแนะนำแหล่งเงินทุนเข้ามา

โครงการนี้ได้ทำขึ้นโดยเวียนเงินของบในจำนวนเงิน 3 ล้านบาทบาทนั้น แต่เมื่อได้เงินมาแล้วบางคนก็จะเอามาก บางคนก็จะเอาน้อยแล้วแต่ความสามารถ ไม่มีการกำหนดจำนวนเงิน โดยการเอาเงินนี้ไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันแต่อย่างใด

การได้รับเงินนี้คณะกรรมการโครงการเลี้ยงไหมจะพิจารณาให้ และโครงการนี้สมาชิกมีเงินสมทบ 30% ซึ่งจะเก็บจากสมาชิกทั้งหมด 60 คน โดยเก็บมารวมกัน ซึ่งจำนวนเงินที่ได้เก็บจากสมาชิกจะไม่เท่ากัน แล้วแต่ใครจะมีมากมีน้อย

โครงการนี้คนที่เข้าเป็นสมาชิกไม่จำเป็นต้องมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมาก่อน แต่มีความสนใจจึงเข้าร่วมโครงการนี้ ใครสนใจก็สามารถเข้าเป็นสมาชิกได้ ซึ่งกำหนดไม่เคยปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมาก่อน แต่มีความสนใจจึงเข้าร่วมโครงการนี้ ซึ่งโครงการนี้กำลังเริ่มปลูกหม่อน และทำโรงจะเริ่มเลี้ยงไหมในวันที่ 1 มิถุนายน 2533 นี้ จะมีบางส่วนเลี้ยงแล้วก็มี โดยในการเลี้ยงนั้นจะเลี้ยงใครเลี้ยงมัน แต่ว่าจะมีการปรึกษากัน ในการเลี้ยงนั้นจะมีคณะกรรมการในการบริหารการเลี้ยงไหม เป็นผู้รับผิดชอบในการนำพันธุ์ไหมมา รับซื้อ จำหน่าย แก่สมาชิก โดยมีคณะกรรมการในการรับผิดชอบอยู่ 5 คน คณะกรรมการนี้สมาชิกเป็นคนเลือกเอง

คณะกรรมการนี้จะเป็นคนไปนำเอาไหมมาจากบริษัทจอมสั่น อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา ซึ่งเป็นบริษัทเอกชน เมื่อเลี้ยงไหมแล้วก็เอารังไหมมารวมกัน และคณะกรรมการจะเป็นผู้เอาไปขาย โดยขายให้บริษัทที่เอาไหมมา

งบประมาณที่ได้นี้จะส่งคืนภายใน 5 ปี ในจำนวน 13 งวด โดยแบ่งส่งดังนี้

ปีแรก ส่ง 7% 1 งวด

ปี 2 ส่ง 7% 3 งวด

ปี 3 ส่ง 8% 3 งวด

ปี 4 ส่ง 8% 3 งวด

ปี 5 ส่ง 8% 3 งวด

ซึ่งหลังจากที่ได้รับเงินมาแล้วนั้น ทางสำนักงานกรมทรัพย์สินทางปัญญาโครงการเรือยา และวันที่ 7 พฤษภาคมที่ผ่านมาได้มาตรวจครั้งหนึ่งแล้ว

แม่โธ้นเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม แม่โธ้นบอกว่าโครงการที่เขียน จะเขียนว่าสมาชิกทุกคนจะได้เงินคนละ 54,000 บาท แต่เวลาให้ส่วนมากให้คนละ 27,000 บาท โดยคณะกรรมการได้บอกว่าหักค่าใช้จ่ายอื่นๆ แต่ชาวบ้านไม่ทราบว่าอะไร เท่าไร ทำไมมากมาย แต่ทราบเพียงแต่ว่าค่าใช้จ่ายนั้น คือ อุปกรณ์เลี้ยงไหม คือ ทราย หินบด ลอก มุ้ง เขียว เขียว เขียว ห่อพลาสติก แต่ปัจจุบันสิ่งที่ได้คือ ทรายประมาณ 3 คิว แต่ที่เขียนมาให้ดูในใบเสร็จนั้น 6 คิว ซึ่งแม่โธ้นบอกว่าไม่ครบตามจำนวนที่บอก ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆที่ต้องไปจ่ายเอง คือ ค่าเสาประมาณ 2,000 บาท ได้เอาเงินไปซื้อเอง เพราะว่าทางบริษัทรับเหมาทำไม้กัน และแม่โธ้นก็บอกว่าผู้ใหญ่นั้นไม่ทราบว่าจำนวนเท่าไร เพราะว่า

ไม่ได้ชี้แจงให้รู้ แต่ได้มาก องค์กรที่เข้ามาร่วมนี้เป็นองค์กรชาวบ้านทั้งหมด ส่วนองค์กรของรัฐไม่ได้มีส่วนร่วมเลย วิธีการระดมคนมาร่วมกิจกรรมการพัฒนา คือ การใช้แรงจูงใจและความจริงใจต่อชาวบ้าน โดยบอกว่าสิ่งที่เขาทำนั้นคืออะไร และเป็นอย่างไร แล้วทำไมต้องทำ เมื่ออธิบายให้เขาฟังเข้าใจแล้ว เขาก็จะเกิดความสนใจและร่วมมือ เครื่องมือในการติดต่อกับชาวบ้านคือ การเคาะเคาะไม้ไฟ จะไม่มีเสียงตามสาย เพราะว่าเสียงตามสายเป็นของอำเภอ โดยเคาะแล้วให้ชาวบ้านมารวมกันที่หน้าบ้านเท่านั้น และเดือนหนึ่งจะเคาะครั้งหนึ่ง โดยแต่ละครั้งจะเลือกหัวข้อสำคัญ และพยายามปรับปรุงข้อความที่ใหม่มาให้ชาวบ้านรู้เรื่องเสมอ เวลาทำงานมีการให้รางวัล โดยการยกย่องให้สังคมเห็นว่าเขาเป็นคนอย่างไร โดยพูดจุดที่ดีของเขา โดยไม่พยายามดูจุดที่เสีย แต่บางครั้งก็พูดบ้าง โดยพูดจุดที่ดีของเขาเสียก่อน เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกดี และค่อยพูดจุดเสีย โดยพูดแล้วไม่ทำให้เขาโกรธ เช่น ถ้าเป็นแบบนี้แล้วถ้าหากเปลี่ยนเป็นแบบนี้ น่าจะดีกว่า วิธีการทำให้ชาวบ้านตื่นตัว คือ การกระตุ้น เพราะว่ามีกระตุ้นแล้วจะทำให้มีการตื่นตัว แต่ว่าไม่กระตุ้นจะไม่ตื่นตัว เช่น กระตุ้นให้ไปทำงานที่วัด โดยให้เขาเห็นว่าถ้าทำแล้วจะทำให้วัดสะอาด และเมื่อเขาไปที่วัดก็จะทำให้เกิดความสบายกายและสบายใจ

การประสานงานกับทางราชการมีความจำเป็นมาก และทุกครั้งแม้ที่จะมีการประสานงานกับทางราชการทุกครั้ง และมีการอธิบายทุกครั้ง ซึ่งบางครั้งการประสานงานก็ได้รับการประสานงาน บางครั้งก็ได้รับการโต้ตอบ กำนันเคยเข้ารับการฝึกอบรมตั้งแต่ได้เป็นกำนันมาก็ได้ไปอบรมเรื่อยๆจนจำไม่ได้ แต่ก่อนที่จะเป็นกำนันนั้นไม่เคยไปอบรมอะไรเลย ตัวอย่างการอบรม เช่น อบรม กปค. เกี่ยวกับการเขียนแผนและโครงการ ซึ่งได้ไปอบรมในช่วงที่ได้เป็นกำนันใหม่ ซึ่งอันนี้ไม่ค่อยได้นำเอามาใช้ในการเป็นกำนัน เพราะว่า กปค. นี้มีกำนันเป็นบางคน แต่คณะกรรมการจะเป็นครูใหญ่ พัฒนาการ ปลัดอำเภอ ซึ่งแต่ละคนก็มีงานทำ การทำงานก็ไม่ค่อยได้ร่วมมือกัน และกำนันจะไปควบคุมปกครองบุคคลเหล่านี้ก็ไม่ได้ เพราะว่าเขามีตำแหน่งสูงกว่า การอบรมสันติวิธีทำให้รู้จักวิธีการทำงานกลุ่ม ซึ่งก็ได้นำมาใช้ในการทำงานตลอดเวลา ในการทำงานกำนันต้องมีการวางแผน เช่น ในการที่จะทำการเกษตรต้องมีการหาข้อมูลก่อนว่า ปีนี้มีฝนตกมากน้อยแค่ไหน เพื่อจะหาปริมาณน้ำฝน เพราะถ้าหากไม่มีการวางแผนก็จะทำไม่ได้ และในการที่จะทำโครงการล่างๆจะมีการวัดข้อดีข้อเสียก่อนว่า ทำได้ไหม ถ้าทำแล้วเราได้ก็จะให้ชาวบ้านทำด้วย

เป็นต้น และกำนันก็ได้พูดว่าต้องคิดถึงครอบครัวด้วย ไม่ใช่คิดถึงแต่ส่วนรวม ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ นั้นกำนันจะมีการเลือกโครงการ คือ มีการจัดลำดับโครงการก่อนตามความสำคัญ เช่น หน้าสนจะมีการสร้างถนนสร้างท่านบหรือไม คือ ท่านบนั้นถ้าทำหน้าสนจะทำไม่ได้ ต้องทำหน้าแล้ง

6. ปัญหาในการทำงานในฐานะที่เป็นกำนัน

เหตุการณ์ที่ประทับใจที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของประเทศ คือ ทางสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ให้ความสนใจมาศึกษารูปแบบปัญหาและตอบข้อซักถามต่างๆ ทำให้กำนันรู้สึกอบรมและเห็นว่าเจ้าหน้าที่ระดับสูงเป็นที่พึ่งได้

เหตุการณ์ที่ไม่ประทับใจ คือ ข้าราชการระดับอำเภอ คือ นายอำเภอ ไม่สนใจแก้ปัญหาในการทำงาน และความไม่จริงจังในการทำงานของข้าราชการ เพราะว่า จะติดอยู่ที่ผลประโยชน์ งานจะไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง จะกลับกลอก แต่พอเห็นว่าโครงการของกำนันจะประสบผลสำเร็จก็วิ่งเข้าไปเกาะตัวกำนัน

ชาวบ้านให้ความร่วมมือดีมาก ซึ่งอยู่ที่ว่าเราเข้าใจชาวบ้านและสื่อความหมายให้เขาเข้าใจเพียงใด แต่กำนันบอกว่ากำลังของกำนัน แต่นั่นทำไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งถ้าหากอำเภอเข้ามาให้แล้ว การทำงานก็จะดีมาก ความเป็นตัวเองกับชาวบ้านแล้ว การทำงานก็จะดีมาก การประสานงานกับทางอำเภอไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ เพราะว่าเขามีเกียรติมีศักดิ์ศรี ทำให้งานที่กำนันทเกิดขัดข้อง วิธีการแก้ไขของกำนันคือ จะไม่ทำเลย จะอยู่เฉยๆ เขาไม่ให้ความร่วมมือกำนันก็จะไม่สนใจทำ

ตั้งแต่เป็นกำนันไม่เคยได้รับรางวัลเกียรติยศอะไรเลย เพราะรางวัลจะต้องมาจากทางอำเภอเป็นผู้เสนอ แต่แม้ไม่ถูกกับทางอำเภอ และแม้บอกว่าส่วนมากกำนันที่ได้รับนั้นจะประจบทางอำเภอและใช้เงิน

นางเคือนคำ (นามสมมติ)

ผู้ใหญ่นายโอบเงิน ต.หนองแขง อ.หนองบัวลำภู จ.หนองบัวลำภู

1. ประวัติหมู่บ้านโอบเงิน

การที่จะรู้จักหมู่บ้านโอบเงิน จำเป็นที่จะต้องรู้จักบ้านห้องแซง เนื่องจากหมู่บ้านโอบเงินเป็นหมู่บ้านใหม่ ได้แยกเขตการปกครองออกจากบ้านห้องแซงเมื่อปี พ.ศ. 2527 สาเหตุของการแยกเขตการปกครอง เนื่องมาจากบ้านห้องแซงเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ ไม่สะดวกในการปกครอง ทางราชการจึงได้แบ่งเขตการปกครองใหม่ดังกล่าว อย่างไรก็ตามถึงแม้จะแบ่งเขตการปกครอง การทำกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านโอบเงินจะมีความสัมพันธ์กับบ้านห้องแซงอยู่เสมอ และในระหว่างผู้นำหมู่บ้านก็มีการประสานงานติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา ปัจจุบันบ้านห้องแซงเป็นหมู่บ้านที่แบ่งเขตการปกครองเป็น 4 หมู่ คือ หมู่ 1 บ.ห้องแซง 1 หมู่ 5 บ.ห้องแซง 1 หมู่ 11 บ.ห้องแซง 2 และหมู่ 12 บ.โอบเงิน ทั้ง 4 หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้าน อพป. ดังนั้นการที่จะรู้จักประวัติศาสตร์หมู่บ้านโอบเงิน จำเป็นที่จะต้องรู้จักประวัติศาสตร์หมู่บ้านห้องแซง เพราะจะสามารถจะแยกออกจากกันได้

บ้านโอบเงินและบ้านห้องแซง เป็นหมู่บ้านชาติพันธุ์ที่มีชาวกูยได้อาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ จากเอกสารประวัติของหมู่บ้านที่ได้จากที่ทำการกำนันตำบลห้องแซง และคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ รวมทั้งเจ้าอาวาสวัด ทำให้ทราบว่าแหล่งเดิมของชาวกูยกลุ่มนี้อพยพมาจากประเทศลาวแถบเมืองเซโปน เมืองค่อง เมืองพิล เมืองเพลาน ย้ายมาอยู่บริเวณปัจจุบันนี้ สันนิษฐานว่าตรงกับรัชกาลที่ 5 ของไทย ส่วนสาเหตุของการอพยพ คือ เพื่อหาที่ทำกินอันอุดมสมบูรณ์กว่าแหล่งเดิม กลุ่มอพยพได้มาพบป่าแขอันเป็นบริเวณกว้างขวาง เป็นเนินที่ราบเรียบ สะดวกในการตั้งบ้านเรือนอยู่ได้ง่ายและอุดมสมบูรณ์ ในครั้งนั้นมีประมาณ 7-8 ครัวเรือน ผู้ที่เป็นหัวหน้าในการอพยพครั้งนั้น คือ ตาเพศรีโยธา ต่อจากนั้นได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านห้องแซง" ตามชื่อต้นไม้แถบนั้น ครั้นต่อมาตาเพศรีโยธาก็ได้ชักชวนญาติพี่น้องที่อยู่บริเวณอื่นมาทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขง ให้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกัน หลังจากนั้นก็มีชาวกูยอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นจำนวนมาก โดยสามารถแบ่งกลุ่มการอพยพได้ ดังนี้

-กลุ่มที่อพยพมาจากเมืองเซโปนและบ้านน้ำปลีก (ปัจจุบันบ้านน้ำปลีกอยู่ในเขต
อำเภอนาเยีย จังหวัดอุบลราชธานี) ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางเหนือของหมู่บ้าน(คุ้มเหนือ) ได้แก่
ตาพันนทวัค

-กลุ่มของเจ้าราชโอรสที่อพยพมาจากเมืองพิลัน ตั้งบ้านเรือนอยู่ระหว่าง
กลางของหมู่บ้าน(คุ้มกลาง) ต่อมาพ่อของเจ้าราชโอรส คือ ตาพะละคร ชาภูธร ก็ได้ติดตาม
มาอยู่กับบุตรชาย โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่นอีก
เป็นจำนวนมาก ภายหลังการตั้งบ้านเรือนแล้วก็ได้มีการเลือกผู้นำ ซึ่งพอจะเรียงลำดับได้
ดังนี้ (ก้านนุ่น ห่องแซง ให้สัมภาษณ์)

-ตาเพศรีโยธา

-ตาพะละคร

-ก้านสุริยะ เมืองพิล

-ขุนเจริญ เจริญตา

-ก้านขันตริยะ ห่องแซง ราวปี พ.ศ. 2455-2465

-นายเบา แสงวงศ์ (ก้านน) ราวปี พ.ศ. 2465-2474

-นายเทียน นามสอน (ก้านน) ราวปี พ.ศ. 2475-2484

-นายแมค ชั่วโชค (ก้านน) ราวปี พ.ศ. 2485-2492

-นายนุ่น ห่องแซง (ก้านน) ราวปี พ.ศ. 2493-2506

-นายคำ บุขราคำ (ก้านน) เป็นก้านนได้ 3 เดือนก็เสียชีวิต
ปี พ.ศ. 2507

-นายบุญมา คุณสิทธิ์ (ก้านน) ราวปี พ.ศ. 2507-2532

-นายปัญหา ห่องแซง (ก้านน) ปัจจุบัน

บ้านห่องแซงเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ จึงได้มีการแบ่งแยกการปกครองเป็น 4
หมู่บ้านตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นบ้านโอบเงินที่จะศึกษาต่อไปนี้เป็นหมู่บ้านที่ได้รับการ
การจัดตั้งการปกครองใหม่ (แยกมาจากบ้านห่องแซง) ในปี พ.ศ. 2527 มีผู้ใหญ่บ้านคน
แรก คือ นางเดือนคำ (ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกศึกษา) ปัจจุบันมีประชากรทั้งหมด 503 คน เป็น
ชาย 235 คน หญิง 268 คน จำนวนครัวเรือน 80 ครัวเรือน แบ่งเป็นคุ้มได้ 6 คุ้ม
คือ คุ้มพระชานอมเกล้า คุ้มศาลาสამคี่ คุ้มโพธิ์งาม คุ้มโพธิ์ทอง คุ้มสามารกพัฒนา คุ้ม
วัดโพธิ์ ส่วนนามสกุลที่มีมากที่สุดก็คือ ห่องแซง เมืองพิล เจริญตา

2. ประวัตินางเดือนคำ

นางเดือนคำ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2476 ปัจจุบันอายุ 58 ปี จบชั้นประถมปีที่ 4 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี เป็นชาวไทยอีสาน สาเหตุที่อพยพมาอยู่ที่หมู่บ้านใบเงิน (ตอนนั้นคือ บ้านห้องแซง) คือ ย้ายตามบิดาที่มาแต่งงานใหม่ และตั้งครอบครัวกับภรรยาคนใหม่ที่หมู่บ้านนี้ ขณะนั้นนางเดือนคำอายุ 17 ปี ครั้นเมื่อนางอายุได้ 19 ปีจึงได้แต่งงานกับ นายขุนทอง ซึ่งอยู่หมู่บ้านใบเงินเช่นกัน ฐานะทางครอบครัวฝ่ายสามีของนางมีฐานะดี และญาติฝ่ายสามีก็มีเป็นจำนวนมาก และสามีของนางก็มีเชื้อสายคนไทย ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้นางได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน สำหรับนามสกุลที่ถือว่าเป็นญาติของนางคือ ห้องแซง เมืองพิล แก้วหาญ และ แสงวงศ์

นางเดือนคำมีบุตรทั้งหมด 6 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 5 คน ในจำนวนบุตรทั้งหมด 6 คนนี้มีครอบครัวแล้ว 5 คน ส่วนคนสุดท้ายกำลังศึกษาที่มหาวิทยาลัยหอการค้า ปีสุดท้าย นางและสามีมีอาชีพทำไร่-นา เป็นเจ้าของโรงสี และอาชีพพิเศษของสามี คือ รับซื้อ-ขายบ้านเก่า โดยตระเวนไปตามที่ต่างๆ

การดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2527 นางเดือนคำได้เข้ารับตำแหน่งดังกล่าวเป็นคนแรกของหมู่บ้านจนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากนั้นจากประวัติของนางยังทราบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2532 นางเคยลงสมัครเลือกตั้งกำนัน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ โดยมีคะแนนเป็นอันดับ 5 ในจำนวนผู้สมัครทั้งหมด 6 คน

3. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

3.1 แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่ง

นางเดือนคำให้เหตุผลในการเข้าสู่ตำแหน่งว่า มีความสนใจส่วนตัว และเคยมีประสบการณ์ในการทำงานส่วนรวมของหมู่บ้าน ประกอบกับเครือญาติที่เคยเป็นผู้ใหญ่บ้านมาก่อน และขณะนั้นกำนันในหมู่บ้านก็เสนอให้ "ลองแม่หยิง(ผู้หญิง) ผู้ชายไปแยกสภาฯ" (หมายถึง แยกแยก) ผล คือ นางเดือนคำชนะได้รับเลือก 78 คะแนน อันดับ 2 ชาย 53 คะแนน อันดับสาม ชาย 35 คะแนน

3.2 ปัจจัยที่มีส่วนเอื้อในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำ

ปัจจัยในการขึ้นมาเป็นผู้นำของนางเคื่อนคำ พอจะสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งน่าจะเนื่องมาจากสภาพภาพสมรส อายุและบุตร กล่าวคือ ช่วงที่นางลงสมัครเลือกตั้งเป็นผู้นำหมู่บ้านนั้น นางมีอายุ 49 ปี ซึ่งอยู่ในวัยกลางคน และได้ผ่านพ้นการเลี้ยงบุตรเล็กๆ อีกทั้งบุตรของนางส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้ว ประกอบกับสามีของนางเองก็ให้การสนับสนุน ดังคำบอกเล่าของชาวบ้านว่า "ผู้ใหญ่จัดอยู่ในฐานะดี... ลูกกรับราชการ มีลูกเขยเป็นอาจารย์ใหญ่สอนที่ อ.เดชอุดม สามีของผู้ใหญ่มีอาชีพค้าขาย ประมาณ 1-2 สัปดาห์จะกลับมาบ้านสักครั้งหนึ่ง"

2. อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนเอื้อให้นางเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำ กล่าวคือ นอกเหนือจากอาชีพทำไร่-นาแล้ว นางยังมีอาชีพทำกิจการโรงสีขนาดกลางในหมู่บ้าน ซึ่งอาชีพนี้จะมีส่วนเสริมประสบการณ์ให้แก่นางในเรื่องการตัดสินใจและโลกทัศน์ต่างๆ ให้กว้างขึ้น นอกจากนี้อาชีพของสามีของนาง คือ อาชีพรับซื้อ-ขายบ้านไม้เก่า น่าจะมีส่วนเสริมประสบการณ์ทางอ้อมให้แก่นางไม่น้อย อย่างน้อยก็ในแง่ของโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจนั้น พบว่านางมีฐานะดีที่สุดในหมู่บ้านใบเงิน ซึ่งฐานะของนางเห็นได้จากคำบอกเล่าของชาวบ้านแล้วว่า "ผู้ใหญ่บ้านมีที่นาอยู่ 3 แปลง รวมแล้วราว 50 ไร่ มีส่วน 50 ไร่ แต่ให้คนอื่นทำ มีโรงสีขนาดกลาง แต่ให้ลูกสาวคุม เลี้ยงหมู ไก่ เป็ด ควาย การทำนาจะจ้างให้คนอื่นทำในช่วงแรกๆ ของการลงนา พอถึงช่วงฤดูเก็บเกี่ยวจะมีบรรดาญาติพี่น้องมาช่วยกันทำ ไม่ต้องเสียค่าจ้างเพราะมีญาติเยอะ" จากอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจดีเช่นนี้ น่าจะมีส่วนเกื้อหนุนให้นางได้รับตำแหน่งดังเห็นได้จากคำบอกเล่าของนายหนูแดง อายุ 54 ปี (ซึ่งมีส่วนสนับสนุนให้นางเคื่อนคำได้รับตำแหน่ง) เล่าว่า "ฐานะทางครอบครัวสามีเป็นคนฐานะดี"

3. ปัจจัยทางด้านเครือญาติและเพื่อนสนับสนุน มีส่วนเอื้อให้นางเคื่อนคำได้รับเลือกตั้ง กล่าวคือ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า พื้นภูมิตั้งของชุมชนหมู่บ้านใบเงิน (หรือบ้านทองแสง) เป็นหมู่บ้านชาติพันธุ์ "ผู้ไทย" อาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่านางเคื่อนคำจะมีเชื้อสายผู้ไทย นางมีฐานะเป็นเพียงสะกั แต่อย่างไรก็ตามเมื่อดูประวัติคู่แข่งชั้นของนางเคื่อนคำแล้ว โอกาสที่นางเคื่อนคำค่อนข้างจะได้เปรียบ ดังนี้

- คู่แข่งชายคนที่ 1 เกิดที่บ้านโอบเงิน มีอาชีพทำนา บิดาและมารดาเป็นชาวไทยอีสานซึ่งอพยพมาอยู่หมู่บ้านนี้ ส่วนมารดาเป็นชาวสุโขทัย คู่แข่งชายคนที่ 1 จึงมีฐานะเป็นเขยสู่

- คู่แข่งชายคนที่ 2 มีฐานะเป็นเขยสู่เช่นเดียวกับคู่แข่งชายคนแรก แต่ต่างกับคู่แข่งชายคนที่ 2 นี้เป็นสุโขทัยที่ย้ายมาจากบ้านโนนแดง

จากภูมิหลังของคู่แข่งชั้นของนางเดือนคำที่มีฐานะเป็นเพียง "เขยสู่" ทำให้โอกาสของนางเดือนคำค่อนข้างจะได้เปรียบ กล่าวคือ หากเทียบกับเครือข่ายทั้ง 3 ฝ่ายแล้ว เครือข่ายฝ่ายสามีของนางจะมีมากที่สุดในหมู่บ้าน จึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยทางเครือญาติน่าจะมีส่วนเอื้อให้นางเดือนคำเข้าสู่ตำแหน่ง ประกอบกับการที่นางมีเพื่อนฝูงรุ่นน้องที่เคารพยำเกรงนางให้การสนับสนุน จึงมีส่วนให้นางได้รับเลือกเป็นผู้นำ ดังคำบอกเล่าของนายหนูแดงซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุนนางเล่าว่า "คนได้ไปพูดกับสามีของแม่คำให้ไปตามตัวแม่คำที่จังหวัดมาสมัครเป็นผู้นำหมู่บ้าน (ขณะนั้นนางไปเยี่ยมญาติ)" และนายหนูแดงอาสาจะเป็นฐานเสียงในการเลือกตั้งอีกด้วย (เนื่องจากนายแดงเคยเป็นหัวหน้าคุ้มมาก่อนที่จะแยกเป็นหมู่บ้านโอบเงิน แต่เนื่องจากฐานะของนายหนูแดงไม่มั่นคงพอที่จะช่วยกิจการงานหมู่บ้าน จึงตัดสินใจไม่ลงเลือกตั้ง) ดังนั้นนางเดือนคำจึงได้รับคะแนนเสียงจากฝ่ายนายหนูแดงส่วนหนึ่ง มีผลช่วยให้นางได้รับการเลือกตั้งดังกล่าว

4. ปัจจัยอื่นเนื่องมาจากตัวของนางเดือนคำ น่าจะมีส่วนช่วยให้นางเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ทางหนึ่ง กล่าวคือ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านทราบว่า เหตุผลหนึ่งที่ชาวบ้านเลือก เป็นเพราะ "เป็นคนกระฉับกระเฉง ทำงานคล่องตัว พุดเก่ง... แม่ผู้นำหมู่บ้านวาทศิลป์ในการพูด" นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า นางเดือนคำเป็นผู้นำประเภท "ชอบทำบุญ ไปวัด" ซึ่งนางทำอยู่อย่างสม่ำเสมอทั้งก่อนและหลังเลือกตั้ง ซึ่งการที่นางชอบทำบุญเช่นนี้น่าจะมีส่วนเอื้อในการก่อให้เกิดความศรัทธาต่อชาวบ้านได้ทางหนึ่ง ประกอบกับความสามารถพิเศษของนาง โดยเฉพาะเป็นผู้มีความสามารถโน้มน้าวใจผู้อื่นได้ดี น่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่เกื้อหนุนให้นางได้เข้าสู่ตำแหน่งผู้นำ

จากปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ประกอบกับการหาเสียงของนางเดือนคำซึ่งใช้วิธีการต่างๆ มีส่วนช่วยให้นางได้รับเลือก คำบอกเล่าของชาวบ้านและของนางเดือนคำต่อไปนี้จะสะท้อนถึงวิธีหาเสียงได้เป็นอย่างดี ส่วนวิธีการหาเสียง คือ

- คำบอกเล่าของนางเดือนคำ "หาเสียงด้วยตนเอง" และกลุ่มสนับสนุนช่วยเหลือหาเสียงเอง ไม่มีหัวคะแนน

- คำบอกเล่าของชาวบ้าน "ผู้ใหญ่เดือนคำไปแจกหมาก-พลูให้ชาวบ้าน มีแต่ผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย หมู่ 12 มีแม่หม้ายเยอะ ก็เลยเลือกกันเอง"

- คำบอกเล่าของชาวบ้าน "ผู้ใหญ่จะหาเสียงเป็นคุ่มๆ ไม่มีการแจกสิ่งของเงินทอง" ช่วงที่หาเสียงลูกสาวมาช่วยทำงานบ้านแทน ส่วนสามีไม่ได้ช่วยเหลืออะไร เพราะไปค้าขายที่อื่น นางเดือนคำและญาติพี่น้องใกล้เคียงช่วยๆ กัน ไม่มีคนหนึ่งคนใดเป็นหัวคะแนนให้อย่างชัดเจน

และจากการสอบถามทราบว่า กลุ่มที่มาใช้สิทธิ์มากที่สุด คือ กลุ่มสตรี ภายหลังจากการที่นางเดือนคำได้รับชัยชนะ ได้มีการเลี้ยงฉลองโดยม่าวัวราคา 5,000 บาท

ส่วนการเลือกกรรมการหมู่บ้าน จากคำบอกเล่าทราบว่า ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั้นนางเป็นผู้ที่เลือกเอง (ส่วนหนึ่งน่าจะเนื่องจากบุคคลเหล่านี้ได้ช่วยนางให้ได้รับตำแหน่ง และเป็นผู้มีประสบการณ์หัวหน้าคุ่มมาก่อน) ส่วนตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการคุ่มชาวบ้านเป็นผู้เลือก

4. แนวคิดและกลยุทธ์ในการพัฒนา

4.1 แนวคิดในการพัฒนา

จากคำบอกเล่าทราบว่า นางเดือนคำจะพัฒนาทุกด้าน โดยนางเล่าว่าหลักในการพัฒนาจะเน้น "กลุ่มหนุ่มสาว" และ "กรรมการ" เพื่ออาศัยแรงงานเขา เหตุที่เลือกกลุ่มหนุ่มสาวเพราะ "ทุกหลังคามีสูกสาว-ชาย และให้ลูกจัดการ" ครั้นถามถึงบทบาทหน้าที่ของนาง ทราบว่า "นางมีหน้าที่ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทต่างๆ รักษาความสงบ และพัฒนาชุมชนต่างๆ"

4.2 กลยุทธ์ในการพัฒนา

จากคำบอกเล่าของนางเดือนคำทราบว่า นางมีหลักในการบริหารงาน คือ "เป็นกันเอง" ใครเดือดร้อนมาพึ่งพาอาศัย ขอแรง-ขอข้าวปลาได้ ส่วนในเรื่องงานนั้นทราบว่า "ถ้ามีนโยบายมาก็เป็นผู้แนะนำให้ชาวบ้านฟัง เรียกเพื่อนฝูงไปร่วมมือกับชาว

บ้าน และเป็นผู้ประสานนโยบายรัฐ" นอกจากนี้จากคำบอกเล่าของนางยังทราบว่า ในการรับนโยบายนั้นนอกเหนือจากอำเภอแล้ว ยังต้องขึ้นอยู่กับผู้นำที่เหนือกว่า คือ กำนัน เนื่องจากถือว่าบ้านใบเงินเป็นหมู่บ้านเดียวกันกับบ้านห้องแซง (เพียงแต่แยกการปกครองเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถจะแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด) โดยมีหลักการปกครองเป็นไปตามกฎของหมู่บ้าน อพป. (หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง)

สำหรับการประชุมลูกบ้านนั้น จะกระทำทุกครั้งภายหลังจากกลับจากประชุมที่อำเภอ วิธีเรียกประชุมจะใช้ "การตีเกราะและให้หัวหน้าคุ้มเดินบอกตามคุ้มของคนอีกครั้ง" เวลาที่เรียกประชุมส่วนใหญ่จะเป็นเวลาเช้า 05.00-06.00 น. และเวลาเย็น ช่วง 19.00-21.00 น. หากมีเรื่องแจ้งให้ทราบบางครั้งก็ใช้วิธีประกาศผ่านหอกระจายข่าวของบ้านห้องแซง

ส่วนผลงานทางด้านการพัฒนานั้นพอที่จะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ตั้งกองทุนยา ปี พ.ศ. 2528 โดยรวมทุน (ทุนละ 10 บาท) กับลูกบ้าน จัดตั้งกองทุนขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นที่เลี้ยงและเป็นผู้ให้คำแนะนำ รวมทั้งมีอดีต "กำนัน" ให้การสนับสนุน (จากคำบอกเล่าของนางเดือนคำทำให้ทราบว่า นางมีความชื่นชมศรัทธาอดีตกำนัน โดยเรียกกำนันว่าเป็น "ลูกพี่" และได้ให้เหตุผลว่า เพราะช่วยดูแลและเป็นที่เลี้ยงในการทำงานต่างๆ ส่วนสาเหตุที่นางชื่นชมศรัทธากำนันนั้น อาจจะเนื่องมาจากความสามารถของกำนัน เพราะเคยได้รับรางวัลแทนทอง 2 ครั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2525 และ 2531)

2. สร้างฝายน้ำล้นที่ห้วยกุดน้ำกินตอนบน งบประมาณจาก กสช. ปี 2528 และที่บริเวณฝายมีการทำนา เลี้ยงเป็ด ไก่ ปลา ทำสวน โดยชุมชนหมู่ที่ 1, 5, 12 ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

3. พัฒนาหมู่บ้านปี พ.ศ. 2529 โดยเน้นที่ถนนและขุมประตูทางเข้าหมู่บ้าน งบประมาณได้จากชาวบ้านร่วมมือกันบริจาคไม้คร้วเรือนละ 1 แผ่น และงบที่หาได้อีก 5,000 บาท

4. รณรงค์การหาน้ำปลาจากปลาร้า ปี พ.ศ. 2530 โดยนางเดือนคำรับนโยบายจากพัฒนากรผู้ที่ทำการฝึกสอนการหาน้ำปลาจากปลาร้า คือ นายสมบูรณ์ เวชกามา

5. ตั้งกลุ่มทำผักสวนครัว โดยเกษตรตำบลให้พันธุ์ผักกะหล่ำปลี ผักคะน้า ถั่วแดง ผักชี หอม ฯลฯ เมื่อปี พ.ศ. 2530

6. ตั้งกองทุนร้านสหกรณ์ เมื่อปี พ.ศ. 2531 โดยร่วมกันหุ้นละ 20 บาท ภายหลังจากการจัดตั้งดำเนินการเป็นไปด้วยดีมีแนวโน้มจะเจริญก้าวหน้า เนื่องจากลูกบ้านพอใจกับการได้แบ่งเงินปันผล (เคยมีการแบ่งเงินปันผลมาแล้ว 2 ครั้ง เฉลี่ยคนร้อยละ 5 นอกจากนั้นยังแบ่งให้ผู้ทำหน้าที่ขายอีก โดยคิดให้ร้อยละ 2 บาท)

นอกจากนี้ยังพบว่าในหมู่บ้านยังมีสวัสดิการ อันเป็นผลมาจากการเป็นหมู่บ้านอพ. คือ มีชมรมส่งเสริมสุขภาพนิกกิจของหมู่บ้าน ตั้งปี พ.ศ. 2532 ค่าสมัคร 10 บาท (โดยจ่ายล่วงหน้า 20 บาท) หากมีผู้เสียชีวิตจ่ายให้คนละ 10 บาท ผู้ทำหน้าที่เก็บเงินคือ หัวหน้าคุ้ม เก็บครัวเรือนละ 10 บาท (คุ้มครองเฉพาะคุ้มชื่อในทะเบียน กรณีผู้ย้ายไปศึกษาอนุโลมให้)

สำหรับหน่วยงานที่มีบทบาทนั้น ทราบว่า "สาธารณสุขและอนามัย" ประจำตำบลและอำเภอมีบทบาทสูงมาก เพราะเจ้าหน้าที่ให้ความร่วมมือดี และเน้นเรื่องการอยู่ดีกินดี และยังอบรม ศสส. และ อสม. ซึ่งแนะนำดีมาก ส่วนการรับโครงการต่างนั้น ทราบว่านางเตือนคำใช้วิธีเรียกประชุมกรรมการหมู่บ้าน ถ้าเสียงส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยก็ยกเลิก นางบอกว่า "ต้องฟังเสียงส่วนมากจึงทำได้"

ทางด้าน "รางวัล" ภายหลังจากการเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำนั้น จากคำบอกเล่าของนางเตือนคำทราบว่า หมู่บ้านของนางได้รับรางวัลหมู่บ้าน "ประชาธิปไตย" 2 ครั้ง คือ ปี พ.ศ. 2529 เลือกตั้ง ส.จ. (สมาชิกสภาจังหวัด) และปี พ.ศ. 2530 เลือกตั้ง ส.ส. (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) มีผู้นำใช้สิทธิ์ 100% อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายของอำเภอซึ่งรับนโยบายจากจังหวัด จากคำบอกเล่าของนางเตือนคำทราบว่า ผู้วางแผนคือ นายอำเภอ ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ว่าชาวอำเภอจะต้องมาใช้สิทธิ์ไม่น้อยกว่า 85% ผู้ที่รับนโยบาย คือ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ส่วนวิธีการนั้น ทราบว่านางเตือนคำใช้วิธีการดังต่อไปนี้

ขั้นแรก นางเตือนคำเล่าว่า "ต้องเอาคนสำคัญมาคุย" เป็นพวก "อาสา" หาผู้นำใช้สิทธิ์ 1/5 คน หรืออาจจะ 1/6 คน โดยตั้งคุ้มละ 1 คน แล้วให้บุคคลผู้นั้นเป็นผู้ชักชวนให้คนในคุ้มของตนไปใช้สิทธิ์ 5 หรือ 6 ครัวเรือน ซึ่งนางเตือนคำสรุปกลยุทธ์ครั้งนี้ว่า "กระจายและประสานงานกับเพื่อน" หลังจากนั้นลูกคุ้มต้องติดตามงานตอนเลือกตั้ง

คนที่สอง เมื่อถึงวันเลือกตั้งต้องทำทุกวิถีทางให้ผู้มีสิทธิ์มาใช้สิทธิ์ เช่น "เติมน้ำมันให้ผู้ที่ไปไร่ นา หรือไปรับคนมาลงคะแนน ใครก็ได้จะไปตามมาลงคะแนนในนาม ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้มาลงครบ 100%"

จากคำบอกเล่าทราบว่า ค่าใช้จ่ายที่นางเคื่อนคำจ่ายสูงพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามผู้สมัครต่างๆ ทั้ง ส.จ. และ ส.ส. จะช่วยหมู่บ้านในเรื่องค่าใช้จ่าย และทางราชการจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงให้กรรมการวันละ 70 บาท (จำนวน 2 วัน) และจากคำบอกเล่าทราบว่า รายได้ค่าเบี้ยเลี้ยงไม่พอกับที่ต้องจ่ายไป แต่ผลที่ได้รับ นางเล่าว่า "พอใจ"

นอกจากนี้จากคำบอกเล่ายังทราบว่า ปี พ.ศ. 2532 หมู่บ้านของนางได้รับรางวัลจากการประกวดหมู่บ้าน 1 รางวัล และรางวัลจากการประกวดคุ้ม 2 รางวัล (จากจำนวนทั้งหมด 41 คุ้ม) รวมแล้วตำบลทองแซง 4 หมู่บ้าน ได้รับรางวัลชมเชย เงินสด 5,000 บาท โดยนำเงินเข้ากองทุนหมุนเวียนพัฒนาหมู่บ้าน

ทางด้านการรับการอบรมความรู้ภายหลังจากดำรงตำแหน่งผู้นำของนางเคื่อนคำนั้น ทราบว่านางได้รับการอบรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ปี พ.ศ. 2528 เข้ารับการอบรม กอ.รมน. (เกี่ยวกับการรักษาความสงบในหมู่บ้าน) ที่ อ. เลิงนกทา
2. ปี พ.ศ. 2529 อบรม กนช. (ทหารกองหนุนแห่งชาติ)
3. ปี พ.ศ. 2529 อบรมรณรงค์สาธารณสุข (ทางด้านสุขภาพ)
4. ปี พ.ศ. 2530 อบรม กพด. (เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก)
5. ปี พ.ศ. 2530 อบรมแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง จำนวน 2 ครั้ง
6. ปี พ.ศ. 2531 ทบทวน กนช. (รุ่นที่ 1 รอบที่ 2)

5. อุปสรรคและปัญหา

จากคำบอกเล่าของนางเคื่อนคำทำให้ทราบว่า นางไม่มีปัญหาในครอบครัว ยกเว้นปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งนางเล่าว่า "ปัญหาทางวัตถุไม่มี มีแต่ปัญหาทางจิตใจ ไม่ค่อยเข้าใจกัน เพราะเป็นชุมชนใหญ่ ล้ายากคู่ประสานงาน นัดแล้วก็ไม่มาตามนัด เรียกประชุมไม่มีเวลา" อุปสรรคก็คือ กรรมการหมู่บ้านส่วนหนึ่งไม่มีเวลา ต้องไปทำงานรับจ้างตั้งแต่เช้า ซึ่งปัญหาดังกล่าวจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาหลายหมู่บ้านมีลักษณะคล้ายๆ

กัน สาเหตุอาจเนื่องมาจากการประชุมหรือการพัฒนาหมู่บ้านจะให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ส่วน
หนึ่งจะต้องใช้เวลาตอนกลางวัน แต่เนื่องจากกรรมการหรือผู้นำต้องประกอบอาชีพประจำ
เพื่อเลี้ยงครอบครัว ทำให้เวลาที่จะทุ่มเทให้กับงานส่วนรวมต้องลดลงไป

นางล้อม (นามสมมุติ)

บ้านอัญชัน ต. สันทรายน้อย อ. ห้วยน้ำ จ. พลายบุรี

1. ประวัติหมู่บ้านอัญชัน

ราวปี พ.ศ. 2313* ตรงกับสมัยรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรีของไทย ได้มีผู้นำชื่อ อุปฮาด และราชวงศ์** ได้พาไพร่พลมาตั้งรกรากที่เป็นบริเวณบ้านสันทรายน้อยและสันทรายใหญ่ในปัจจุบัน โดยอุปฮาดซึ่งเป็นพี่ชายอยู่ที่บ้านสันทรายใหญ่ ส่วนราชวงศ์อยู่ที่บ้านสันทรายน้อย เพราะในสมัยนั้นพื้นที่บริเวณแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้และแหล่งน้ำ โดยเฉพาะมีแม่น้ำ จึงเหมาะแก่การตั้งบ้านเรือน และชื่อสันทรายน้อยน่าจะหมายถึงชื่อ "หาดทราย" เมื่อตอนน้ำลดลงในฤดูแล้ง โดยจะมีลักษณะเป็นหัวหาด จากคำบอกเล่าของชาวบ้านทราบว่า ปัจจุบันลักษณะดังกล่าวจะไม่มีปรากฏ เนื่องจากมีเรือกูศทรายที่แม่น้ำน้ำทรายไปขาย

ครั้นในเวลาต่อมาหมู่บ้านได้มีการขยายตัวมากขึ้น โดยขยายไปทางทิศใต้ขนานไปตามความยาวของแม่น้ำ บ้านอัญชันแต่ก่อนนั้นเป็นเพียงคุ้มอัญชันของบ้านสันทรายน้อย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2525 ได้แยกการปกครองตั้งเป็นหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามกิจกรรมต่างยังคงทำร่วมกันกับหมู่บ้านเดิมเป็นส่วนมาก ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากการเป็นหมู่บ้าน อพ.

ปัจจุบันบ้านอัญชันมีจำนวนครัวเรือน 58 ครัวเรือน ประชากร 389 คน เป็นชาย 197 คน หญิง 192 คน มีผู้นำการปกครอง 2 คน คนแรก นายทรัพย์

* ข้อสังเกตจากผู้วิจัย ใน พ.ศ. 2321... ไทยได้ยกกองทัพไปตีเวียงจันทน์ และได้เชิญพระแก้วมรกตมาจากเวียงจันทน์ด้วย ดังนั้นจากคำบอกเล่าผู้วิจัยไม่แน่ใจว่า พ.ศ. 2313 จะคลาดเคลื่อนหรือไม่ เพราะช่วงเวลา พ.ศ. 2321 ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะมีการอพยพผู้คนจากฝั่งซ้ายมาสู่ฝั่งขวาเป็นจำนวนมาก

** เป็นชื่อตำแหน่งทางการปกครอง กลุ่มผู้นำสูงสุดนี้เรียกว่า คณะ "อัญญาสี หรือ อาชญาสี" ซึ่งได้แก่ เจ้าเมือง เจ้าเมืองอุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร โดยเป็นธรรมเนียมการปกครองล้านช้าง

คำร้องตำแหน่งปี พ.ศ. 2525-2528 ได้ลาออกไปทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ส่วนที่สองคือ นางล้อม ตั้งแต่ พ.ศ. 2528-ปัจจุบัน

2. ประวัตินางล้อม

นางล้อมเป็นชาวบ้านอัญชันโดยกำเนิด ปัจจุบันอายุ 49 ปี จบชั้นประถมปีที่ 4 แต่งงานเมื่อนางอายุได้ 18 ปี กับคนต่างหมู่บ้าน (สามีของนางเป็นเขยสู่) (ปัจจุบันสามีของนางล้อมเป็น อช. หรืออาสาพัฒนาหมู่บ้าน) มีบุตรด้วยกันทั้งหมด 6 คน เรียงลำดับได้ดังนี้ คนที่ 1 เป็นหญิงอายุ 30 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่งงานแล้ว คนที่ 2 เป็นชาย จบการศึกษาระดับ ปกศ.สูง อายุ 29 ปี ปัจจุบันทำงานบริษัท ณ กรุงเทพฯ คนที่ 3 เป็นชาย อายุ 27 ปี จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำงานบริษัทเดียวกันกับพี่ชาย คนที่ 4 เป็นหญิง เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ คนที่ 5 เป็นหญิง อายุ 23 ปี จบการศึกษาระดับ ปวส. ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ปัจจุบันสอนที่โรงเรียนอนุบาล ณ กรุงเทพฯ คนที่ 6 เป็นชาย อายุ 20 ปี จบ ปวช. ปัจจุบันทำงานบริษัทเดียวกันกับพี่ชายคนที่ 2-3 สำหรับอาชีพของนางล้อมและสามี คือ อาชีพทำไร่-นาและทำสวน ส่วนทางด้านเครือญาตินี้ ทราบว่านางล้อมมีเครือญาติเป็นจำนวนมาก

นางล้อมเข้าดำรงตำแหน่งผู้นำหมู่บ้านอัญชัน เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2528 จนกระทั่งปัจจุบันนี้

3. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

3.1 แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่ง

จากคำบอกเล่าของนางล้อมทำให้ทราบว่า แรงผลักดันที่ทำให้ตัดสินใจลงสมัครผู้ใหญ่นั้น เป็นเพราะมูลเหตุส่วนตัวมาจากนางเองที่มีความต้องการทำงานเพื่อส่วนรวม เนื่องจากเคยมีประสบการณ์ในการทำงานส่วนรวมของหมู่บ้านมาก่อน และจากคำบอกเล่าทราบว่า กิจกรรมที่ชอบและเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดของนาง คือ "งานพัฒนาหมู่บ้าน" ประกอบกับแรงผลักดันจากพรรคพวกให้การสนับสนุน

จากการศึกษาทราบว่า ก่อนที่นางล้อมจะเข้าสู่ตำแหน่งผู้ใหญ่นั้น นางเคยเป็นกรรมการหมู่บ้าน อพป. (พ.ศ. 2517), ผ่านการอบรมลูกเสือชาวบ้าน (พ.ศ.

2517), อบรม ทสปช. และ บสค. มาก่อน และยังทราบว่าก่อนที่นางล้อมจะได้รับตำแหน่งในปี พ.ศ. 2528 นั้น เคยสมัครแข่งขันตำแหน่งผู้ใหญ่นบ้านอัญชันมาก่อนเมื่อปี พ.ศ. 2525 ในครั้งนั้นมีผู้สมัครทั้งหมด 4 คน ผลปรากฏว่านายทรัพย์ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่นบ้านอัญชัน ครั้นเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2527 นายทรัพย์ได้ลาออกเพื่อไปทำงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย มีผลให้ตำแหน่งผู้ใหญ่นบ้านว่างลง ทำให้มีการเลือกผู้ใหญ่นบ้านใหม่ ช่วงระหว่างนั้นนางล้อมอยู่ที่จังหวัดสกลนครเพื่อเฝ้าไข้บุตรสาวที่เกิดอุบัติเหตุอย่างร้ายแรง อย่างไรก็ตามได้มีชาวบ้านอัญชันส่วนหนึ่ง (จำนวน 2 คนรถ) ได้เดินทางไปที่ จ.สกลนคร เพื่อขอให้นางล้อมลงสมัครเลือกผู้ใหญ่นบ้าน นางจึงต้องเดินทางกลับมา ในครั้งนั้นมีผู้สมัคร 3 คน

ผลการเลือกตั้งทราบว่านางล้อมชนะคู่แข่งขึ้นเพียง 1 คะแนน นางล้อมจึงได้เป็นผู้ใหญ่นบ้านอัญชัน

ภายหลังจากที่นางเข้ารับตำแหน่งผู้ใหญ่นบ้าน จากการศึกษายังทราบว่านางยังเคยสมัครแข่งขันเพื่อรับตำแหน่งกำนันอีกด้วย (ปี พ.ศ. 2532) แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ โดยมีผู้สมัครช่วงกำนันดังต่อไปนี้ ชายคนที่หนึ่ง อายุ 47 ปี หมู 1 มีอาชีพรับเหมาก่อสร้าง มีฐานะดีในหมู่บ้าน ได้ "700 คะแนน" จากคำบอกเล่าทราบว่า จ่ายหัวละ 30-50 บาท ใช้วิธีหาเสียงที่ชาวบ้านเรียกว่า "เคาะประตูยื่นเงิน" คาดว่าหมดแสนกว่าบาท ผลได้รับเลือกเป็นกำนัน ชายคนที่ 2 อายุ 52 ปี ได้ 480 คะแนน นางล้อมได้ราว 270 คะแนน ชายคนที่ 3 อายุ 46 ปี ได้ราว 190 คะแนน

3.2 ปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้เข้าสู่ตำแหน่งผู้นำ

จากการศึกษาพอที่จะสรุปปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้นางล้อมเข้าสู่ตำแหน่ง "ผู้นำท้องถิ่น" ได้ดังต่อไปนี้

(1) ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากปัจจัยพื้นฐานของนางล้อมในเรื่อง อายุ สถานภาพการสมรส และการะบุตร กล่าวคือ ในช่วงที่เข้าสู่ตำแหน่งนางล้อมมีอายุ 42 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยกลางคน และหันมาภาวะการเจริญพันธุ์ ประกอบกับไม่มีการเลี้ยงดูบุตร เนื่องจากบุตรของนางล้อมส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการงาน นอกจากนี้จากคำบอกเล่าของนางล้อมยังทราบว่า บุตรของนางที่มีหน้าที่การทำงานจะส่งเงินกลับบ้านเพื่อให้นางและสามีได้ใช้จ่าย

ดั่งคำบอกเล่า "ลูกาส่งเงินให้ใช้... ไม่มีการอะไร... และยังคงหำนา-หำไร่" ส่วนสามีของนางล้อมนั้น นางล้อมเล่าว่า "เป็นคนไม่พูด ไม่สังคม เป็นคนมาจากหมู่บ้านอื่น" ซึ่งผู้วิจัยได้พูดคุยกับสามีของนางพบว่า นอกเหนือจากเป็นคนไม่ชอบพูดแล้ว ยังเป็นคนใจดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่นอีกด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยพื้นฐานนี้ น่าจะมีส่วนช่วยเอื้อให้นางเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ประการหนึ่ง

(2) ภูมิลาเนาของผู้นำที่อยู่ในท้องถิ่นเดิมและเครือญาติ พรรคพวก น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้นางล้อมเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำ กล่าวคือ บิดา-มารดาของนางล้อม และเครือญาติเป็นผู้ที่มีลาเนาอยู่ในท้องถิ่นมาตลอด น่าจะมีส่วนช่วยให้นางมีความผูกพันกับชุมชน และเมื่อมีโอกาสเข้าร่วมงานส่วนรวมโดยเป็นกรรมการหมู่บ้าน (ช่วงก่อนดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน) แล้ว นางล้อมสามารถสร้างศรัทธาได้ดีผู้หนึ่งในชุมชน ประกอบกับการที่นางล้อมมีเครือญาติอยู่เป็นจำนวนมาก (และในจำนวนเครือญาติของนางล้อมเองก็เคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 โดยมีฐานะเป็นลุง) รวมทั้งพรรคพวกในชุมชนให้การสนับสนุน ดังเห็นได้จากเขมารถจำนวน 2 คันไป จ. สกลนคร เพื่อขอร้องให้นางล้อมลงสมัครผู้ใหญ่บ้าน (ซึ่งขณะนั้นนางล้อมเฝ้าไข้บุตรสาวที่โรงพยาบาลจังหวัด) นอกจากนี้ยังมีดีดกรรมการหมู่บ้านชุดเดิมของหมู่บ้านให้การสนับสนุน ดั่งคำบอกเล่าของชาวบ้าน "สมัยแม่ล้อมจะขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็มีผู้นำที่มีตำแหน่งอยู่แล้วสนับสนุนอยู่เหมือนกัน คือ... พวกคณะกรรมการเก่า"

(3) ปัจจัยอันเนื่องมาจาก "ตัวนางล้อม" เอง น่าจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้ได้เข้าสู่ตำแหน่งผู้นำชุมชนท้องถิ่น ดั่งคำบอกเล่าต่อไปนี้คงจะสะท้อนความเป็น "นางล้อม" ได้ดี

ลูกบ้าน "แม่ล้อมเป็นผู้นำที่ดี รู้จักออกสังสรรค์ การทำงานดี ของหลวงมาก็ทำตาม ทำบ่อ ล้าง พัฒนาหมู่บ้าน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ จัดหาหนังสือพิมพ์ โดยเอางบจากรัฐบาล ศาลาที่พัก พัฒาถนน... การหาเสียงไม่ใช้เงินทอง พูดคุยตามบ้านเอา... บางคนก็ชอบการทำงาน... แม่ล้อมสนใจการทำงาน เอาจริงเอาจังในการทำงานดี"

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 "ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนขยัน ติดตามงานที่ทำได้ ถ้าเป็นผู้ชายจะไม่ค่อยตามงาน"

ลูกบ้าน "เป็นคนเสียสละทุกอย่าง เอ็ดงาน งานบุญงานศพก็ช่วยดี"

จากตัวอย่างดังกล่าวนี้คงสะท้อนถึงลักษณะนางล้อมได้เป็นอย่างดีว่า นางเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นเอาใจใส่งานหมู่บ้านสูงมาก และเป็นผู้เสียสละ จึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยอันเนื่องมาจากตัว "นางล้อม" น่าจะมีส่วนสำคัญช่วยให้นางได้รับตำแหน่งผู้นำท้องถิ่น

สำหรับในเรื่องฐานะของนางล้อมนั้น จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน และจากการศึกษาพบว่า นางล้อมมีฐานะปานกลางในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านจะบอกว่า "ฐานะผู้ใหญ่บ้านอยู่ในชั้นปานกลาง ไม่รวย ไม่จน" ส่วนการหาเสียงของนางล้อมนั้นทราบว่า ใช้วิธีดังคำบอกเล่าของลูกบ้านต่อไปนี้

- "แม่ล้อมเดินคุยตามบ้าน ไม่ได้รวมกลุ่มหาเสียง ไม่มีผู้ช่วยหาเสียงผู้ใหญ่บ้าน เดินหาเสียง 2-3 วันเท่านั้น"

- "แม่ล้อมก็เดินหาเสียงเอาตามบ้าน ไม่มีหัวคะแนน"

- "ผู้สมัครเดินหาเสียง ต่างคนต่างหา ไม่มีการแบ่งพื้นที่หาเสียง ไม่มีการแจกสิ่งของ เพราะไม่มีใครอยากเป็น"

- "การหาเสียงไม่ใช้เงิน พูดคุยตามบ้านเอา แม่ล้อมหาเสียงกับกลุ่มคนแก่หลายกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มหนุ่ม-สาวไม่ค่อยได้คะแนนเสียง เพราะกลุ่มนี้ไม่ค่อยอยู่บ้าน" (ส่วนในหมู่บ้านเมื่ออพยพไปทำงานต่างถิ่น)

จากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ น่าจะมีผลทำให้นางล้อมได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้นำท้องถิ่น

3.3 กรรมการหมู่บ้าน

จากคำบอกเล่าของนางล้อมทราบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากการเสนอชื่อของชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะทำหน้าที่เป็นเพียงประธานในที่ประชุมเท่านั้น

4. แนวคิดและกลยุทธ์ในการพัฒนา

แนวคิดในการพัฒนา จากคำบอกเล่าของนางล้อมทราบมาว่า นางมีแนวคิดส่วนตัวในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยพยายามเน้น "การยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน" ให้ดีขึ้น ส่วนวิธีการในการพัฒนานั้น จากการศึกษาพบว่า นางล้อมจะเน้นการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม โดยมีแนวคิดที่ว่า หากชาวบ้านมีอยู่มีกินแล้ว คุณภาพชีวิตก็จะดีขึ้นด้วย

กลยุทธ์ในการพัฒนา พบว่านางล้อมได้เสียสละเวลา-กำลังทรัพย์ ฯลฯ ต่อหมู่บ้านของนางเป็นอย่างมาก นางใช้กลยุทธ์ทุกด้านเพื่อให้หมู่บ้านพัฒนา ซึ่งวิธีการที่นางใช้นี้ได้แก่ บริจาคที่ดินสำหรับเป็นสถานที่ก่อสร้างสภาตำบล ปี พ.ศ. 2529 ร่วมกันหมู่บ้านต่างๆในตำบลสนทรายน้อยจัดงานสวนแดง เพื่อส่งเสริมการขาย-ปลูกแดงในหมู่บ้าน นอกจากนี้นางล้อมยังขอความช่วยเหลือจากรัฐในการพัฒนาหมู่บ้าน และขอรับจาก ส.ส. อีกด้วย สำหรับผลงานของนางล้อมมีดังต่อไปนี้

1. ปี พ.ศ. 2527-2528 ซึ่งเป็นช่วงคาบเกี่ยวกับสมัยผู้ใหญ่นายคนก่อนกับสมัยนางล้อม หมู่บ้านของนางได้รับความช่วยเหลือจากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสร้าง "โครงการสูบน้ำจากแม่น้ำด้วยไฟฟ้า" ซึ่งโครงการนี้มีผลต่อการเกษตรกรรมหมู่บ้านอู่ชันและอื่นๆในบริเวณที่โครงการนี้ผ่านสูงมาก

2. ปี พ.ศ. 2528 ทางด้านการรักษาความสงบในหมู่บ้าน ได้มีการจัดเวรยามคืนละ 10 คน เนื่องจากช่วงปี พ.ศ. 2528 สถานการณ์ระหว่างไทย-ลาวในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่สู้ดีนัก ประกอบกับมีการลักลอบเข้ามาค้าฝิ่นของชาวลาวอยู่เสมอ ศูนย์อบรมสมานมิตร ร่วมกับชาวบ้าน จึงจัดตั้งหน่วยเวรยามดังกล่าวขึ้น (หมู่บ้านอู่ชันเป็นหมู่บ้าน อพป. และยังเป็นหมู่บ้าน ปชด. อีกด้วย)

3. ปี พ.ศ. 2529 นางล้อมได้บริจาคที่ดินสำหรับสร้างสภาตำบล งบประมาณในการก่อสร้างได้จากงบ กสช.

4. ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา โครงการโอ่ง กสช. เพื่อใช้ในครัวเรือนให้ลูกบ้านในหมู่บ้าน

5. ปี พ.ศ. 2532-2533 ได้จัดโครงการก่อสร้างถังเก็บน้ำฝนในหมู่บ้าน โดยได้รับงบประมาณจาก ปชด. (ป้องกันตนเองชายแดนไทย-ลาว)

6. ปี พ.ศ. 2533 ได้งบ กสช. ในการทำบ่อน้ำตื้น 2 บ่อในหมู่บ้าน

7. เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530-2532 จัดงานส่วนแ่ง โดยมี 3 หมู่บ้าน ร่วมมือกัน ทั้งนี้ฝ่ายอำเภอและจังหวัดให้การสนับสนุน ผลจากงานประกวดแตงนี้ทำให้ ราคาแตงในหมู่บ้านดีขึ้นเรื่อยๆ เช่น ปี พ.ศ. 2530 ราคาแตงก่อนจัดงาน 1 หมื่น (12 กิโลกรัม) มีราคาเพียง 6 บาท ครั้นจัดงานส่วนแ่งราคาสูงขึ้นเป็นหมื่นละ 12-18 บาท ครั้นปี พ.ศ. 2531 ราคาแตงสูงขึ้นเป็น 1 หมื่น = 25-30 บาท โดยมีรถจากที่ต่างมา เหมาแตงในหมู่บ้าน ส่วนผลการประกวดแตง พบว่าหมู่บ้านอู่ชันในปี พ.ศ. 2530 ได้รับ รางวัลที่ 1 จากการประกวดแตง และยังได้รับรางวัลธิดาส่วนแ่ง จากการประกวดสาว ส่วนแ่งอีกด้วย ส่วนปี พ.ศ. 2531 ได้รับรางวัลประกวดแตงที่ 2, 3 และปี พ.ศ. 2532 ได้รับรางวัลที่ 2 จากการประกวดแตง ส่วนชบวนแห่แตงได้ที่ 1

สำหรับหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาเคลื่อนไหวและพัฒนาหมู่บ้านมากที่สุด ทราบว่า คือ ฝ่ายเกษตร และฝ่ายสาธารณสุข ส่วนการประชุมลูกบ้านนั้น ทราบว่าใช้วิธีตีกลอง (หมู่บ้านยังไม่มีหอกระจายข่าว) เวลาเรียกประชุมปกติจะตี 3 ชุด โดยมากนัดเวลาประมาณ 19.00-20.00 น. หากมีกรณีฉุกเฉิน เช่น โจรผู้ร้าย กองโจร ไฟไหม้ จะใช้วิธีตี กลองรัวและเร็ว ซึ่งจะเป็นที่รู้จักทั้งหมู่บ้านในจังหวัดเสียงกลองที่ดีเป็นสัญญาณกัน ส่วนการประชุมประจำเดือนนั้น นางล้อมจะนัดประชุมทุกวันที่ 2 ของเดือน

ในส่วนทางด้านการเข้ารับการอบรมต่างนั้น พบว่านางล้อมได้เข้ารับการ อบรมที่สำคัญๆ คือ (ในช่วงเป็นผู้ใหญ่บ้าน)

(1) เป็นสตรีคนแรกของประเทศที่เข้าอบรมหลักสูตรการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน (ผู้ชาย 4 จังหวัด จำนวน 451 คน) ณ ศูนย์ฝึกอบรมสมานมิตร จ.ประจวบคีรีขันธ์ วันที่ 9 พฤษภาคม - 7 มิถุนายน 2528

(2) โครงการอบรม "เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการพัฒนาแก้ผู้นำสตรี-ชนบท" วันที่ 30 พฤษภาคม - 4 มิถุนายน 2532 (รุ่น 3) ณ วิทยาลัยการปกครองวังสวนสุนันทา กรุงเทพฯ จัดอบรมโดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ร่วมกับสำนักงานเลขาธิการ โครงการสร้างงานในชนบท สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ส่วนรางวัลที่นางล้อมได้รับนั้น ได้แก่

(1) รางวัลชมเชยเรียนดีหลักสูตรการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน โดยสอบได้ที่ 10 จากฝ่ายปฏิบัติการพิเศษ กองอาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง (7 มิถุนายน 2528) จ.ประจวบคีรีขันธ์

(2) รางวัลดีเด่นในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้สิทธิครบ 100% เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 โดยนางล้อมใช้วิธีแบ่งเป็นคัมภ์ให้การการคัมคุดแลรับพิศชอบร่วมกัน หากเจ็บป่วยจะมีรถไปรับ-ส่ง จากการศึกษายังพบว่า นอกเหนือจากที่นางล้อมได้รางวัลแล้ว สามีของนางล้อมยังได้รับรางวัล อช. ดีเด่นของหมู่บ้านอีกด้วย (อช. = อาสาพัฒนาหมู่บ้าน) ในการศึกษาพบว่าปัจจัยที่น่าจะมีส่วนช่วยในการพัฒนางานต่างๆของหมู่บ้านให้สำเร็จลุล่วงได้ นอกเหนือจากความร่วมมือของกรรมการและชาวบ้านแล้ว สิ่งหนึ่งที่น่าจะเป็นแรงหนุนในตัวผู้นำหมู่บ้านก็คือ "ครอบครัว" เพราะพบว่าสามีของนางให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านต่างๆดีมาก ประกอบกับในโรงงานพัฒนาทั้ง 2 ฝ่าย (ตัวนางล้อมและสามี) จึงทำให้งานดำเนินไปได้ด้วยดี และมีข้อที่น่าสังเกตเพิ่มเติมก็คือว่า จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่จะพัฒนาหมู่บ้านได้ดีหรือไม่นั้น ปัจจัยหนึ่งก็คือ โครงสร้างของชุมชนและลักษณะของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทำเลที่ตั้งของหมู่บ้าน และอาชีพของชาวบ้าน ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการพัฒนาทั้งสิ้น ดังกรณีหมู่บ้านอัญชันนี้ที่เป็นหมู่บ้านติดแม่น้ำโขง มีผลต่ออาชีพของชาวบ้านเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ชาวบ้านมีอาชีพหลัก คือ ทำนา ซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน-พฤศจิกายนปลูก-ดำนา และช่วงธันวาคมเกี่ยวข้าว ส่วนอาชีพรองคือ ทำสวน-แตง-ฟักทอง-ผักหอม ซึ่งเริ่มเดือนมกราคม-เมษายน และยังทำอาชีพประมงซึ่งจะมี 2 ช่วง คือ เดือนมีนาคม-มิถุนายน เพราะน้ำจะแห้ง ฝนตก ปลาเริ่มเคลื่อนตัวเข้ามาอยู่ตามวังและหิน อีกช่วงคือ เดือนกันยายน-พฤศจิกายน จะเริ่มหาปลาใหญ่ เช่น ปลาโຈກ ปลาหนั่ง และยังมีอาชีพรับจ้างสำหรับผู้ที่ไว้ที่ท่ากิน จากการที่ชาวบ้านมีอาชีพต่างๆทำในชุมชนนี้ ก็มีส่วนในการพัฒนาหมู่บ้านอยู่ไม่น้อย

5. ปัญหาและอุปสรรค

จากคำบอกเล่าของนางล้อมทราบว่า ปัญหาและอุปสรรคส่วนตัวหรือในครอบครัวนั้นไม่มี พบแต่ปัญหาอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ คือ ฝนแล้งติดต่อกัน 3 ปี ดังนั้นจึงทำให้บางช่วงมีการอพยพแรงงานชั่วคราว แต่อย่างไรก็ตามครั้นถึงหน้าแล้งแรงงานเหล่านี้ก็กลับมาที่บ้าน ส่วนเรื่องอื่นนั้นไม่มี

กรณีศึกษาที่ 7

นางสุภา

ผู้ใหญ่บ้านโนนแดง

1. ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

1.1 ประวัติของหมู่บ้าน

บ้านโนนแดงเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ตั้งขึ้นก่อนปี 2420 สันนิษฐานกันว่าบริเวณที่หมู่บ้านตั้งอยู่เคยเป็นเมืองเก่าของพวกขอม โดยพิจารณาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงเหลืออยู่ให้เห็นในปัจจุบัน หลักฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ พระธาตุที่ตั้งอยู่บริเวณวัดประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านเชื่อว่าพระธาตุองค์นี้มีอายุราวๆ 2,000 ปี ชาวบ้านเคยบูชาพระพุทธรูปและของใช้ต่างๆ ที่เก่าแก่ เช่น หม้อ ไห ถ้วยชาม จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดประจำหมู่บ้านทราบว่า ชาวบ้านที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านโนนแดงระยะเริ่มแรกเป็นชาวเขมोजำนวน 5 ครอบครัว ซึ่งย้ายมาจากประเทศลาว ต่อมาชุมชนขยายใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากมีคนลาวอพยพเข้ามาอยู่รวมในหมู่บ้านมากขึ้น ทำให้มีการผสมผสานในทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านภาษา ซึ่งชาวบ้านจะใช้ทั้งภาษาลาวและภาษาไทยควบคู่กันไป การปกครองในสมัยดั้งเดิมของหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านซึ่งเรียกว่า "หมื่น" เป็นผู้ปกครอง โดยอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ "แสง" (ตำแหน่งกำนันในปัจจุบัน) ราวปี 2465 ทางราชการได้เข้ามาจัดตั้งโรงเรียนประจำหมู่บ้าน

1.2 สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

บ้านโนนแดงแบ่งออกเป็น 2 หมู่ คือ หมู่ 6 และหมู่ 7 หมู่ 6 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 112 ครัวเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา รองลงมาคือ การทำไร่ โดยแต่ละครัวเรือนมีพื้นที่ที่ใช้ปลูกข้าวประมาณ 10 ไร่ ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีลำห้วยแซดซึ่งมีน้ำตลอดทั้งปี ทำให้ชาวบ้านที่มีที่ดินติดกับลำห้วยแซดสามารถปลูกพืชผักต่างๆ และบางรายปลูกผักกะเจตในลำห้วยเพื่อหารายได้เสริมจากการทำนา การปลูกผักกะเจตในลำห้วยนี้มีผลกระทบต่อการใช้น้ำของหมู่บ้านโดยรวม กล่าวคือ ชาวบ้านที่ปลูกผัก

กะเจตม์กำส่วย จิตยาฆ่าแมลง ทำให้หน้าเสีย ชาวบ้านใช้น้ำเพื่อการบริโภคไม่ได้ วัวควายไม่มีน้ำกินในหน้าแล้ง และที่สำคัญชาวบ้านลงไปจับปลาในลำห้วยไม่ได้ ปัญหาเรื่องการปลูกผักกะเจตม์มีการร้องเรียนไปถึงอำเภอ ทางอำเภอได้ขอร้องให้ชาวบ้านเลิกปลูก แต่ก็ยังมีบางรายที่ยังปลูกอยู่ แหล่งทรัพยากรที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของชาวบ้านโนนแดง คือ ป่าสาธารณะ มีเนื้อที่ประมาณ 2,000 ไร่ พื้นที่ป่าสาธารณะนี้ชาวบ้านโนนแดงได้เข้าไปใช้ประโยชน์และดูแลรักษาร่วมกับชาวบ้านอีกหลายหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียง เช่น เข้าไปเก็บผัก เห็ด และเหิน นอกจากนี้มีชาวบ้านบางรายเข้าไปทำไร่ในที่ป่าสาธารณะแห่งนี้

เหมือนกับหมู่บ้านในอีสานทั่วไป บ้านโนนแดงมีองค์กรที่สำคัญหลายองค์กร ได้แก่ วัด โรงเรียน สถานีนามัย ศูนย์รับเลี้ยงเด็กเล็ก มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านทำกิจกรรมร่วมกันทั้ง 2 หมู่ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มยุทธการ เป็นต้น หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญที่หมู่บ้านทั้ง 2 หมู่ใช้ร่วมกันในการแจ้งข่าวสารให้ชาวบ้านได้ทราบ นอกจากแหล่งน้ำธรรมชาติจากห้วยแซดแล้ว ในหมู่บ้านยังมีบ่อน้ำบาดาลอีก 3 บ่อ ซึ่งชาวบ้านสามารถใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค บางครัวเรือนก็ขุดบ่อน้ำตื้นในบริเวณบ้าน เพื่อเป็นแหล่งน้ำใช้ของตนเอง

สำหรับทางด้านการปกครองนั้น บ้านโนนแดงแบ่งเป็น 7 คุ่ม ในแต่ละคุ่มมีประธานและรองประธานคุ่มเป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้านในคุ่ม การดำเนินงานกิจการต่างๆของหมู่บ้านอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้หญิงเพียงคนเดียวที่อยู่ในคณะกรรมการนี้ การทำหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 2 คน

2. ภูมิหลังของผู้นำ

นางสุภาได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 บิดาและมารดาของผู้ใหญ่บ้านเป็นชาวอำเภอเมือง บิดารับราชการเป็นครู และย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านโนนแดงตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านยังไม่เกิด ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุตรคนหัวปีในจำนวนบุตรทั้งหมด 7 คน ในวัยเด็กผู้ใหญ่บ้านได้รับการศึกษาจากโรงเรียนบ้านโนนแดง จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นได้มีโอกาสเรียนต่อจนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 และเรียนต่อในสาขาอาชีพศึกษาที่

โรงเรียนการช่างสตรีในตัวจังหวัดอีกเป็นเวลา 3 ปีจึงจบหลักสูตร เมื่อเรียนจบแล้วได้กลับมาอยู่ที่บ้าน ในขณะนั้นยังไม่ได้ทำงาน ต่อมาผู้ใหญ่นสามารถสอบเข้าเรียนต่อได้ที่โรงเรียนผดุงครรภ์ ใช้เวลาเรียนอยู่ 1 ปี เมื่อจบแล้วได้กลับมาทำงานที่สถานอนามัยและผดุงครรภ์บ้านโนนแดง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 และได้ทำการสมรสเมื่อปี 2509

ผู้ใหญ่นได้ทำหน้าที่พนักงานอนามัยและผดุงครรภ์เรื่อยมา จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2528 จึงได้ตัดสินใจลาออกจากราชการ แล้วมาเปิดคลินิกส่วนตัวเพื่อให้บริการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานแก่ชาวบ้าน ทำอยู่ได้ประมาณ 6 เดือน ก็ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่นเมื่อเดือนกรกฎาคม 2529 เมื่อผู้ใหญ่นคนเดิมลาออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่นจึงเป็นผู้หญิงคนแรกของหมู่บ้านที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่น และอาจกล่าวได้ว่าผู้ใหญ่นเป็นคนแรกในตระกูลที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำของชุมชน แม้ว่าญาติพี่น้องของผู้ใหญ่นเป็นบุคคลที่ย้ายมาจากหมู่บ้านอื่น และเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในบ้านโนนแดง อย่างไรก็ตามเนื่องจากตระกูลของผู้ใหญ่นอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้เป็นระยะเวลาอันยาวนาน จึงเป็นที่นับถือเสมือนญาติสนิทของชาวบ้านทั่วไป

3. การเข้าสู่ตำแหน่ง

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่น ทราบว่าโดยใจจริงแล้วผู้ใหญ่นไม่เคยคิดที่จะสมัครรับเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่นเลย เพราะในช่วงเวลาที่ตำแหน่งผู้ใหญ่นว่างลง เป็นช่วงที่ผู้ใหญ่นเพิ่งลาออกจากตำแหน่งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเปิดคลินิกส่วนตัวได้ประมาณ 6 เดือน จนเวลาผ่านไปก็ถึงวันเลือกตั้งผู้ใหญ่นจึงได้ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยให้เหตุผลของการตัดสินใจดังกล่าวว่า มีชาวบ้านที่เป็นผู้หญิงมาชักชวนให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง จึงเกิดความคิดว่า ตนเองก็พอมีความสามารถที่จะทำงานให้ชุมชนได้ เพราะลูกาก็โตหมดแล้ว สามีก็คือเป็นคนอีสาน อยู่กินง่าย จึงไม่มีอะไรยุ่งยากในเรื่องการหุงหาอาหาร ประกอบได้ยืมผู้ใหญ่นคนเก่าที่จะลาออกไปพูดในทำนองดูถูกความสามารถของผู้หญิง ผู้ใหญ่นจึงเกิดความมานะที่จะพิสูจน์ความสามารถเพื่อลบล้างคำสบประมาท นอกจากนี้ผู้ใหญ่นยังพิจารณาเห็นว่า ตนเองก็พอรู้งานด้านการพัฒนาและการทำงานในหน้าที่ผู้ใหญ่นอยู่บ้าง เนื่องจากในช่วงที่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ติดต่อบริการ

งานกับผู้หญิงบ้านคนเก่าอยู่เสมอๆ อย่างไรก็ตามในการตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้ง แม่ผู้ใหญได้ปรึกษากับพ่อแม่ สามี และญาติฯ เพื่อขอความคิดเห็นและการสนับสนุน สำหรับพ่อแม่และญาติฯนั้นสนับสนุนแม่ผู้ใหญ่มากที่ ส่วนสามีนั้นไม่ยากให้แม่ผู้ใหญลงสมัคร เพราะเห็นว่างานผู้ใหญเป็นงานหนัก และต้องเอาใจคนเป็นจำนวนมาก

4. กลยุทธ์ในการหาเสียง

เมื่อตัดสินใจลงสมัครแล้ว แม่ผู้ใหญก็เริ่มรณรงค์หาเสียงกับชาวบ้าน จริงๆแล้วแม่ผู้ใหญมีเวลาหาเสียงประมาณ 10 วันเท่านั้น แต่ด้วยผลงานที่แม่ผู้ใหญทำไว้ตอนที่เป็เจ้าหน้าทีสาธารณสุข ช่วยสร้างศรัทธาและคะแนนนิยมให้แม่ผู้ใหญเป็นอย่างมาก วิธีการหาเสียงที่แม่ผู้ใหญใช้มักเป็นการเดินหุดคุ้ยตามบ้านชาวบ้านในช่วงเช้าและเย็น เพราะเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านอยู่บ้าน กลุ่มที่แม่ผู้ใหญมุ่งเน้นในการหาเสียง คือ กลุ่มสตรี เยาวชน เพราะแม่ผู้ใหญเห็นว่าเป็กลุ่มที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และมีแนวคิดทันสมัย นอกจากนี้พระและกลุ่มผู้อาวุโสยังให้การสนับสนุนแม่ผู้ใหญด้วย สำหรับกลุ่มคนที่ช่วยแม่ผู้ใหญหาเสียงได้แก่ สามี ญาติ และเพื่อนบ้านที่สนิทสนมกับแม่ผู้ใหญ นอกจากการหาเสียงแล้ว แม่ผู้ใหญยังทำการขนานศาลเกล้าให้เจ้าแม่และพระธาตุช่วยให้ได้รับเลือกตั้งด้วย ในการหาเสียงนี้แม่ผู้ใหญมีคู่แข่งเป็นผู้ชาย ซึ่งเคยเป็นผู้ช่วยของผู้ใหญบ้านคนก่อน จริงๆแล้วคู่แข่งของแม่คนนี้ก็สนับสนุนแม่ผู้ใหญ แต่ผู้ใหญบ้านคนเก่ามาเกลี้ยกล่อมให้ลงสมัคร จึงกลายเป็นคู่แข่งของแม่ผู้ใหญ อย่างไรก็ตามแม่ผู้ใหญก็ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญบ้าน ซึ่งก็เป็ธรรมเนียมเมื่อได้รับตำแหน่งผู้ใหญได้จัดงานเลี้ยงฉลองกลุ่มคนที่เคยช่วยแม่ผู้ใหญหาเสียง เสียค่าใช้จ่ายไปประมาณ 10,000 บาท สำหรับการเลือกผู้ช่วยและคณะกรรมการต่างนั้น แม่ผู้ใหญใช้วิธีขอความเห็นจากที่ประชุมชาวบ้าน เพื่อให้เสนอชื่อและคะแนนเสียงกัน

5. หัตสนะเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท

ในด้านการพัฒนาชนบทนั้น แม่ผู้ใหญเห็นว่าควรจะช่วยให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ที่สำคัญคือ ชาวบ้านหรือชุมชนน่าจะสามารถช่วยตนเองให้

มากที่สุด แทนที่จะคอยรับความช่วยเหลือจากรัฐแต่เพียงอย่างเดียว ในความคิดของแม่ผู้ใหญ่แล้ว การพัฒนาในด้านการเกษตรและการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชาวบ้านมาก โดยเฉพาะการเกษตรควรเน้นการเพาะปลูกเพื่อให้พอกิน มีเหลือจึงขาย ส่วนด้านการศึกษาเน้นควรส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เรียนวิชาชีพระยะสั้นเพื่อให้เป็นอาชีพติดตัว สามารถหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ไม่ใช่มุ่งแต่การเป็นข้าราชการเพื่อจะได้เป็นเจ้าคนนายคน นอกจากนี้แม่ผู้ใหญ่มองเห็นความสำคัญของการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันหลักชุมชน คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งจะเป็พลังที่สำคัญในการพัฒนาเิดของหมู่บ้าน และความร่วมมือของสถาบันดังกล่าวนี้จะเป็ปัจจัยที่สำคัญมากต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนจะมองข้ามไม่ได้ และในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเิดต้องให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชน เพราะคนเหล่านี้จะได้เรียนรู้งานและรู้จักช่วยเหลือสังคมด้วย

6. กลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน

หลังจากได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว แม่ผู้ใหญ่ได้ศึกษางานและพยายามสานกิจกรรมการพัฒนาที่ผู้ใหญ่บ้านคนก่อนได้เริ่มไว้ เช่น โครงการทำร้วบ้านด้วยไม้ไผ่ นอกจากนี้แม่ผู้ใหญ่ได้เริ่มกิจกรรมการพัฒนาที่ริเริ่มด้วยตนเอง ซึ่งเป็นโครงการทางด้านการสร้างปัจจัยพื้นฐาน เช่น การทำถนนเข้าหมู่บ้าน การสร้างหอกระจายข่าว การติดตั้งหลอดไฟฟ้า 2 ข้างทาง และโครงการทางด้านพัฒนาสังคม เช่น การจัดตั้งกลุ่มเยาวชน ยุวเกษตร กลุ่มสตรีแม่บ้าน เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านมีพื้นฐานการทำงานทางด้านสาธารณสุข จึงได้ดำเนินโครงการพัฒนาทางด้านนี้หลายประการ ที่สำคัญคือ การสร้างส้วม ถังน้ำ และตุ่มเก็บน้ำฝน

ในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเิดแม่ผู้ใหญ่พยายามดึงกลุ่มเยาวชน กลุ่มยุวเกษตรกร และกลุ่มสตรีแม่บ้าน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เพราะเห็นว่ากลุ่มเยาวชนเหล่านี้จะได้เรียนรู้งาน และสามารถสานงานพัฒนาต่อไปในอนาคต สำหรับคนรุ่นพ่อแม่ของเยาวชนก็แก่แล้ว และส่วนมากก็ยุ่งอยู่กับการทำมาหากิน วิธีการที่แม่ผู้ใหญ่ใช้ในการระดมคนเข้ามาช่วยทำกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านมักได้แก่ การพูดคุยกับชาวบ้านขอ

ร้องให้มาช่วยงาน แล้วต้องคอยกระตุ้นเตือนอยู่บ่อยๆ โดยอาจอาศัยโอกาสที่มีงานบุญในการให้ข่าวสารการพัฒนาหมู่บ้าน หรืออาจเรียกประชุมทั้งหมู่บ้าน หรือประกาศทางหอกระจายข่าว และเพื่อให้ชาวบ้านมีความตื่นตัวในเรื่องการพัฒนาอยู่เสมอ แม่ผู้ใหญ่อะศัยเวทีของงานบุญต่างๆ ในการแทรกสาระที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน และการทำงานพัฒนาของหมู่บ้าน เช่น เรื่องความสัมพันธ์ การดูแลรักษาของสาธารณะ การดูแลสุขภาพอนามัย การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า แม่ผู้ใหญ่นำได้ใช้พื้นฐานของชุมชนและศักยภาพส่วนตัวที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหมู่บ้าน

การรู้จักทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็เป็นปัจจัยที่แม่ผู้ใหญ่มองเห็นว่ามีผลสำคัญมากต่อการทำงานพัฒนา เพราะในบางครั้งการพัฒนาหมู่บ้านต้องอาศัยทุน ซึ่งอาจเกินกำลังของชาวบ้านจะระดมมาได้ จึงต้องพึ่งจากรัฐ เช่น การสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นการรู้จักประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆ จึงเอื้อต่อการทำงานพัฒนาในระดับหมู่บ้าน และจากประสบการณ์การทำงานของแม่ผู้ใหญ่ว่าความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นอีกหลายตัว เช่น ความร่วมมือของชาวบ้าน การรู้จักให้กำลังใจในการทำงานแก่ชาวบ้าน การเอาใจของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องติดตามงาน และกำลังใจในการทำงานของแม่ผู้ใหญ่อเอง ในบางครั้งแม่ผู้ใหญ่อรู้สึกว่าการที่แม่ผู้ใหญ่อรับผิดชอบมีมาก แต่เงินเดือนที่ได้รับน้อยมาก ในส่วนของชาวบ้านนั้นแม่ผู้ใหญ่อเองก็จะหนักในเรื่องแรงจูงใจ ดังนั้นแม่ผู้ใหญ่อก็พยายามที่จะให้รางวัลแก่ชาวบ้านที่มีส่วนในกิจกรรมการพัฒนาในโอกาสอันควร รางวัลที่ให้มีทั้งที่เป็นสิ่งของและเป็นคำชมเชย เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่ชาวบ้าน จะได้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาหมู่บ้าน

7. ปัญหาในการทำงานในฐานะผู้ใหญ่อบ้าน

ปัญหาในการทำงานในฐานะผู้ใหญ่อบ้านนั้น แม่ผู้ใหญ่อเล่าให้ฟังว่า ปัญหาในเรื่องการยอมรับในความสามารถของผู้หญิงที่เข้ามาทำหน้าที่ในฐานะผู้นำยังมีอยู่ ซึ่งปัญหาประการนี้ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาการไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานพัฒนาจากชาวบ้านที่ไม่ยอมรับ คนพวกนี้มักจะเป็นพวกไม่ค่อยทำอะไรเอง แต่ทำหน้าอย่างเดียว ทำให้แม่ผู้ใหญ่อไม่

ค่อยมีกำลังใจในการทำงาน จากประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้นำหมู่บ้าน เป็นต้นมา แม่ผู้ใหญ่ว่างานในหน้าที่หนักมาก งานทั้งภายในและภายนอกชุมชนจะผ่านการดำเนินการของผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่พัฒนาในด้านต่างๆ มักจะเอาโครงการมา "โยน" ให้ผู้ใหญ่บ้านรับไปจัดการ เจ้าหน้าที่แต่ละคนก็อยากที่จะสร้างผลงาน จึงได้โครงการต่างมาให้แม่ผู้ใหญ่นำดำเนินการเป็นจำนวนมาก ลำพังงานที่มีปริมาณมากคงไม่เป็นปัญหาอะไรมากนัก สิ่งที่เป็นปัญหามากกว่านั้น คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ค่อยติดตามงาน เรียกว่ามาบอกให้ทำแล้วก็ไป ทำให้การทำงานไม่มีความต่อเนื่อง บางครั้งมีปัญหายากขอคำแนะนำก็ไม่มีโอกาสได้พบ ยิ่งไปกว่านั้นในบางครั้งไม่รักษาคำพูดที่บอกไว้กับชาวบ้าน เช่น โครงการรื้อกินได้ เจ้าหน้าที่บอกให้ชาวบ้านเตรียมไม้ทำรั้วไว้แล้วจะเอาพันธุ์พืชผักมาให้ปลูก จากนั้นก็ไม่เอามาทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยไว้วางใจและไม่ศรัทธา

สำหรับปัญหาในครอบครัวนั้น แม่ผู้ใหญ่นี้ไม่มีปัญหา เพราะลูกาโตหมดแล้ว สามีกก็เข้าใจและช่วยทำงานบ้านอยู่แล้วตั้งแต่สมัยเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ดังนั้นเมื่อเป็นผู้ใหญ่บ้านแม่ผู้ใหญ่นึกถึงหน้าที่ภายในครอบครัวตามปกติ คือ ตื่นนอนแต่เช้า (ประมาณ 05.00 น.) หุงหาอาหารเสร็จแล้วจึงเริ่มออกไปทำหน้าที่นอกบ้าน

กรณีศึกษาที่ 8

นางประคอง

ผู้ใหญ่วัย 60 ปี

สมาชิกทั่วไปของหมู่บ้าน

คำสัมภาษณ์

ลักษณะภูมิประเทศ จะเป็นที่สูงทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอและตลาดค้าส่งมาทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน รอบหมู่บ้านจะเป็นที่นาซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบ

ดิน ที่ดินในหมู่บ้าน 1 มีทั้งหมดประมาณ 3,700 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ 118 ไร่ พื้นที่การเกษตร 3,400 ไร่ พื้นที่อาศัย 209 ไร่ (ข้อมูลจากตารางสถิติปี 2533 ของหมู่บ้าน 1 จากบ้านผู้ใหญ่วัย 60 ปี)

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ลักษณะของดินในพื้นที่การเกษตรทางด้านทิศตะวันตกจะเป็นดินเหนียวแกมตม (ดินเหนียวปนดินร่วน) "สมัยก่อนจะหาน้ำได้ผลดี หน้าน้อยๆ ก็ได้ผลผลิตมาก เพราะเป็นดินใหม่ เวลาขุดลงไปจะได้น้ำสอ ร้อย ใส สีขาวแกมน้ำเงิน แต่ปัจจุบันน้ำที่ได้จากการขุดจะได้น้ำสอ เค็ม เล็กน้อย" ส่วนทิศอื่นจะเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งจะหาน้ำได้ผลผลิตดี แต่ก็ไม่ดีเท่าดินเหนียวแกมตมเหมือนทิศตะวันตก แต่ถ้าหากปีไหนฝนไม่ค่อยดี ปริมาณน้ำฝนน้อย จะได้ผลผลิตดีกว่าดินทางทิศตะวันตก ฝนไม่ดี ทิศตะวันตกดินจะแตกกระแหงและผลผลิตได้น้อย ปัจจุบันผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะข้าว ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นด้วย โดยเฉพาะปุ๋ย ถ้าใช้ปุ๋ยมากก็ทำให้ได้ผลผลิตมาก เป็นปัจจัยนอกเหนือจากลักษณะดินและปริมาณน้ำฝน

น้ำ น้ำดื่มชาวบ้านจะคั้นน้ำฝนและน้ำบ่อ โดยจะไปเอน้ำจากบ่อโคก เพราะเห็นว่าน้ำสอ ร้อย ส่วนน้ำในหมู่บ้านจะมีรสเค็ม เล็กน้อย แต่ก็ไม่มีปัญหาขาดแคลน แต่จะมีปัญหาเรื่องระยะทาง คือ น้ำบ่อจะอยู่กลางโคกทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตรในห้วงยุคแรก เดิมเป็นบ่อดิน ปัจจุบันเป็นบ่อปูน โดยชาวบ้านได้ร่วมกันซื้อท่อปูนซีเมนต์ไปลง ถ้าฤดูอื่นน้ำใช้บ่อเดียวก็พอ แต่ถ้าเป็นฤดูแล้งก็จะขุดบ่อใกล้กัน

อีกหลายบ่อ เพราะความต้องการใช้น้ำบ่อของชาวบ้านมีมากขึ้น เนื่องจากน้ำฝนบางคราว
เรือนก็หมด และมีชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นมาใช้ด้วย แต่เมื่อถึงฤดูฝนก็จะถมบ่ออื่นที่ขาด
หลายบ่อ เหลือบ่อปูนบ่อเดียว สาเหตุที่นิยมมาใช้น้ำจากบ่อ จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน
หลายคนบอกว่ามีรสอร่อย

น้ำใช้ ในหมู่บ้านปัจจุบันมีน้ำใช้เพียงพอ เพราะมีการขุดบ่อใหญ่และขุดลอกบ่อ
เก่าซึ่งมีหลายบ่อในหมู่บ้าน บางบ้านที่มีฐานะดีก็จะใช้น้ำจากบ่อในหมู่บ้าน โดยการปั้มน้ำ
ด้วยเครื่องปั้มน้ำมาใช้ แต่น้ำจะต่างกัน คือ บางครัวเรือนก็ใช้ได้ตลอดปี บางครัวเรือนก็
ปั้มได้บ้างไม่ได้บ้าง และมีบางครัวเรือนที่ไม่ต้องการใช้น้ำสระก็จะไปซื้อน้ำซึ่งเป็นน้ำ
ประปา เป็นของส่วนบุคคลทำขึ้นจากบ้านโศกกระฐิน ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 1 กิโลเมตร
โดยซื้อในราคารถปิคอัพละ 5 บาท ถ้าเป็นรถเข็นรถละ 1 บาท

ด้านสุขภาพ

พืช พืชที่สำคัญที่ปลูกกันมาก คือ ข้าว ซึ่งปลูกกันทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว
ชาวบ้านส่วนใหญ่จะบริโภคข้าวเหนียว ถ้าได้มากก็จะขายด้วย พันธุ์ข้าวที่ปลูกกันทั่วไปเป็น
พันธุ์ส่งเสริม ได้แก่ ข้าวเจ้ามะลิ และข้าวเหนียวพันธุ์ กข. ส่วนข้าวพันธุ์พื้นเมืองสูญหาย
ไม่มีใครปลูกกันแล้ว ข้าวพันธุ์ส่งเสริมจะได้ผลผลิตดีกว่า จะปลูกข้าวได้ครั้งเดียว มีเพียง
2 ครัวเรือนในหมู่บ้านที่ทานาได้ปีละ 2 ครั้ง เพราะมีที่นาอยู่ใกล้หนองน้ำ คือ หนองผาย
ใหม่ (สังเกตมีลักษณะเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ แต่ไม่ลึก ที่นารอบๆบริเวณหนองมีน้ำท่วมถึง)

ส่วนผลผลิตข้าวส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน ปีที่แล้วฝนตกมากทำให้ชาวบ้าน
ได้ข้าวมากกว่าทุกปีที่ผ่านมา เพราะก่อนนั้นเกิดภาวะแห้งแล้งมาหลายปี ทำให้มีบางส่วนได้
ทานา บางส่วนก็ไม่ได้ทำ

สำหรับพืชเกษตรอื่นๆ เช่น ปอ มัน อ้อย ไม่มีการปลูกในหมู่บ้าน แต่จะมีการ
ปลูกหม่อนเพื่อใช้เลี้ยงไหมกันมาก แต่ปัจจุบันปริมาณการปลูกลดลงกว่าเดิม เพราะชาวบ้าน
นิยมซื้อเส้นไหมมาจากหมู่บ้านอื่น เพราะเห็นว่าถ้ามาแต่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจะทำให้ผลผลิต
จำหน่ายได้น้อย ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด

สัตว์ วัวเค็มเลี้ยงไม่ค่อยมากเท่าปัจจุบัน คือ จะเลี้ยงไว้เพื่อใช้งานเท่านั้น
ไม่ค่อยนิยมเลี้ยงขาย ปัจจุบันนิยมเลี้ยงไว้เพื่อขายกันมาก เพราะการคมนาคมสะดวกไม่

จำเป็นต้องใช้เกี่ยว การเลี้ยงจึงเป็นไปในเชิงธุรกิจ ในปัจจุบันนี้ทางอำเภอก็มีโครงการที่จะส่งเสริมให้คนเลี้ยงวัว โดยการเข้าเป็นสมาชิก และจะได้รับเงินทุนคนละ 140,000-160,000 บาท และผู้ใหญ่บ้านก็มีโครงการที่อยากจะเลี้ยงเป็นของตัวเอง

ควาย เมื่อเปรียบเทียบกับอดีตจำนวนควายที่เลี้ยงลดลงกว่าเดิมมาก คือ ในอดีตจะเลี้ยงควายเพื่อใช้ในการไถนา แต่ปัจจุบันจำนวนที่เลี้ยงลดลง เพราะมีการเอารถไถเดินตามมาใช้แทน ซึ่งหมู่ที่ 1 มีรถไถเดินตามอยู่ 2 คัน โดยจะรับจ้างในการไถนา รวมทั้งได้มีการขยายตัวของหมู่บ้านในเรื่องการสร้างที่อยู่อาศัย พื้นที่การเกษตรลดลง ความจำเป็นในการใช้ควายก็น้อยลง บางคนจึงขายไปบ้างก็มี

หมู่มีการเลี้ยงเพิ่มมากกว่าเดิม เพราะเลี้ยงไว้เพื่อขายกันมาก เนื่องจากเห็นว่ามีราคาดี ระยะเวลาเลี้ยงไม่นาน แต่การเลี้ยงหมู่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงๆเช่นกัน คือ ช่วงที่เห็นว่าราคาก็จะเลี้ยงกันมากขึ้น เมื่อราคาตกลงก็จะลดปริมาณการเลี้ยงลง ทั้งปริมาณคนเลี้ยงและปริมาณของหมู

ป่าช้ามีเนื้อที่ประมาณ 81 ไร่ ซึ่งอยู่ในเขตตำบลศรีสว่าง แต่ให้ชาวบ้านนาโพธิ์รักษา เดิมใช้ในการเผาศพ ปัจจุบันย้ายที่เผาศพมาเผาที่วัดสมศรี ทั้งนี้เพราะได้พาป่าช้าให้เป็นที่ปฏิบัติธรรม และจะทำให้เป็นวัดป่า โดยมีหลวงพ่ออยู่ 2 องค์ เพิ่งเริ่มโครงการของหมู่บ้านในเดือนนี้ ทำร่วมกันทั้งหมู่ 1, 2 และ 13

ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ในด้านเศรษฐกิจของตัวอำเภอ นาโพธิ์ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่ที่ 1, 2 และ 13 นี้ เมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่นฐานะทางเศรษฐกิจจะไม่ดีเท่าอำเภออื่น เพราะส่วนมากชาวบ้านจะมีอาชีพทำนามากกว่าค้าขาย และเป็นอำเภอที่ตั้งได้ไม่นาน เศรษฐกิจของแต่ละหมู่จะใกล้เคียงกัน ตลาดจำหน่ายสินค้าเดิมไม่มีศูนย์รวม ปัจจุบันมีการตั้งตลาดสุขาภิบาลขึ้น

อาชีพ เดิมชาวบ้านมีแต่อาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก และทอผ้าไหมเป็นอาชีพรอง ปัจจุบันเมื่อมีความเจริญมากขึ้นชาวบ้านก็เริ่มส่งลูกเรียนสูงๆ เรียนจบ ม.6 ในอำเภอแล้วก็จะไปเรียนต่อ และได้ทำงานต่างถิ่น บางคนเรียนจบชั้นประถมปัจจุบันก็มีบางส่วนที่ไปทำงานกรุงเทพฯ ส่วนมากจะไปทำพลอยและทอง ไปใช้แรงงานต่างประเทศก็มีบ้าง แต่อาชีพทำนาและทอผ้าไหมก็ยังคงมีอยู่ สถิติที่ได้จากตารางสถิติเกี่ยวกับอาชีพของคนในหมู่บ้านนี้ดังนี้

- หนานา 217 ครัวเรือน

- ค้ายาย 22 ครัวเรือน

- รับราชการ 61 ครัวเรือน

ประชากร จากข้อมูลสถิติของบ้านนาโพธิ์ หมู่ที่ 1 สำรวจในปี 2533 จำนวน
ประชากรทั้งสิ้น 963 คน เป็นชาย 421 คน เป็นหญิง 482 คน

การศึกษา ระดับประถมศึกษา เดิมโรงเรียนตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้านทางทิศตะวันตก
ต่อมาย้ายมาตั้งที่ปัจจุบัน เพราะต้องเดินทางไปเรียนไกล โดยย้ายมาตั้งเมื่อปี 2484
โดยซื้อจากที่เก่ามาสร้างในที่ใหม่ เปิดสอน ป.1-ป.7 นักเรียนที่เข้าเรียนเมื่อย้ายมาอยู่
ที่ใหม่มีประมาณ 500 กว่าคน ต่อมา มีการสร้างอาคารเพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ และมีอาคารที่
สร้างโดยเงินบริจาคของนักเรียนเตรียมธรรมศาสตร์ รุ่นที่ 7

ปัจจุบันการสอนเปิดสอนระดับ ป.1-ป.6 มีนักเรียน 398 คน มี ครู 23 คน
โรงเรียนได้เปิดสอนเป็นศูนย์เด็กเล็กด้วย รับเด็กอายุ 5 ปี (เปิดพร้อมกับศูนย์เด็กเล็กที่
เดิมตั้งอยู่ในบริเวณวัด และต่อมามาตั้งที่ใหม่และเป็นโครงการของผู้ใหญ่โครงการหนึ่งใน
ปัจจุบัน)

ระดับมัธยม เดิมไม่มีโรงเรียนมัธยมต้องไปเรียนที่พุทธโธสง ซึ่งที่เป็นตัวตั้งตัวตี
ในการก่อตั้งโรงเรียน คือ พ่อของผู้ใหญ่ประกอบ เป็นคนที่ชอบพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆอยู่
เสมอ จึงเดินทางไปทางอำเภอ อำเภอได้อนุมัติให้จัดตั้งในที่ป่าช้าของตำบล ตั้งมาได้ 12 ปี

การปกครอง หมู่บ้านนี้ไม่ค่อยมีปัญหาเหมือนหมู่บ้านอื่น นิสัยใจคอของชาวบ้าน
โดยทั่วไปจะรักสงบ มีศีลธรรม ปกครองง่าย และมีมนุษยสัมพันธ์ดีต่อคนแปลกหน้า

การปกครองในบ้านนาโพธิ์จะแยกเป็น 3 หมู่ คือ หมู่ที่ 1, 2 และ 13 แต่ละ
หมู่จะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำของแต่ละหมู่ ในหมู่ที่ 1 ที่ศึกษาผู้ใหญ่บ้านชื่อ นางประกอบ เป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่อปี 2531

องค์กรที่จัดตั้งในหมู่บ้าน มีอยู่ 5 องค์กร คือ

1. กลุ่ม ท.ส.ป.ช. มีสมาชิก 41 คน
2. กลุ่ม ล.ส.ช.บ. มีสมาชิก 51 คน
3. กลุ่มแม่บ้าน มีสมาชิก 36 คน
4. กลุ่ม ก.น.ช. มีสมาชิก 24 คน
5. กลุ่มเยาวชน มีสมาชิก 30 คน

อาหารการกิน สมัยก่อนมีการช่วยเหลือแบ่งปันอาหารการกินที่หามาได้ ปัจจุบันเนื่องจากความเจริญเข้ามามากขึ้น เงินจึงเป็นปัจจัยสำคัญ การช่วยเหลือจะมีเฉพาะในหมู่ญาติพี่น้อง ส่วนมากจะซื้ออาหารสำเร็จรูปจำหน่ายทั้งในร้านและใส่รถเข็นทุกาเย็น)

สาธารณูปโภค

ถนน เดิมภายในหมู่บ้านจะเป็นถนนดิน ต่อมามีการนำลูกรังมาถม เมื่อเป็นกึ่งอำเภอจึงได้มีการลาดยาง

ไฟฟ้า เดิมที่นาโพธิ์ทั้งหมู่บ้านใช้ไฟฟ้านั้น(ไฟฟ้าหม้อ) ต่อมาจึงมีไฟฟ้าแรงสูงเข้ามาประมาณ 7 ปีมาแล้ว สมัยที่เป็นไฟฟ้านั้นมีคนใช้บางครั้งวูเรื้อน ปัจจุบันเมื่อเป็นไฟฟ้าแรงสูงใช้กันทุกบ้าน เพราะเห็นครัวเรือนอื่นมีก็อยากจะมีบ้าง

ประปา กำลังดำเนินการ (เป็นโครงการหนึ่งของผู้ใหญ่วาน หมู่ที่ 1)

และมีสถานีอนามัยตั้งเมื่อปี 2480 ตอนแรกอยู่ใกล้ตลาด ในปัจจุบันนี้เป็นแห่งใหม่ซึ่งอยู่ที่ทิศตะวันตกของบ้านนาโพธิ์ ซึ่งเป็นที่ของประชาชนหลายครอบครัวจาก เนื่องจากที่เก่าคับแคบจึงย้าย

การใช้บริการของชาวบ้านจะมาใช้บางส่วน บางส่วนก็จะไปใช้บริการที่ อ.พุทไธสง และเมืองพล เพราะเป็นโรงพยาบาลและมีรถไปสะดวก

นอกจากนี้ก็มีสถานีตำรวจ ตั้งอยู่เยื้องจากสถานีอนามัย และที่ว่าการอำเภอตั้งห่างจากสถานีตำรวจไปทางทิศตะวันตกประมาณ 1 กิโลเมตร

ประเพณี บุญประเพณีเดือนต่างๆที่จัดในแต่ละปีไม่เท่ากัน คือ ปีไหนที่ไม่แห้งแล้งก็จะมีบุญประเพณีทุกเดือน ปีที่แห้งแล้งบุญบางเดือนก็งดไม่จัด บุญประเพณีที่งดน้อยที่สุดคือ บุญบั้งไฟ เพราะต้องแข่งขันกันระหว่างหมู่บ้านทั้งอำเภอ ดังนั้นต้องมีการตกแต่งขบวน สิ้นเปลืองเงินทอง ถ้าจะจัดก็ต้องมีการเก็บเงิน ดังนั้นในปีที่แห้งแล้งมักจะไม่จัดบุญบั้งไฟ การจัดพิธีกรรมในแต่ละบุญประเพณีปัจจุบันมีการย่อให้สั้นลงตามสถานการณ์ บุญที่ทำประจำทุกปีไม่ได้ขาด คือ กรฐิน บุญข้าวเจี๊ยะ เหวส เข้ากรรม

ความเชื่อ หมู่บ้านนี้มีศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นที่เคารพของคนที่หมู่บ้าน ไม่เฉพาะหมู่ที่ 1 ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมาก โดยเชื่อว่าเจ้าปู่สามารถให้ความคุ้มครองชาวนาโพธิ์ให้ปลอดภัยจากเรื่องร้ายต่างๆ เช่น ภัยไข้เจ็บ ภัยโรคภัย ภัยธรรมชาติ ภัยน้ำท่วม ภัยไฟไหม้ ภัยโจรภัย

จะมีคนเสียชีวิตมาก แต่หมู่บ้านนี้ไม่มีใครตาย จึงเชื่อว่าเป็นความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าปู่ (เจ้าพ่อ)

มีการทำพิธีเลี้ยงเจ้าพ่อทุกปีในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 เวลาทำพิธีจะมีเจ้าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ติดต่อระหว่างชาวบ้านกับเจ้าปู่(เจ้าพ่อ) เจ้าของบ้านนาโพธิ์มีเจ้าอยู่เฉพาะหมู่ 1 และ 2 โดยมีหมู่ละ 2 คน เพื่อทำหน้าที่แทนกันได้ ส่วนหมู่อื่นเวลาทำพิธีก็จะใช้เจ้าของหมู่ 1 หรือ 2

วัด วัดประจำหมู่บ้านนาโพธิ์ปัจจุบันมี 1 วัด มีเนื้อที่ 9 ไร่ 2 งาน ตั้งขึ้นเมื่อ ปี 2417 เดิมมีเนื้อที่ 25 ไร่ ปัจจุบันเนื้อที่ได้ลดลง เพราะทางวัดได้บริจาคที่บางส่วนเป็นของสาธารณะ เช่น ตัดเป็นถนน เป็นที่ของสถานีไฟฟ้า และที่สาธารณะ ปัจจุบันเจ้าอาวาส เป็นคนท้องถิ่น อายุ 63 ปี บวชได้ 42 พรรษา ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอตั้งแต่วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2533 เป็นต้นมา เป็นที่นับถือของชาวบ้านในท้องถิ่น และต่างถิ่นมาก ทำให้วัดมีแขกอยู่ตลอดเวลา

ชาวบ้านหมู่บ้านนาโพธิ์จะไปวัดกันมากทุกวัน ในวันสำคัญก็จะมี การไปร่วมงาน ทำความสะอาดวัด โดยชาวบ้านและหน่วยราชการต่างๆในอำเภอเป็นประจำ

ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ใหญ่บ้าน

1. เครือญาติของผู้ใหญ่ปกครอง

ต้นตระกูลของผู้ใหญ่บ้านเป็นลาวอพยพ ย้ายมาจากเวียงจันทน์ และเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนาโพธิ์เป็นเวลานานหลายชั่วอายุคนแล้ว ในสายตระกูลของผู้ใหญ่บ้าน มีลุงเป็นอดีตกำนัน พ่อของผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ซึ่งเดิมบ้านนาโพธิ์มีอยู่หมู่เดียว คือ หมู่ที่ 7 เมื่อมีการตั้งกิ่งอำเภอก็เลยมาแยกเป็นหมู่ต่างๆ

ประวัติของผู้ใหญ่บ้านด้านการประกอบอาชีพ

อาชีพในอดีต

อาชีพ	ที่ทำงาน	ระหว่างปี พ. ศ.	ตำแหน่งหรือ ลักษณะงาน	เหตุที่เปลี่ยนงาน
ค้าขาย	มิตรสัมพันธ์	2500- 2504	ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า	เพราะสามีปฏิบัติราชการ ต้องย้ายติดตามสามี
ค้าขาย	รู้ติการค้า	2505- 2508	ค้าขายเบ็ดเตล็ด	
แม่บ้าน	ติดตามสามี รับราชการ	2508	ช่วยเหลือและส่งเสริม ในการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตประชาชน	

ประสบการณ์การทำงาน แม่ผู้ใหญ่นบ้านเคยดำรงตำแหน่งประธานกรรมการลูก
เสือชาวบ้าน ประธานศูนย์เด็กเล็ก ประธานชมรมแม่บ้าน และประธานกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา

2. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

เดิมไม่เคยคิดที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่ได้เป็นเพราะว่าถูกชาวบ้านเสนอชื่อ
ให้เป็น ถ้าไม่ถูกเสนอชื่อก็ไม่คิดจะสมัคร กลุ่มคนเฒ่าคนแก่ได้ปรึกษากันว่าจะเอาใครเป็นผู้
ใหญ่บ้านแทนคนเฒ่าที่ลาออก จึงได้ตกลงกันเสนอชื่อแม่ประครองเข้ารับการเลือกตั้ง ซึ่งได้มี
การเตรียมว่าจะมีการเลือกตั้งอยู่แล้ว ในขณะนั้นคนที่ถูกเสนอชื่อมีคนเดียว คือ แม่มี คนที่
คิดจะสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่คิดว่าจะสู้เสียงไม่ได้จึงไม่กล้าสมัคร แต่ก็ไม่มีใครเสนอชื่อคน
อื่นเลย

เหตุผลที่กลุ่มคนเฒ่าคนแก่เสนอชื่อผู้ใหญ่นประครอง เพราะเห็นว่าเคยทำงาน
กับบิดาสมัยที่บิดาของผู้ใหญ่เป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่บิดาเสมอมา โดย

ส่วนมากบิดาจะเป็นคนสั่ง ผู้ใหญ่บ้าน(แม่ประคอง)เป็นคนทำ เช่น งานบุญต่างๆ การประกวด ก็จะได้รับมอบหมายให้ดูแลเรื่องอาหารการกิน การรับรองแขก เป็นแม่หลักของงาน

จากการที่เคยทำงานกับบิดา ผู้ใหญ่บ้าน(แม่ประคอง) กล่าวว่ามีส่วนที่ทำให้ตัดสินใจเป็นผู้ใหญ่บ้านหลังจากที่ถูกเสนอชื่อ เพราะความเคยชินที่ได้คลุกคลีกับงานด้านนี้มาก่อน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจรับตำแหน่ง

ส่วนครอบครัว โดยเฉพาะสามี ก็มีผลสำคัญยิ่งที่ทำให้แม่ประคองเป็นผู้ใหญ่บ้าน เพราะในช่วงที่แม่ประคองได้รับการเสนอชื่อนั้นก็ไม่อยากเป็น เพราะกลัวทำงานให้หมู่บ้านได้ไม่ดี แต่สามีก็ให้คำปรึกษาแก่แม่ผู้ใหญ่ว่า ทำให้ตัดสินใจเข้ารับตำแหน่ง แม่ประคองใช้เวลา 1 เดือนในการตัดสินใจหลังจากที่ผู้ใหญ่บ้านคนเก่าลาออก และมีคนบอกจะเสนอชื่อแม่ประคอง

ผู้ที่ถือว่าเป็นผู้ชักชวนให้แม่ประคองสมัครก็คือ ชาวบ้าน (กลุ่มคนเผ่าคนแก่ สามีของผู้ใหญ่เอง)

หลังจากที่ถูกเสนอชื่อ ครอบครัวและญาติพี่น้องเห็นด้วย เพราะด้านครอบครัวไม่มีปัญหาอะไร บุตรซึ่งมี 2 คนก็เรียนจบได้ทำงานหมดแล้ว และสามีก็เป็นข้าราชการ คือ เป็นศึกษาธิการ อ.พุทไธสง ก็เห็นด้วย ซึ่งถือว่าเป็นคนสำคัญที่ทำให้แม่ประคองเข้ารับตำแหน่ง ส่วนชาวบ้านก็เห็นด้วย โดยเฉพาะผู้หญิง เพราะก่อนที่จะได้เป็นผู้ใหญ่บ้านเคยเป็นประธานกลุ่มสตรีหมู่บ้าน และเห็นการทำงานของแม่ประคองว่าทำงานดี กล้าได้กล้าเสีย มีความรับผิดชอบ

การได้เป็นผู้ใหญ่บ้านไม่มีการหาเสียง เพราะไม่มีคนลงสมัครแข่งขัน เนื่องจากคิดว่าคงสู้แม่ประคองไม่ได้ ดังสาเหตุที่กล่าวมาแล้วว่าชาวบ้านคงจะเลือกแม่ประคอง

คนกลุ่มที่ลงคะแนนเสียงให้แม่ประคองมากที่สุดเป็นกลุ่มผู้หญิง ในการเลือกตั้งวันนั้นคนที่ไปเลือกตั้งซึ่งจัดขึ้นที่วัด ส่วนมากมักจะเป็นกลุ่มคนเผ่าคนแก่ และวัยไร่ไถ่กับแม่ประคองมากที่สุด คนที่ลงคะแนนเสียงให้ไม่ได้เป็นกลุ่มพี่น้องเท่านั้น เป็นเสียงของชาวบ้านทั่วไป (จากการพูดคุยกับชาวบ้านหลายคนในคนกลุ่มต่างๆของหมู่บ้านในหมู่ที่ 1)

ไม่เคยได้ไปคู่มือหรือบนบานศาลกล่าวมาก่อน

ในการเลือกตั้งครั้งนี้ไม่มีการโจมตีหาเสียงกันเลย เพราะไม่มีผู้สมัคร คนที่คิดว่าจะสมัครนั้นก็เพียงแต่คิดแล้วก็ล้มเลิกไป

เมื่อได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ในส่วนของครอบครัวก็ไม่มีปัญหาอะไร บุตร 2 คนไปทำงานที่อื่น ปัจจุบันอยู่กัน 2 คนกับสามี และในการทำงานผู้ใหญ่บ้านและสามีจะไม่ก้าวก่ายในหน้าที่ของกันและกัน โดยเฉพาะสามีจะให้ความเป็นอิสระแก่ผู้ใหญ่ คือ จะให้อิสระในการทำงานแถมประกอบเต็มที่ ให้เวลาในการทำงานเต็มที่ คือ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น มีเรื่องของลูกบ้าน ถ้าแก้ปัญหายังไม่เสร็จแม่ประกอบจะไม่กลับมา ไม่ต้องห่วงเรื่องเวลา และโดยเฉพาะเรื่องทางบ้านแม่ประกอบไม่ต้องเป็นกังวล เพราะพ่อจะทำงานทางบ้านหมดทุกอย่าง เช่น ซักผ้า ดูแลบ้าน ล้างถ้วยล้างชาม หุงข้าว และอื่นๆ เช่น ไปสวน จนพ่อได้กล่าวว่ามันเป็นกิจวัตรประจำวันของพ่อแล้ว

หลังจากได้รับเลือกมีการเลี้ยงฉลองกัน แต่แม่ไม่ได้เสียเงิน ชาวบ้านได้มาฉลองที่บ้านแม่ โดยต่างคนต่างนำอาหารและเครื่องดื่มมาแสดงความยินดี โดยเฉพาะแถวตลาด บางคนจะช่วยเรื่องเครื่องดื่มต่าง ๆ มากเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นญาติพี่น้องและคนที่สนิท แต่ชาวบ้านอื่นๆก็มาร่วมกันฉลอง

การเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านชาวบ้านจะเลือกกันเอง ส่วนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแม่ผู้ใหญ่เลือกเอง โดยแม่ผู้ใหญ่ถือเกณฑ์ว่าเลือกคนทำงานคล่อง สามารถจะช่วยงานผู้ใหญ่บ้านได้ โดยจะเลือกผู้ชาย เพราะคิดว่าจะได้ช่วยงานบางอย่างแทนแม่ได้ดีกว่าผู้ช่วยผู้หญิง เช่น งานหนักๆ และที่สำคัญต้องเข้าใจกัน ซึ่งคนที่เลือกขึ้นมาเป็นคนที่สนิทกันธรรมดาเหมือนเพื่อนบ้านทั่วไป ไม่ได้สนิทสนมมากเป็นพิเศษ

นอกจากผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแล้ว แม่ก็ยังเป็นผู้เลือกหัวหน้าคุ้ม ซึ่งหมู่ที่ 1 มีอยู่ 5 คุ้ม คุณสมบัติที่ใช้เลือกหัวหน้าคุ้มก็คือ เป็นคนที่สนใจเรื่องของส่วนรวม มีความรับผิดชอบ เป็นคนที่ชาวบ้านนับถือ

3. แนวคิดในการพัฒนาชนบท

คิดว่าปัญหาสำคัญของการพัฒนาชนบท ได้แก่ ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือวิธีแก้ไขก็คือ การพูดให้เข้าใจ ให้ความสำคัญของหมู่บ้าน และเข้าถึงชาวบ้าน โดยการออกไปพูดคุยด้วย ยิ่งหากชาวบ้านคนไหนกระด้างกระเดื่องก็จะเข้าหาบ่อยๆ เพราะถือว่ายิ่งชังยิ่งต้องเข้าหา ปรับความเข้าใจ ความไม่เข้าใจจุดประสงค์ของผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำที่เป็นผู้หญิง เดิมผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ชายมาตลอด ไม่ค่อยเคร่งครัด พอมีผู้ใหญ่บ้านผู้หญิงที่เคร่งครัดขึ้นก็ทำให้ชาวบ้านบางคนเกลียด หาว่่าจุกจิก เช่น การที่ห้ามไม่ให้เข้าไปจับปลา

ในหนองน้ำ ซึ่งแม่แบ่งให้จับได้ในบางส่วน หว่านหวง ไม่เข้าใจทั้งที่ได้ชี้แจงจุดประสงค์แล้วว่าต้องการให้ปลาแพร่พันธุ์ไม่ถูกจับกินหมด ด้านจิตใจของมนุษย์ เพราะว่าในปัจจุบันนี้มนุษย์มีจิตใจที่แข็งกระด้าง จึงอยากจะให้เป็นคนที่มีจิตใจที่อ่อนลงบ้าง มีคุณธรรม สิ่งที่ดีที่คิดว่าจะสามารถแก้ไขในด้านนี้ได้ คือ ใช้การศึกษาเข้ามาช่วย เพราะคนที่มีการศึกษาจะพูดกันง่าย

การพัฒนาชนบทควรจะเน้นทั้ง 2 ด้าน คือ ทั้งตนเองได้ และควรจะช่วยด้วยเมื่อเหลือ เช่น โครงการหม่อนไหมที่สามารถนำมาใช้ทำเสื้อผ้าใส่เองได้ ไม่ต้องซื้อ และสามารถส่งไปจำหน่ายหารายได้ให้แก่ครอบครัวด้วย เพราะถ้าชาวบ้านมีพออยู่พอกินแล้วก็ทำให้ไม่มีโจรผู้ร้าย

การพัฒนาชนบทควรจะช่วยเหลือกันทั้งรัฐและชาวบ้าน โดยรัฐก็จะช่วยได้ในเรื่องเงินทุนและความรู้วิธีการแก่ชาวบ้าน ส่วนชาวบ้านก็จะเป็นผู้ทำเป็นแรงงาน

ในการพัฒนาชนบทชาวบ้านควรมีส่วนร่วมทุกครัวเรือน ทุกวัย เพราะเป็นเรื่องของทุกคน จำเป็นจะต้องช่วยกัน เช่น การปลูกป่า ้วยโคเข้าร่วมก็ได้ และจะทำให้ไม่เกี่ยงกันว่าจะเป็นหน้าที่ของใคร เพื่อไม่ให้เกิดการดิ้นรนหากันภายหลัง

ปัจจัยที่จะทำให้การพัฒนาชนบทดำเนินต่อไปด้วยดี ได้แก่ เงิน เพราะการพัฒนากิจกรรมบางอย่างจำเป็นจะต้องใช้เงิน และจิตใจของชาวบ้านที่ต้องการให้ชุมชนเจริญ อยากเข้าร่วมทำให้ชุมชนไม่ล้าหลังชุมชนอื่น ปัจจัยที่จะทำให้ชีวิตของชาวชนบทดีขึ้นก็คือ ชาวบ้านมีงานทำและมีเงินใช้ เพราะจะทำให้หมู่บ้านสงบสุข ชาวบ้านอยู่ดีกินดี

4. กลยุทธ์ในการพัฒนาชนบท

การพัฒนา เรื่องที่แม่ประครองเน้นเป็นพิเศษ คือ

1. ด้านอาชีพ
2. การพัฒนา
3. การศึกษา

ซึ่งในด้านรายละเอียดนั้นจะได้อธิบายช่วงโครงการพัฒนา

โครงการพัฒนาที่ได้ดำเนินไปแล้วตั้งแต่แม่ประครองดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี 2531-จนถึงปัจจุบันนี้ เป็นโครงการต่อเนื่องไปเรื่อยๆ ที่เด่นชัดมี 5 โครงการ โดยจะขอเรียงลำดับโครงการที่ทำก่อนหลังดังนี้

1. โครงการให้การศึกษากับเด็กก่อนวัยเรียน คือ โครงการตั้งศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งเดิมเคยมีศูนย์เด็กเล็กมาก่อน ตั้งในบริเวณวัด คือ ตั้งอยู่ศาลาวัด เรียกว่า ศาลาประชาคม หลังจากที่แม่ประกอบได้เป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว แม่ประกอบก็ได้ย้ายสถานที่จากเดิมที่ต้องอาศัยศาลาวัดมาอยู่ที่ซึ่งเป็นที่ดินของแม่ประกอบเอง ซึ่งสาเหตุที่ย้ายเพราะที่เดิมเป็นศาลาของสภาตำบล สภาตำบลจะขอคืน เพราะจะใช้เป็นที่ประชุมของสภาตำบล ซึ่งแต่ก่อนนั้นจะประชุมที่โรงเรียนประจำหมู่บ้าน ปัจจุบันก็ยังประชุมอยู่ที่โรงเรียน(ยังไม่ย้าย) และที่ตั้งเดิมไม่เหมาะสมเพราะอยู่ในเขตวัดไม่เป็นเอกเทศ และติดกับที่ศาลา หน้าถนนที่ท่วมซึ่งเคยที่จะหาสถานที่ใหม่เหมือนกัน โดยแม่ประกอบบริจาคเพื่อความเป็นเอกเทศ ซึ่งเหตุผลที่แม่ประกอบบริจาคเพราะว่า

1) ก่อนที่พ่อจะได้เสียชีวิต พ่อของแม่ก็คิดที่จะเสียสละที่ให้ทางการอยู่แล้ว แต่พ่อของแม่ก็ได้เสียชีวิตลงไปก่อน ดังนั้นเพื่อสนองตอบต่อเจตนารมณ์ของพ่อ แม่จึงได้บริจาคที่ดินที่มีราคาประมาณแสนบาท ใช้เป็นสถานที่ตั้งของศูนย์แห่งใหม่ ซึ่งจะอยู่ตรงกันข้ามกับสถานีอนามัยใกล้กับสถานีตำรวจ

2) แม่เองเป็นคนรักเด็ก อยากจะทำงานด้านนี้อยู่แล้ว คือ เพราะสงสารเด็ก อยากให้เด็กกินอิ่ม มีเพื่อน และเป็นคนที่มีความกล้า แต่เดิมเด็กเมื่อเข้าเรียนชั้นประถมจะกลัวครู ไม่กล้าแสดงออก การตั้งศูนย์ก็คิดว่าจะทำให้เด็กกล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น

การดำเนินงานของศูนย์เด็กเล็ก จะเปิดรับเด็กอายุ 3-4 ปี ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนเด็ก 52 คน ซึ่งประสบผลสำเร็จเกินเป้าหมายที่ตั้งไว้ว่า จะต้องมีเด็กของศูนย์ไม่ต่ำกว่า 30 คน ซึ่งตั้งเป็นเป้าหมายไว้ โครงการนี้แม่จึงถือว่าประสบผลสำเร็จเนื่องจากมีเด็กเข้าเป็นนักเรียนของศูนย์ฯถึง 52 คน แต่บางเดือนก็ลดลง แต่ไม่เคยต่ำกว่า 30 คน

ในการดำเนินงานของศูนย์ฯซึ่งมีแม่เป็นประธาน มีผู้ดูแลเด็ก(พลด.) 2 คน โดยเงินเดือนที่ใช้จ้างนั้นจะเอามาจากเงินคอกเบี้ยที่ได้นำเอามาหมุนจำนวน 2 แสนบาท ในจำนวนเงิน 5 แสนบาท ที่ได้รับจาก CCF

CCF ได้ช่วยจนโครงการศูนย์ฯสามารถช่วยเหลือตนเองได้ จึงได้หยุดการช่วยเหลือ ซึ่งขณะนั้นโครงการมีเงินเป็นของตนเองอยู่ 5 แสนบาท จากนั้นได้นำเงิน

นั้นมาหมุน 2 แส้มาท อีก 3 แส้มาทผากธนาคารไว้ ซึ่งเงิน 2 แส้นี้ดอกเบี้ยส่วนหนึ่งได้นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนของเงินเดือนคู่ดูแลเด็ก(ผลด.) โดยให้เงินเดือนคนละ 750 บาท/เดือน เด็กที่มาเรียนที่ศูนย์ฯจะเสียค่าใช้จ่ายคนละ 30 บาท/เดือน ส่วนครที่ไม่ค่อยมีเงินจะเก็บเพียง 20 บาท

มีการจัดหาทุนเพื่อมาใช้ปรับอาคารที่ศูนย์ฯ โดยการจัดฉายภาพยนตร์โดยมีการประชาสัมพันธ์การศูนย์ฯว่าจะหาเงินโดยวิธีใด ซึ่งก็ตกลงกันว่าควรฉายหนังซึ่งเมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วได้กำไร 8,000 บาท และได้แบ่งให้ศูนย์เด็กเล็กบ้านอื่น คือ บ้านหนองแสง ที่ให้เพราะว่าเขาร่วมทำกิจกรรมนี้ด้วย คือ ช่วยเก็บบัตร และเห็นว่าบ้านหมู่บ้านที่ยากจนและอยู่ลึก ดังนั้นการหาเงินของศูนย์หนองแสงจึงไม่ค่อยมี ทางศูนย์เด็กเล็กบ้านนาโพธิ์จึงได้ชักชวนมาร่วมงานครั้งนี้ และได้แบ่งรายได้ให้ครึ่งหนึ่ง คือ 4,000 บาท

โครงการนี้เป็นโครงการที่แม่ภูมิใจมาก เพราะเป็นโครงการที่แม่คิดขึ้นเอง และทางพัฒนาการจังหวัดก็ได้มาดู โดยไม่มีการบอกกล่าวล่วงหน้า และยอมรับในความสามารถ เนื่องจากเห็นผลงานและเป็นผู้หญิง ตอนแรกคิดว่าเป็นผู้ชาย ทางจังหวัดโดยพัฒนาการจังหวัดจึงได้เสนอชื่อแม่เพื่อเข้ารับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในวันที่ 5 ธันวาคม 2533 นี้

* หมายเหตุ : ในการจัดตั้งศูนย์แห่งนี้นี้เป็นความคิดของแม่คนเดียว ซึ่งในส่วนนี้แม่ก็ได้รับคำตำหนิจากท่านว่าไม่ปรึกษาก่อน แต่ก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่สำหรับในด้านคู่ดูแลเด็กให้ความคิดเห็นว่า ทางศูนย์มีปัญหาในเรื่อง

- 1) ผลด. ได้เงินเดือนน้อย คือ 750 บาท/เดือน
- 2) อุปกรณ์การสอนไม่มี (ต้องใช้ของเดิม เช่น สมุดภาพ)
- 3) เวลาที่ ผลด. จะลาต้องหาคนมาสอนแทน โดย ผลด. ต้องจ่ายคนมาสอนแทนเอง และมีความคิดว่าไม่ยุติธรรม น่าจะเอาคณะกรรมการศูนย์มาสอนแทน แทนที่จะไปจ้างคนอื่นมา ซึ่งปัญหานี้ก็เป็นปัญหาที่กำลังพูดกับคณะกรรมการ

2) โครงการศิลปอาชีพ (ให้ชาวบ้านมีงานทำ) คือ โครงการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีชื่อโครงการว่า โครงการส่งเสริมเกษตรกรปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้าไหมด้วยการมัดหมี่

สาเหตุที่มีโครงการนี้ เพราะว่าเดิมหมู่บ้านมีการทอผ้าไหมกันมาก ต่อมาได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของศูนย์ศิลปอาชีพ

การผลิตผ้าไหมของ บ้านนาโพธิ์ มีชื่อเสียงมาก ทำให้มีบริษัทติดต่อให้ผลิตจำหน่าย รวมทั้งต้องผลิตเพื่อส่งจำหน่ายให้กับศูนย์ศิลปอาชีพ ทำให้ไม่มีเงินทุนที่จะซื้อเส้นไหม ดังนั้นแม่ผู้ใหญ่จึงคิดจะหาแหล่งเงินทุนเพื่อช่วยเหลือ จึงได้ไปติดต่อขอรับการสนับสนุนจากธนาคารพาณิชย์ ซึ่งธนาคารก็ไต่ถามชื่อเสียงมาก่อน จึงให้เงินกู้มาจำนวน 3 แสนบาทในครั้งแรก จากงบที่คงให้ไว้ให้ทั้งหมด 3 ล้านบาท แต่หลังจากเห็นว่าหมู่บ้านส่งเงินดี จึงจ่ายให้เพิ่มอีก

แต่เดิมแม่และน้องสาวของแม่เป็นผู้ติดต่อประสานงานระหว่างชาวบ้านและศูนย์ศิลปอาชีพอยู่แล้ว โดยแม่เป็นรองประธาน มีน้องสาวเป็นประธาน ซึ่งมีสมาชิก 20 คน (หมู่ 1) ต่อมาเมื่อแม่ทำโครงการกู้ยืมเงินมาลงทุน และก็ตามไปได้ด้วยดี ชาวบ้านจึงมาขอเป็นสมาชิก ซึ่งปัจจุบันก็ได้มีสมาชิก 52 คน โดยมีผู้รับผิดชอบ 2 คน คณะกรรมการไม่มี

ปัญหาคือ สมาชิกบางคนยืมเงินแล้วเอาไปใช้ด้านอื่น จึงไม่มีเงินส่งกลุ่ม โครงการนี้ถือว่าประสบผลสำเร็จ เพราะว่าทำให้เศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มดีขึ้น มีเงินส่งบุตรหลานศึกษาต่อกัน

3) โครงการด้านศาสนาและวัฒนธรรม คือ มีการละบายมุข นั่นคือโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องมาจากผู้ใหญ่บ้านคนที่แล้ว คือเป็นโครงการปี 2530

โดยที่ทางการมีนโยบายให้ผู้นำควบคุมดูแลคนในหมู่บ้านแล้วแต่ความสามารถ

การดำเนินงาน - ไม่มีคณะกรรมการ มีแต่กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลประชาชนในเรื่องความประพฤติ ได้แก่ การละบายมุข

โครงการนี้ถือว่าไม่ประสบผลสำเร็จ มีปัญหาคือ หมู่ 1 นี้เป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ ทั้งมีคนมากหน้าหลายตา การควบคุมจึงลำบาก

ในตำบลนาโพธิ์หมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จ คือ หมู่ 6 (บ้านหนองหัว
น้อย) ^๕ ทั้งนี้เพราะเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีเพียง 23 ครัวเรือนเท่านั้น

4) โครงการสวัสดิการประชากร คือ มีการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า และกลุ่ม
ฌาปนกิจศพ

โครงการสหกรณ์ร้านค้าตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2532 และเป็นโครงการที่
เป็นความคิดของแม่ผู้ใหญ่อเอง เพราะอยากให้ประชาชนได้มีความรู้ในการค้าขายให้ทัน
กับตลาด และเห็นว่าสินค้าทั่วไปที่จำหน่ายในตลาดราคาแพง ดังนั้นแม่จึงได้เรียกชาวบ้าน
มาประชุมพูดคุยเกี่ยวกับโครงการนี้ ชาวบ้านก็เห็นดีด้วยก็เลยจัดตั้งขึ้น โดยมีการรับสมัคร
ตามความสมัครใจของชาวบ้าน โดยสมาชิกครั้งแรกมีน้อย เพราะว่าถึงแม้ว่าชาวบ้านจะ
เห็นด้วยในการจัดตั้ง แต่ก็ยังไม่กล้าเข้าร่วมเพราะกลัวจะล้มละลาย โดยมีเงินทุนครั้งแรก
20,000 บาท ซึ่งเป็นเงินของสมาชิกที่ได้ซื้อหุ้น โดยขายหุ้นละ 50 บาท เดิมไม่มีการ
กำหนดจำนวนหุ้น แต่ต่อมาเมื่อมีการปันผลครั้งแรก คนที่มีหุ้นมากได้เงินมาก ทำให้เกิด
ความรู้สึกเสียเปรียบ จึงได้มีการกำหนดให้ถือหุ้นได้ไม่เกิน 5 หุ้น ซึ่งสมาชิกก็เห็น
ด้วยไม่มีปัญหา

ต่อมาเมื่อครบ 6 เดือนซึ่งเป็นกำหนดที่จะต้องปันผลประโยชน์ คนที่
เป็นสมาชิกก็ได้รับผลประโยชน์(เงินปันผลมาก) ทำให้คนมาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มจำนวน
มาก เพราะเห็นว่าได้เงินปันผลคุ้มค่า โดยแบ่งกำไรคืนให้ร้อยละ 5 บาท โดย 6 เดือน
ปันผล 1 ครั้ง จนเกินอัตราที่กำหนดไว้ บางคนก็ไม่ได้เป็นก็มี

ในการเลือกคณะกรรมการนั้น สมาชิกเป็นผู้เสนอชื่อว่าใครจะเป็น
ประธานและคณะกรรมการ ซึ่งผลก็คือ สมาชิกได้เสนอแม่ขึ้นเป็นประธาน ส่วนคณะ
กรรมการมี 7 คน สมาชิกเป็นผู้เสนอ

การดำเนินงาน - การขายตอนแรกจะเปลี่ยนเวรกันขาย แต่เกิด
ปัญหา คือ มุ่งยาก ก็เลยประชุมกันและเห็นว่าควรจ้างคนมาขาย โดยจ้างสมาชิกขายวันละ
20 บาท ให้ขายประจำ ปัจจุบันคนขาย คือ นางกอง เปรมไธสง ที่เลือกคนขายคนนี้
เพราะคิดว่าไว้ใจได้ และมีเวลาให้กับงาน

- ปัจจุบันสมาชิกมีประมาณ 100 กว่าคน

สถานที่ขาย - เป็นบ้านชั้นล่างห้องหนึ่งของชาวบ้าน ซึ่งยินดีให้ใช้ฟรี แต่ทางสหกรณ์ก็ให้เป็นสินน้ำใจ คือ เดือนละ 100 บาท ซึ่งในขณะนี้กำลังจะขยายที่ขายใหม่ โดยจะขอไปเช่าบ้านที่กำลังสร้างขึ้นใหม่ เพราะที่เก่าคับแคบ

ชนิดของสินค้าที่ขาย - คณะกรรมการจะปรึกษากันว่าจะขายอะไร และร่วมกันกำหนดราคาสินค้าด้วย เดิมสินค้าจะไปซื้อเอง ถ้าขาดเหลืออะไรก็จะไปซื้อจากร้านค้าในอำเภอมาขาย ปัจจุบันจะมีรถของบริษัทที่จำหน่ายสินค้านั้นมาส่งถึงที่ ในแต่ละวันจะขายได้ประมาณ 2,000-3,000 บาท โดยมีการลงบัญชีรายรับประจำทุกวันโดยผู้ขาย และจะมีแม่ค้าใหญ่เป็นคนตรวจเช็คอีกครั้งหนึ่งทุกวัน แต่บางครั้งก็ 2-3 วันจึงเช็ค เพราะว่ามีงานยุ่ง

ปัจจุบันในการบริหารงานนั้นจะบริหารงานโดยการกระจายอำนาจ เพราะถือคติว่าถ้าทำคนเดียวจะมีปัญหาว่าสมาชิกจะหาว่าผู้ใหญ่นินทาตัวเอง ซึ่งลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของสหกรณ์เอง

ปัญหาสหกรณ์ - ไม่ค่อยมีปัญหาในการดำเนินงาน

แนวโน้มของสหกรณ์คิดว่าจะดีขึ้น เพราะกำลังจะขยายร้าน (แต่ก็คิดว่าจะถูกพวกร้านค้าในตลาดตำหนิเหมือนกัน)

เกณฑ์ที่ถือว่าประสบผลสำเร็จ เพราะ

1) ชาวบ้านเดิมไม่ค่อยสนใจจะเข้าร่วมเท่าที่ควร แต่เมื่อเห็นการปันผลแล้วก็มีใครขอเป็นสมาชิกเพิ่มจำนวนมาก

2) จากการลงทุน ถ้าลงทุนแต่ละครั้งก่อนการปันผล (6 เดือน) ถ้าลงทุนไป 1 แสนบาท ก็น่าจะได้เป็นหมื่น (ประมาณ 1 หมื่นบาท)

ผลกระทบของสหกรณ์ - เมื่อมีสหกรณ์ร้านค้าเกิดขึ้น ทำให้ราคาสินค้าในท้องตลาดบางอย่างถูกลง เพราะว่าการค้าที่ร้านสหกรณ์ถูกกว่าร้านค้า ร้านค้าจึงจำเป็นต้องปรับราคาตาม ทำให้มีร้านค้าไม่พอใจที่ตั้งสหกรณ์ แต่ก็มีเฉพาะในช่วงแรกๆ

5) โครงการพัฒนาอาชีพ เป็นโครงการที่ผู้ใหญ่นินทาตั้งโครงการขึ้น โดยตั้งในปี 2532 ทั้งนี้เพราะว่าเห็นใจครอบครัวยากจน เมื่อมีคนตายไม่มีเงินซื้อโลงศพ หรือจัดการกับศพ ก็เลยคิดตั้งโครงการนี้ขึ้น ได้มีการไปปรึกษาคนเฒ่าคนแก่ว่าจะตั้งโครงการนี้ดีหรือไม่ และก็ได้รับการสนับสนุนว่าเป็นโครงการที่ดี และก็ได้มีการเรียกชาว

บ้านมาประชุม ซึ่งในตอนแรกบางคนไม่เข้าใจจุดประสงค์ของโครงการ หูว่าไม่เข้าใจโครงการก็สามารถที่จะหาศพได้ ส่วนมากคนที่พูดจะเป็นคนรวย แม่ผู้ใหญ่อธิบายให้ฟังว่า ก็ใช่ แต่ก็ควรเห็นใจคนจน และบางคนก็เริ่มเข้าใจจุดประสงค์

โครงการนี้จะดำเนินการเก็บเงินเมื่อมีคนตายครัวเรือนละ 20 บาท โดยคณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นคนเก็บ ซึ่งในแต่ละคุ้มจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านอยู่แล้ว คือในหมู่ 1 จะมี 5 คุ้ม คือ คุ้มโรงเรียน คุ้มโรงหัก คุ้มหนองอีไซ คุ้มตาบู่ และคุ้มกลาง (คุ้มตลาด) ก็ให้เก็บในคุ้มนั้นๆ จะไม่มีเงินเป็นกองทุนประจำในการซื้อกระดาษ ปากกา จดบันทึกเกี่ยวกับรายชื่อต่างๆ แม่จะใช้เงินส่วนตัว

โครงการนี้ถือว่าประสบผลสำเร็จ เพราะว่ามีผู้เข้าร่วมโครงการเกินครึ่งหมู่บ้าน และเวลามีคนตายจะเก็บเงินได้หมดครบ 100% และโครงการนี้ต่อไปก็คิดว่าไม่มีปัญหา

อีกอย่างหนึ่งโครงการนี้เพิ่งจะเกิดขึ้นในหมู่บ้าน จึงเป็นที่สนใจของหมู่ 2 และ 13 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 และ 13 จึงมาขอคำปรึกษาจากแม่ผู้ใหญ่ เพื่อจะเดินทางไปทำโครงการตามหมู่ 1

5) โครงการสาธารณูปโภค คือ มีโครงการประปา และโครงการส้วม

โครงการประปาดำเนินตั้งขึ้นในปี 2532 เนื่องจากได้ยื่นขั้วบ้านบ่อน้อยากมีน้ำประปา เพราะน้ำบ่อที่ใช้มีรสเค็ม และน้ำหนองหน้าแล้งจะไม่มีน้ำหรือมีก็น้อย แม่จึงได้คิดทำโครงการนี้ โดยได้รับการช่วยเหลือจากนายอำเภอและ ส.ส.

การดำเนินงาน - โครงการนี้กำลังดำเนินงาน โดยแหล่งน้ำมีการก่อสร้างที่เก็บน้ำเสร็จแล้ว ขณะนี้กำลังเงินยังไม่พร้อม จึงรอเงินเพื่อจะทำการนําน้ำประปาต่อเข้ามาใช้ในหมู่บ้าน

โครงการนี้ถือว่าประสบผลสำเร็จ เพราะได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ทั้งหน่วยราชการและผู้หลักผู้ใหญ่ รวมทั้งชาวบ้าน ก็ให้ความช่วยเหลือจนโครงการเกิดขึ้นมาได้

ปัญหา - มีชาวบ้านบางคนเห็นว่าน้ำบ่อก็มีใช้แล้ว จะใช้น้ำประปาไปทำไม เนื่องจากไม่อย่างเสียเงิน แต่โครงการนี้ไม่ได้บังคับว่าใครจะใช้หรือไม่ใช้

โครงการสาธารณสุขมูลฐาน (หมู่บ้านสร้างส้วม 100%)

เริ่มโครงการเมื่อปี 2533 เพราะชาวบ้านเป็นพยาธิมาก อีกทั้งยังมีชาวบ้านบางส่วนในหมู่ 1 คือ มีถึง 12 ครัวเรือนยังไม่มีส้วม

โครงการนี้จึงเป็นโครงการที่ทำสนองตอบนโยบายของรัฐบาล ในด้านสาธารณสุขมูลฐาน ที่ต้องการให้ชาวบ้านมีส้วมทุกครัวเรือน จึงได้เขียนโครงการรายงานไปเสนอที่อำเภอว่า จำนวนครัวเรือนที่ยังไม่มีส้วมมีที่หลังคาเรือน เพื่อขอความช่วยเหลือจากทางการ แต่ทางการก็ไม่มีเงินทุนช่วยเหลือ แม้อีกเลยคิดว่า จะทำอย่างไรจะช่วยเหลือชาวบ้านให้มีส้วมใช้ เพราะชาวบ้านไม่มีเงินทุนที่จะมาสร้างส้วม ก็เลยคิดว่าจะช่วยหาวัตถุดิบให้ ซึ่งได้ไปติดต่อกับร้านค้า เพื่อซื้อวัตถุดิบเชื้อ ฟ่อนเป็นเดือนให้กับชาวบ้าน โดยเป็นตัวแทนชาวบ้าน เพราะถ้าให้ชาวบ้านมาเองร้านค้าก็ไม่เชื่อใจ (ส้วมของตำบลบ้านจบ 582 บาท ฟ่อนเป็นเงินเดือนละ 100 บาท)

ในการดำเนินงานจะมีแม่เป็นหัวหน้า คือ เข้าไปพูดคุยและติดต่อกับชาวบ้านเอง และมีคณะกรรมการหมู่บ้านช่วย

โครงการนี้ถือว่าประสบผลสำเร็จ เพราะว่าทุกครัวเรือนมีส้วม คือ มีครบ 100% แล้ว

ในการทำงานของแม่ผู้ใหญ่มิได้เน้นถึงองค์กรใดเข้ามาร่วมทำ แต่จะดึงชาวบ้านทุกครัวเรือนเข้ามาร่วม

วิธีการที่ใช้ในการระดมคนมาร่วมกิจกรรมการพัฒนา คือ จะไปบอกด้วยตนเอง บางครั้งก็ให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไปบอกทุกครัวเรือน และทุกครัวเรือนจะเข้ามาร่วม แต่ส่วนมากจะเป็นผู้หญิงวัยไร่ไถ่กับผู้ใหญ่บ้าน มากกว่าผู้ชาย แต่ว่าผู้ชายเองก็มามากกว่าสมัยที่มีผู้ชายเป็นผู้ใหญ่บ้าน

ในการติดต่อสื่อสารกับลูกบ้านนั้น เมื่อเวลามีงานก็จะให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และแม่เองเดินบอกตามบ้านทุกหลังคาเรือน พูดคุยกันเหมือนพี่น้อง ถ้าเป็นงานใหญ่ก็มีการประกาศทางเสียงตามสายของที่ว่าอำเภอ

ระบบการให้รางวัล จะไม่มีรางวัล แต่จะบอกให้มาช่วยด้วยน้ำใจของชาวบ้านเท่านั้น เมื่อทำงานได้ผลดีก็บอกว่าดี แต่ถ้าไม่ประสบผลสำเร็จก็จะให้คำแนะนำและจะกล่าวตักเตือนเมื่อได้ทำสิ่งไม่ดี

วิธีการที่ทำให้ชาวบ้านตื่นตัวในการพัฒนา คือ มีวิธีพูดที่แปลกกว่าเดิม คือ อ่อนลง หรือพูดแข็งขึ้นกว่าเดิม แล้วแต่สถานการณ์ ซึ่งวิธีการที่แม่ใช้ก็คือ การไปพูดกับชาวบ้านเอง ถ้าหากเป็นเรื่องเล็กก็ให้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไปแทน ถ้าหากเป็นเรื่องใหญ่ก็จะไปเอง ที่ไม่อยากพูดเสียงตามสายเพราะว่าชาวบ้านจะไม่ได้ยิน

ในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการคิดว่าเป็นสิ่งจำเป็น เพราะรัฐจะมีงบประมาณ ดังนั้นในการพัฒนาปัจจัยด้านเงินก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการที่จะดำเนินโครงการได้ เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ ถนน ทรอก ซอยต่างๆ เป็นต้น

เกณฑ์ในการประเมินความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการพัฒนา แม้ว่าใช้เกณฑ์เดียวกัน คือ ตั้งเป้าหมายของโครงการไว้ว่าจะต้องเป็นอย่างไร ถ้าได้ตามนั้นก็ถือว่าสำเร็จ ถ้าไม่ตรงเป้าหมาย คือ ต่ำกว่าเป้าหมายก็ถือว่าล้มเหลว เช่น การประเมินโครงการสาม ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์ศิลปาชีพ สหกรณ์หมู่บ้าน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นต้น

โครงการที่สำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ ความร่วมมือของชาวบ้าน ถ้าร่วมมือกันดีโครงการก็จะสำเร็จ แต่ถ้าขาดความร่วมมือกันก็ย่อมจะเกิดความล้มเหลว และขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้นำด้วย

แม่เคยรับการฝึกอบรม ส่วนมากจะเป็นช่วงก่อนเป็นผู้ใหญ่บ้าน เช่น การฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้าน อบรมเกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้าน อบรมเกี่ยวกับโภชนาการของอนามัยอำเภอ และได้นำความรู้ขึ้นมาใช้ตั้งแต่ช่วงก่อนเป็นผู้ใหญ่บ้าน คือ ทางกรมอนามัยมีการฝึกอบรมหาชนที่มีประโยชน์และถูกหลักอนามัย โดยได้มาฝึกอบรมเด็กนักเรียนช่วงเดือนเมษายน เพื่อให้เด็กได้รับความรู้และมีเวลาให้กับการฝึกอบรมเต็มที่ เพราะช่วงปิดเทอมเป็นช่วงที่เด็กมีเวลามาก แต่หลังจากที่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วก็ไม่ค่อยมีเวลาไปฝึกอบรม แต่ก็นำความรู้เดิมมาใช้อยู่บ้าง

การฝึกอบรมในปัจจุบันที่เพิ่งผ่านมาในช่วงเดือนมีนาคมนี้ ได้เข้าไปฝึกอบรมสตรีระดับประเทศ โดยเป็นตัวแทนสตรีในจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งมีเพียงคนเดียว และนำแนวคิดจากการฝึกอบรมมาใช้ในการทำงานว่า ทำอย่างไรจะทำงานพัฒนาได้ทัดเทียมชาย และบทบาทที่ควรกระทำ และนำความรู้ที่ได้มาเป็นแนวคิดที่จะทำงานพัฒนาต่อไป

ในการทำงานจะมีการวางแผน คือ วางแผนกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เพราะการทำงานจะเป็นการทำงานเป็นหมู่คณะ

ถ้ามีโครงการของทางการเข้ามา แม่จะรับไว้ทั้งหมดเลย แต่ก็ไม่ค่อยมีเข้ามา เพราะอยู่ในเขตสุขภาพบาล ส่วนมากจะขอไป แต่ก็มีโครงการที่แม่คิดทำขึ้นเองภายในหมู่บ้าน โดยใช้แก้ปัญหของชาวบ้านที่เกิดขึ้นในการทำโครงการ

ในการทำงานของแม่มีการประสานงานกับทางราชการดี เวลาทำงานอะไร แม่แต่ระดับอำเภอทางการก็มักจะมาติดต่อและมอบหมายงานให้แม่มากกว่ากำนัน การประสานงานระหว่างแม่กับทางการจะเป็นไปด้วยดี และผลงานออกมามักจะประสบผลสำเร็จ ทางกาารให้ความร่วมมือดี

5. ปัญหาในการทำงานในฐานะผู้ใหญ่บ้าน

ปัญหาในการทำงาน - มีชาวบ้านบางคนที่มีความคิดขัดกันกับแม่ แต่สุดท้ายก็เข้าใจกันได้ แต่ส่วนมากจะไม่ค่อยมีปัญหา เพราะแม่จะไม่พยายามทำคนเดียว แต่จะให้คนอื่นช่วยทำ โดยยึดคติว่า ถ้ามีปัญหาทำคนเดียวจะแก้ไม่ตก ดังนั้นจึงได้มีการแบ่งงานให้คณะกรรมการหมู่บ้านช่วย ในกาการทำงานของแม่นั้นจะยึดหลักเข้าถึงคน ยิ่งคนไหนที่เกลียดแม่ก็ยังเข้าไปหาพูดคุยด้วย แต่ถ้าเป็นคนอื่นแม่ให้ความเห็นว่า ถ้าใครเกลียดเราแล้ว เป็นคนอื่นจะไม่พูดคุยกัน แต่แม่ไม่ทำเช่นนั้น

ปัญหาตอนได้รับเลือก - คือ มีกลุ่มคนซึ่งเป็นครูผู้ช่วยประมาณ 4-5 คนกล่าวว่า เลือกมาทำไมผู้หญิงทำอะไรก็ได้ แต่แม่บอกว่าสมัยนี้ความคิดสำคัญกว่า การใช้ความคิดเป็นเรื่องสำคัญ การทำงานหนักก็สามารถใช้คนอื่นได้ถ้ามีความคิด

การทำงานมีเหตุการณ์ประทับใจก็คือ งานที่ทำประสบผลสำเร็จอย่างดี เช่น สหกรณ์ร้านค้า ตอนแรกที่คนไม่ชอบเข้าร่วม แต่หลังจากที่การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ คนที่เข้าร่วมได้เงินปันผลคุ่มค่า ก็มีคนมาขอเป็นสมาชิกเพิ่มมากมายจนไม่สามารถรับได้

ประทับใจ - งานศูนย์เด็กเล็กเป็นงานที่ภูมิใจมาก เพราะเป็นงานที่คิดขึ้นเอง และประสบผลสำเร็จ ได้รับการยอมรับจากหลายฝ่าย

- ประปา เพราะเดิมสุขภาพบาลขอไม่ได้ แต่แม่พยายามวิ่งเต้น และได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการโดยผ่านทาง ส.ส.

ในการทำงาน ชาวบ้าน กลุ่มต่างๆ กรรมการหมู่บ้าน ทุกกลุ่ม ช่วยเหลือดี ขอให้ไปหา เวลาถึงคนมาช่วยกิจกรรมจะเรียกทั้งครอบครัว ครอบครัวไหนว่างก็ไป ส่วนมากคนที่ไปเป็นหญิงรุ่นราวคราวเดียวกับแม่มากกว่าผู้ชาย ส่วนหนุ่มสาวจะไปทำงานที่กรุงเทพฯ และไปเรียนหนังสือที่อื่นเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการดึงคนเข้าร่วมกิจกรรมจึงเป็นการเรียกคนไม่ได้ เรียกเป็นกลุ่มต่างๆ

แม่เคยได้รับเลือกเป็นผู้นำบ้านดีเด่นของ อ.นาโพธิ์ เพราะช่วยเหลืองานทุกประเภท ทางจังหวัดโดยพัฒนาการจังหวัดก็ได้เสนอชื่อเข้ารับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เพราะมีผลงานดีเด่น

คนที่รับผิดชอบดูแลงานบ้านส่วนใหญ่ พ่อ(สามีของแม่) จะเป็นคนทำงานบ้านเกือบทุกอย่างโดยไม่บ่นเลย

กรณีศึกษาที่ 9

นางสาวสำราญ ผู้ใหญ่วัยกลางคน

1. ลักษณะประชากร

บ้านหนองกลางเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้นรวม 337 หลัง จำนวนประชากรทั้งหมด 1,790 คน แยกเป็นชาย 892 คน หญิง 904 คน ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้นประถม จะมีจบระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษาบ้างแต่มีไม่มาก

2. ลักษณะทางเครือญาติ

เนื่องจากเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่และก่อตั้งมานาน ทำให้ลักษณะทางเครือญาติของบ้านหนองกลางเป็นภาพที่ไม่ชัดเจนมากนัก ส่วนใหญ่เครือญาติจะเป็นแบบความสัมพันธ์ทางการแต่งงาน ซึ่งขยายจนชาวบ้านบางคนมองไม่ออกว่าตัวเองเป็นญาติกับใครบ้างในหมู่บ้าน สำหรับตระกูลที่ถือว่าเป็นต้นตระกูลและมีญาติพี่น้องมากที่สุดมีอยู่เพียง 2 ตระกูลเท่านั้น

3. การเมืองการปกครอง

ลักษณะการปกครองของบ้านแซกเหมือนในหมู่บ้านทั่วไป โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันบ้านหนองกลางมีผู้ใหญ่บ้านรวมทั้งสิ้น 8 คน

เท่าที่ผ่านมาการปกครองหมู่บ้านของผู้ใหญ่บ้านค่อนข้างจะมีปัญหา ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการไม่ไว้วางใจกัน ทำให้คนที่เป็นผู้ใหญ่บ้านจะลาออกก่อนกำหนด มีคนที่เป็นผู้ใหญ่จนครบเกษียณอายุเพียง 2 คนเท่านั้น นอกนั้นจะลาออกก่อนกำหนด ความไม่ไว้วางใจกันนี้เองที่ทำให้ไม่มีใครอยากจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน เพราะเมื่อมาอยู่ในตำแหน่งนี้จะถูกว่ามากที่สุด

นอกจากมีผู้ใหญ่บ้านแล้ว ลักษณะการปกครองของหมู่บ้านจะแยกเป็นคุ้มทั้งหมด 23 คุ้ม หัวหน้าคุ้มต่างๆจะเป็นตัวแทนของคุ้มมาในการประชุมและสื่อสารข่าวสารให้แก่ลูกคุ้ม

ของตัวเอง ถ้าเพื่อเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องประชุมชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน ก็จะประชุมหัวหน้า
คุ้มและคณะกรรมการหมู่บ้านเท่านั้น แล้วแจ้งผลการประชุมทางหอกระจายข่าว

การปกครองหมู่บ้านในปัจจุบันคนที่มีความสำคัญคือ คณะกรรมการหมู่บ้าน
และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 คน รวมทั้งเจ้าอาวาส ซึ่งก็เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ
มากที่สุดหนึ่งในหมู่บ้าน

๑. อาชีพและรายได้

ชาวบ้านหนองกลางทั้งหมดเป็นเกษตรกร โดยมีอาชีพหลักและอาชีพรองดังนี้
อาชีพหลัก คือ การทำนา เป็นอาชีพที่มีมาแต่ดั้งเดิม การทำนาของชาว
บ้านหนองกลางยังอาศัยน้ำตามธรรมชาติ ปีไหนฝนดีก็พลอยทำให้ชาวบ้านมีรายได้ดีตามไป
ด้วย ชาวบ้านบอกว่าทางบ้านหนองกลางไม่ค่อยแล้งเท่าไร ได้ทำนากันทุกปี มีเพียงบางปี
เท่านั้นที่ฝนทิ้งช่วง ซึ่งก็ทำให้ผลผลิตข้าวลดลง จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า ที่นาของ
ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเป็นที่ลุ่ม และมีความชื้นอยู่มาก ถึงแม้จะย่างเข้าฤดูแล้งก็ตาม ซึ่งแสดง
ให้เห็นว่าที่ดินแถบนี้เหมาะกับการทำนามากทีเดียว

อย่างไรก็ตามก็ยังมีความอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ทำกิน คือ มีประมาณ 30 ครัว
เรือนไม่มีที่นาของตัวเอง ทางออกของคนเหล่านี้คือ การรับจ้างเลี้ยงชีพและเช่านาของคน
อื่นทำ

ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ แม้ชาวบ้านจะมีอาชีพหลักในการทำนา แต่ในหมู่บ้าน
มีร้านขายข้าวสารอยู่ 2 ร้าน (หนึ่งในจำนวนนี้เป็นของผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน) ซึ่งร้านขาย
ข้าวสารทั้งสองแห่งก็ขายดีจนทำให้คนค้าข้าวมีรายได้ดีขึ้นไปตามากัน แสดงให้เห็นว่ามีชาว
บ้านที่มีข้าวไม่พอกินในหมู่บ้านมากทีเดียว

พันธุ์ข้าวที่ปลูกในหมู่บ้าน ถ้าเป็นข้าวเหนียวก็จะเป็นข้าว กข.6 ถ้าข้าวเจ้าจะ
เป็นข้าวหอมมะลิ

อาชีพรอง มี 3 อย่าง คือ

1. รับจ้างตัดอ้อย ส่วนใหญ่จะไปตัดที่ต่างจังหวัด ไปกันมาก อาชีพรับจ้างตัด
อ้อยมีมาประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา เพราะเมื่อหลังฤดูกาลทำนาชาวบ้านก็ไม่มีอะไรทำ หลัง
จากมีอาชีพขายต้นตะโกเพิ่มมาก็ทำให้การไปตัดอ้อยลดลงบ้าง แต่ก็ยังมีอยู่สำหรับคนที่ทำ
ต้นตะโกไม่เป็น

2. ข่ายคันตะโก อาชีพนี้อาชีพที่ทำรายได้ให้ชาวบ้านมากอาชีพหนึ่ง และถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านเลยก็ว่าได้ อาชีพนี้เริ่มเมื่อ 6-7 ปีมานี้เอง โดยมีชาวบ้านคนหนึ่งเป็นคนริเริ่ม เดิมทีชาวบ้านคนนี้มีอาชีพเก็บสามล้อรับจ้างอยู่ที่ตัวอำเภอ มีเพื่อนคนหนึ่งให้หาคันตะโกไปให้ ชาวบ้านคนนั้นสังเกตเห็นการตกแต่งต้นไม้ในบ้านของเพื่อนแกจึงลองนำมาทำดูจนขายได้ราคาดี ชาวบ้านจึงหันมาทำคันตะโกตัดขายบ้างจนขยายถึงทุกวันนี้ การทำคันตะโกขายทำรายได้ดีให้กับชาวบ้านพอสมควร อาชีพนี้ช่วยสร้างงานให้กับชาวบ้านเป็นจำนวนมาก คนที่ตัดไม้เป็นก็ไปขุดคันตะโกขาย อาชีพขายคันตะโกทำให้การอพยพไปทำงานต่างถิ่นของชาวบ้านลดลง

3. รับจ้างค้าเนื้อ กีบสามล้อในตัวอำเภอมีประมาณ 5 ครอบครัว ไปทำงานที่กรุงเทพฯ ส่วนใหญ่จะเป็นหนุ่มสาวไปกันมาก เวลาเดินทางกลับบ้านหนุ่มสาวเหล่านี้จะหำผ้าป่าขึ้นมาทอดถวายวัดเพื่อสร้างโบสถ์ อย่างเมื่อปี 2532 ได้เงิน 90,000 บาท

5. ความสัมพันธ์ทางการผลิต

ลักษณะทางสังคมของบ้านหนองกลางคล้าฯ สังคมเมือง เพราะห่างจากอำเภอเพียง 1 กม. เท่านั้น โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าไฟฟ้า ถนน โทรศัพท์ มีพร้อมสำหรับบ้านนี้ การติดต่อกับโลกภายนอกสะดวกสบาย ทำให้สภาพสังคมของบ้านไม่ต่างจากสังคมเมืองมากนัก

สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในปัจจุบัน การแลกเปลี่ยนทุกอย่างต้องแลกด้วยเงิน และต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างคำพูดของชาวบ้านคนหนึ่งที่ว่า "สมัยนี้ทำอหยังต้องเป็นเงินไปหมด ชีวกันซื้อขี้ได้แล้ว" ซึ่งมันผิดกับเมื่อ 20 ปีก่อนที่ตอนนั้นคนที่แถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์มาก อาหารพวกปลา หอย กุ้ง รวมทั้งผัก ไม่ต้องซื้อเหมือนสมัยนี้

ประเด็นการลงแขกของชาวบ้านแทบจะหมดไป คงเหลือเฉพาะคนที่ เป็นญาติสนิทกันเท่านั้นที่พอจะอาศัยกันได้

6. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

แม่สำราญได้รับเลือกตั้งเป็นผู้นำหมู่บ้านเมื่อเดือนเมษายน 2531 ในขณะนั้นก็ยังเข้าปีที่ 2 แล้วของการเป็นผู้นำหมู่บ้าน การเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำหมู่บ้านเป็นไปโดยไม่ได้ตั้งใจหรือเตรียมการมาก่อน แม่สำราญเล่าว่า แกมีอาชีพอีกอย่างหนึ่งนอกจากการทำนาคือ การซื้อขายข้าว พอกลับบ้านในวันที่มีการเลือกตั้งในตอนเช้า พ่อทองคุณซึ่งเป็นผู้สมัครแข่งขันรับเลือกตั้งแต่คู่แข่งไม่ดีไม่เพียงพอ คือ ขาดใบสุทธิ มาบอกให้ลงสมัครเพราะการเลือกตั้งต้องมีคู่แข่ง และเป็นคนที่คุ้นเคยกันมาก่อน และชาวบ้านหลายคนก็บอกให้ลงสมัครคุณ เขาก็บอกว่าอยากได้ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้หญิงบ้าง ทั้งที่ไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจมาก่อน แต่ก็ลงสมัครในวันนั้นเลย

ก่อนที่จะมาเป็นผู้นำหมู่บ้านเคยเป็นหัวหน้ากลุ่มหนุ่มสาว เป็นกรรมการศึกษามาก่อน การทำงานกับผู้นำหมู่บ้านคนเก่าถ้ามีอะไรให้ช่วยก็จะช่วย มีการประชุม มีงานพัฒนาต่างๆก็เข้าร่วมโดยตลอดถ้ามีเวลา การเรียนรู้งานผู้นำหมู่บ้านนั้นผู้ที่คอยแนะนำให้คำปรึกษา คือ นายอนงค์ อายุ 24 ปี การศึกษาจบ ปวช. เป็นผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้านในสมัยผู้นำหมู่บ้านคนเก่า และก็มาเป็นผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้านในปัจจุบันด้วย

การหาเสียงสำหรับการเลือกตั้งผู้นำหมู่บ้านไม่มีการวางแผนแต่อย่างใด เพราะการตัดสินใจลงสมัครกระชั้นชิดจนหาเสียงไม่ทัน แม่ผู้นำเล่าว่าหลังจากรับสมัครก็ขึ้นจักรยานรอบบ้านบอกคนโน้นคนนี้ให้ช่วยเลือกหน่อย ไม่ได้จำกัดว่าคนกลุ่มไหน เจอหน้าใครก็บอกให้เขาช่วย ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายอะไรมากนัก แต่เนื่องจากแม่สำราญประกอบอาชีพขายข้าวสาร จึงมีโอกาสพบปะคนมากเมื่อคนมาซื้อข้าวสารก็บอกหาเสียงไปด้วย

สาเหตุที่ได้รับเลือกตั้งอย่างท่วมท้นนั้น โดยได้คะแนนเสียงประมาณ 300 กว่าคะแนน คะแนนที่คู่แข่งได้ 100 กว่าคะแนน มีผู้ไปใช้สิทธิประมาณ 60% จากการที่ได้คะแนนขาดกันอย่างนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพ่อทองคุณ(คนที่ถอนตัว) ได้หาเสียงไว้มาก เมื่อไม่สมัครจึงห่มคะแนนมาช่วยแม่ผู้นำ การหาเสียงของพ่อทองคุณใช้เวลาประมาณ 2-3 วันก่อนวันเลือกตั้ง ส่วนใหญ่ใช้เวลาตอนกลางคืน แม่ผู้นำบอกว่าແທ້ໄຫວໄດ້ຫລັບໄດ້ຕື່ນຕົວໄປຕື່ນຕົວຕ່າງໆ ຖ້າເຫັນຄົນນຶ່ງຢູ່ກັນເປັນກຸ່ມກໍ່ຈະເຂົ້າໄປຊຸຍ ຂໍເອົາເອົາໄປດ້ວຍ ກຸ່ມຄົນທີ່ເປັນເປົ້າໝາຍໃນການຫາເສີຍຈະເປັນຄົນທີ່ໄດ້ເປັນຜູ້ຕົກກ່ອນ ເພາະຜູ້ຕົກຕົວເອງນັ້ນເຈັບໄດ້ຢູ່ແລ້ວ ໃນວັນເສົາ-ອາທິດຍັງມີພວກຜູ້ຈະໃຊ້ຜ່ານນີ້ໃນການໄປພຸດຊຸຍ ເພາະມີການຮ່ວມຂອງຄົນທີ່ຊ່ວຍ

มวกันมาก การหาเสียงของพ่อทองคุณจะไม่มีการหวัคแวนจะเดินหาเสียงเองเพราะเป็นเพียงหมู่บ้าน การหาเสียงของพ่อทองคุณไม่มีการพูดโจมตีกัน เพียงแต่ไปพูดว่าให้ช่วยลงคะแนนเสียงให้หน่อย เมื่อไปถึงกลุ่มไหนก็ต้องซื้อเหล้าและบุหรีไปด้วยเสมอ พ่อทองคุณหมดเงินสำหรับการหาเสียงครั้งนี้ไปประมาณ 2 พันบาท แต่สุดท้ายไม่มีสิทธิ์ลงสมัคร แต่หันมาสนับสนุนแม่ผู้ใหญบ้านแทน

ส่วนคู่แข่งในการรับสมัครครั้งนี้คือ พ่อบุญบัน อายุ 56 ปี เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในสมัยผู้ใหญ่บ้านคนก่อน แต่ในการสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านจะต้องลาออกจากการเป็นผู้ช่วยเสียก่อน ลักษณะของพ่อบุญบันเป็นคนธรรมดา ธรรมดา ชอบเข้าวัด

ลักษณะการหาเสียงของพ่อบุญบันก็ไม่ต่างจากพ่อทองคุณเท่าไร แต่พ่อบุญบันมีความตั้งใจในการหาเสียงมากกว่า ใช้ระยะเวลาการเตรียมตัวมาก วิธีการหาเสียงจะใช้หัวหน้าคุ้มให้เป็นประโยชน์ โดยไปตามคุ้มต่างๆแล้วให้หัวหน้าคุ้มไปเรียกสมาชิกคุ้มมาฟังการหาเสียง ซึ่งก็ไม่มีมีการกล่าวปราศรัยอะไร มานั่งคุยกัน ซื้อเหล้าบุหรีแจก พ่อบุญบันใช้เวลาหาเสียงทั้งสิ้น 1 สัปดาห์ หมดเงินที่ใช้ในการหาเสียงครั้งนี้ไป 7,000 บาท พ่อบุญบันมีความมั่นใจมากกว่าจะได้รับเลือกตั้ง และยิ่งมั่นใจมากขึ้นเมื่อพ่อทองคุณถอนตัวจากการเลือกตั้ง และมีผู้หญิงมาเป็นคู่แข่ง

เมื่อไม่ได้รับเลือกพ่อบุญบันก็ไม่แสดงความเสียใจอะไรมากมาย ยอมรับความพ่ายแพ้ ทางนายอำเภอให้มาจับมือกันขอให้ทำงานร่วมกัน หลังจากได้เป็นผู้ใหญ่บ้านก็จะตั้งให้พ่อบุญบันเป็นผู้ช่วยต่อไป แต่พ่อบุญบันไม่เป็น โดยให้เหตุผลว่าให้คนรุ่นใหม่ขึ้นมาทำงานต่อดีกว่า และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือเป็นที่ปรึกษาถ้าหากว่ามีปัญหาในการทำงาน แต่ก็ไม่ค่อยได้ปรึกษา เพราะพ่อบุญบันไปนอนอยู่ที่นาตลอด ไม่ค่อยได้ปรึกษาเท่าไร

การได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ได้เตรียมตัวมาก่อนนี้ และได้คะแนนเสียงอย่างท่วมท้นนั้น แม่ผู้ใหญสรุปว่ามี 2 ประการ คือ ประการแรก ชาวบ้านเห็นว่าเป็นคนโสดไม่มีพันธะ คงมีเวลาให้กับการทำงานมาก โดยแม่ผู้ใหญใช้คำว่า "ใช้ง่าย" และเท่าที่คำนวณมาผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้ช่วยก่อนหน้านี้ 2 คนลาออกก่อนกำหนด ทำให้ชาวบ้านคิดว่าลองเอาผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้หญิงดูจะเป็นอย่างไร ประการที่สองคือ การที่พ่อทองคุณชิงหาเสียงและมีคะแนนเสียงที่เป็นฐานมากอยู่แล้ว ได้ให้การสนับสนุนแม่ผู้ใหญทำให้คะแนนเพิ่มมากขึ้น กอปรกับตระกูลของแม่ผู้ใหญเป็นเครือญาติที่ใหญ่

ส่วนกลุ่มคนที่ลงคะแนนให้ไม่มีพวกันทุกกลุ่ม แยกไม่ออกว่าใครมากใครน้อย
กว่าใคร

หลังจากการได้รับเลือกตั้งทางด้านครอบครัวก็ไม่ว่าอะไร ไม่คัดค้าน และการ
เข้ามารับตำแหน่งก็ยังไม่มีปัญหาอะไร

หลังจากได้รับเลือกตั้งในวันนั้นก็มีการเลี้ยงฉลอง โดยชาวบ้านและคนที่คุ้นเคย
มาแสดงความยินดีด้วย โดยซื้อเหล้ามาคนละขวดสองขวด ในที่มีพ่อทองคูณรวมอยู่ด้วย พ่อ
บุญบันซึ่งเป็นคู่แข่งก็มาร่วมงานด้วย แม่ผู้ใหญ่วิ่งไปซื้อเนื้อหมู หมูตเงิน 2 พันกว่าบาท แม่ผู้
ใหญ่บ้านบอกว่าถ้าหากมีเวลาหาเสียงมากกว่านี้ การเสียค่าใช้จ่ายคงหมดมากกว่านี้
เพราะชาวบ้านต้องมาขอกินเหล้า ขอบุหรี่ แต่เป็นการได้รับเลือกแบบไม่ได้ตั้งใจ

ในส่วนของคณะกรรมการหมู่บ้านได้ใช้กรรมการชุดเก่าทั้งหมด ยกเว้นผู้ช่วยที่
ลาออกสมัครผู้ใหญ่วัยนั้น สำหรับตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่วัยได้ตั้ง นายวิเชียร อายุ 33
ปี จบการศึกษาระดับ ป.4 เป็นคนที่ขยันทำงาน ใช้งาน ป็นได้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่วัยดีเด่นของ
อำเภอ และ นายองค์ การเลือกผู้ช่วยก็ต้องถามความเห็นของชาวบ้านก่อน ซึ่งชาวบ้านก็
เห็นด้วยกับความคิดที่เลือกนายวิเชียรและนายอนงค์เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่วัย

7. แนวคิดในการพัฒนา

จากการพูดคุยกับแม่ผู้ใหญ่วัยเกี่ยวกับแนวคิดในการพัฒนา พอจะสรุปได้ว่า แก
เป็นคนที่ยังไม่ค่อยชัดเจนในเรื่องแนวคิด หรือแม้กระทั่งอำนาจหน้าที่ของตนเอง จากคำพูด
คำหนึ่งที่แสดงออกมาเกี่ยวกับการได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่วัย แกบอกว่า "แม่เป็นคนใช้
ง่ายมั้งเขาถึงเลือก" เมื่อคุยถึงว่าการพัฒนาหมู่บ้านควรจะเริ่มที่จุดไหน เริ่มที่ใคร การ
ตอบคำถามจะกระห่อนกระแต่น เป็นลักษณะถามคำตอบคำ และไม่มีความมั่นใจ ดูท่าทางแก
อึดอัดเมื่อถูกถามเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ แต่จากการพูดคุยเกี่ยวกับโครงการพัฒนา พอจะมอง
เห็นได้ว่าแม่ผู้ใหญ่วัยเน้นในเรื่องการสร้างสาธารณูปโภค

สำหรับแนวทางการทำงานนั้น แม่ผู้ใหญ่วัยบอกว่าอยากจะรื้อในหมู่บ้านให้เป็น
ระเบียบ แต่ก็ยังเป็นเพียงความคิดที่คาดว่าจะทำในอนาคต แต่ยังไม่มียงบประมาณจึงยังทำ
ไม่ได้ และการทำงานเป้าหมาย คือ การให้บริการแก่คนในหมู่บ้านเวลามีปัญหาในการติด
ต่อกับหน่วยงานของทางราชการ เช่น การเสียภาษี การทำบัตรประชาชน ในส่วนของงาน

ด้านนี้แม่ผู้ใหญ่นำบริการกับชาวบ้านได้ดี เพราะมีความคล่องตัวสูง เพราะไม่มีพันธะทางครอบครัวมากนัก

ลักษณะงานของหมู่บ้านนี้จะเป็นงานทางด้านวัตถุ เช่น การสร้างถนน การทำไฟดอกจันทร์ ส่วนลักษณะการรวมกลุ่มไม่มีให้เห็น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะภายในหมู่บ้านขนาดใหญ่ ลักษณะคล้ายสังคมเมือง การติดต่อกับภายนอกสะดวก เพราะหมู่บ้านนี้มีอาชีพที่ขึ้นชื่อคือ การทำต้นตะโกัดขยาย ซึ่งต้องติดต่อกับคนภายนอกโดยตลอด ฉะนั้นความร่วมมือของชาวบ้านส่วนใหญ่จะเป็นงานทางด้านวัตถุที่จัดทำขึ้นเป็นครั้งคราว เช่น การสร้างถนนก็ต้องขอความร่วมมือจากชาวบ้านมาช่วยกัน ซึ่งแม่ผู้ใหญ่นอกจากปัญหาในการหางาน คือ การขาดความร่วมมือจากชาวบ้านเมื่อขอแรงกัน บางครั้งบางคนก็มา ไม่ค่อยพร้อมเพรียงกัน ทั้งนี้แม่ผู้ใหญ่นำบอกว่า เป็นเพราะต่างคนก็หากินเลี้ยงตัวเอง จึงไม่มีเวลาให้กับส่วนรวม

สำหรับทางออกในการแก้ปัญหาดังกล่าว แม่ผู้ใหญ่นำบอกว่าถ้าใครไม่สามารถมาร่วมงานได้ก็ต้องเสียสละเงินหรือเอาอาหารไปแทน ซึ่งก็แล้วแต่จะตกลงกันว่าจะเก็บกันอย่างไร

ปัจจัยในการพัฒนานั้น แม่ผู้ใหญ่นำบอกว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดคือเงิน ถ้ามีเงินคงทำอะไรได้หลายอย่างและดีขึ้น อย่างเช่น การสร้างโบสถ์(กำลังทำ) ต้องเก็บเงินบ้านละ 500 บาท ซึ่งก็มีชาวบ้านหลายคนไม่เห็นด้วยกับการเก็บเงินมากขนาดนี้ แต่เป็นมติของชาวบ้านก็ต้องทำ คนที่คัดค้านก็เพราะไม่มีเงินให้ ทางออกในเรื่องนี้ใช้การเก็บเงินแบบผ่อนส่งทีละน้อยจนกว่าจะครบ

8. กลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน

จากการพูดคุยกับแม่ผู้ใหญ่นำเกี่ยวกับการทำงาน พบว่าไม่มีแผนการหรือแนวทางที่ชัดเจน จะทำงานเท่าที่มีอยู่และมีให้ทำเท่านั้น ตัวจักรที่ทำงานจริงๆได้แก่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่นำทั้ง 2 คน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการภายในหมู่บ้าน หรือการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหมู่บ้าน จากการพูดคุยกับผู้ช่วยผู้ใหญ่นำทั้ง 2 คน ทำให้เห็นภาพการทำงานของผู้ใหญ่นำว่าเป็นคนไม่ค่อยมีความคิดริเริ่ม ถ้ามีงานอะไรก็มักใช้ผู้ช่วยผู้ใหญ่นำทั้ง 2 ให้ดำเนินการ

โครงการพัฒนาที่ดำเนินไปแล้วตั้งแต่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่นำ คือ

1. โครงการสร้างถนนจากหมู่บ้านไปทุ่งนา

เริ่มทำเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2531 ผู้ริเริ่มโครงการนี้คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน ใช้เวลาทำทั้งสิ้นประมาณ 15 วัน ระยะทางยาว 2,150 เมตร

งบประมาณ 50,000 บาท โดยได้งบประมาณจากสภาตำบลมาสมทบ 10,000 บาท และเงินจากหมู่บ้าน 40,000 บาท โดยเก็บจากชาวบ้านบ้านละ 500 บาท บางครัวเรือนที่มีความจำเป็นต้องใช้เส้นทางนี้ก็ให้มา 1,000 บาทก็มี และบางครัวเรือนที่ไม่ได้ใช้เส้นทางนี้ให้มา 20 บาทก็มีเหมือนกัน ไม่มีการบังคับกัน

การทำโครงการนี้เริ่มต้นด้วยการประชุมชาวบ้าน เพื่อปรึกษาและหาแนวทางในการดำเนินงาน

อนาคตสำหรับโครงการนี้จะหาหินลูกรังมาถม เพื่อให้เป็นถนนที่ถาวรมั่นคง ขึ้นกว่าเดิม โดยจะขอเงินจาก กสช. แต่ก็ยังไม่แน่ว่าจะได้

2. โครงการขุดลอกห้วย

เริ่มทำโครงการ มกราคม 2531

โครงการนี้เป็นโครงการต่อเนื่องจากผู้ใหญ่มานคนเก่าที่ขอยืมงบประมาณจาก กสช. ไว้แล้ว เป็นโครงการที่ตกค้าง พอเข้ารับตำแหน่งใหม่จึงทำต่อ

งบประมาณ 1 แสน 3 หมื่นบาท โดยขุดลอกในระยะทาง 500 เมตร ลึก 1.5 เมตร ใช้เวลาทำ 8 วัน

การขุดลอกห้วยจะทำให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภค ปลูกผัก การดำเนินงานของโครงการนี้ไม่มีปัญหาอะไร เพราะเป็นการทำงานของสภาตำบลควบคุมเอง ทั้งหมด แม้ผู้ใหญ่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในฐานะผู้ใหญ่บ้านเจ้าของพื้นที่เท่านั้น การควบคุมงาน การประสานงานทุกอย่าง สภาตำบลเป็นผู้รับผิดชอบทุกอย่าง

3. การสร้างโบสถ์

ผู้ริเริ่มโครงการเป็นคนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะบรรดาทายาทประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เริ่มทำเมื่อเดือนเมษายน 2532 ตอนนั้นก็กำลังดำเนินงานอยู่ ใช้งบประมาณ 1 แสนกว่าบาท เป็นเงินจากกองกลางของหมู่บ้าน และเงินจากกองกลางสงฆ์ เงินในส่วน of ชาวบ้านจะเก็บจากชาวบ้านครัวเรือนละ 500 บาท โดยให้ชาวบ้านก่อนส่งหัวหน้าคุ้มจะเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนนี้ หัวหน้าคุ้มจะเอาเงินมาให้คณะกรรมการเก็บเงินภายในเดือนเมษายน 2533

ปัญหาในการดำเนินการคือ ปัญหาทางการเงิน อย่างในตอนนี้โครงการยังไม่เสร็จเพราะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก การเก็บเงินจากชาวบ้านครัวเรือนละ 500 บาท บางครัวเรือนคัดค้านเพราะว่าเป็นเงินที่มากเกินไป ซึ่งตอนนี้ก็ยังเก็บไม่ได้หมด แต่แม่ผู้ใหญ่นอกว่าโครงการนี้เป็นความต้องการของชาวบ้าน เพราะจะทำให้หมู่บ้านมีศูนย์รวมน้ำใจที่เป็นที่เชิดหน้าชูตาคนในหมู่บ้านเมื่อคนอื่นมาพบเห็น ฉะนั้นชาวบ้านจึงต้องสร้างขึ้นให้ได้และให้เสร็จไวๆ ทางหมู่บ้านก็พยายามหาเงินจากแหล่งอื่น เป็นต้นว่า ค้าป่าสามัคคีจากกรุงเทพฯ ที่ลูกหลานส่วนใหญ่ไปทำงานอยู่ที่นี่ อย่างเมื่อปีใหม่ก็ได้มา 90,000 บาท แต่ก็ยังไม่พอ เพราะโครงการนี้ใช้ประมาณหลายแสนบาท

4. โครงการทำไฟดอกจันทร์

เป็นโครงการที่ทำต่อเนื่องจากผู้ใหญ่บ้านคนเก่า โครงการนี้ไม่ได้ใช้งบประมาณอะไรมาก เพราะมีทรัพยากรในหมู่บ้านอยู่แล้ว โดยชาวบ้านเอาท่อบ่อบาดาลที่ขารุดมาทำเสาไฟ และเอาให้กับชาวบ้านที่ต้องการทำไฟดอกจันทร์อยู่หน้าบ้านของตัวเอง ส่วนอุปกรณ์อย่างอื่น เช่น หลอดไฟ สายไฟ อุปกรณ์ไฟฟ้าทุกอย่าง รวมทั้งการเสียค่ากระแสไฟฟ้า ชาวบ้านคนนั้นจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด บ้านหลังหนึ่งจะเสียเงินไปประมาณคนละ 250 บาท

ในตอนนี้มีหลอดไฟดอกจันทร์ในหมู่บ้านทั้งหมด 30 หลอด ช่วยทำให้หมู่บ้านมีความสว่างในตอนกลางคืน

การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

หน่วยงานภายนอกที่เข้ามาในหมู่บ้านก็มีเพียงแต่หน่วยงานของทางราชการเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรตำบลที่เข้ามาแนะนำเกี่ยวกับการทำการเกษตร ซึ่งถ้าเข้ามาในหมู่บ้านก็ต้องมาพบผู้ใหญ่วillage ก่อนเพื่อให้ประสานกับชาวบ้าน ซึ่งกินนานๆ ถ้าจะมีงานในลักษณะนี้ หรือว่าวันที่มีการประชุมผู้ใหญ่วillage ที่อำเภอ แม่ผู้ใหญ่วillage ก็จะนำข่าวที่ได้รับมาแจ้งให้กับชาวบ้านอีกต่อหนึ่ง

การทำงานร่วมกับชาวบ้าน

การประสานงานระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้าน แม่ผู้ใหญ่มักจะใช้สื่อที่มีอยู่ คือ หอกระจายข่าวซึ่งมีอยู่ 2 แห่ง คือ ที่โรงเรียน และที่วัด ถ้ามีงานที่ต้องขอความร่วมมือจากชาวบ้านก็จะประกาศทางหอกระจายข่าว โดยส่วนมากจะให้ผู้ช่วยทั้งสองคนทำหน้าที่ในส่วนนี้ นานๆครั้งแม่ผู้ใหญ่มักจะพูดเอง

การประชุมชาวบ้าน

จะประชุมที่บ้านผู้ใหญ่นั่น วิธีการระดมคนใช้ 2 วิธี คือ การออกหนังสือเชิญกับการประกาศตามหอกระจายข่าว ในกรณีการออกหนังสือเชิญจะเชิญหัวหน้าคุ้มและกรรมการมาประชุม ถ้าประกาศทางหอกระจายข่าวจะประชุมทั้งหมู่บ้าน แต่ละครึ่งของการประชุมจะมีชาวบ้านเข้าร่วมประมาณ 50%

การประชุมชาวบ้านจะประชุมเกือบทุกเดือนถ้าเผื่อว่ามีเรื่องสำคัญ ถ้าไม่มีเรื่องที่สำคัญจะประกาศให้ทราบทางหอกระจายข่าวแทน

การเข้าอบรม

ตั้งแต่เป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงทุกวันนี้แม่ผู้ใหญ่นเคยเข้าอบรมหนึ่งครั้ง โดยทางอำเภอเป็นคนจัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม 2532 หัวข้อของการอบรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมะธรรมโม แม่แก่จำไม่ค่อยได้ เพียงแต่บอกว่าจากการอบรมได้หนังสือมาเล่มหนึ่งเป็นเรื่องของธรรมะเล่มมอบให้กับวัด และได้มันเพของการอบรม และได้นำไปเปิดให้ชาวบ้านฟังที่หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน

หลักการของการทำงาน

แม่ผู้ใหญ่นบอกว่าก่อนจะทำงานโครงการแต่ละอย่างต้องมีการวางแผนเสียก่อน ต้องมีการหาข้อมูลในเรื่องที่จะต้องทำ และต้องดูงบประมาณสำหรับโครงการนั้นด้วยว่ามีเพียงพอหรือไม่ และจะหามาเพิ่มได้อย่างไร

การคัดเลือกโครงการ จะเลือกเอาโครงการที่มันจำเป็นก่อน แต่จะไม่ตัดทิ้งทั้งหมด เอาไว้มีต่อไปค่อยหางบประมาณมาทำต่อไป การเลือกสรรต้องถามความต้องการของชาวบ้านเป็นหลัก เอาเสียงส่วนใหญ่เป็นคำตัดสิน

9. ปัญหาในการทำงานฐานะผู้ใหญ่บ้าน

จากการพูดคุยแม่ผู้ใหญ่ว่าไม่มีปัญหาในการทำงานแต่อย่างใด ทั้งในหมู่บ้าน และที่อื่น แม้จะเป็นผู้หญิงก็ตาม มีแต่ตอนแรกๆที่เข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้านรู้สึกประหม่า หูไม่ค่อยเก่ง แต่เดี๋ยวนี้เคยชินแล้ว ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เมื่อมีการประชุมสภาตำบลก็ได้แสดงความคิดเห็นเสนอโครงการของหมู่บ้านได้โดยไม่ประหม่าอีกแล้ว

ในส่วนความร่วมมือจากผู้ร่วมงาน สภาตำบลก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี คอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาให้ได้เป็นอย่างดี ส่วนหน่วยงานของทางราชการไม่ค่อยได้ประสานงานกันมากนัก ส่วนใหญ่ทางราชการมีหนังสือแจ้งมาว่าต้องการให้ช่วยเหลืออย่างไร เช่น การอบรมเยาวชน ก็ขอให้ทางบ้านหาคนไปอบรม แต่ก็ไม่มีปัญหาอะไร

สิ่งที่ภาคภูมิใจมากที่สุดตั้งแต่เริ่มเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน คือ การทำโครงการสร้างถนนไปตามทุ่งนาได้สำเร็จ คิดว่าจะทำไม่ได้ก็ทำได้ เพราะกลัวเงินไม่พอ และกลัวไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะผู้ใหญ่นั่นคนเก่ามีความพยายามที่จะทำมาหลายคนแต่ก็ทำไม่สำเร็จ ผู้ใหญ่นั่นคนเก่าไม่ติดตาม พอแม่ผู้ใหญ่นำเข้ามาทำงานจึงรู้ขึ้นขึ้นมาอีกและทำได้สำเร็จ จึงภูมิใจมาก

ในเรื่องของครอบครัว หลังจากเข้ามาทำงานในตำแหน่งผู้ใหญ่นานในครอบครัวก็ไม่มีปัญหาอะไร ยังทำทุกอย่างเหมือนเดิม ถ้าไม่อยู่ก็ให้น้องสาวดูแลครอบครัวแทน และทางครอบครัวก็เห็นด้วยที่เป็นผู้ใหญ่นั่น ไม่คัดค้านขัดข้องแต่ประการใด

นางทัศนีย์ อนุราช

ผู้ใหญ่บ้านหวงขาม หมู่ 15 ตำบลหวงขาม อ.หนองหาน จ.อุดรธานี
(ตั้งแต่ พ.ศ.2531-ปัจจุบัน)

1. ข้อมูลของหมู่บ้าน

1.1 ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน

ประมาณปี พ.ศ.2458 ได้มีกลุ่มชาวบ้านจากบ้านศาลามูล (ปัจจุบันคือบ้านศาลา) พวกกันอพยพเข้ามาจับจองที่ดินทำกินบริเวณโดยรอบที่ดอนซึ่งน้ำท่วมไม่ถึงนอกหมู่บ้านศาลา ต่อมาจึงได้ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยกันบริเวณดังกล่าว ที่ดินบริเวณนี้เป็นที่ดอนเป็นเนินสูงกว้างลักษณะคล้ายจอมปลวกขนาดใหญ่ ด้านบนเป็นที่ราบบริเวณกว้าง ลักษณะเด่นนี้เองภาษาท้องถิ่นเรียกกันว่า "โพน" โพนยังมีลักษณะสวยงามกว่าบริเวณอื่น ๆ เหมาะสำหรับการปลูกบ้านอยู่อาศัย เพราะน้ำท่วมไม่ถึงในฤดูที่มีน้ำมาก ชาวบ้านเรียกที่แห่งนั้นว่า "หวงขาม" เมื่อมีชุมชนอยู่อาศัยมากขึ้นจึงเรียกชื่อว่า "บ้านหวงขาม" และใช้เป็นที่ตั้งเรียกตำบลในเวลาต่อมาเมื่อมีความเจริญมากขึ้น

แต่เดิมบ้านหวงขามขึ้นอยู่กับ ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน มาในปี พ.ศ.2504 จึงได้แยกตัวออกมาขึ้นกับตำบลหวงขามจนถึงปัจจุบัน หลังจากที่มีการตั้งเป็นบ้านหวงขามแล้วเมื่อจำนวนครัวเรือนและประชากรขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ก็ได้มีการแยกออกเป็น 3 หมู่ กล่าวคือ แต่เดิมบ้านหวงขาม หมู่ 15 อยู่รวมกันกับหมู่ 1 และหมู่ 19 โดยใช้ชื่อเดียวกันคือ บ้านหวงขาม เพื่อความเหมาะสมในการปกครองและพัฒนาจึงมีการแยกตัวออกมาเป็น 3 หมู่ ในปี พ.ศ.2531ประกอบด้วย

บ้านหวงขามนอก หมู่ 1 (นายสวาท สมศรีงาม ผู้ใหญ่บ้าน)

บ้านหวงขามนอก หมู่ 15 (นางทัศนีย์ อนุราช ผู้ใหญ่บ้าน)

บ้านหวงขามใน หมู่ 19 (นายทองดี สมศรีงาม ผู้ใหญ่บ้านเป็นพื้นที่ที่มีการอพยพเข้ามาตั้งหมู่บ้านในระยะแรก)

ในปี พ.ศ.2488 ได้เริ่มมีการตัดถนนสายอุดรธานี-หนองหาน ผ่านบ้านหวงขามซึ่งแต่เดิมการคมนาคมติดต่อกับบ้านอื่นจะใช้เส้นทาง ตำบลหนองใส-อำเภอหนองหาน

มีลักษณะเป็นทางเกวียนตัดผ่านทางทิศเหนือของหมู่บ้าน เมื่อถนนสายใหม่สร้างเสร็จแล้วบ้านพวงขามก็กลายเป็นหมู่บ้านที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วจนต้องแยกออกเป็น 3 หมู่ดังกล่าวแล้ว

นอกจากชาวบ้านกลุ่มที่ย้ายมาจากบ้านศาลาแล้ว ยังมีครัวเรือนที่อพยพมาจากที่ไกลๆ เช่น จากตำบลหนองบุ อำเภอเมืองอุดรธานี และจากจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งส่วนใหญ่อพยพหนีความแห้งแล้งของสภาพดินฟ้าอากาศมาหาที่ทำกินแห่งใหม่

นางทัศนีย์ อนุราช ขึ้นเป็นผู้นำหมู่บ้านคนที่สองของบ้านพวงขามหมู่ 15 มาจนถึงปัจจุบันสำหรับเชื้อสายตระกูลของชาวบ้านทั้ง 3 หมู่ก็เป็นเครือญาติกันเกือบทั้งหมด

1.2 ลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพของหมู่บ้าน

เส้นทางคมนาคมและอาณาเขตติดต่อ

บ้านพวงขาม หมู่ 15 อยู่ห่างจากตัวอำเภอหนองหานประมาณ 14 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางสายอุดรธานี-อำเภอหนองหาน สำหรับอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียงนั้น

ทิศเหนือ	จดกับ	บ้านพวงขาม หมู่ 1	บ้านคอนมาก หมู่ 9
		ตำบลพวงขาม	
ทิศใต้	"	บ้านโคก หมู่ 5	ต.พวงขาม และบ้านหนองกุง
		ต.ผักคต	
ทิศตะวันออก	"	บ้านหนองกุง	ต.ผักคต
ทิศตะวันตก	"	บ้านนิคม หมู่ 2,	บ้านหนองคินจี หมู่ 12
		ต.พวงขาม	

โครงสร้างประชากรและครัวเรือน

บ้านพวงขาม หมู่ 15 มีประชากรทั้งสิ้น 865 คน เป็นชาย 405 คน หญิง 460 คนมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 116 หลังคาเรือน สำหรับสาธารณูปโภคภายในหมู่บ้านประกอบด้วยถนน 6 สายในหมู่บ้าน ร้านค้า 2 ร้าน มีไฟฟ้าใช้ 95 ครัวเรือน บ่อบาดาล 21 บ่อ ส้วม 81 หลังโถ้งแดง 40 ใบ มี ผสส. 10 คน อสม. 1 คน สถานี

อนามัยประจำตำบล 1 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษาชื่อ โรงเรียนบ้านหวางขาม และ วัดศรีโพธิ์งาม

ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพและรายได้

สภาพพื้นที่ทั่วไปของหมู่บ้าน เป็นที่ราบ สภาพอากาศค่อนข้างแห้งแล้งดินไม่อุ้มน้ำ ชาวบ้านมีอาชีพในการทำนาข้าวมาแต่เริ่มแรก ปีใดมีข้าวเหลือจากบริโภคก็ใช้ขายหรือแลกเปลี่ยนกับของใช้อย่างอื่นที่จำเป็น เช่น เสื้อผ้า เกือบ น้ำปลา ปลาร้า เป็นต้น ระยะต่อมาเกิดภาวะฝนแล้งติดต่อกันเป็นเวลานานผลผลิตข้าวลดน้อยลง ชาวบ้านจึงหันไปเพาะปลูกพืชอายุสั้นอื่นๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวเช่น แตงโม แตงร้าน พืชเศรษฐกิจที่ชาวบ้านปลูกและหารายได้ ได้แก่ ข้าว อ้อย ผักสวนครัว นอกจากนี้ชาวบ้านเริ่มออกไปรับจ้างแรงงานนอกหมู่บ้าน ทั้งในตัวเมืองอุดรธานี (ส่วนใหญ่ทำงานโรงงานห่อกระสอบ) บางกลุ่มก็เดินทางไปรับจ้างทำงานใน กทม. ส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาว

สำหรับข้อมูลด้านอาชีพและรายได้ของชาวบ้านหวางขาม หมู่ 15 ที่สำคัญมีดังนี้ พื้นที่อยู่อาศัยประมาณ 200 ไร่ พื้นที่ทำกิน 3,000 ไร่ ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 20 ถัง/ไร่ โดยมีที่นาประมาณ 2,012 ไร่ รายได้เฉลี่ย 1,200 บาท/ปี มีการจัดตั้งกลุ่มหลายประเภท อาทิเช่นกลุ่มลูกค้า อภส. กลุ่มประมงน้ำจืด กลุ่มพัฒนาอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญคือ ห้วยเจ้าเอก บ่อคำ ห้วยจิกเบ็ง ห้วยทุ่งยั้ง นอกจากนี้ยังมีทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ป่าช้า และป่าสาธารณะ

2. ภูมิหลังของผู้นำ

นางทัศนา อนุราช ปัจจุบันอายุ 41 ปี เรียนจบชั้น ม.3 จากโรงเรียนพิบูลย์วิทยา ในอำเภอหนองหาน นอกจากนี้ยังมีความรู้ด้านตัดเย็บเสื้อผ้าและการฟ้อนรำ เกิดและเติบโตอยู่ในบ้านหวางขาม จนพบกับสามีคือ นายพรต อนุราช ซึ่งเป็นหลานชายของเพื่อนพ่อ เป็นครูซึ่งมาศึกษาที่โรงเรียนในหมู่บ้าน ต่อมาได้แต่งงานกันขณะนั้น นางทัศนาอายุได้ 16 ปี มีบุตร 5 คน หลังจากคลอดบุตรคนแรกก็เริ่มทำอาชีพค้าขายภายในหมู่บ้าน ส่วนสามีก็รับราชการครู

บรรพบุรุษของ นางทัศนา เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวคือ นายสม บวรต์ ทรภักดิ์ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับแม่ซึ่งนามสกุล "คำนนิมาย" แล้วพากัน อพยพครอบครัวเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ขณะนั้นอยู่ในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 บริเวณที่เข้ามาตั้งครัวเรือนขึ้นคือ บริเวณบ้านพวงขามนอก (หมู่ 15 ในปัจจุบัน) ก่อนหน้านั้น แม่ได้ไปทำงานอยู่ จ.นครพนม ไปเจอกับพ่อ ซึ่งเป็นนายทหารเสนารักษ์ หลังจากแต่งงานแล้วจึงย้ายครอบครัวเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน นางทัศนามีพี่น้องรวม 2 คน คนโตเป็นชาย ซึ่งเสียชีวิตไปแล้วเพราะอุบัติเหตุทางรถยนต์ ก่อนหน้านี้อีกก็เสียชีวิตแล้ว ปัจจุบัน นางทัศนาอาศัยอยู่กับแม่ซึ่งอายุมาก สำหรับเครือญาติฝ่ายแม่ที่อยู่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลพวงกลียา ตระกูลสมศรีงาม และตระกูลสารคำ

นางทัศนา เล่าว่า คนในตระกูลที่เคยเข้ามาทำงานส่วนรวมคือ คุณตา โดยที่เคยเป็นตำรวจเก่ามาก่อน (นายชำ คำนนิมาย) เคยเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วออกจากตำแหน่ง เพราะเกษียณอายุราชการ ในบรรดาเครือญาติฝ่ายสามีนั้น ส่วนใหญ่จะไม่อยากให้นางทัศนา ทำงานในฐานะผู้ใหญ่บ้านเพราะกลัวว่าจะต้องทำงานหนัก ยากลำบาก แต่เมื่อลงสมัครแล้วก็ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี นางทัศนาก็บอกว่า แท้จริงแล้วเป็นคนชอบช่วยงานส่วนรวมของหมู่บ้านมาโดยตลอด อาจเป็นเพราะได้รับการปลูกฝังจากพ่อ ซึ่งเป็นนายทหารเสนารักษ์ให้ช่วยเหลือผู้อื่น โดยเฉพาะในกลุ่มชาวบ้านที่เจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งกิจกรรมนี้ นางทัศนาก็บอกว่าทำมาโดยตลอดตั้งแต่ก่อนที่จะได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน

3. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

3.1 ปัจจัยส่วนตัว

3.1.1 ได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุนจากกลุ่มเครือญาติ และชาวบ้านทั่วไปเป็นอย่างดี นางทัศนากล่าวว่า ในปี พ.ศ.2528 เคยลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านครั้งแรก (มีการแยกหมู่บ้านออกเป็น 3 หมู่) แต่ไม่ได้รับเลือกตั้ง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่เข้าใจผิดเรื่อง เวลาในการลงคะแนน ทำให้การนับคะแนนเป็นไปอย่างรวบรัด โดย นางทัศนาแพ้ไปเพียง 3-4 คะแนน แต่ต่อมาในปี พ.ศ.2531 ผู้ใหญ่บ้านชายคนก่อนเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง ชาวบ้านต่างสนับสนุนให้ นางทัศนาลงสมัครอีกครั้ง พร้อมทั้งรับปากว่า จะ

ช่วยหาเสียงให้ได้เป็น และจะไม่ให้มีข้อผิดพลาดเหมือนครั้งที่แล้ว สำหรับคนในครอบครัว รวมทั้งสามีของ นางทัศนาก็เห็นพ้องกันว่าถึงจะไม่มีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านก็ต้องให้ความช่วยเหลือชาวบ้านมาโดยตลอด จึงควรจะทำให้เป็นเรื่องเป็นราวเสียเลย

3.1.2 บุคลิกภาพเฉพาะตัวโดดเด่น มีความมั่นใจในตัวเองสูง ทำที่สุภาพอ่อนโยน และมีทักษะในการใช้คำพูดโต้ตอบการสนทนาที่ฉลาดเฉลียว รัศมุน ไฉนนาวคนฟังได้ดี สิ่งเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจาก นางทัศนาก็มีประสบการณ์จากการได้พบเห็นการทำงานของพ่อ (เป็นนายทหารเสนาธิการ ให้การรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วย) ได้มีโอกาสเดินทางไปพบปะผู้คนต่างถิ่นอยู่เสมอ ตัวนางทัศนาก็เคยเป็น อสม. ของหมู่บ้าน และทำงานเป็น เภรูดึกด้านการเงินให้พรรคกิจสังคม (ที่ทำการสาขาพรรค จ.อุดรธานี) ทำให้เป็นคนมีโลกทัศน์กว้างไกลมีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้ากับคนได้ทุกระดับ คุณลักษณะเหล่านี้ทำให้ นางทัศนาก็ได้รับความเชื่อถือ และยอมรับในหมู่ชาวบ้านค่อนข้างสูง

3.1.3 มีความสนใจและตั้งใจที่จะทำงานของส่วนรวมมาช้านาน นางทัศนาก็เล่าว่าได้รับการปลูกฝังนิสัยจากพ่อ เรื่องการให้ความช่วยเหลือคนอื่นที่ตกทุกข์ได้ยาก จนทำให้มองเห็นว่า การทำงานเพื่อหมู่บ้านเป็นเรื่องปกติ บางอย่างก็รู้สึกชอบและสนุกสนานที่ได้มีส่วนร่วม เช่นการทำกิจกรรมกลุ่มสตรีในการรับรองแขกบ้านแขกเมืองที่มาเยี่ยมชมหมู่บ้าน(ราชู้งัดต้อนรับผู้ใหญ่) นอกจากนี้ยังเคยทำงานเป็นหัวหน้ากลุ่ม อสม. ของจังหวัดอุดรธานีด้วย ในการหาเสียง นางทัศนาก็ได้บอกกับชาวบ้านว่า หากได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็จะเร่งรัดดำเนินการให้ราชการต่อกระแสไฟฟ้าเข้าในหมู่บ้านให้ทั่วถึง จัดการบำรุงรักษาแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ให้ชาวบ้านอย่างเพียงพอ รวมทั้งเร่งปรับปรุงถนนในหมู่บ้านด้วย โครงการเหล่านี้ย่อมทำให้ชาวบ้านมองเห็นผลงาน และวิธีการทำงานที่เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งช่วยให้ นางทัศนาก็ได้รับเสียงสนับสนุนจากชาวบ้านทุก ๆ ฝ่าย

3.2 ปัจจัยส่วนรวม

3.2.1 มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ราชการทุกระดับอันเนื่องมาจากภาระงานที่ทำให้กับกลุ่มการเมืองในจังหวัดอุดรธานี (อาจเรียกได้ว่าเป็นหัวคะแนนของพรรคกิจสังคม) นางทัศนาก็เล่าว่า ชาวบ้านหรือแม้แต่เจ้าหน้าที่อำเภอ สจ. หรือ สส. จะรู้จักคุ้นเคยกับตนเป็นอย่างดีตั้งแต่ช่วงที่ยังไม่ได้ขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน เวลาที่มีการเลือกตั้ง คน

เหล่านั้ก็มักจะมาติดต่อขอร้องไห้ช่วยหาเสียงให้ (เป็นหัวคะแนน) นางทัศนีย์ด้วยความภาคภูมิใจว่า ถ้าตนช่วยหาเสียงให้ใครแล้วคน ๆ นั้นจะได้คะแนนเสียงจากหมู่บ้านนี้ (บ้านพวงขามทั้ง 3 หมู่) เป็นอันดับหนึ่งเสมอ กิจกรรมส่วนตัวของ นางทัศนีย์รวมทั้งภาพลักษณ์ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ราชการที่ปรากฏในสายตาของชาวบ้าน จึงย่อมมีส่วนขึ้นทำให้เกิดการยอมรับในหมู่บ้านด้วยในเวลาเดียวกัน

3.2.2 รู้จักใช้หลักจิตวิทยามวลชน เพื่อสร้างการยอมรับในหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่า บทบาททางสังคมที่ นางทัศนีย์ เลือกปฏิบัติมาโดยตลอดคือ การทำงานด้านการรักษาพยาบาลชาวบ้านที่เจ็บป่วย ทั้งที่เป็นงานของพ่อในระยะแรก และงานด้าน ผสส. และ อสม. ของหมู่บ้านในเวลาต่อมา การให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ราชการที่เข้ามาประสานงานกับหมู่บ้าน การทำงานที่เน้นกลุ่มองค์กรชาวบ้าน โดยเฉพาะด้านอาชีพเสริม เช่น กลุ่มทอเสื่อ-ทอผ้าลายขิดเครื่องจักสาน การทำบุญเทศน์มหาชาติประจำปีของหมู่บ้าน เป็นต้น กิจกรรมเหล่านั้ย่อมส่งเสริมบทบาทและลักษณะผู้นำ (ซึ่งเดิมเป็นเพียงผู้นำธรรมชาติ) ของ นางทัศนีย์ ให้โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับมาโดยลำดับจนได้รับเลือกเป็นผู้นำหมู่บ้านในที่สุด

3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับสถานการณ์

3.3.1 ในปี พ.ศ.2528 กระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศเขตการปกครองในหมู่บ้านพวงขามใหม่ จากที่เคยเดิมโดยมีเพียง 1 หมู่ให้แยกออกเป็น 3 หมู่คือ หมู่ 1, หมู่ 15, หมู่ 19 ทำให้ในหมู่ 15 และหมู่ 19 ต้องจัดการเลือกตั้งผู้นำหมู่บ้านเพิ่มขึ้น สำหรับนางทัศนีย์ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้นำหมู่บ้านพวงขาม หมู่ 15 ในปี พ.ศ.2531 ซึ่งเป็นการลงสมัคร ครั้งที่ 2 (ดูรายละเอียดใน "กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง")

3.3.2 ปัจจัยแวดล้อมในเวลานั้น เอื้อต่อการเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำหมู่บ้านของนางทัศนีย์ กล่าวคือ

- ชาวบ้านเห็นว่า เป็นผู้ที่มีความคล่องตัวในการติดต่อประสานงานกับทางราชการมากกว่าคนอื่น ๆ (ผู้สมัครแข่งขันผู้ชาย)
- เคยทำงานช่วยเหลือชาวบ้านและหมู่บ้านมาโดยตลอด
- เป็นคนพูดจาตรงไปตรงมา น่าเชื่อถือดี

4. แนวคิดและกลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน

ปัญหาสำคัญในการพัฒนาบ้านหวงขาม หมู่ 15 ที่ นางทัศนากล่าวถึงความสนใจก็คือ

ปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน เรื่องการบุกรุกเขตที่ดินระหว่างกัน (ลำเขตแดนกัน) เมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้ขึ้นมักจะเป็นจุดเริ่มต้น ที่ทำให้ชาวบ้านกระทบกระทั่งกัน จนลุกลามไปถึงความขัดแย้งในกลุ่มเครือญาติของแต่ละฝ่ายได้ง่าย นางทัศนากล่าวว่า ต้องใช้ความสามารถ ตลอดจนความสัมพันธ์ส่วนตัวที่จะไกล่เกลี่ยทุกฝ่ายให้หันมาปรองดองหรือตกลงกันเอง โดยไม่เป็นข้อพิพาทยืดเยื้อไปถึงชั้นศาล

ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย แต่เดิม นางทัศนากล่าวว่าเกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน แต่เมื่อได้พยายามแก้ปัญหาเด็กวัยรุ่นกลุ่มนั้น โดยขอความร่วมมือจากผู้ปกครองให้คอยสอดส่องดูแลพฤติกรรม แล้วปัญหาเรื่องการลักเล็กขโมยน้อยลงไปด้วย แต่ถ้าชาวบ้านมีข้อพิพาทกันไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตาม นางทัศนากล่าวว่า จะพยายามใช้วิธีไกล่เกลี่ย ประนีประนอมให้ตกลงกัน ในชั้นผู้ใหญ่บ้านหรือกรรมการหมู่บ้านให้ได้

สำหรับปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหมู่บ้านให้ดีขึ้น ในแนวคิดของนางทัศนากล่าวว่า เห็นว่าควรจะเน้นเรื่อง

การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ของชาวบ้าน ซึ่งบางครั้งไม่ใช่สาเหตุด้านงบประมาณไม่เพียงพอ แต่เป็นเพราะชาวบ้านมองไม่เห็นประโยชน์ของส่วนรวม บางคนจึงขัดขวางหรือไม่ยอมให้ความร่วมมือ เช่น เมื่อต้องสละที่ดินบางส่วนเพื่อปรับปรุงขุดลอกแหล่งน้ำก็จะไม่ยินยอม ซึ่งบางครั้งทำให้โครงการต้องสะดุดหยุดลงหรือล่าช้าออกไป

การพัฒนาตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นระดับชาวบ้านหรือเจ้าหน้าที่ราชการ ในส่วนของชาวบ้านต้องพยายามกระตุ้นและชี้ให้เห็นผลของการทำงานเพื่อส่วนรวม ซึ่งทุกคนต้องช่วยเหลือให้ความร่วมมือจึงจะสำเร็จลงได้ ในด้านเจ้าหน้าที่ราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พัฒนาการ ซึ่งนางทัศนากล่าวว่า เห็นว่า พัฒนาการในอดีตมีบทบาทโดดเด่น และสามารถชักชวนชาวบ้านให้ร่วมมือกันได้ทุกเรื่องค่อนข้างดีกว่า พัฒนาการรุ่นหลัง ๆ ซึ่งมักไม่ค่อยนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่มากก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาวบ้าน

กลยุทธ์สำคัญที่ นางทัศนาลูกสาวนำมาใช้ในการปกครองดูแลหมู่บ้านในด้านต่างๆ มีดังนี้คือ

การขอความร่วมมือจากชาวบ้าน ในการเรียกประชุมชาวบ้านจะใช้วิธีเดินไปบอกตามบ้านของคนซึ่งคิดว่า สามารถให้वानให้บอกต่อไปยังเพื่อนบ้านในคุ้มเดียวกันได้ หลังจากนั้นก็จะตีเกราะเรียกประชุมอีกครั้ง ในครั้งหลังจะใช้วิธีขู่ว่า ถ้าใครไม่เข้าประชุมก็จะแจ้งรายชื่อส่งไปทางอำเภอ เพื่อให้พิจารณาว่า ไม่ให้ความร่วมมือกับทางราชการอย่างไร ในกรณีที่เป็นการจัดงานบุญประเพณีของหมู่บ้าน ก็จะปวารณาตัวเองรับเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการดำเนินงานเพราะชาวบ้านมักจะให้ความเชื่อถือ (โดยเฉพาะด้านการเงิน) ในการขอเรียโรเงินบริจาค จึงมักจะได้รับผลสำเร็จค่อนข้างดี เช่น ในปี 2531 งานบุญเทศน์มหาชาติ ได้เงินบริจาค 7,800 บาท ในปี 2532 เรียโรเงินสร้างซุ้มประตูปวด ได้เงินทั้งสิ้น 60,000 บาท ในแง่ของการขอให้ชาวบ้านมาร่วมแรงร่วมใจพัฒนาหมู่บ้านก็จะไปบอกกล่าวด้วยตนเอง ถ้าใครไม่ว่างก็ต้องจัดหาคนอื่นมาทำแทน โดยแบ่งเวรกันเป็นกะ (ช่วงเวลา)

การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ราชการ ส่วนมากจะดำเนินการไปอย่างราบรื่นส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะความคุ้นเคยกันเป็นการส่วนตัว (ภาวะความเป็นหัวคะแนน อาจเกี่ยวข้องกับระดับความสัมพันธ์ดังกล่าว) กับเจ้าหน้าที่บางคน นอกจากนี้ นางทัศนายังมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับจากคนหลายระดับ นางทัศนาล่าวว่า ในการติดต่อหรือประชุมงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ ถ้ามีข้อสงสัย ก็จะซักถามในที่ประชุมจนได้รับคำชี้แจงที่ทำให้หายสงสัย ซึ่งวิธีการนี้ผู้ใหญ่บ้านบางคน (โดยเฉพาะผู้ชาย) ก็ไม่ค่อยกล้าทำ

การทำงานร่วมกับชาวบ้าน (โดยเฉพาะผู้ชาย) จะเห็นได้ว่า นางทัศนาลูกสาวใช้กลยุทธ์ที่สำคัญคือ พยายามชักจูงหรือพูดจาให้คนเหล่านั้นเห็นความสำคัญของตัวเอง และให้เข้ามามีบทบาทในการทำงานร่วมด้วย ดังเช่นการเลือกผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นางทัศนาลได้เสนอชื่อ นายสุรพล สมศรีงาม ซึ่งลงสมัครแข่งขันเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วยกัน โดยบอกว่า ไม่มีข้อขัดแย้งเป็นการส่วนตัว และอยากให้เราเข้ามาช่วยทำงาน เพราะเป็นผู้ที่รู้งานเป็นอย่างดีสำหรับผู้ช่วยอีกคนหนึ่งคือ นายนิยาม ศุภภูมิ ซึ่งมีความรู้ดี (จบ ม.6) เมื่อตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแล้ว นางทัศนาลก็แบ่งภาระงานให้แต่ละคนรับผิดชอบไป นอกจากที่เป็นการฝึกอบรมซึ่งนางทัศนาลมักจะไปร่วมด้วยตนเองทุกครั้ง แต่ถ้าเป็นงานอื่นก็จะให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไปแทน

นางทัศนาก็ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า แนวคิดหลายอย่างในด้านหลักการทำงานนั้นมักจะได้รับแรงบันดาลใจหรือคำแนะนำจากสามี (ซึ่งรับราชการเป็นครู) รวมทั้งจากประสบการณ์ที่เคยช่วยเหลืองานของพ่อและของสำนักงานพรรคกิจสังคมที่ตนทำงานเป็นเหรัญญิกอยู่ในขณะนั้น

5. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

ความภาคภูมิใจในการทำงานของ นางทัศนาก็อยู่ในรูปของถาวรวัตถุ มี 2 เรื่องคือ (การมีส่วนหลักดำเนินงานสำเร็จเรียบร้อย)

1. โครงการปรับปรุงถนนในหมู่บ้าน
2. โครงการจัดสร้างขุมประตูดัด โดยใช้เงินบริจาคของชาวบ้าน

สำหรับโครงการในอนาคต นางทัศนาก็มี 2 เรื่องคือ

1. โครงการขยายเขตผู้ใช้น้ำประปาของหมู่บ้าน
2. โครงการจัดสร้างศาลาพักผ่อนโดยसारิมทางตรงหน้าหมู่บ้าน (ถ้างบประมาณไม่พอ ก็จะขอจาก สจ. หรือ สส.)

เป้าหมายในการทำงาน นางทัศนาก็เล่าว่า หลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นหลักในการทำงานคือ จะต้องคิดวางแผนมาอย่างถี่ถ้วนว่าเป็นงานอะไร จากนั้นก็จะปรึกษาหารือคนที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบเพื่อหาข้อยุติ ซึ่งส่วนใหญ่จะคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับหมู่บ้าน รวมทั้งให้ความสำคัญเรื่องงบประมาณด้วย ว่ามีมากน้อยเพียงใด เพียงพอหรือไม่ ถ้ามีปัญหาติดขัดจะทำอย่างไร โดยปกตินางทัศนาก็ให้ความสำคัญในการเข้ารับการอบรมโครงการต่าง ๆ ค่อนข้างมาก เพราะมองเห็นประโยชน์ที่จะนำกลับมาใช้ในการทำงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการอบรมผู้นำสตรีของกรมการพัฒนาชุมชน

กลยุทธ์ส่วนตัวที่ใช้ในการทำงาน

1. ต้องพูดคุยและเข้าถึงชาวบ้านด้วยตัวเอง ไม่ถือตัว เป็นกันเอง
2. ต้องมีความจริงใจที่จะทำงานให้ส่วนรวม
3. ทำงานโดยไม่คาดหวังเรื่องผลประโยชน์ตอบแทนเป็นสิ่งที่ตั้ง

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

นางทัศนาคิดว่า ในฐานะผู้นำหมู่บ้าน อยากจะเห็นชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข สิ่งที่ยังอยากเห็นและเกิดขึ้นในหมู่บ้านก็คือ การที่ชาวบ้านได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว จึงพยายามกระตุ้นให้มีการรวมตัวกันในรูปกลุ่มหอคำ กลุ่มจักสาน กลุ่มสตรี เน้นด้านอาชีพในโอกาสต่อไป เชื่อว่า ชาวบ้านจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สำหรับปัญหาเรื่องวัยรุ่นก่อนเหตุทะเลาะวิวาทในช่วงที่มีงานบุญประเพณีในหมู่บ้าน ซึ่งเดิมมักจะเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการจัดงาน ปัจจุบันก็ลดน้อยลงไป เพราะการใช้นโยบายเข้าไปขอความร่วมมือจากผู้ปกครองให้ความคุ้มครองลูกหลานให้ดี ประกอบกับใช้มาตรการเข้มงวดกับคนที่ฝ่าฝืนกระทำ โดยการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับตัวไปดำเนินคดีได้

บทสรุปส่วนตัว

นางทัศนากล่าวถึงความคาดหวังในอนาคตของตัวเองไว้หลายประเด็นคือ คิดว่า จะทำงานในบทบาทผู้นำชุมชนเช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะเกษียณอายุราชการ มีความภาคภูมิใจในงานต่าง ๆ ที่ได้รับผิดชอบดำเนินงานไป เพราะล้วนเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านโดยรวม

เป็นคนมีบุคลิกภาพเข้ากับคนง่าย มีความจริงใจช่วยเหลือคนอื่น โดยไม่คำนึงถึงสินจ้างรางวัล จึงได้รับความเชื่อถือจากคนทุกฝ่าย โดยเฉพาะเรื่องการเงิน

เนื่องจากไม่มีการรับผิดชอบในครอบครัวมาก เพราะลูก ๆ โตกันหมดแล้วสามีก็รับราชการเป็นครู เพราะฉะนั้น จึงสามารถทุ่มเทกำลังกาย-ใจให้กับการทำงานได้อย่างเต็มที่ ในการประชุมร่วมกับผู้ชาย ก็จะกล้าพูด กล้าทำ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง

มีความคิดเห็นส่วนตัวว่า น่าจะมีการแยกเขตการปกครองออกเป็นอีกตำบลหนึ่ง (แยกจากตำบลพวงขาม) และอาจจะลงสมัครแข่งขันเป็นกำนันก็ได้ ซึ่งเป็นเรื่องในอนาคต

นอกจากนี้ นางทัศนาก็ยังได้สรุปให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญของการที่ผู้หญิงจะขึ้นไปทำงานในตำแหน่งผู้นำ น่าจะประกอบด้วยสิ่งสำคัญต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายในครอบครัวต้องพร้อมเพียงคือ คนในครอบครัวเห็นพ้องต้องกันให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ
2. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต้องดีพอสมควร จึงจะมีเวลาว่างมากพอจะไปช่วยงานส่วนรวม โดยไม่ทำให้คนในครอบครัวเดือดร้อน
3. ต้องมีบุญบารมี เพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการติดต่อประสานงานกับคนอื่น ๆ
4. เครือญาติต้องให้การสนับสนุนอย่างแข็งขัน แต่ไม่ควรให้เข้ามาก้าวก่ายเวลาทำงาน

กรณีศึกษาที่ 11

นางระเบียบ พวงพรม

ผู้ใหญ่บ้านยอศน ตำบลยอศน อ. ศรีสงคราม จ. นครพนม

(ตั้งแต่ พ.ศ. 2529-ปัจจุบัน)

1. ข้อมูลของหมู่บ้าน

1.1 ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน

หมู่บ้านยอศนมีอายุประมาณ 160-170 ปี เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่าดงดิบ มีสัตว์ป่าชุกชุม เช่น ช้าง เสือ ควายป่า กระตัง กวาง สมัน เป็นต้น ต่อมาชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจากเวียงจันทน์ซึ่งอพยพไปอยู่เมืองเขมราฐยโสธรก่อน แล้วอพยพครัวเรือนย้อนกลับมาหาญาติพี่น้องที่บริเวณปากน้ำสงคราม (บ้านไชยบุรี) หลังจากนั้นได้ยึดเอาหมู่บ้านชาวข่า (ข่า) เพื่อตั้งรกรากซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่า "นาโพธิ์" ต่อมาภายหลังจึงได้ย้ายมาอยู่บริเวณบ้านยอศนจนถึงทุกวันนี้ เนื่องจากมีทำเลที่เหมาะสม

สำหรับที่มาของชื่อหมู่บ้าน เล่ากันว่าชาวบ้านที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนรุ่นแรกได้เข้าป่าล่าสัตว์จับได้กวางมาตัวหนึ่งจึงได้นำมาผูกมัดไว้ริมหนองน้ำ กวางตัวนั้นพยายามดิ้นรนเพื่อให้หลุดจากพันธนาการ กระโดดเสียงดังคังๆ (สำเนียงท้องถิ่นเรียกว่า ผงๆ "โตนผงๆ") กวางกระโดดอยู่ถึง 3 ครั้งจึงสามารถดิ้นหลุดไปได้ ชาวบ้านต่างพากันเรียกหนองน้ำแห่งนั้นว่า "หนองยอศน" ในเวลาต่อมาชาวบ้านกลุ่มใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งหมู่บ้านขึ้นในภายหลังจึงพากันเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านยอศน" ตามชื่อหนองน้ำนั่นเอง

1.2 ลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพของหมู่บ้าน

ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ	บ้านยอศนมีที่ตั้งติดกับหมู่บ้านใกล้เคียงดังนี้	
ทิศเหนือ	ติดกับ	หมู่ที่ 3 (ที่ตั้งโรงเรียนมัธยมประจำตำบล) ตำบลยอศน
ทิศใต้	ติดกับ	หนองยอศน
ทิศตะวันออก	ติดกับ	หมู่ที่ 9 (ที่ตั้งสำนักงานกำนันตำบลยอศน)
ทิศตะวันตก	ติดกับ	แหล่งกักเก็บน้ำจากฝายกั้นน้ำโนนศิ่ว่น

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ติดกับ หนองขา

ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ติดกับ หนองบัว

สภาพพื้นที่ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำล้อมรอบทั้งสามด้านคือ หนอง
ขา หนองบัวและหนองยอศน มีน้ำตลอดปี อยู่ห่างจากแม่น้ำสงครามประมาณ 2 กิโลเมตร
มีพื้นที่ทำกินประมาณ 5,000 ไร่ ที่อยู่อาศัยประมาณ 15 ไร่ นอกจากนี้ยังมีทำเล
เลี้ยงสัตว์พวก วัว ควาย ในอดีตการคมนาคมติดต่อกับชุมชนภายนอกจะใช้เรือพาย เรือ
หางยาว และแพในการข้ามลำน้ำ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2508 จึงเริ่มมีทางเกวียนและ
รถยนต์สี่ล้อเล็กวิ่งเข้ามาถึงในหมู่บ้านและในปี พ.ศ. 2520 จึงได้เงินคันสมัย ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ ปราโมช มาตัดถนนดินลูกรังซึ่งใช้มาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ประชากรและเขตการปกครอง ปัจจุบันบ้านยอศนหมู่ 1 มีจำนวนครัว
เรือนทั้งสิ้นรวม 154 ครัวเรือน (ไม่มีข้อมูลจำนวนประชากรที่แน่นอน ทราบเพียงว่ามีประ
มาณ 996 คน) บ้านยอศนเดิมขึ้นอยู่กับกิ่งอำเภออากาศอำนวย จากนั้นก็ย้ายมาขึ้นกับกิ่งอำ
เภอยอศน แต่พอถึงปี พ.ศ. 2471 ทางราชการยุบกิ่งอำเภอยอศนจึงไปขึ้นอยู่กับกิ่งอำ
เภอศรีวิชัย จากนั้นในปี พ.ศ. 2475 ได้ย้ายมาขึ้นกับอำเภอท่าบ่อและท่าอุเทน จนกระทั่ง
ในปี พ.ศ. 2485 บ้านยอศนได้มาขึ้นกับอำเภอศรีสงครามนับแต่นั้นเป็นต้นมา

จากการพูดคุยกับชาวบ้าน บำรุงว่าปัจจุบันชาวบ้านยอศนจะพูดภาษาและ
ออกสำเนียงเป็นภาษาอีสาน จะมีบางคนเท่านั้นที่ยังพูดสำเนียงภาษาลาว (เวียงจันทน์)
ปัจจุบันนี้ตำบลยอศนมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน มีโรงเรียนชุมชนบ้านยอศนหนึ่งแห่ง ซึ่งเป็น
โรงเรียนประถมศึกษา มีครู 20 คน นักเรียนประมาณ 400 คน

การจัดตั้งกลุ่มในหมู่บ้าน กลุ่มต่างๆที่จัดตั้งขึ้นโดยคณะกรรมการหมู่บ้านมีดังนี้
คือ

1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. กองทุนยาประจำหมู่บ้าน
3. กลุ่มสตรีทอผ้า
4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ส่งเสริมการเลี้ยงไก่ สุกร

5. ศสส./อสม. (อยู่ระหว่างจัดตั้ง)
6. กองทุนพัฒนาธุรกิจสงเคราะห์ (เก็บคนละ 10 บาท)
7. กลุ่ม หสปช.
8. กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำนับแต่อดีต-ปัจจุบัน

1. นายเลื้อน ฝ่ายทะเลแสง (เป็นทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในราว พ.ศ. 2465 มีชื่อเรียกเป็นทางการว่า "ขุนสิทธิยอดสน" ลาออกจากตำแหน่งเพราะสุขภาพไม่ดี เมื่อปี พ.ศ.2476)

2. นายหุ้ม คิยะบุตร (เป็นทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2476-2486 จนเกษียณอายุ เป็นลูกเขยของนายเลื้อน ฝ่ายทะเลแสง)

3. นายสังข์ ฝ่ายทะเลแสง (เป็นทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่พ.ศ. 2486-2509 จนเกษียณอายุ เป็นลูกชายของนายเลื้อน ฝ่ายทะเลแสง)

4. นายผา ดวงศิริ (เป็นชาวบ้านดงน้อย ขึ้นเป็นกำนันตำบลยอดสน ตั้งแต่ปีพ.ศ.2509-2514 จนเกษียณอายุ)

นายสีหา นคจิต (เป็นผู้ใหญ่บ้านยอดสน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509-2520 เสียชีวิตในตำแหน่งขณะอายุได้ 59 ปี เป็นเครือญาติของ ดร. อาบ นคจิต อดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

5. นายคัน คิยะบุตร (ขึ้นเป็นกำนันตำบลยอดสน ตั้งแต่ พ.ศ. 2514-2522 จนกระทั่งเกษียณอายุ โดยการเลือกตั้งเป็นทางการครั้งแรก)

นายคัน ฝ่ายทะเลแสง (เป็นผู้ใหญ่บ้านยอดสนโดยการเลือกตั้งเป็นทางการ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2520-2528 จนเกษียณอายุ)

6. นายพรต วรณวงศ์ (เป็นกำนันตำบลยอดสนตั้งแต่ พ.ศ. 2522-2529 จนเกษียณอายุ)

นายคัน ฝ่ายทะเลแสง (คนเดิม)

7. นายอ้อ พงพิลา (เป็นกำนันตำบลยอดสนตั้งแต่ พ.ศ. 2529-2531 จนกระทั่งเกษียณอายุ)

นางระเบียบ พวงพรม (เป็นคู่ใหญ่บ้านยอดสน ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน เป็นบุตรสาวของนายสังข์ ฝ่ายทะเลแสง อดีตผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3)

8. นายวัง ฝ่ายทะเลแสง (เป็นกำนันตำบลยอดสน ตั้งแต่พ.ศ. 25231 จนกระทั่งปัจจุบัน)

นางระเบียบ พวงพรม (คนเดิม)

2. ภูมิหลังของผู้นำ

นางระเบียบ พวงพรม ปัจจุบันอายุ 36 ปี เป็นบุตรคนสุดท้องของนายสังข์และนางทอง ฝ่ายทะเลแสง (สกุลเดิมของแม่คือ พาโสม) มีพี่น้องรวมทั้งสิ้น 4 คน บรรพบุรุษฝ่ายพ่อพากันอพยพมาจาก จ. ยโสธร เดิมนายสังข์เคยรับราชการครูอยู่ที่ หาดคอนแพง อ. บ้านแพง จ. นครพนม ต่อมาได้ลาออกจากครูไปแต่งงานกับคู่หญิงฝั่งลาวแถวลุ่มน้ำท่าแขก เมืองปากซัน จนกระทั่งภริยาเสียชีวิตจึงได้ย้ายกลับมาบ้านหาดคอนแพง ขณะนั้นปรากฏว่าชาวบ้านกำลังขัดแย้ง กันเรื่องที่ดินทำกิน นายสังข์ได้เข้ามาช่วยรังวัดจัดแบ่งให้จึงพบกับนางทองและแต่งงานกัน เมื่อย้ายกลับมาอยู่ในหมู่บ้านยอดสนแล้วได้ช่วยวิ่งเต้นให้แยกตำบลยอดสนออกมาจากตำบลบ้านเข้าได้จนสำเร็จ จึงได้รับเลือกเป็นคู่ใหญ่บ้านยอดสน และกำนันตำบลยอดสนตามลำดับ ก่อนหน้านั้นนายเลื่อนฝ่ายทะเลแสง (พ่อของนายสังข์) และนายหุ้ม ดิยะบุตร ซึ่งเป็นบุตรเขยของนายเลื่อน ก็เคยเป็นกำนันตำบลมาแล้ว

เครือข่ายในหมู่บ้าน นอกจากตระกูลฝ่ายทะเลแสงแล้ว ยังมีตระกูลจนจักษ์ และตระกูลดิยะบุตร ซึ่งแต่งงานเข้ามาเป็นเขยของตระกูลฝ่ายทะเลแสง

ความสนใจทำให้เข้ามาทำงานในฐานะผู้นำชุมชน นางระเบียบเล่าว่าสนใจการทำงานของกำนันคู่ใหญ่บ้านของพ่อมาตั้งแต่ยังเด็ก ที่จริงพ่อต้องการให้ลูกชายทำงานสืบทอดต่อไป แต่เนื่องจากพี่ชายของตนไปเรียนหนังสือและอยู่ที่กรุงเทพฯ มาตลอด จึงไม่มีความผูกพันกับงานในหมู่บ้านเท่าใดนัก ขณะที่นายสังข์เกษียณอายุจากตำแหน่งกำนัน นางระเบียบเพิ่งจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนยอดสนราษฎร์บำเพ็ญ ต่อมานายศาค ดวงศิริ ขึ้นเป็นกำนัน นางระเบียบก็เริ่มเข้าไปช่วยงานด้านเยาวชนของหมู่บ้านจนกระทั่งอายุได้ 18-19 ปีก็เข้าฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้าน เป็นกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและเข้าร่วมเป็นกรรมการหมู่บ้านมาโดยตลอด นางระเบียบแต่งงานกับสามีซึ่งเข้ามาเป็นครูใน

หมู่บ้านเมื่ออายุได้ 21 ปี มีบุตรรวม 4 คน ชายสองคนและหญิงสองคน อาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวน และเลี้ยงเป็ดไก่ ถึงแม้จะต้องรับภาระงานในครอบครัวทุกอย่าง แต่นางระเบียบก็ยังคงทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านมาโดยตลอด จนกระทั่งลงสมัครเป็นผู้นำหมู่บ้านยอดเยี่ยมในปี พ.ศ. 2529 และได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้นำหมู่บ้านยอดเยี่ยมมาจนถึงปัจจุบันนี้

3. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง

3.1 ปัจจัยส่วนตัว

3.1.1 มีความสนใจส่วนตัวที่จะเข้ามาทำงานผู้นำหมู่บ้านอยู่ก่อนแล้ว นางระเบียบเล่าว่า เคยช่วยงานของหมู่บ้านมาตั้งแต่ยังเป็นสาวรุ่น นับตั้งแต่งานเย็บผ้าของหมู่บ้านจนถึงกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งทำให้มองเห็นสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานของผู้นำคนก่อนๆ นอกจากนี้ยังได้ทราบข่าวว่าที่บ้านข้างมีผู้หญิงสมัครเป็นผู้นำบ้านและกำนันได้แล้ว (นางมลิเชียร เพ็งวงษ์) จึงปรึกษากับกลุ่มกรรมการที่เคยทำงานร่วมกันมาว่าถ้าได้เป็นผู้นำหมู่บ้านแล้วจะทำงานได้ดีกว่านี้ ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนและแรงเชียร์จากคนเหล่านั้นจนตัดสินใจลงสมัครในที่สุด

3.1.2 เคยมีประสบการณ์และเห็นแบบอย่างการทำงานของผู้นำจากคนในตระกูลมาช้านาน จะเห็นได้ว่านางระเบียบเติบโตขึ้นมาภายใต้สภาพแวดล้อมของกลุ่มคนที่เป็ผู้นำของชุมชนทั้งที่เป็นผู้นำหมู่บ้านและกำนันตำบล ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเครือญาติด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นลุง(นายเลื่อน ฝ่ายทะเลแสง) ลุง (นายท้วม คิยะบุตร) และพ่อ (นายสังข์ ฝ่ายทะเลแสง) ของนางระเบียบเอง โดยเฉพาะนายสังข์ ซึ่งนางระเบียบบอกว่ายกย่องและภาคภูมิใจว่าพ่อเป็นผู้นำที่ทำงานอย่างแข็งขัน เคยได้รับรางวัลพระราชทานจากในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นทองคำหนัก 2 บาทและได้รับมอบเป็นไว้ใช้ในการปราบปรามโจรผู้ร้าย

3.1.3 บุคลิกภาพส่วนตัวน่าเชื่อถือมีความอดทนพยายาม และขยันขันแข็งในการทำงานหนักเอาเบาสู้ ถึงแม้อาชีพหลักของนางระเบียบคือ การทำนาทำสวนซึ่งจะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการทำกิจกรรมในไร่นา อีกทั้งต้องรับภาระงานแม่บ้านให้กับครอบครัวเป็นประจำทุกวันก็ตาม แต่นางระเบียบก็ไม่ได้ปล่อยปละละเลย

งานที่ทำแต่อย่างใด ดังกิจวัตรที่นางระเบียบเล่าว่า"ผมมีอาชีพทำนาต้องรีบตื่นแต่เช้ามีด
รีบทำกับข้าว ทำงานบ้านให้เสร็จก่อนที่จะออกไปนาโดยจะเอาลูกไปเลี้ยงด้วย ตกเย็นจึง
ใช้ช่วงที่ว่างออกเดินหาเสียงหบปะกับชาวบ้าน" นอกจากนี้ เมื่อได้เข้ารับการอบรมผู้นำ
สตรีในการพัฒนาชนบท ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนจัดขึ้นในปี พ.ศ. 2532 ก็ได้รับเลือกให้เป็น
ผู้ช่วยวิทยากรกลุ่มย่อย ทั้งนี้เพราะมีบุคลิกดี คล่องแคล่ว พูดจาฉะฉาน เอาจริงเอาจัง
และในการอบรมครั้งนั้นนางระเบียบก็ได้นำความรู้มาใช้ในหมู่บ้านจนประสบความสำเร็จคือ
การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

3.1.4 มีฐานะครอบครัวค่อนข้างมั่นคง เนื่องจากสามีรับราชการเป็นครูซึ่ง
มีรายได้ประจำทุกเดือนแน่นอน ส่วนนางระเบียบก็มีอาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวน เลี้ยง
สัตว์ ซึ่งช่วยเสริมรายได้ในครอบครัว ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างดีกว่าชาวบ้านทั่วไป
แม้แต่ในกลุ่มชาวบ้านเองก็สงสัยว่า นางระเบียบมีรายได้พอที่จะอยู่อย่างสุขสบายดี
แล้วจะไปทำงานของหมู่บ้านให้ลำบากทำไมแต่ถึงกระนั้นก็ให้การสนับสนุนนางระเบียบด้วย
ดีเพราะมองเห็นบทบาทในการทำงานของนางระเบียบมาแล้วการมีฐานะครอบครัวที่มั่ง
คั่งอยู่แล้วจึงนับเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดความรู้สึกเสียสละแก่ส่วนรวมได้มากยิ่งขึ้น

3.2 ปัจจัยส่วนรวม

3.2.1 ได้รับการสนับสนุนจากคนในหมู่บ้านหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น
ชาวบ้านทั่วไปกลุ่มเครือญาติซึ่งส่วนใหญ่เป็นญาติฝ่ายพ่อ กลุ่มเยาวชนที่เคยทำงานร่วมกับ
นางระเบียบมาช้านาน ถึงแม้ว่าสามีของนางระเบียบเองจะไม่เห็นด้วยกับการสมัครเป็นผู้
ใหญ่บ้าน เพราะคิดว่าผู้หญิงไม่ค่อยได้รับความเห็นชอบด้วยในการเป็นผู้นำชาวบ้าน
แม้ในระดับจังหวัดก็มีน้อยคนที่เป็นผู้นำได้ก็ตาม แต่ชาวบ้านกลับให้ความเชื่อถือศรัทธานาง
ระเบียบจนได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านโดยชนะคู่แข่งที่เป็นผู้ชาย 2 คน หญิง 1 คน สำหรับ
การหาเสียงนางระเบียบจะถือโอกาสตอนงานบุญงานกุศลเดินพูดหาเสียงหาตนเองว่า "ถ้าได้
เป็นก็จะอุทิศตนเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ หากเลือกไปแล้วชาวบ้านไม่พอ
ใจก็สามารถลงมติให้ออกจากตำแหน่งได้เช่นกันตนจะทดลองทำ สำหรับกลุ่มผู้หญิงก็ได้รับ
การสนับสนุนเป็นอย่างดีเช่นกัน

3.2.2 มีมูลหลังของเครือญาติในตระกูลที่เคยทำงานในฐานะผู้นำชุมชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นปู่ ลุงและพ่อของนางระเบียบ ซึ่งทุกคนนอกจากจะเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วยังได้รับเลือกให้เป็นกำนันตำบลยอดสนด้วย นอกจากนี้จะเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านด้วยเหตุผลนี้แล้วชาวบ้านส่วนหนึ่งให้ข้อมูลว่า ที่เลือกนางระเบียบเป็นผู้ใหญ่บ้านก็เพราะเคยเห็นทำงานของส่วนรวมมาตั้งแต่ยังเป็นสาวรุ่นและเมื่อฟังจากการหาเสียงว่า "จะพยายามพัฒนาหมู่บ้านอย่างเต็มความสามารถ จะตั้งงบประมาณและสิ่งที่จะทำให้หมู่บ้านเจริญจากทางราชการเข้ามาให้มากเท่าที่จะทำได้" ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็พอใจเพราะคิดว่าจะทำประโยชน์ให้ชาวบ้านได้

3.2.3 ชาวบ้านต้องการความเปลี่ยนแปลงในตัวผู้นำ จากการเก็บข้อมูลพบว่าที่ชาวบ้านเลือกผู้ใหญ่บ้านคนใหม่เป็นผู้หญิง ทั้งที่บางกลุ่มก็ตั้งแง่ว่า ผู้หญิงจะทำงานนอกบ้านไม่ได้ (ซีเอาเช็ดหยังแม่หญิง ป่เคยมีมาก่อน) น่าจะเป็นเพราะชาวบ้านเกิดความเบื่อหน่ายในการทำงานของผู้ใหญ่บ้านคนเก่าที่เป็นผู้ชายซึ่งมีข้อบกพร่องอยู่บ่อยครั้ง สำหรับกลุ่มผู้ชายที่ไม่สนับสนุนให้นางระเบียบเป็นผู้ใหญ่บ้านก็มีข้ออ้างเพียงว่า ผู้หญิงคงไม่สามารถไล่ตามจับโจรผู้ร้ายได้เวลาที่วิวควายชาวบ้านหาย ส่วนในเรื่องของผลงานก็ไม่สามารถหาข้ออ้างใดมากล่าวโจมตีได้

3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับสถานการณ์

ในปีพ.ศ.2528หลังจากกำนันพรตวรรวงศ์ (กำนันตำบลยอดสน) ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านยอดสนด้วยเกษียณอายุราชการลง จึงต้องมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่แทนนางระเบียบซึ่งขณะนั้นอายุได้ 33 ปี สนิใจที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วยตนเอง ทั้งๆที่สามีก็ไม่ค่อยเห็นพ้องด้วย แต่เนื่องจากมีความสนใจและได้เข้าร่วมทำงานของหมู่บ้านมานานแล้ว เมื่อได้สอบถามผู้ที่ช่วยสนับสนุนหลายฝ่าย นางระเบียบจึงตัดสินใจลงสมัครโดยมีคู่แข่งทั้งสิ้น 4 คนคือ

เบอร์ 1	นายพนัส คียะบุตร	ได้ 50 คะแนน
2	นายเกษม คียะบุตร	70 "
3	นางระเบียบ พวงพรม	124 "
4	นางหอมหวล เปียนชัย	101 "

สำหรับนายพันส์และนายเกษมนั้นเป็นเครือญาติที่ใกล้ชิดกันมากนางระเบียบจึงไม่ค่อยออกหาเสียงเพราะเกรงว่าจะผิดใจกัน หากแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายแล้วจะเป็นการแบ่งกลุ่มกันในการบรรดาเครือญาติโดยไม่จำเป็น ซึ่งอาจจะเกิดความขัดแย้งและเป็นปัญหาในการปกครองต่อไปภายหน้าได้ นางระเบียบจึงใช้วิธีการหาเสียงโดยเน้นว่าถ้าชาวบ้านชอบใครก็ขอให้เลือกคนนั้น โดยให้อิสระเต็มที่ในการตัดสินใจของชาวบ้าน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่านางระเบียบได้รับคะแนนเสียงมากกว่าคนอื่นและส่วนใหญ่ได้จากกลุ่มผู้หญิง ต่อมาจึงได้เลือกผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโดยกำหนดว่าให้เป็นผู้หญิงและผู้ชายฝ่ายละคน ผู้หญิงให้ทำงานที่ออกไปขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการช่วยงานพัฒนา ส่วนผู้ชายเน้นงานด้านรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน โดยจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- เป็นคนที่นางระเบียบชอบ
- มั่นใจว่ามีความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน
- ใช้ง่ายและเชื่อฟังนางระเบียบ
- ไม่ทำงานเกินขอบเขต (ล้ำเส้น) ที่ได้รับมอบหมาย

4. แนวคิดและกลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน

4.1 แนวคิดในการพัฒนาชุมชน

4.1.1 ปัญหาสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน สำหรับบ้านยอดสนนางระเบียบเล่าว่า ปัญหาสำคัญมีอยู่สามประการคือ

ประการที่ 1 ปัญหาความยากจน ถ้ามองอย่างผิวเผินจากสภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัย อาจทำให้เข้าใจว่าชาวบ้านยอดสนส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างดีซึ่งแท้จริงแล้วรายได้ส่วนใหญ่ของชาวบ้านได้มาจากการออกไปรับจ้างเห่าถ่านต่างถิ่น แล้วแต่ว่าใครจะจ้างโดยจะไปกันทั้งชายหญิง ได้ค่าจ้างกระสอบละ 30 บาท บางคนก็ไปรับจ้างตัดอ้อยที่กาญจนบุรี นางระเบียบเห็นว่ากว่าที่ชาวบ้านจะหาเงินปลูกบ้านได้หนึ่งหลังจะต้องทำงานยากลำบากมากบ้างก็ถูกไม้ล้มทับตาย ถูกเจ้าหน้าที่จับเพราะไปตัดไม้ในเขตป่าสงวน หรือรับเชื้อไข้มาลาเรียกลับมาบ้านด้วย เมื่อเห็นสภาพที่ชาวบ้านต้องทรมานหากินด้วยความลำบาก เช่นนี้แล้วจึงทำให้ตัดสินใจที่จะเข้ามาทำงานให้กับส่วนรวมในฐานะผู้ใหญ่บ้านเพื่อจะได้หาทางช่วยเหลือชาวบ้านให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ประการที่ 2 ปัญหาการลักขโมย เนื่องจากการห้ามหาเลี้ยงชีพของชาวบ้าน ส่วนใหญ่ค่อนข้างคิดเคือง จึงยังคงมีปัญหาลักเล็กขโมยน้อยอยู่ในหมู่บ้านซึ่งเกิดขึ้นก่อนหน้าที่นางระเบียบจะเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน เมื่อเข้ารับตำแหน่งผู้ใหญ่มากแล้วนางระเบียบจึงพาชาวบ้านจัดหาเสาไฟฟ้าเพื่อติดตั้งตามถนนในหมู่บ้าน เมื่อมีแสงสว่างในเวลากลางคืนปัญหาการลักขโมยก็หมดไป

ประการที่ 3 ปัญหาการไม่ยอมรับคนที่เป็นผู้หญิง ในช่วงที่นางระเบียบลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็ถูกโจมตีว่าเป็นผู้หญิงจะไม่สามารถทำงานบางอย่างเหมือนผู้ชายได้ แม้กระทั่งสามีของนางระเบียบเองก็มีความคิดเห็นเช่นนั้น หลังจากที่เข้ามาทำงานในตำแหน่งผู้ใหญ่มากแล้วนางระเบียบจึงพยายามแก้ปัญหาโดยการให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีสำหรับชาวบ้านกลุ่มนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้าขายการติดต่อกับทางราชการ จนกระทั่งปัจจุบันคนเหล่านี้ได้หันมาให้การสนับสนุนการทำงานของนางระเบียบมากขึ้นเรื่อยๆ

4.1.2 ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบทบาทนางระเบียบให้มีความเห็นว่าเป็นสำคัญ
ชาวบ้านจะต้องได้รับการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยการเพิ่มรายได้ในครอบครัว หันมาขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละครัวเรือน นางระเบียบกล่าวว่าไม่อยากเห็นชาวบ้านต้องออกไปรับจ้างทำงานต่างถิ่น ไม่ว่าจะเป็นรายวันหรือรายเดือน แต่อยากให้มีโอกาสหางานทำเป็นของตัวเองมากกว่า ซึ่งถ้าทำได้ชาวบ้านก็ไม่ต้องพากันออกไปหางานนอกหมู่บ้าน นอกจากนี้นางระเบียบเห็นว่าการพัฒนาหมู่บ้านจะได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับการพัฒนาองค์กรในหมู่บ้านด้วย เพราะองค์กรเหล่านี้จะช่วยในการดึงเอาชาวบ้านเข้ามาร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือคณะกรรมการหมู่บ้าน หัวหน้าคุ้มต่างๆ กลุ่มเยาวชน ถ้าคนเหล่านี้เอาใจใส่ในงานที่ได้รับมอบหมายก็จะมี

4.1.3 การพัฒนาชนบทจะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะรัฐบาลเองก็ต้องอาศัยข้อมูลในระดับหมู่บ้านที่จะป้อนกลับเข้าสู่จังหวัดเพื่อที่จะวางแผนและจัดทำโครงการเพื่อการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเป็นไปของหมู่บ้านอย่างไรก็ตามนางระเบียบเล่าว่า ตำบลยอดสนมักไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากทางราชการเท่าที่ควร และมักจะถูกมองว่าเป็นตำบลที่มีปัญหามากเนื่องจากเคยมีเรื่องราวระหว่างกำนันกับผู้ใหญ่บ้านจนมีการร้องเรียนไปยังสำนักนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับโครงการ กสช. ปี พ.ศ. 2531 ทำให้ทางจังหวัดตำหนิติเตียนตำบลยอดสนมาก ในปีต่อมาจึงไม่ได้รับงบประมาณ

สนับสนุนโครงการ กสช. นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวกันเองในกลุ่มชาวบ้านทำให้เกิดความขัดแย้งกันจนถึงขั้นที่กันต้องลาออกจากตำแหน่งก็มี

4.2 กลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน

4.2.1 พยายามจัดทำโครงการที่จะช่วยแก้ปัญหาในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นการทั่วไป ดังเช่น ปัญหาความยากจน นางระเบียบได้พาชาวบ้านทดลองปลูกข้าวนาปรังในปี พ.ศ. 2531 แต่ก็ไม่ได้ผลเนื่องจากการขาดน้ำ(ก่อนหน้านั้นเคยไปขอโค้วต้าปลูกมะเขือเทศจากโครงการเกษตรต่างถิ่นนอกฤดูการหว่าน มีศูนย์ตั้งอยู่ที่อำเภอคำวาง ช่วยเหลือโดยการติดต่อให้ชาวบ้านกู้ยืมเงิน ธกส. รายละ 5,000 บาทมาดำเนินการ ปรากฏว่าล้มเหลวเพราะสภาพดินไม่ค่อยดี เนื่องจากเป็นดินเหนียวและขาดแคลนน้ำ) จึงแก้ปัญหาโดยทำคลองส่งน้ำเพื่อสูบน้ำขึ้นจากลำน้ำสงครามเข้ามาในพื้นที่ทำกินของหมู่บ้านประมาณ 3,000 ไร่ โดยมีบริษัทชั้นเท็ค กรุ๊ป ซึ่งเป็นโรงงานรับซื้อมะเขือเทศจากชาวบ้านที่ปลูกส่งป้อนโรงงานให้ทุนสนับสนุน นางระเบียบเชื่อว่าถ้าหากชาวบ้านมีน้ำใช้ในการปลูกมะเขือเทศเพียงพอและสามารถทำนาปรังขายข้าวให้ ธกส. ได้ผลดี ก็จะช่วยดึงชาวบ้านไว้ไม่ให้อพยพออกไปทำงานที่อื่นได้

ในปี พ.ศ. 2531 นี้เช่นกัน นางระเบียบเล่าว่ามีโครงการเสนอต่อรพช. เพื่อสร้างถนนและสะพานข้ามลำน้ำสงคราม เพื่อใช้ลำเลียงผลผลิตการเกษตรของชาวบ้านออกไปส่งขาย ซึ่งได้รับอนุมัติแล้ว (มีการขอลายเซ็นจากชาวบ้านทั้ง 16 ตำบลเพื่อขออนุมัติโครงการนี้) ขณะนั้นถนนสร้างเสร็จแล้วยังคงเหลือแต่สะพาน

4.2.2 ใช้ความตั้งใจจริงในการทำงานประกอบกับผลงานที่เป็นรูปธรรม เพื่อดึงให้ชาวบ้านหันมาร่วมมือทำงาน ก่อนหน้านั้นในการพัฒนาหมู่บ้านมักจะใช้วิธีเกัดหัวชาวบ้านมาช่วยกันแต่ก็มักไม่ค่อยได้รับความร่วมมือเช่น การทำไร่ไถนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้างานนั้นชาวบ้านเห็นว่าไม่ถูกต้องก็จะไม่ร่วมมือเลยสำหรับนางระเบียบได้พยายามแก้ปัญหาโดยที่มักจะเข้าร่วมทำกิจกรรมของส่วนรวมทุกอย่างอยู่เสมอและจะทำงานอย่างจริงจัง เพิ่มความสามารถเพื่อให้ชาวบ้านมองเห็นความตั้งใจและผลงานที่ทำ ดังเช่น การเรียกริเงินเพื่อซื้อเสาไฟฟ้า การสร้างศาลาประชาคมทั้งนี้ถ้าเกี่ยวข้องกับเรื่องเงินทองก็จะให้กรรมการหมู่บ้านมีส่วนในการตัดสินใจ และแจกจ่ายงานให้ฝ่ายต่างรับผิดชอบกันไป

ที่สำคัญคือ ในระหว่างที่ชาวบ้านกำลังทำงานก็จะไป เพื่อทำให้รู้สึกว่าได้ให้ความสำคัญกับงานที่ชาวบ้านร่วมกันทำอยู่ในขณะนั้น ไม่ได้ทอดทิ้งไปไหน นางระเบียบเล่าว่า วิธีการนี้ใช้ได้ผลดีมาโดยตลอด

4.2.3 พยายามให้ชาวบ้านมีส่วนได้เสียและเกี่ยวข้องในการทำงานโครงการต่างๆ ในการดึงชาวบ้านมาร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านนี้ใช้หลักการเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรในหมู่บ้าน นั่นคือ ถ้าชาวบ้านได้ลงมือทำด้วยตนเองแล้ว ไม่ว่ามากหรือน้อยเพียงใดก็จะรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรักหวงแหนและดูแลเอาใจใส่ช่วยกันดี ดังเช่น การขุดหลุมทำรั้วบ้านเพื่อป้องกันปัญหาการลักขโมย การยกเสาไฟฟ้าขึ้นติดตั้งตามสี่แยก เป็นต้น

4.2.4 การประสานงานและร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวกในแง่การขออนุมัติโครงการต่างๆ ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐยังมีความจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากระดับหมู่บ้านและตำบลในการทำงาน ในขณะเดียวกันชาวบ้านเองก็ต้องได้รับอนุมัติโครงการที่จะนำมา ซึ่งการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ในหมู่บ้านของตนด้วย หากทั้งสองฝ่ายมุ่งให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐถ้าเข้ามาชี้แจงให้ชาวบ้านรู้จักประสงค์ ผลประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับจากโครงการต่างๆ พร้อมทั้งชี้แจงงบประมาณสนับสนุนและขั้นตอนการดำเนินงาน ย่อมช่วยสร้างความเข้าใจให้แก่ชาวบ้าน นางระเบียบเล่าว่าที่ตำบลยอตนถูกเพ่งเล็งจากทางราชการก่อนหน้านี้ ส่วนใหญ่เนื่องมาจากสาเหตุเรื่องความขัดแย้งส่วนตัวในกลุ่มผู้นำ จนกลายเป็นเรื่องร้องเรียนกันและทำให้กำนันลาออกในปี พ.ศ. 2532 ในครั้งนั้นนางระเบียบได้สมัครเป็นกำนันตำบลยอตนด้วย แต่ไม่ได้รับการคัดเลือกด้วยสาเหตุสำคัญคือไม่ได้ใช้เงินซื้อเสียง ในขณะที่คู่แข่งมีการจ่ายเงินกันมาก สำหรับการหาเสียงก็ทำได้ไม่ทั่วถึงเพราะออกเดินหาเสียงเฉพาะตอนกลางวัน แต่คู่แข่งจะออกหาเสียงตลอดทั้งกลางวันกลางคืน

5. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

5.1 ความประทับใจในการทำงาน

นางระเบียบเล่าว่ามีหลายประการ กล่าวคือ

(1) การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในปี พ.ศ. 2530 ซึ่งได้รับโล่เกียรติยศจากทางจังหวัด นอกจากนี้โครงการที่ริเริ่มหาชาวบ้านทำคือ ทำให้อ่านหนังสือพิมพ์ของหมู่บ้าน ตลอดจนเสาะหาผ้าตามแยกต่างๆในหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2531

(2) ความสำเร็จในการดึงชาวบ้านเข้ามาร่วมงานพัฒนาหมู่บ้านได้ โดยมีชาวบ้านจากทั้ง 3 หมู่ที่มีความศรัทธาในการทำงานของตน ทั้งที่ไม่ได้เป็นกำนัน

(3) ช่วยเหลือดำเนินการให้ชาวบ้านได้เอกสารสิทธิในที่ดิน ทำให้สามารถถือครองที่ดินทำกิน ที่ถูกต้องตามกฎหมายได้

(4) ดึงทางราชการมาช่วยสร้างคลองส่งน้ำเข้าไปยังพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์ในการเพาะปลูกพืชนอกฤดูฝนได้

(5) ได้รับรางวัลโล่ให้หมู่บ้านดีเด่น ประจำอำเภอศรีสงคราม ในปี พ.ศ. 2532

นางระเบียบเล่าเสริมว่า มีความภาคภูมิใจในตัวเองซึ่งเป็นผู้หญิงที่สามารถทำงานด้านการปกครองและพัฒนาได้ เป็นผู้นำชาวบ้านจำนวนนับพันคนในการทำงานต่างๆได้ โดยที่ไม่ต้องไปกว่าผู้ชาย ทุกวันนี้ผู้หญิงมีการตื่นตัวและกล้าแสดงออกมากขึ้น เชื่อว่าถ้ามีผู้หญิงทำงานด้านผู้นำมากขึ้นเรื่อยๆ ความคิดเรื่องช้างเท้าหลังก็คงจะหมดไป

5.2 ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

เท่าที่ผ่านมามีปัญหาที่มักเกิดขึ้นเกี่ยวกับเรื่องสำคัญ คือ

(1) การไม่เป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ชายทั้งที่ไม่มีข้อสงสัยในเรื่องการทำงาน และผลงานที่ได้ทำไป

(2) เนื่องจากมีความรู้เพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการทำงานว่าจะสามารถทำได้ดีเพียงใด แต่หลังจากที่เป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ความรู้สึกนั้นก็ค่อยาลดน้อยลงและหมดไป

(3) ยังมีข้อขัดแย้งกับชาวบ้านบางกลุ่มที่ไม่เข้าใจในการทำงานของนางระเบียบ ซึ่งเป็นนโยบายของทางอำเภอศรีสงคราม ที่จะให้เฉพาะผู้ที่เข้าทำประโยชน์ในที่ดินที่ทางราชการจัดสรรให้แล้วเท่านั้น

5.3 บทสรุปส่วนตัว

นางระเบียบกล่าวถึงตนเองว่า เป็นผู้นำหมู่บ้านยอดสนและห้วยน้อย ให้
ความสำคัญกับพรรคพวกเพื่อนฝูงมาก "เป็นคนเอาหมู่เอาพวก" ถ้าพรรคพวกว่า
อย่างไรก็มักจะเอาตามนั้นแม้จะขัดใจตัวเองบ้างก็ตาม มีความตั้งใจที่จะพัฒนาและยก
ระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น มีความกินดีอยู่ดี แม้บางโครงการที่ทำจะล้มเหลว
ไปแต่ก็ไม่ได้ท้อถอย จะพยายามผลักดันโครงการอื่นต่อไป ที่ทำไปไม่ได้คิดหวังค่าตอบแทน
หรือค่าจ้างเลย เพียงแต่ผลงานที่ปรากฏทำให้รู้สึกภาคภูมิใจ เพราะเป็นเพียงผู้หนึ่ง
คนหนึ่ง ความรักน้อย แต่ก็สามารถทำงานเช่นนี้ได้

